

GİRİŞ

Dil, bir milletin ifade gücü, hayat pınarıdır. Birey ve toplum, kendini dil ile ifade eder, dil ile yansıtır. Dilin ifade gücünü edebiyat teşkil eder. Her toplumun edebiyatı kendine özgüdür. Güzel ve etkili sözler edebî cümlelerdir. Edebi cümleler, dili taçlandıran ifadelerdir.

Dili etkili kullanan birey, toplumda pek çok kişiyi etkileyebilir. Dilin doğru kullanılmaması sonucunda ifade eksik kalır ve istenilen mesaj yerine ulaşmaz. İstenilen mesajı doğru şekilde dinleyiciye ulaştırmak, etkili ve güzel ifade ile daha kolaydır.

İfade gücü gelişen birey, duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde ve daha rahat ifade eder. İfadesi zayıf olan birey ise duygu, düşünce ve hayallerini daha zor ifade eder. Kendini yetiştiren bireyin kullandığı kelimeler ile normal bir insanın kullandığı kelimeler bile farklıdır. İşte bu nedenle yazarlar ve şairler toplumda farklı bir konuma sahiptir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocukların kişiliklerinin gelişmesinde edebi metinlerin önemi büyüktür. Bu metinlerin çocukların ihtiyaçlarına en güzel çözüm sunmaları gerekmektedir. Bu metinlerin incelenerek Türkçe eğitime, ve edebiyat eğitime katkıda bulunulması açısından önemlidir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada amacımız, dili doğru ve etkili kullanan, edebî ve sosyal yönden yeterli beceriye ulaşmış bireyler yetiştirmek için hazırlanan Türkçe kitaplarını incelemek ve eğitime olumlu bir katkıda bulunabilmektir.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu çalışmada ilköğretim sekizinci sınıf Türkçe kitaplarındaki metinler Çocuk edebiyatı ölçütleri açısından değerlendirilmiştir.

Tezimizin evrenini İlköğretim 8. sınıf Türkçe kitapları oluşturmaktadır.

Tezimizin örnekleme ise Veysi YILDIRIM'ın Talim Terbiye Kurulunun 18 Mayıs 2001 tarih ve 169 sayılı kararı ile 2001-2002 öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kullanılmasına izin verilen ilköğretim sekizinci sınıf Türkçe dersi kitabı seçilmiştir.

ARAŞTIRMADA YÖNTEM

Seçilen bu kitap, Afyon ili Çay ilçesi içerisinde 2001-2002 yılından itibaren okullarda okutulan 3 kitap (Asım ONAT' ın "Türkçe 8", M.E.B. Yay, "Türkçe 8", Veysi YILDIRIM' ın "Türkçe 8" adlı kitaplar) arasından random olarak seçilmiştir.

Araştırmada metinler, tek tek değerlendirildi. Daha sonra da genel bir değerlendirme yapıldı. Ders kitabı incelenirken, konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzlarının değerlendirme esasları ve çocuklara yönelik eserlerde bulunması gereken özellikler dikkate alınarak yapıldı. Çocuklara yönelik eserlerde bulunması gereken özellikler, birinci bölümde belirtildi. Değerlendirmelerde Prof. Dr. Leylâ KÜÇÜKAHMET' in Konu alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu'ndan geniş ölçüde yararlanıldı. Bu değerlendirme sonucunda, incelenen ders kitabının Çocuk Edebiyatı Ölçütleri açısından biçim olarak öğretici özelliğinin yetersiz olduğu, içerik açısından ise orta düzeyde öğretici etkisinin bulunduğu belirlendi.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE KAVRAMLAR

1. SANAT, ZANAAT

Her insanda doğuştan gelen bir estetik zevk vardır. “Beğendim”, deriz, “Sevmedim”, deriz... İnsanlar, nesnelere, olgular hakkında “güzel” veya “çirkin” şeklinde bir yargılamada bulunuruz ya da olaylara bir güzellik, çirkinlik atfederiz. Her ulus, kültürel birikime göre estetik bir yaşantıya sahiptir. Bu yaşantı da sanata verilen değere göre “güzel” veya “çirkin” hâle gelir. Zira insan ruhundaki zevk sanat ürünlerinde karşılığını bulur; sanat, hayal gücünün sınırlarını genişletir. Evrendeki güzellik sanatta ifâdesini bulur. Zanaat, faydaya yönelik bir çalışmanın genel adıdır. Sanat ise “güzel”i arayan, “güzel” olanın peşinde olan bir çalışmanın adıdır.

Edebiyat da güzel sanatların bir dalıdır. Edebiyat malzemesi dil olan bir sanat dalıdır. Mimârî, taş, tuğla, kireç ile; müzik, ses, nota ve âletler ile; resim, boya, tual, fırça ile güzeli ararken, edebiyat “dil” ile “güzel”i ifâde eder.

Sanatın hem millî hem evrensel boyutu vardır. Tüm dünyadaki güzellikler ve şaheserler herkes için bir sanat değeri ifade ederken, her toplumun kendi ulusunu ilgilendiren güzelliklerini ifade eden de o ulusun kültürüdür. Kültür, toplumun eğitiminde vazgeçilmez olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da milli eğitimin önemini daha da belirginleştirir. Sanat, zanaatı beraberinde getirdi ve insanlar meslek sahibi olmaya başladı. Şairler ve yazarlar da birer zanaatkardır. Ama onlar para kazanmak ve meslek sahibi olmak için değil, sanat icra etmek için üretirler... zaten sanatta çıkar amacı güdülürse, o zaman sanat değil zanaat devreye girer.

2. EĞİTİM VE KÜLTÜR

2. 1. EĞİTİM

“İnsanı evrende ayrıcalıklı ve güçlü kılan dilidir”¹. Dil ile öğreniriz. Bu dil ile konuşuruz ve iletişim kurarız. Bu dille eğitir ve eğitiliriz “Eğitim, geniş manalı bir tabirdir, çeşitli safha ve istikametler ihtiva eder. Bunlar birbiriyle denkleşebileceği kadar zıtlaşıp çatışma ihtimali de vardır”².

Eğitim, doğumdan ölüme kadar her insanın edindiği birikimdir. Dar manasında eğitim, “kültürün, özellikle de bilgilerin okullar çerçevesi içinde nesilden nesile aktarılmasıdır”³. İnsanlar, toplu yaşamın gereği olarak eğitime ihtiyaç duymuşlar,okullar aracılığıyla kültürlerini sonraki kuşaklara aktarmışlardır.

Alınan eğitim zincirinin ilk halkası, ailede başlar ve eğitim, okul ve yakın çevre ile devam eder. Çocuklar, aileden aldıkları bilgileri ve becerileri çevrelerinde uygulamaya çalışırlar. Kimi zaman hata yaparak, kimi zaman da doğru davranışlar sergileyerek düşe kalka öğrenirler.

“İlkbaharda yola çıkar çocuk, gelişir sonra, ilk ağlamaya başlar, ilk gelişme ilk algılama. Derin bir bilinçtir, hoşlanmadığı şeylere ağlamayla karşı gelir”⁴. Çocuğun ilk eğitimi anneye başlar, sonra baba, ve çevredeki insanların etkisiyle eğitim devam eder. Arkadaş çevresi dediğimiz yakın çevrenin çocuğun üzerinde etkisi hissedilir. Bütün bunlar, çocukların eğitimini derinden etkiler. Çocuğu eğitirken ona güven duygusunu aşlamak çok önemlidir. “Çocuğa yaklaşırken annedeki sığınağı unutmamak gerekir. Önce anne, sonra baba, sonra hep birlikte ev çevresi. Bu çevre çocukluğun güvenini kurar”⁵.

Hilmi Uçan, İbn-i Hazm’ın “Güvercin Gerdanlığı, Sevgi Ya da Sevenlere Dair” adlı kitabından İbn- Hazm’ın şu sözünü nakleder: “Allah’ın karşısına bir çocuk kadar

¹ Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi, Milli Eğitim Dergisi, 2006, sayı: 169, s. 19.

² Necati AKDER, “*Milli Eğitim Buhranı ve Milli Eğitim Problemi*”, Türk Kültürü Dergisi, sayı:18 Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay, Ankara, Nisan 1964, , s. 21.

³ age. s. 52.

⁴ Çocuk Eğitimi ve Edebiyatı, Yansıma Dergisi, Eylül, 1975, s. 9.

⁵ Ceyhun Atif KANSU, “*Çocuklukta Yazma*”, Çocuk Eğitimi ve Edebiyatı Dergisi, Eylül, 1975, s. 9.

saf çıkmak isterdim”⁶. Bu söz, çocukların saflığını, yalandan uzak oluşunu ifade etmektedir.

“Çocuğun gözlerinin ardında ikinci bir göz olduğunu düşünemezsiniz. Olduğu gibi ortadadır, önyargısızdır”⁷. Diyen Hilmi Uçan, çocukların doğruları dile getirmekte hiç tereddüt etmeyeceklerini vurgulamaktadır. Bu nedenle eğitim, çok önemlidir. Çünkü, çocuklara verilecek eğitim, onların saflığını değiştirecek, ya da çocukların bu saf ve temizliğini muhafaza edecektir.

Aile eğitimi ile toplum eğitimi; ahlâk eğitimiyle sanat eğitimi; toplum eğitimi ile meslek eğitimi çatışabilir. Bütün bu eğitimleri toplumun tüm kesimlerini kapsayan milli bir eğitimle birleştirmek daha sağlıklı olacaktır. Bireyi yetiştirirken, her türlü ahlaki değerleri, milli duyguları, kültürel unsurları, toplumu bir arada tutan manevi değerler bütününe öğrencilere kavratmak lazım gelir. Ayrıca tarihi süreç içerisinde yetişen örnek ilim adamlarını her yönüyle tanıtmak ve onların bu davranışlarını öğrencilere kazandırmak gerekir.

Astrid Lindgren diyor ki: “Çocuğu sevgiyle yetiştirin. Onlara sevgi verin. Daha fazla sevgi, daha fazla sevgi. Halk akli selimin o zaman yaratılacağını göreceksiniz”⁸. Dolayısıyla ailede verilecek en güzel eğitimin öncelikle sevgi olduğunu ve sevgi duygusuna sahip çocukların aldığı kararlarda ne kadar doğru ve sağlam davranışlar sergileyebileceklerini ifade edilmektedir.

İnsan, toprak demir ve kömür gibi milli kaynaklardan çok daha değerli bir varlıktır. “Hatta diğer maddi kaynakların çoğu zaman içerisinde kullanıldıkça tükenebilir; fakat insan zekası bitme bilmez, devamlıdır”⁹. Bireyi ve dolayısıyla da toplumun davranışlarını değiştirmek, kişilerin sağlık ve mutluluklarını arttırmak için eğitim şarttır. Bu eğitim sonucunda da insan, hem kendisine hem de topluma daha yararlı hâle gelecektir.

⁶ Hilmi UÇAN, “ *Çocuk Kadar Saf, Temiz Olabilmek/Kalabilmek.* ”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Eylül 2005, s. 18.

⁷ age, s. 18.

⁸ Banu Gürsaler SYVERTSEN, “*İçindeki Çocuk İçin Yazan Bir Yazar: Astrid Lindgren*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay. İstanbul, 1988, s. 130.

⁹ Reşat AKTAN, “*İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü*”, Türk Kültürü Dergisi sayı 18, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay, Ankara, Nisan 1964, s. 52.

2. 2. KÜLTÜR

Eğitimin vazgeçilmezinin kültür olduğunu söylemiştik. Kültürün de eğitimin de manaları çifttir. “kültür tabiri, Latince “cultura” ve Arapça “hars” kelimelerinin temel manaları gereğince toprağı eşmek, sürmek, nadas etmek demek olduğu gibi, eğitim tabiri Latince, sevk ve idare etmek, yetiştirmek manasına “educatio” ve Arapça beslemek ve besleyerek yetiştirmek manasına “terbiye” mefhumlarına dayanır”¹⁰

Her toplumun kendine has kültürü vardır. Bu kültürü içerisinde o toplumun sevdiği sevmediği şeyler ile o toplumu millet yapan bütün unsurlar mevcuttur. Kültürlerin kendilerini ifade ettikleri en güzel aracın edebiyat olduğunu düşünüyoruz.

Her insan eğitilebilecek şekilde yaratılmıştır. Her insanın içinde bir evren vardır ve hiçbir insan bir diğer insanla tamamen aynı değildir. Dolayısıyla her insanın almış olduğu kültür, farklı olduğu için kimi insanlar güçlüdür. Kimileri de bedenen yardıma muhtaçtır. “İnsan hayata yalnız bedenen değil ruhen de yardıma muhtaçtır”¹¹. Bu nedenledir ki insan düzgün bir terbiye ile eğitilmelidir. Bu terbiyeyi en medeni şekilde verebilmek ve dolayısıyla medenileşmek, son derece önemlidir. Bütün bireyler bir aileye ve dolayısıyla da millete bağlıdır. “Millet, insanların geçirdiği sosyal gelişmesinin bir merhalesi değildir.İnsanın insan olmasına bağlı bir realitedir”¹².

Kültürlü toplumlarda medenileşme söz konusudur. Medenileşmenin ilk şartı, “fikir, felsefe, edebiyat sanat ve teknik alanlarda medeniyete yeni kıymetler ekleyebilecek kudrette milli kültüre sahip bir toplum olmaktır”¹³

3. EDEBİYAT ve EDEBİYAT EĞİTİMİ

Edebiyat, toplumun sanatsal değerlerini ve özünü ihtivâ eden çok etkili bir araçtır. İnsan, her şeyden önce düşünen bir varlık olduğu için düşünme, yorumlama ve yaratıcılık özelliği, insanı diğer varlıklardan ayıran temel niteliklerin başında gelmektedir. “Gerçekten insanı hayvandan ayıran ana özellik, güzellik yaratma ve

¹⁰ age s. 23

¹¹ Nevin OKAY, age, s. 18.

¹² Nevin OKAY, “Eğitim ve Milli Eğitim İhtiyacımız” Türk Kültürü Dergisi ,sayı:18, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay. Ayyıldız Matbaası , Ankara, Nisan, 1964, s. 20.

¹³ İbrahim KAFESOĞLU, “Bir Milli Kültür Siyasetine İhtiyacımız Var mıdır?”,Türk Kültürü Dergisi, sayı 18,Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü yay, sayı 18, Ankara, Nisan 1964, s. 2.

güzellik aramadır. İnsanın yaratıcı gücünden doğan en önemli ürünlerden biri de edebiyattır”¹⁴.

İsmail Çetişli, “edebiyat kavramının dilimizdeki ilk ve en yaygın kullanılan anlamlarının başında, ‘dille yapılan güzel sanat dalı’nın geldiğini”¹⁵ söyler. İsmail Sert, edebiyatı, “başı edep, sonu edep olan bir yol, edebiyat” olarak nitelemektedir.

Edebiyatla eğitim arasında sıkı bir bağ vardır. Zaten edebiyat kelimesi de kök itibarıyla “terbiye-eğitim” anlamına gelen “edeb” sözcüğünden bu ilişki, açıkça görülmektedir.

Ayrıca edebiyat yaz- fiilinden türeyen “yazın” anlamında da günümüz literatüründe yaygın olarak kullanılmaktadır. Edebi eserler de yazınsal ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Edebiyat ve eğitim, insanla ve insan topluluklarıyla ilgilenip uğraşma bakımından birbirini tamamlayan, birbiriyle yakından ilişkili olan iki alandır.”¹⁶ Çünkü edebiyatın da, eğitimin de konusu insandır.

M. Önal edebiyat hakkında şunları söylemektedir: “Edebiyata âhlaki bir mana yükleyenler; edebiyatı bir eğitim-öğretim vasıtası olarak görenler, dile bağlayarak kültüre bağlayanlar,(...) Edebiyat kelimesinin ne kadar yaygın anlamları kapsadığını bir parça ifade edebilirler”¹⁷.

Çocukların eğitiminde ailenin ve okulların görevi çocukların hayatlarını onların yerine düzene koymak olmadığı gibi çocuğa hayatını düzene koyma yollarını öğretmedir. Ev içerisinde çocukların şahsi işlerini çocuklar yerine kendileri yapan aile fertleri unutmamalıdır ki insan yerine uyuşuk bir mahluk yetiştirmektedir”¹⁸.

Çocuklar, kendi şahsi işlerini kendileri yerine getirdikten sonra, aileler onlara, sofrayı kurup kaldırma, markete gitme vs gibi bir takım sorumluluklar vermelidir. Bu şekilde gelişen bir çocuk, geleceğin yetişkinleri arasında sorumluluk bilincine sahip, olgun bireyler arasında yer alacaktır.

Aile, sağlam temeller üzerine oturtulmalıdır. “Ailelerin iğreti temeller üzerine oturtulması, sonradan çöküşlere, dağılmaya sebep olmakla kalmıyor, çocukların da

¹⁴ Cahit KAVCAR, **Edebiyat ve Eğitim**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1994, s. 2.

¹⁵ İsmail ÇETİŞLİ, “Edebiyat Eğitiminde Eğitimin Yeri ve Anlamı”, Milli Eğitim Dergisi, sayı:169 2006, s. 77.

¹⁶ Cahit KAVCAR, age, s. 2.

¹⁷ M. ÖNAL, **En Uzun Asrın Hikayesi**, (Yeni Türk Edebiyatına Teorik Bir Yaklaşım) Akçağ yay, Ankara, 1999, s. 19.

¹⁸ Nevin, OKAY, age, s. 19.

muhtaç duruma düşmelerine neden oluyor”¹⁹ bu nedenle aile, kurulmadan önce mutluluk temelleri atılmış olmalı ve çocuğun mutlu bir yuvada alması olduğu eğitimle de gelecek nesillerin sağlıklı bir ruh yapısıyla yetişmesine katkıda bulunulmuş olunacaktır. Ailedeki en önemli eğitimi de şüphesiz anne verecek veya veremeyecektir. Anne, çocuğunu sevgi ve şefkatle büyütecek ki, çocuk da kendine güven duygusunu ve başka insanları sevmeyi öğrensün. Unutmamak gerekir ki, “mükemmel anne mükemmel çocuk yetiştirir, değil, mutlu anne mutlu çocuk yetiştirir”²⁰ ilkesidir önemli olan. Ailede mutlu olan, sağlıklı bir ruhî yapıya sahip bulunan çocuk, kaliteli edebi ürünlerle karşılaşınca da edebi zevk ve heyecan kazanacak, kendini bu ürünlerdeki kahramanlarla özdeşleştirerek yeni davranış modellerini bu eserlerdeki karakterlerden alacaktır.

“Edebiyatın konusu insanı ilgilendiren her şeydir. İnsanın somut yanı, anatomisi, fizyolojik yapısı anatomi dersinden, fizyolojiden öğrenilebilir. İnsanın soyut yanını, ruhsal yapısını, insanı ilgilendiren soyut kavramları, şefkat ve sevgiyi, acımasızlığı veya merhameti yazınsal ürünlerden öğrenebilir, hissedebiliriz. Cimriliği Grandet Baba’dan, çocuklarına karşı şefkati Goriot Baba’dan, acımasızlığı ve entrikayı Dostoievsky’den, doğa sevgisini Mustafa Kutlu’nun Beyhude Ömrüm’deki oyuncusu Yâdigâr’dan, yalnızlığı Kaldırımlar şiirinden öğrenebiliriz. Yazınsal metindeki bir cümle, bir sözcük bize beklenmedik ufuklar açabilir; yeni, hissedip de anlatamadığımız, dile getiremediğimiz ya da farkına varamadığımız bir duyguyu, bir düşünceyi akla getirebilir, yaşatabilir”²¹.

Ayrıca çocuk, Hâlit Ziya Uşaklıgil’ in Aşkî Memnu’sunda meşru olmayan işlerin yapılmasından sonraki pişmanlığın fayda vermeyeceğini, Mehmet Rauf’un Eylül’ünde insanların sevdiklerine sahip çıkması gerektiğini, Recâizade Mahmut Ekrem’in Araba Sevdası’nda yanlış batılılaşmanın zararlarını, Namık Kemal’in İntibah’ında son pişmanlığın fayda vermeyeceğini, Sâmipaşazâde Sezai’nin Sergüzeşt’inde hürriyetin değerini öğrenir.

Kimi eserler, insanları çeşitli bakımlardan eğitmek amacıyla yazılmıştır. Türk edebiyatında Yunus Emre birçok şiirini ve Risaletü’n Nushiyye (Öğüt Kitabı) adlı

¹⁹ İsmail KARA, “Ülkemizde Çocuk Sorunlarına Gerçekçi Bir Yaklaşım”, Kervan Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Erdem Yayınları, İstanbul, 1998, s. 6.

²⁰ Esra AKDOĞAN, “Anne ve Çocuk İlişkisindeki Kalite”, Kervan Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Erdem Yayınları, sayı, 4, İstanbul, 1998, s. 12.

²¹ Hilmi UÇAN, *Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar*”, Edebiyat Eğitimi ve Değerlendirmesi. Milli Eğitim Dergisi, 2006, s. 25.

eserini, Mevlâna, Mesnevi' sini; Nâbi, Hayriye' sini; Namık Kemal, tiyatro eserlerinin çoğunu; Ahmet Mithat, romanlarını, Tevfik Fikret, Haluk' un Defteri ve Şermin adlı eserlerini; Mehmet Akif, Safahat' ını; Hüseyin Rahmi, romanlarını ve daha pek çok şair ve yazar, eserlerini genellikle insanlara nasıl yaşanılması, nelere değer verilmesi gerektiğini öğretmek amacıyla yazılmıştır. Kimi yazarlarımız ve şairlerimiz de sanat için sanat anlayışını savunmuşlardır. Bugün de edebiyatın insancıl ve toplumsal yarar gütmesini isteyenler de çoktur. Çeşitli eserlerde ve yayın organlarında “Edebiyat, güdümlü mü olmalıdır, yoksa güdümsüz mü?” tartışmaları eskiden beri yapılır durur.²²

Edebiyatın eğitim, ahlak ve sosyal faydayı değil de güzellik amacını izlemesini isteyenler de çoktur. Örneğin, Divan Edebiyatımızda şairlerin hemen hepsi, yazdıkları şiirlerde sosyal bir amaç peşinde koşmamışlar, sanat ve hünerlerini göstererek padişahların ve devlet adamlarının hoşuna gitmeye çalışmışlardır. Servet-i Fünun dönemi şair ve yazarları da genellikle “sanat için sanat” ilkesini savunarak, eserlerinde eğitim amacı gütmazler. Daha sonraları Ahmet Haşim de bütün gücüyle bu ilkeye bağlı kalır.

Görüldüğü gibi edebiyatı eğitim açısından ele alınca birbirine ters düşen iki görüşle karşılaşırız. Bir yanda edebiyatın eğitici olmasını, öte yanda tümüyle estetik bir amaç gütmesini isteyenler var. Acaba bir eğitimci bunlardan hangisini seçmelidir? Şüphesiz ki, her iki türde eser de insan yaşantısı bakımından önem taşımakta; ancak yarar açısından farklılıklar göstermektedir. Ayrıca, hem güzel olan -estetik değer taşıyan- hem de eğitim amacına uygun eserler de vardır.

Edebiyat, toplumsal bir kurumdur ve toplumun yapısındaki değişime bağlı olarak da değişir. Çünkü edebiyat ürünleri sadece yaşamı yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda yaşamı biçimlendirir. Böylece okuyucuları dolayısıyla da toplumu derinden etkiler.

“Türkiye’de 1963’te okuma yazma oranı yüzde 40-41 idi”²³. Bu oranın günümüze doğru, yavaş yavaş olumlu yönde arttığı görülmektedir. Çünkü insanlarımız, daha bilinçli davranmaktadırlar. Ancak köylerimizdeki durum, eskilerden pek de farklı değildir. Çünkü ekonomik sıkıntılar bitmemektedir ve bazı yanlış davranışlar(kız çocuklarını okutmamak gibi) sergileyen ebeveynler halen görülmektedir.

²² Cahit KAVCAR, age, s. 3

²³ Adnan ÖTÜKEN, “Türkiye’de Milli Eğitim ve İlim” Türk Kültürü Dergisi, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay. sayı: 18, Ankara, Nisan, 1964, s. 57.

Bugünkü anlamda eğitim seviyemizin çok yükseklerde olduğunu söylemek ne yazık ki mümkün değildir. Çünkü farklı düzeydeki eğitim kurumları birbirlerinden kopuk durumdadır. Bunda etkili olan etmenler pek çoktur. Alınan eğitimin verimli olabilmesi için ilköğretimin birinci kademesinden itibâren yüksek öğretime kadar kopukluk olmadan uyum içinde eğitim alınmış olunursa, daha sağlıklı bir eğitimden bahsedilebilir.

“Ülkemizde aydınların çoğunluğu içinde yaşadıkları dünyanın özellikle kültürel meseleleri hakkında oldukça yüzeysel bilgiye sahip bulunmaktadır”²⁴.1964’lü yıllarda böyle söyleyen Ercüment Kuran’ın bu sözünün bugün geçerli olup olmadığı tekrar irdelenebilir. Kendisini yetiştirmiş yazarlarımızın yaptıkları yadsınamaz. Toplumu sanatsal değerlere yöneltenler, yazarlardır. Yazarlık ve şairlik ustalık işidir. Hele hele Çocuk yazarı ve şairi olmak apayrı bir özeni gerektirir. Çünkü bireyin kişilik kazanması yazarlarımıza bağlıdır. Onların yazdıkları eserler, çocukların kişiliklerinin şekillenmesinde önemli rol oynayacaktır. Kişilik kazanmış birey, her türlü davranışında doğruyu ve erdemi arayacaktır.

Çocuk Edebiyatı yazarlığı özel bir alandır. Özel bir dikkati gerektirir. Çocuklara yönelik yazarken de “çocukların hayal dünyalarına çok da fazla müdahale etmemek”²⁵ gerekmektedir. Çocuk yazarı olmak, ip üstünde cambazlık yapmaya benzer. Her an ipin üstünden düşülebileceği akıldan çıkarılmamalıdır.

Çocuklarımız, yarınının büyükleri mi yoksa bugünün küçükleri mi olmalı sorusuna M. Ruhi Şirin şu cevabı vermektedir: “Çocuklara yarının büyükleri gözüyle bakılmasını hiç mi hiç kabul etmiyorum. Çocuklar yarının büyüğü değil, bugünün küçüğü olmalıdırlar”²⁶. Gerçekten de çocuklarımızın bu güzel eğlenme ve öğrenme çağlarında birer yetişkin gibi görülüp onlara yetişkin birey gibi davranmamız, çocuklarımızın küçüklüklerini yaşamalarına engel teşkil etmez mi? Bu gün belli gözde mesleklere sahip ve kariyer sahibi kişiler aslından “dünün çocukları”²⁷ değiller midir?

Kişilik gelişmesi, her insanın kendi eğilimlerine, yeteneklerine göre gelişmesi, hayatta karşılaştığı yeni şartlara göre izleyeceği yolu kendisinin seçmesi demektir. Böyle bir hayat ve eğitim anlayışı, insanda çok çeşitli bir duyma, düşünme ve hareket

²⁴ Ercüment KURAN, “Üniversite ve Yüksek Okullarımızda Medeniyet Tarihi Öğretiminin Lüzumu” Türk Kültürü Dergisi, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay, Ankara, Nisan, 1964, s. 49

²⁵ Recep NAS, **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Gökyüzü yay. 1987.

²⁶ Mustafa Ruhi ŞİRİN, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, Gökyüzü yay, İstanbul, 1988, s. 205

²⁷ ŞİRİN, age, s. 205

etme bilincinin bulunmasını gerektirir. İşte edebiyat, bu bilinci uyandırmaya yarayan araçların başında gelir. Çünkü edebiyat, “çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve etkili bir biçimde ortaya koyan bir sanattır.”²⁸ Eğitim bakımından edebiyatın değeri, insana çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme örnekleri vermesidir. Tek bir roman okumasak bile, bize insanların karakter yapısı, sosyal durumu, duygu ve düşünce bakımından ne kadar farklı olduğunu göstermeye yeter.

Bilimsel bilgi bize sadece anlaşılmasız ayrılıkları gösteriri ve bir hoşgörü fikri verir. Oysa sevgi, kaynaşma ve anlaşma imkanları yaratır. Edebiyatın bilimden farkı, sadece kafaya değil, daha çok kalbe hitap etmesi, insandan insana duyguları aktarmasıdır. Okuduğumuz edebiyat ürünleri bizde birtakım özelemler, hayaller, tutku ve sevgiler uyandırır, bilinç düzeyimizi yükseltir.

“Gerçekten güçlü olan eserler insanı derin bir biçimde etkiler. Hiçbir çocuk, güzel bir masal ve öyküyü sonuna kadar dinlemekten alıkoyamaz.”²⁹

3. 1. EDEBİ METİN VE ELEŞTİRİ

İnsanoğlu, daima güzelliğe karşı bir ilgi duymuştur. İnsanın ruhunda oluşturduğu, hayal dünyasında şekillendirdiği bu güzelliğe estetik adı verilmektedir. Her yönüyle, her bireyin güzel olarak bildiği ve kabul ettiği estetik unsurlar, bilim alanında olduğu gibi edebi metinlerde de yer almaktadır. Estetiğin bilim ve teknikle yoğrularak geldiği duygusal nokta da sanatı ifade eder.

“Bilimde bir kesinlik vardır; bilimsel araştırmalarda kesin, nesnel bir sonuca ulaşmaya çalışılır. Yazınsal metinlerde ise amaç bilimsel bir nesnelliğe ulaşmak değildir. Yazınsal metnin peşinde olduğu nesne güzelliştir”³⁰.

“Aristo’dan Stendal’a, kadar yazınsal (edebi) metin, gerçek dünyayı yansıtan bir ayna olarak kabul edilir”³¹. “Aristo’ya göre yazınsal metin, “hayatta evrensel olanı yansıtır. Olanı değil, olabilir olanı”³².

²⁸ Cahit KAVCAR, age, s. 4

²⁹ Cahit KAVCAR, age, s. 5

³⁰ Hilmi UÇAN, “Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Eylül, 2005, s. 25

³¹ Hilmi UÇAN, **Yazınsal Eleştiri ve Göstergibilim**, Hece Yay/Eleştiri Ankara 2003, s. 19

³² UÇAN, age, Berna MORAN, **Edebiyat Kuramları**, Cem yay, İstanbul 1978, s. 23

“Yazın metninin temel özelliği, gerçekle örtüşmek, diğer bir anlatımla gerçekle doğrulanmak gibi yükümlülüğü olmamasında yatar”³³.

Edebi metinleri öğrencilere tanıtan kitapları da elbette öğretmenler çocuklara aktaracaktır. Bu metinlerin vermek istedikleri mesajı öğretmenler öğrencilere eksiksiz ileteceklerdir. “Öğretmen açısından asıl olan öğrencinin kendine has yeteneklerini, gizil gücünü keşfetmesine yardımcı olmaktır. Bunu gerçekleştirebilmek, öğrencilerin yeteneklerini gözlemek için öğretmen;

- Sınıf içinde her öğrenciye değişik yazınsal metinler verebilir.

- Öğrenciye, metni kendisinin seçmesini söyleyebilir.

- Bunun tersi bir çalışma olarak ayrı bir metni her öğrencinin kendisinin yorumlamasını isteyebilir.

Yine öğretmen tarafından:

- Sınıf okuma gruplarına bölünerek aynı metin üzerinde çalıştırılabilir.

- Metnin türü ile anlatı tekniği ile ilgili açıklamalarla metnin anlaşılması kolaylaştırılabilir, okuyucunun beklenti ufku ile metin örtüştürülebilir.”³⁴

Edebi metinlerin eleştirisi nesnel olmalıdır. Ancak insan, ne ölçüde nesnel olabilir? Bunun açıklaması elbette zordur. Çünkü her insan, belli bir fikre, belli bir dünya görüşüne sahiptir. Dolayısıyla bu konuda nesnel olmak çok zordur. Ancak çocuklara, her şeyin en güzelini, iyisini, doğrusunu anlatmak, en mühim vazifedir. Ve çocukların ihtiyacına cevap veren metinlerle karşılaşmasını sağlamak gerekmektedir. Elimizden geldiğince de tarafsız olarak eserlere belli kriterlerde eleştiriler getirip gitgide mükemmeli yakalamaya çalışmak lazımdır.

³³ Tülin POLAT, “Okur Odaklı Bir Yaklaşımla Yazın Eğitimi”, Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi, Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi Kış, 2006Yıl:34, sayı, 169, s. 19.

³⁴ Hilmi UÇAN, “Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar”, Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, Kış 2006, Yıl: 34, sayı:169, s. 37.

4. EDEBİYAT VE ÇOCUK

Sözlükte, edebiyat için, “duygu, düşünce ve hayallerin, söz veya yazı halinde güzel ve etkili biçimde anlatılması sanatıdır”³⁵ tanımı yapılır. “Edebiyat geniş anlamda, olarak yazılı söz demektir...Eskiden yalnız sanatlı, hatta özentili yazılar için kullanılmakta iken, bugün, -eskiden sanat dışı sayılan yazıları da içine alarak- insan zekasının vücuda getirdiği bütün eserleri anlatır olmuştur. Böyle sayılınca insan topluluğunun bir ifadesi; medeniyetin, bir devrin, bir milletin duygularının, fikirlerinin aynası olur”³⁶. Edebiyatı sadece sanatlı yazı olarak algılamamak gerekir.

Çocuk Edebiyatı kavramına geçmeden önce “çocuk kime denir? Çocuk denilince aklımıza ne gelir?” sorularının sorulması gerekir.³⁷

Genellikle çocuk, bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubu için kullanılan temel bir kavramdır. Çocuk, kaynaklarda, iki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu, henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek olarak tarif edilmektedir.

“İnsan hayatı bebeklik, çocukluk, gençlik, yaşlılık dönemlerden meydana gelmektedir. Her dönem, bir öncekinin devamı ve bir sonrakinin başlangıcı olduğundan dolayı, dünyaya geldikten sonraki ilk dönem olan bebeklik ve çocukluk, temel alışkanlıkların edinilmesi açısından hayati önem taşır”³⁸

Çocuk, yetişkin birey gibi düşünülmemelidir. Onun hayal gücü, ufku yetişkin bir bireyden çok daha fazladır. Çocuk devler ülkesinde yaşayan bir cüce gibidir. Onun için sihirli bir dünya vardır. Bu sihirli dünyada her işini görür. Örneğin susadığında, bir “lütfen” sözcüğü ile annesinden su ister. İsteği anında oluverir. Acıktığında “lütfen yemek verir misin” cümlesiyle önüne yeke konur. İşte bu lütfen sözcüğü ile “açıl susam açıl” sihirli sözcüğü arasında fark var mıdır?

Çocuğun etrafındaki herkes onun için bir dev değildir de nedir? Bu devler ülkesinde kendisi de bir cüce gibi kalmaz mı? İşte bu sayede çocuk için masallar ve olağanüstü varlıklar aslında çok da yabancı kalmamaktadır.

³⁵ Türkçe Sözlük, T.D.K.

³⁶ Enver Naci GÖKŞEN, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı**, M. Nihat ÖZÖN, Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü, s. 9.

³⁷ Alemdar YALÇIN ve Gıyaseddin Aytaş, **Çocuk Edebiyatı**.

³⁸ Elif KONAR, “*Çocuk, Edebiyat ve Eğitim*”, Mübaccel GÖNEN, Anaokuluna Giden 4-5 Yaş Çocuklarına Resimli Kitaplarla Yapılan Eğitimin Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1988.

Çocuk duyduğu melodileri bir pınar gibi algılar ve bu melodilerden sürekli yararlanır. Çocuğun ihtiyaçlarını düşünecek olursak çocuğa bütün bu işleri yerine getirecek tek aracın aslında edebiyat olduğu görülmüştür.”Dil, edebiyatın gücüyle işlenir, incelik kazanarak hayat bulur.Edebiyat, çocuğun dilini, dolayısıyla da zekasını etkileyeceğine göre eserlerin çocuk ruhlarını dikkate alarak ele alınması daha doğru olacaktır³⁹”.

4. 1. ÇOCUK EDEBİYATI

4. 1. 1. TANIMI, VE NİTELİKLERİ

“Çocuğun fiziksel gelişim süreci ile zihinsel gelişim süreci, çoğu zaman bir paralellik göstermemektedir”⁴⁰. Geçmiş yüzyıllarda “çocuk edebiyatı, çocuğun edebiyatı gibi kavramlara pek fazla önem verilmiyordu. Genelde, yetişkinler için üretilen edebiyat ürünlerinin çocukların ilgisini çeken bölümlerinin Çocuk Edebiyatı malzemesi olarak kullanılmasının yeterli olacağı kabul ediliyor ve daha öğretici öğelere ağırlık veriliyordu.”⁴¹

Çağımızın getirdiği “bilimsel yenilikler ve teknolojideki ilerlemeler, artık çocukların her yaşta ve her düzeyde ilgi alanlarının, algılama kapasitelerinin değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuştur.”⁴²

Yahya Akengin, “edebi olmak” endişesinden uzak bir çocuk edebiyatı düşünemediğini⁴³ söylemekte ve özellikle ilk ve orta okullardaki Türkçe kitaplarında bu endişenin güdülmediğini söylemektedir. Çocuk edebiyatı, mutlaka estetik değer ifade etmek ve edebi zevk kazandırmak amacını önde tutmalıdır.

Aytaş ve Diğerleri “gelişen teknolojik gelişmelerle artık, çocukların her yaşta ve her düzeyde ilgi alanlarının, algılama kapasitelerinin değişkenlik gösterdiğinin ortaya konduğunu” söyler.⁴⁴

³⁹, Tacettin ŞİMŞEK **Çocuk Edebiyatı**, Rengarenk yay. Ankara, 2002, s. 20

⁴⁰ age, s, 1

⁴¹ Cemil MERİÇ, **Çocuk Edebiyatı**, Kültürden İrfana, İnsan Yay, 1986, İstanbul

⁴² Alemdar YALÇIN, Giyaseddin AYTAŞ, age, s. 2

⁴³ Yahya AKENGİN, “*Soruşturma: 1*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987 s. 311

⁴⁴ AYTAŞ ve DİĞERLERİ.

“Bir şeyi çok iyi anlatabilirsiniz. Fakat, çocuk sizin vermek istediğinizi anlamayabilir. Bundan dolayı Çocuk Edebiyatı çok büyük sorumlulukları da beraberinde getiren bir uğraş. Çocuğun kendine has bir edebiyata ihtiyaç var”⁴⁵
 “Yazının icadından sonra matbaanın icadı, sözlü edebiyatı yazılı edebiyata kaydırması, ve 17. yy. den itibaren de çocuk edebiyatı doğmuştur”⁴⁶

“Çocuklar için yazmak çok zor, zor olduğu kadar da çok keyifli bir yazarlık biçimi. Zor çünkü çocuğa göre yazmak, yalnızca edebiyatı bilmek edebiyat yapmaktan öte bir şey. Hem edebiyat, hem çocuk at başı yürüyecek.”⁴⁷ Diyen Başaran, çocuk edebiyatının niteliğine dikkat çeker.

“Çocuk Edebiyatı, Eğitim sistemimizin gündeminde olan, kendini sürekli yenileyen geliştiren bir bilim dalıdır”⁴⁸. “Çocuğu güzelliklere çekebilme, düşünce ufuklarının genişlemesine yardımcı olacak yeni motifler kazandırabilme, doğruluk, cesaret, kavramlarını aşılabilme, kötü huylardan tecrit edebilme gibi duyarlıkların tamamının mümkün olabileceği bir konu: Çocuk Edebiyatı”⁴⁹...

Çocuk Edebiyatı kavramına ilişkin Cemil Meriç şunları söylemektedir: ‘Çocuk Edebiyatı, Çocuğun Edebiyatı’ gibi kavramlara geçmiş yüzyıllarda pek önem verilmediğini, genellikle yetişkinler için üretilen edebiyat ürünlerinin çocukların ilgisini çeken bölümlerinin Çocuk Edebiyatı malzemesi olarak kullanılmasının yeterli olacağını kabul edildiğini ve daha çok öğretici öğelere ağırlık verildiğini belirtir.⁵⁰

Şunu da belirtelim ki, M. Ruhi Şirin, “Çocuk Edebiyatının ayrı bir edebiyat olabilmesi için seçme, değiştirme ve yeniden kurma prensiplerinin estetik yoğunluk kazanması”⁵¹ gerektiğini söylemektedir. Edebi eser de bununla beraber estetik değer taşımalıdır. Çocuk Edebiyatı, “tanımlaması ve sınırlarının belirlenmesi en güç edebiyat türlerindedir”⁵².

⁴⁵ Fatih EMİN, “Mahmud Çelebi İle Çocuk Edebiyatı Üzerine”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1988. s. 133

⁴⁶ Vedat GÜNEŞ, “Çocuk Edebiyatı Üzerine”, Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı Yay. Ankara, 1989. s. 347

⁴⁷ Bekir Oğuz BAŞARAN, “Bir Yazarlık Biçimi” adlı makalesi, Mustafa Ruhi ŞİRİN, Çocuğa Adanmış Konuşmalar, İz Yay, İstanbul, 1998, s. 101

⁴⁸ Sıddık AKBAYIR, “Çocuk Edebiyatı Derslerine Yönelik Hazırlanan Kaynak Kitapların Yöntem ve Örnek Seçimi Açısından İncelenmesi”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Eylül, 2005, s. 58

⁴⁹ Fatih EMİN, “Mahmud Çelebi İle Çocuk Edebiyatı Üzerine”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1988, s. 131

⁵⁰ Cemil MERİÇ, **Çocuk Edebiyatı**, Kültürden İrfana, İnsan yay, 1986, İstanbul, s.307, 323.

⁵¹ Mustafa Ruhi ŞİRİN “Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987, s. 48.

⁵² age, s. 348.

“Çocuk edebiyatı, çocuklar için yazılmış eserler veya çocukça yazılmış, çocuk ruhunu taşıyan eserlerin oluşturduğu edebiyat olarak tanımlanır”⁵³. Bu tanımın doğru olup olmadığı da tartışılabilir. Cemil Meriç, “Çocuk Edebiyatı” adlı yazısında “çocuk edebiyatının sınırlarının ve mahiyetinin belli olmadığını söyler”⁵⁴. “Çünkü çocuk edebiyatı gerek konu, gerekse üslup bakımından yetişkin edebiyatından farklıdır. Daha çok eğitici ve ahlâki niteliklere sahip bu edebiyat türünün belki de en önemli yönü çocuğa zevk vermesidir.”⁵⁵

İnci Enginün, Çocuk Edebiyatı, salon edebiyatı, kadın edebiyatı vs. kastedilen edebiyatın aslında sadece o zümrenin belirli bir dönem için ihtiyacına cevap verdiğini, yani o dönemin geçildikten sonra bir kenara bırakıldığını⁵⁶ söylerken, kimileri de, Çocuk Edebiyatı’ndan söz ederken “çocuk kavramının da göz önünde bulundurulması gerektiğini”⁵⁷ söylemektedir.

“Yalnız çocuğa göre edebiyat olmaz diyenlerin görüşü aslında geçmişte yazılan eserlerin çocuklar için yazılmış olmaması veya pek az olması nedeniyle genellikle çocuklara okutturulan eserlerin yetişkinler için yazılan eserler olduğu bir gerçektir. Bu yazarlar bu durumu sürekli gözlerinde canlandırmaktadırlar”⁵⁸.

Vahap Akbaş, “çocuklar için mutlaka bir edebiyat vardır, ancak bu, edebiyatın bir parçasıdır”⁵⁹ diyerek Çocuk Edebiyatını farklı bir bakış açısıyla değerlendirir. Edebiyatı eserler topluluğu olarak düşünenler de olmuştur.

Edebiyatı eserler topluluğu anlamında alsak bile bir Çocuk Edebiyatının varlığını kabullenmek zorundayız. Gökşen, “çocuk için yazılan eserlerin güzel ya da etkili olmaları için bir neden var mıdır? Asıl olan, çocuğa abur cubur; değersiz, çirkin bir takım yazıları vermek değil, tam tersine çocukta sanat değeri ve zevk üstünlüğü uyandıracak eserlerle karşılaşmasını sağlamaktır”⁶⁰. Demektedir. Bu nedenle de Çocuklara âit bir edebiyatın varlığı gereklidir.

⁵³ Ali Fuat BİLKAN, “Çocuk Edebiyatı-Kavram ve Mahiyet-”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı:10, Eylül 2005, s. 7.

⁵⁴ age, s. 7.

⁵⁵ age, s. 7.

⁵⁶ İnci ENGİNÜN, **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, , Dergah Yay, 3. baskı Eylül, 1998, İstanbul, s. 387.

⁵⁷ Alemdar YALÇIN, Giyaseddin AYTAŞ, Çocuk Edebiyatı, s. 1.

⁵⁸ Ferhan OĞUZKAN, **Çocuk Edebiyatı**, birinci basım, Ankara, 1977, s. 12-16.

⁵⁹ Vahap AKBAŞ, “*Soruşturma: 2*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü yay, İstanbul, 1987, s. 377.

⁶⁰ Enver Naci GÖKŞEN, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı**, İstanbul, 1980, s. 9

Edebiyat tanımını nasıl yaparsak yapalım, bu tanımlardan birinde de Çocuk Edebiyatını tanımlamak gerekir. Çünkü malzemesi çocuk olan bir edebiyatın, yetişkin bireylere hitap eden edebiyattan elbette farklı olması gerekir.

Çocuk Edebiyatını, “usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad”⁶¹ diye tanımlayabiliriz.

Elif Konar, “Nitelikli Çocuk Edebiyatı’nın edebiyatın altında basit bir tür olmadığını, aksine edebiyatın içinde en incelikli alan olduğunu”⁶² söylemekte ve Çocuk Edebiyatının küçümsenmemesi gerektiğine dikkat çekmektedir.

Geçmişten bugüne bakıldığında daima Çocuk Edebiyatı eserlerinin yetişkinlerin hayal gücü nispetinde yazıldığı görülmektedir...Her ne kadar, çevre ve hayat şartları onların döneminden çok farklı olsa da bugünkü çocukların hayallerini tahmin etmişlerdir Bir anlamda yetişkinler, çocuklar gibi düşünmeye çalışmışlar, kendi hayal güçlerini çocukların hayal güçleriyle özdeşleştirmeye çalışarak çocukların ilgilerini kestirmeye gayret göstermişlerdir. Bir anlamda yetişkin çocuklar yazmışlar çocuk dünyasının derinliklerini. Bunu yaparken de hayat görüşlerini felsefelerini yansıtmış eskilerin çocukları eserlerine...Acaba ideolojik unsurlar alınmalı mıdır çocuk romanlarına ve hikayelerine?

“Çocuklar için yazılan eserlere ideolojik unsurlar alınmamalıdır”⁶³ Aksi takdirde çocukların güdümlü bireyler olarak yetişmelerine neden olabilir bu tür eserler.

Çocuk edebiyatı eserlerinde kültürün önemli bir yeri vardır. “Çocuğa seslenecek sanat ve edebiyatın gelenekten izler taşıması bir yandan kültür motiflerinin yaşatılıp benimsetilmesi, diğer yandan da çocuğun içinde yaşadığı toplumun duyarlıklarını kazanması bakımından önemlidir”⁶⁴.

“Çocuk Edebiyatı, disiplinler arası bir çalışma alanı haline gelmiş ve bunun sebepleri arasında da; refah ve kalkınma düzeyinin yükselmesi, ailenin çocuğuna gösterdiği özeni arttırması, eğitimin daha etkili ve daha kaliteli yapılabilmesi hususlarının yer almakta olduğu”⁶⁵ gösterilmektedir.

⁶¹ Ferhan OĞUZKAN, age, s. 12-16

⁶² Elif KONAR, “Çocuk, Edebiyat ve Eğitim”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Eylül 2005, s. 208

⁶³ Gülten DAYIOĞLU, “Soruşturma:1”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul, Ocak, 1987, s. 317

⁶⁴ Mustafa Ruhi ŞİRİN, “Çocuklar İçin Sanat ve Edebiyat”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü yay, İstanbul, 1987, s. 390

⁶⁵ age, s. 2.

Çocuk Edebiyatı diye nitelendirebileceğimiz kitapların çocuklar için değil, aslında çocuklar üzerine yazılmış olduğunu görürüz. “Böyle eserlerde yazarların, kendi duygu ve düşüncelerini çocuklara birebir deneyim olarak aktardıklarını”⁶⁶ söylemektedir. Bunun için yazılan eserlerin dillerinin sadece olması çocuk eseri sayılması için yeterli görülmüştür. Hâlbuki öyle eserler vardır ki, sade yazıldıkları halde çocuklar bu eserlere ilgi duymazlar. Çünkü bizim sade dille yazılmış dediğimiz eserleri çocuklar anlamakta güçlük çekmektedirler. Bunun nedeni olarak da çocukların bir takım kavramlara bambaşka boyutta anlamlar yüklemeleri sayılabilir.

Kısacası bir çocuğun her yönüyle nitelikli bir kişi olarak yetişmesinde diğer bilim alanlarına olduğu gibi edebiyata, çocuk edebiyatına da düşen görevler pek çoktur. Çocuk Edebiyatı da Şair ve yazarların ürettikleri nitelikli ürünlerle bu görevi yerine getirecektir kanaatindeyiz.

Kanadalı bir Çocuk Edebiyatı yazarı(Monica Hugles) çocuklar için yazan bir kişinin sorumluluğunu şöyle dile getiriyor.(Şirin, 1994, s, 23)

“Çocuk kitabı yazmak ip üstünde yürümek gibi bir denge meselesidir. Bir yanda vazgeçilmez bir disiplin, bir yanda ise içimizdeki çocuğun uyanışı... İçimizdeki çocuk için yazmak ve çizmek çok basit olmalı herhalde. İnsan kendi bilinçaltı ile iletişim kurarak kelime ve imgelerin yüzeye çıkarılmasını sağlar”

Yetişkinlere seslenen yazarlarsa, bu açıdan bakıldığında daha rahattırlar. Onlar kişisel olgu, düşünce ve düşlerini sanatsal yetenek ve birikimlerine göre anlatmakla yetinirler. Onları çevreleyen unsurların çok daha az olduğu kanaatindeyiz.

Çocuk, dünyayı büyüklere göre farklı algılar ve bu farklı algılamının sebebi aslında çocuğun içinde bulunduğu yaşı gereği çevreyi farklı algılamasından kaynaklanmaktadır.⁶⁷ Yazınsal eserlerin çocuklar üzerinde uyandırdıkları etkinin yetişkinlere göre daha fazla olduğu görülür ve “çocuksu yazılan” ürünlerin hitap ettikleri kesimin daha iyi anlamasına ve hedeflenen kesime daha kolay ulaşmasına”⁶⁸ imkan sağlar.

⁶⁶ Ferhan OĞUZKAN, **Çocuk Edebiyatı**, Anı Yay, Ocak, 2000, Ankara, s. 3.

⁶⁷ İbrahim Aleattin, GÖVSA, **Çocuk Ruhü**, M.E.B. Yay. İstanbul 1949, s. 38.

⁶⁸ İbrahim CANAN, “*Çocuk Edebiyatı Nasıl Olmalıdır?*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü yay, 1987 s. 65.

Akla, deneye, bilime araştırmaya dayalı bir eğitim vermemiz gerekmektedir. Çünkü çocukları büsbütün serbest bırakmak demek, onlara vereceğimiz eğitimin boşa gitmesi demektir.

Çocuk, doğuştan getirdiği birtakım güzelliklere sahiptir. Çocuk, insanın minyatürü olmadığı gibi büyük bireylerden de çok farklı bir yapıya sahiptir. Ona göre devler, cüceler, sihirli anneler, peri masalları tamamen gerçektir ve bu dünyada yaşar. “İçinde yaşadığı ve bir devler ülkesi gibi gördüğü çevresinde küçük çocuk, masal yaratıklarını hemen çevresindeki kişilere benzetecektir”⁶⁹. Aslında gerçekten de öyle değil midir? Çocuk, “lütfen” sözü ile bütün isteklerini karşısındaki kişiye yaptırılmaz mı? Öyleyse bu söz sihirli değil de nedir onun için? Veya yetişkinler onun gözünde birer dev değil midir?

Çocuk Edebiyatı neden önemlidir diye bir soru yöneltecek olursak; edebiyatın, hoş vakit geçirmek olduğunu, insana yaşama sevinci aşıladığını, bireyi hayata hazırladığını ve estetik değer taşıdığını söyleyebiliriz.

İşte edebiyat, ve Çocuk Edebiyatı çocukların dünyasına hitap etmeye çalışan, onları anlayan ve onların düşüncelerine yeni ufuklar arayan ve gizemli bir dünyanın kapılarını ardına kadar aralamaya gayret gösteren bir edebiyattır. Hayallerle süslü dünyalarında her birisi birer inci tanesi çocukların dünyasına girebilmek ve çocukları tam olarak anlamak sadece çocuklara mahsus olsa gerek...

Çocuğun zaman ve mekan anlayışı yetişkinlere göre farklıdır. Çocuk zamanı ve mekanı dilediğince kullanır. Ona göre sabahın erken saatinde kalkmak, oyun oynamak bir eğlence olduğu gibi, çocuk, aynı zamanda da o saatte kalkılması gerektiğinin bilince değildir. O, kendine göre zamanı yaşar. Evin salonunda top oynanmayacağı çocuğun hayal dünyasına ters düşebilir. “Çocuk, daha çok mantık düzeninin dışında, “hem bu hem o alanında yaşar; gençler ve yetişkinlerse akıl-mantık-bilinç düzeninde “ya bu ya o” alanında barınmaya çalışır. Bu yüzden çocuğun davranışları sık sık yadırganır”⁷⁰.

Dünyada çocuk ve Çocuk Edebiyatı artık fark edilen iki kavramdır. Her toplum, kendi çocuklarını eğitir, onlara iyi, güzel, erdemli davranış şekillerini ve bilgi anlamında da her türlü yararlı ilimleri öğretir ve kavratır. Ne ekersen onu biçersin sözü, verilen emeklerin karşılıksız kalmayacağını göstermektedir. “Çocuğa değer vermeyen millet

⁶⁹ İnci ENGİNÜN “Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul, 1987, s. 57.

⁷⁰ A. Turan OFLAZOĞLU, “İçimizdeki Çocuk”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü yay, İstanbul, 1987 s. 224-225.

başka edebiyatlardan görerek çok sonraları bir şeyler yapmaya kalkışmışsa, bunun henüz çocukluk çağında bir çocuk edebiyatı olduğu söylenebilir”⁷¹

4. 1. 2. ÇOCUK EDEBİYATININ AMACI VE KAPSAMI

Çocuğun zihinsel, ruhsal, fiziksel gelişimi için anayasamızın 1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda belirtilen “Genel Amaçlar” Türk ulusunun bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yönden eksiksiz, ruh sağlığı yerinde dengeli ve uyumlu bireylerden oluşmasını istemektedir. Aynı yasanın 23. maddesinde de ilköğretim amaç ve görevleri, Millî Eğitim’in genel amaçlarına ve ilkelerine uygun olarak:1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için, gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak, onu Millî ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek; 2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır” denilmektedir. Ayrıca “ilköğretim okulu programının 13. sayfasında da; kişisel nitelikler, insanlık ilişkileri, ekonomik ve toplumsal ilişkiler bakımından ilköğretim etkinliklerinin sonucunda ortaya çıkması gereken insan tipi çizilmektedir”⁷². “Edebiyatta amaç, insanî olan bir güzelliği dil ile ifade etmektedir”.

II. Dünya Savaşı’ndan sonra Çocuk Edebiyatı alanında epey bir ilerleme olmuştur. Dünyanın her yerinde Çocuk Edebiyatı yayınları artmaya başlamış, Çocuk kitapları fuarı, Çocuk Edebiyatı kongreleri, sergileri ile Çocuk Edebiyatı ilgi görmüş, ve bu alanda çalışanların , sayısı artmıştır.

Çocuk Edebiyatı büyükler için yapılan bir edebiyat olarak düşünülmemeli, Çocuk Edebiyatı’nın konusu olan çocuklar da küçümsenmemelidir. Gerek çocuklar, gerekse büyüklerin ortak beğenisine ulaşmayı hedefleyen bir edebiyat olması gerekir;ancak bunu başarabilmek için Çocuk Edebiyatı ürünlerinin oldukça titiz ve nitelikli hazırlanmış olması gerekmektedir. Dahası bu yönüyle düşünüldüğünde Çocuk Edebiyatı yazarı olmak, yetişkinler için yazmaktan daha zordur. Çünkü Çocuk Edebiyatı yazarları seslendiği çocukların yaşları, ilgileri, cinsiyetleri buldukları yerel çevrece kuşatılmış durumdadır. O belli bir sorumluluğun gölgesinde, iyiyi kötüden, yanlış

⁷¹ Hüsrev HATEMİ , “*Bizde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987, s. 66.

⁷² İlköğretim Okulu Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Yay, 1995, Ankara, s. 13.

doğrudan ayıramayan, koşullandırmaya açık, neredeyse savunmasız bir varlığa seslenmektedir.

Ne yazık ki çocuğun yaş ve kültür seviyesine uygun, onları geleceğe hazırlayan, kişiliğini adım adım, sağlıklı bir şekilde gerçekleştiren çocuk yayıncılığı, tüm çocuk yayınlarına nispetle çok az. Engin çocuk ufkuna hitap edecek çocuk eserleri, artarak devam etmektedir. “Eline kalem alan çocuk kitabı yazmakta ve bu tür kitaplar, sanatsal değerini de düşürmektedir”⁷³. Bu konuda usta yazarlarımıza ihtiyaç vardır.

Çocuk, tertemiz, boş bir kağıda benzer. Onun üzerine ne yazarsanız onu alır. O kağıttan ne silerseniz onu bırakır. İyiyi, güzeli, doğruyu, erdemi öğrenirse güzel düşünür, güzel görür, güzeli sever. Kötüyü görür ve kötüyü öğrenirse, kötü düşünür ve o yolda ilerler.

Kanadalı bir çocuk yazarı olan Monica HUGLES çocuklar için yazan kişinin sorumluluğunu şöyle dile getiriyor:

“Çocuk kitabı yazmak, ip üstünde yürümek gibi bir denge meselesidir. Bir yanda vazgeçilmez bir disiplin, bir yanda ise içimizdeki çocuğun uyanışı...İçimizdeki çocuk için yazmak ve çizmek çok basit olmalı herhalde. İnsan kendi bilinçaltı kelime ve imgelerin yüzeye çıkarılmasını sağlar.”⁷⁴

*** 5. ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE ARANMASI GEREKEN ÖZELLİKLER**

5. 1. ŞEKİL BAKIMINDAN

- a. Kapak resimleri canlı ve çekici olmalı.
- b. Kitap sağlam ve mat renkli kağıda basılmalı.
- c. Hacim bakımından fazla kalın olmamalı.
- d. Harfler gözü yormayacak karakterde ve baskısı temiz olmalı.
- e. Kitap ve dergideki resimler bir sanat değeri taşımali ve çocuk psikolojisine uygun bulunmalı.

* Bu kısım, Ferhan Oğuzkan'ın Çocuk Edebiyatı, Enver Naci Gökşen'in Örneklerle Çocuk Edebiyatı, Tacettin Şimşek'in Çocuk Edebiyatı, adlı eserlerinden derlenmiştir.

⁷³ “Mustafa Ruhi ŞİRİN İle”, Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı Yay, Ankara, 1989, s, 358-359.

⁷⁴M. Ruhi ŞİRİN, “Çocuk Edebiyatı” İstanbul, 1994 , s. 23.

- f. Yazım, noktalama ve söz dizimi bakımından kusursuz olmalı.
- g. Sayfa düzeni karışık olmamalı
- h. Kitaplar iç açıcı nitelikte ciltli olmalı
- i. Satır araları ne sık ne de seyrek olmalı

5. 2. KAPSAM BAKIMINDAN

- a. Aile, millet, insanlık, tabiat ve hayat sevgisi telkin etmeli
- b. Güzelliğe karşı hayranlık ve koruyuculuk aşılmalı.
- c. Nezaket, hakka saygı, yardımlaşma, kahramanlık, mertlik, dürüstlük gibi erdem olarak kabul edilen konular işlenmeli
- d. Çocuk dünyasına ve psikolojisine uygun olmalı
- e. Âdet ve geleneklerimizi tanıtır sevdirmeli
- f. Çeşitli bilgileri öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde onlara hissettirmeden benimsetmeli
- g. Masal ve şiir türlerinin dışında olanlar gerçeğe uygun olmalı
- h. Mümkün olduğu kadar neşe verici olmalı
- i. Çocuğun duygu ve düşünce ufkunu genişletmeli, kişisel girişim isteği uyandırmalı.

5. 3. ÇOCUK YAYINLARININ ANLATIM ÖZELLİKLERİ

1. Kısa cümleler kurulmalı: kurulan cümleler 5-6 kelimeyi geçmemelidir. Bu, yaş düzeyine ve çocukların seviyelerine göre değişebilir.
2. Cümleler, özellikle tek öznel ve tek bir yargıyı bildirmeli.
3. Gereksiz sözler, ve kelimelerden anlatımı bozan söz gruplarından kaçınılmalı.
4. Konuştuğumuz gibi yazmalıyız: karşımızdaki kişiye hitap eder gibi olmalıyız. Biz büyükler çoğu zaman kendi kendimize konuşuruz da. Farkında olmadan böyle yazmak yerine kendimizi çocuğun yerine koyarak yazmalıyız.

5. İşlenecek konular, küçüklerin bildikleri, denedikleri varlıklara ve olaylara bağlı olmalıdır.
6. Çocukların kafasında kavramları bulunan kelimeler seçilmelidir. Örneğin aile kavramını anlatırken aile ile ilgili bir serüven işlenebilir.
7. Gösterişli kelimelerden ve bol sıfatlı anlatımlardan kaçınılmalı.
8. Yazılacak hikaye, şiir, masal vs konularını seçerken çocukların ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı.
9. Fiillerin canlı olmasına dikkat edilmeli: düşünmek, tasarlamak, niyet etmek gibi cansız fiiller yerine, koşmak, oynamak, eğlenmek, yürümek gibi canlı fiiller seçilmeli.
10. Çocuklar için gerçek anlamlarına, ses imgeleri bakımından daha yakın olan sıfatlar, isimler seçilmelidir. Örneğin, Mır mır kedici miyav miyav dedi.

***6. ÇOCUK EDEBİYATININ BİR EDEBİYAT TÜRÜ OLARAK GELİŞİMİ**

6. 1. AVRUPA ÜLKELERİNDE VE A.B.D' DE ÇOCUK EDEBİYATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

“Geçmişte Çocuk Edebiyatı eserleri büyükler için yazılıyordu. Bu eserleri çocuklar okumaya ve sevmeye başlayınca Çocuk Edebiyatı kavramı ortaya çıktı. Bu nedenle yetişkinler için yazılan edebiyat gibi uzun bir geçmişi yoktur Çocuk Edebiyatı'nın...Hitap ettiği kesim gibi genç bir edebiyattır.”⁷⁵

M. R. Şirin, 16. yüzyıla gelinceye kadar ne Türkiye’de ne de başka ülkelerde çocukların hedef alındığı bir edebiyat ürününün olmadığını söyler.⁷⁶ Bu yüzyılda çocuğa uygun eserler yazılıp yazılamayacağına ilişkin tartışmalar başlamıştır. O dönemde de kiliseler çocukların dinsel kitap okumalarını başka içerikte kitap okumamalarını istiyorlardı. Hâliyle de çocuklar bu tür kitapları okumaktan sıkılıyorlardı. 18. yüzyıla kadar çocukların ilgisini çeken kitapların yazılamamasının nedeni, kilisenin etkisinin bu kitaplarda görülmesi olmuştur.

* Bu bölüm, Enver Naci Gökşen’ in Örneklerle Çocuk Edebiyatı, Ferhan Oğuzkan’ın Çocuk Edebiyatı, Tacettin Şimşek’in Çocuk Edebiyatı, Cemil Meriç’in Çocuk Edebiyatı adlı eserlerden derlenmiştir.

⁷⁵ ŞİRİN age, s. 15.

⁷⁶ M, Ruhi ŞİRİN, age, s.15.

Özellikle batıdaki kültürel gelişmelerle birlikte kitap okuma oranının da artması sonucu sözlü edebiyat ürünleriyle yetinen çocukların bu gereksinimlerini karşılamak kolay olmayacaktı.

Kaynaklara göre Çocuk Edebiyatı ile ilgili ilk bilinçli çabalar, İngiltere, Fransa, Almanya, İskandinav ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde görülür. Daha çok Robin Hood ve Thom Tumb gibi halk öykülerinden esinlenerek yazılan bu ilk dönem ürünleri oldukça yalın ve masalımsı ürünlerden oluşmaktadır. Ayrıca Aisopos (Ezop)'un fablları da çocuklar için yazılan eserler arasındadır.

17. yüzyıldaysa çocukların ders dışındaki okuma gereksinimlerini karşılamak üzere İngiltere'de eski çağlara ilişkin efsanelerin, orta çağın ünlü öykülerinin ve peri masallarının dört formayı (4x16 sayfa) geçmeyecek biçimde yayımlandığına tanık olunur.⁷⁷ Genellikle, bin bir gece masallarından esinlenerek yazılan bu masallar daha sonraları A.B.D.'de yaygınlaşmış ve çocuklar arasında büyük ilgi görmüştür.

18. yüzyılda ilk kez çocuğun yaş ve ilgi düzeyini dikkate alıp kitap yayımlayan kişi Johan Newberry' dir. (1713-1767) Johan Newberry şarkı ve tekerlemelerden oluşan Ana Kaz (Mother Goose) adlı bir dizi kitap yazmıştır.

19. yüzyıla gelindiğinde İngiltere'de Çocuk Edebiyatı alanında çalışanların sayısında artış olmuştur. “ Alice Harikalar Ülkelerinde” adlı eseriyle Lewis Carol (1812), “Thom Borwn'un Okul Öyküleri” adlı eseriyle , Tomes Hugles, “Küçük Prens, Küçük Lord” adlı eserleriyle Brunet-Mrs Frances Hudgson, ve “Ormanın Çocuğu, Cengel” adlı eserleriyle Rudyard Kipling bu yazarlardan birkaçıdır.

Fransa'da ise bu yüzyılda La Fontein' in(1621-1695) hayvan kahramanlı masalımsı öyküleriyle beslenen Fransız çocuklarının Charles Perault'un (1628-1703)başlattığı peri masallarıyla Çocuk Edebiyatı alanı daha da genişler. Bu yüzyılda dürüstlük, erdemlik, vs gibi temalar Fransız yazarları tarafından işlenmiştir.

19. yüzyılda Rousseo'nin önerilerini benimseyip öğretici eserler veren çocuk yazarlarının yanı sıra duygusal konulara yer veren yazarlar da vardır. Mime De Segur'un (1799-1874) “Yeni Peri Masalları” ile Sophie dizisi ve Hektor Malot'un (1893-1907) “Kimsesizler” adlı eseri bu dönemde yazılan duygusal kitaplardandır.

Özellikle bilim kurgu alanında yazan bir başka Fransız yazar Jules Verne' dir.(1825-1905) “Aya Seyahat, Kaptan Grant' ın Çocukları, Denizler Altında Yirmi bin

⁷⁷ Ferhan OĞUZKAN, “Dünya Çocuk Edebiyatının Ana Çizgileri”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1987 s. 59

fersah, Seksen Günde Devri Alemvs. Gibi kitaplar hem çocukların hem de büyüklerin ilgisini çekmeyi başarmıştır.

Alman Çocuk Edebiyatı gelişimi seyrine baktığımızda ise ilk Çocuk Edebiyatı ürünlerinin kilisenin etkisiyle belli ahlak kurallarının öğretilmesi isteğinden doğduğu görülmektedir. J. B. Basedow(1723-1790) J. F. Herbart (1776-1841) gibi yazarlar çocuk eğitimi ile ilgili eserler vermişlerdir.

Çocuk sözcüğünü içi dolu bir kavram olarak değerlendiren çocuğu bu açıdan ilk kez ele alan kişiler Ludwig ve Wilhem Karl olan ve daha sonra da “Grim Kardeşler” olarak edebiyat literatürüne geçen yazarlar olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısına dek bütün Almanya’yı dolaşan bu iki kardeş elde ettikleri halk masallarını kendi anlatımlarıyla kaleme almışlardır.

Alman Edebiyatının serüven romanlarıyla çocukların ilgisini çeken bir başka yazar da Karl May’dır. (1794-1850)”Vahşi Batı, Kızılderililer” gibi romanlarıyla tanınmıştır.

Amerikan Çocuk Edebiyatı’nda da ilk Çocuk Edebiyatı ürünlerinin Avrupa ülkelerinde olduğu gibi öğretici nitelikte olduğu görülmektedir. M. Alcot’un (1832-1888) “Küçük Kadınlar” adlı eseri Mark Twain’in (1835-1910) Tom Sawyer’i gibi eserler mevcuttur.

19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Çocuk Edebiyatı temalarının Amerikan Çocuk Edebiyatı’nda duygusal konuların işlendiği de görülmektedir. Bu yüzyılda yine tanınmış bir yazar olan Carlo Collodi karşımıza çıkar. Özellikle memurluktan emekli olduktan sonra bir marangozun çocuk sahibi olmalarıyla ilgili düşlerini masalımsı bir öyküyle dile getiren “Pinokyo” adlı eseriyle anlatır. Bugün bile bu eser çocuklar tarafından sevilerek okunmaktadır.

İskandinav ülkelerinde de başta da söylediğimiz gibi Çocuk Edebiyatı alanında önemli çalışmalar görülmektedir. Özellikle İçveç’ te Selma Lagerlöf (1850-1940) “Nils Holgerson’un Eşsiz İsveç Yolculuğu” adlı kitabını yazar. Bu eserin daha sonra Türkiye’de Uçan Kaz diye baskısı yapılmıştır.

Masal konusunda bugün bile ilk akla gelenlerden biri de tabiki Cristian Andersen’ dir. (1805-1875) Anders’ in 1884 yılında yayımlanmaya başlanan ocakbaşı öyküleriyle Çocuk Edebiyatı’na birçok masal kazandırmıştır.

* 6. 2. ÜLKEMİZDE ÇOCUK EDEBİYATI'NIN GELİŞİMİ

6. 2. 1. TANZİMAT DÖNEMİ' NDEDEN CUMHURİYETE KADARKİ DÖNEM

Eğitimin ideolojik tavırlardan ayı düşünmek gerektiği halde, bunu başaran pek olmaz. Çünkü “her cemiyet, kendi dünya görüşüne uygun nesiller yetiştirmeye çalışır Tanzimat dönemi ve meşrutiyet döneminde de böyle bir ideoloji kavgası cereyan ediyordu. Ve dolayısıyla çocuk konusunda farklı görüşler ileri sürülüyordu. “Bazıları, eğitimin bir psikolojik hadiseden ibaret olduğunu, bu yüzden dünyanın her yerinde aynı esasa bağlı bir eğitim sistemi bulunması ve muhtevasının da objektif bilgilerden ibaret olması gerektiğini söyleyen liberal bir istikamet tutturmuşlardı. Bu fikir Ziya Gökalp’in “milli terbiye” tezi lehine mücadeleyi kaybetmiştir”⁷⁸. Çocuk yine önemini devam ettirmiştir. Çocuk Edebiyatı çalışmaları Osmanlı döneminde ağırlık kazanmıştır.

“Çocuk edebiyat ve kitapları konusu, bizde ancak, Meşrutiyetten sonra batılı eğitim anlayışının öğretmen okullarına girmesiyle kendini duyurmuştu. O tarihlerde ve ondan sonra, Cumhuriyetin ilanına kadar, başta ilkokullar olmak üzere bütün eğitim mekanizması, medreselerde yetişenlerin elinde kaldığından böyle bir konunun akla gelmemesi de pek tabii idi”⁷⁹.

Osmanlı döneminde çocukların okuma becerisini geliştirmeye yönelik çalışmalar tekerleme, bilmece, masalımsı halk öyküleri ile gelişmiştir. Özellikle Nâbi’ nin “Hayriye” adlı eserini oğluna öğüt vermek amacıyla yazmıştır. Sümbülzâde Vehbi de yine oğluna ahlak ve görgü derslerini içeren “Lütfiye” adlı eseri vardır. Kaynaklarda İlk Türk Alfabesi olarak bilinen Kayserili Doktor Rüştü tarafından yazılan Nuhbetü’l Etfal (Çocukların en seçkini) adlı yapıtın metinler kısmındaki öyküleri bu alandaki ilk örnekleri olduğu belirtilmektedir. Bu öykülerden birkaçı şöyledir. Ağustos Böceği’nin Hikayesi, Kedi ile Farenin hikayesi gibi.

Bu bölüm, Enver Naci Gökşen’ in Örneklerle Çocuk Edebiyatı, Ferhan Oğuzkan’ın Çocuk Edebiyatı, Tacettin Şimşek’in Çocuk Edebiyatı, Cemil Meriç’in Çocuk Edebiyatı adlı eserlerden derlenmiştir.

⁷⁸ Erol GÜNGÖR, age, s, 289

⁷⁹ Tahir ALANGU, Çocuk Kitapları Üstüne, 1995 s, 5-8,

Çeviri olarak bizde çocuklar için ilk örneği veren Tanzimat dönemi şair ve yazarlarından İbrahim Şinasi olmuştur. (1826-1869) Daha sonra R. M. Ekrem, Ahmet Mithat ve Muallim Naci de özellikle Fransızca’ dan (La Fontain’dan) çeviriler yapmışlardır. Bu dönemdeki eserlerin ağırlıklı olarak dünya edebiyatından seçmelerin çeviri olarak yayımlandıkları görülür. “Seksen Günde Devri Alem, Arza Seyahat gibi eserler bu dönemde çeviri olarak çocukların ilgisine sunulmuştur. Ancak hemen belirtelim ki çeviri türü eserler, çocukların seviyesine ve ilgilerine tam olarak hitap etmedikleri için bu eserler bizde Çocuk Edebiyatını sekteye uğratmışlardır.

Ali Nusret, II. Meşrutiyet’te görülen yeni bir toplum anlayışının etkili olduğu bir ortamda “Şûrayı Ümmet” adlı gazetede ilk kez Çocuk Edebiyatının önemini vurgulayan bir yazı yazmıştır. (1908)

Tevfik Fikret’in “Şermin” adlı eseri, Fuat Köprülü’ nün Mektep Şiirleri adlı eseri, Ziya Gökalp’in Kızıl elma adlı eserleri de çocuklar için yazılmış eserlerdir.

6. 2. 2. 1923’ TEN SONRA ÜLKEMİZDE ÇOCUK EDEBİYATI’NIN GELİŞİMİ

II. Meşrutiyetle birlikte hız kazanmış olan Çocuk Edebiyatı Cumhuriyetle birlikte bir durağan sürece girmiştir. Çünkü 1923’te ilan edilen cumhuriyetle birlikte Osmanlıdan kalan pek çok kurum ve yetkiler halen devam etmekteydi. Halifelik ve Saltanat devam ederken eğitim-öğretim de Arapça ile olmaktadır. Latin harflerine geçilmemişti.

Bu belirsizlik içinde sanatçılarımız da bir durgunluk süreci yaşadılar. Yeni kurulan bu düzende sanatçının görevinin ne olacağı sorusunun cevabı pek açık değildi.

Halifelik ve Saltanat kaldırıldıktan ve Latin harflerine geçildikten sonra bu belirsizlik bir ölçüde giderilmiş ve eğitim-öğretimin tek elde toplanmasıyla da gereken değişiklikler yapılmıştı. İşte sanatçıya düşen görev de Cumhuriyetin yeniliklerini gençlere tanıtmak ve benimsetmek olmuştur.

Dönemim Milli eğitim Bakanı Mustafa Necati Uğural (20.12.1925-01.01.1929) öncülüğünde çocuklarla ve gençlerle ilgili olarak üç ayrı dizi yayın hazırlatmıştır.⁸⁰

Bu diziler;

a. Cihan Edebiyatından Numuneler

⁸⁰ Enver Naci GÖKŞEN, “Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız”, s. 15, 1985.

b. Mektup Temsilleri

c. Dünya Çocuk Klasikleri

Cumhuriyet döneminde yetişkinlere yönelik yazarlar arasında Faruk Nafiz, Yusuf Ziya gibi yazarlar da bulunmaktadır. Bu dönemde çeşitli bilgiler içeren kitaplar çocuklar için yeniden yazılmıştır. “Büyük Adamlar Ansiklopedisi”, “Keşifler ve İcatlar Ansiklopedisi” gibi. Kimi yazarlar da kahramanı çocuk olan romanlar yazmışlardır. Abdullah Ziya Kozanoğlu (1906-1966) “Kızıl Tuğ”, “Türk Korsanları”(1926), “Gültekin”(1928)adlı yapıtlarıyla çocuklar tarafından çok sevilmiştir. Halbuki Abdullah Ziya Kozanoğlu da büyükler için yazmasına karşın, çocuklar tarafından ilgi ve beğeniyle okunan yazarlar arasında yer almıştır.

Ömer Seyfettin kendisi büyükler için yazmadığını belirtmekle beraber çocuklar tarafından ilgi ile okununca onun eserleri de çocuk edebiyatı eserleri arasında yer almıştır. Zaten çocuk edebiyatı eserleri başlangıçta çocuklar için yazılmamış olmasına rağmen çocuklar için sevilerek okunan eserlerin çocuk edebiyatına dahil edilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Yine bu dönemde yazılan eserler arasında Mahmut Yesari'nin “Bağrı Yanık Ömer'i”, Huriye Öniz'in “Köprüaltı Çocukları”(1937) yazılan eserlerdendir.

1940 ile 1970 dönemleri arasına baktığımızda yeniden bir batıya yönelik söz konusudur. Özellikle şiir alanında konuların giderek zenginleştiği görülmektedir. Ayrıca şiirde heceden serbest şiire geçilmesi çocuk şiirlerinin içeriğini oldukça etkilemişti. Öğretmen ve eğitimci ozanların çokluğu bu şiirlerde öğretici konulara yer verilmesini beraberinde getirmiştir. Bu dönemde ürün veren yazarlar ve ozanlar, Enis Behiç Koryürek, Ahmet Kutsi Tecer, (1901-1967), Kemalettin Kamu, İsmail Hakkı Sunat(900-1961), Hasan Ali Yücel gibi yazarlar şiirde ürünler vermişlerdir.

Bu dönemde yazan bir başka çocuk yazarı da İbrahim Zeki Burdurlu'dur. Burdurlu şiir olarak, “Keloğlan”(1949), “Basık Tavan”(1950), “Atatürk'ün”(1959) ve “Koroğlu Destanı”(1965), adlı eserleriyle Çocuk Edebiyatına büyük katkılar sağlamıştır.

Ayrıca 1940 sonrası çocuk şiirlerine ilk önem verenlerden birinin de Fazıl Hüsni Dağlarca olduğunu söyleyebiliriz. Fazıl Hüsni Dağlarca Çocuk ve Allah adlı eserinde çocuğa ne kadar önem verdiğini göstermiştir.

1940'lı yıllarda Türk masallarını yeniden yazma çalışmaları hız kazanmış, Orhan Şaik Gökyay, “Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları” adıyla Dede Korkut öykülerini o günün Türkçe’si ile yayımlar. Eflatun Cem Güney de Anadolu’dan masallar derleyerek sırasıyla “Kara yılan Ve Kara Gülmez”(1946), “Zümrüd-ü Anka”, “En güzel Türk Masalları”(1948), “Açıl Sofram Açıl”(1949), “Aşık Garip”(1950), “Akıl Kutusu”(1953), “Bir Varmış Bir Yokmuş”(1956), “Gökten Üç Elma Düştü”(1960), “Az gittim Uz gittim”(1961) eserlerini yayımlar. Açıl Sofram Açıl adlı yapıtıyla 1956 yılında “Cristian Andersen Payesi” şeref diploması almaya hak kazanır. Güney aynı ödülü 1960 yılında Dedekorkut Masalları adlı kitabıyla bir daha alır ve Dünya Çocuk Edebiyatı Sertifikası’nın da sahibi olur.

Aynı yıllarda Naki Tezel, “İstanbul Masalları” ve “Keloğlan Masaları” adlı eserleriyle bir çok masalı Çocuk Edebiyatına kazandırmıştır. Cahit Uçuk da “Türk Çocuğuna Masallar”, “Ateş Gözlü Dev” gibi masalları derlemiştir.

Bu dönemde yazan bir başka çocuk yazarı da Oğuz Tansel’ dir. Oğuz Tansel, derleyip kendi tarzıyla sunduğu masallarıyla dikkat çeker. “Altı Kardeşler”, “Yedi Devler”(1960), “Üç Kızlar”(1963), ve “Mavi Gelin”(1966), Tansel’ in eserlerinden bir kaçıdır. Türkiye Radyoları Televizyon Kurumunun 1976’da ilk kez verdiği masal ödülünü de “Allı İle Fırfırı” adlı yapıtıyla Oğuz Tansel almıştır. Tahir Alangu’nun “Billur Köşk Masalları” bu dönemin masal derleme çalışmalarındandır.

Ayrıca 1940’lı yıllarda daha çok özürlü ve kusurlu çocukların hayatlarını anlatan Kemalettin Tuğcu, konu olarak da ölümü ve ölümün getirdiği acıları, geride bıraktığı dertleri konu olarak işlemiş ve çocukların dünyasına hayatın acı yüzünü de göstermiştir. Tuğcu’nun eserlerinden bazılarını söyleyecek olursak; “Taş Yürek”, “Saadet Borcu”, “Sokak Köpeği”, “Şeytan Çocuk”, “Küçük Mirasyedi”, “Ayşecik”, “Hissiz Adam” bunlardan bazılarıdır. Tuğcu daha çok ilköğretim 4. ve 5.sınıflara hitap etmektedir.

6. 2. 3. 1970’ Lİ YILLARDA ÇOCUK EDEBİYATININ ÜLKEMİZDEKİ GELİŞİMİ

Bu yıllarda Çocuk Edebiyatı ürünlerinde bir heyecan, bir coşku görülmektedir. Özellikle 1961 Anayasasının getirdiği hak ve özgürlüklere bağlı olarak hız kazanan

toplumsal ve kültürel gelişme, 'Türk Edebiyatı' nda pek çok yazarı toplumsal çizgiye çekmiştir.

Bu dönemde hece ölçüsüyle şiir yazmak popülerliğini korurken, ölçü ve uyağa bağlı kalmadan şiirleriyle çocuklara seslenen şairlerimiz mevcuttur. Bunlardan bazıları, Fazıl Hüsnü Dağlarca, "Balina ve Mandalina" adlı eseriyle; Ülkü Tamer, Abdülkadir Bulut ve daha pek çok şair ve yazar çocuklara uyaksız ve ölçüsüz olarak yazdıkları şiirleriyle çocuklara seslenmiştir.

Necati Cumalı, Ceyhan Atıf Kansu, Aziz Nesin, Ataol Behramoğlu gibi sanatçılar da bu gelişen çizgide çocuklar için şiir yazmışlardır.

Çocukları düşünerek yazılmamış olan pek çok ozanın şiiri de çocuksu bir eda ile yeniden düzenlenmiş ve dergi ve seçkilerde yer almıştır.⁸¹

Bu dönemde roman ve öyküde de şiirdekine benzer bir çeşitlilik görülmekte ve pek çok yazar yalnızca o dönemde yazmayı denemişlerdir. Erdal Öz'ün "Dede Korkut'un Kitabı", Vedat Dalokay'ın "Kolo", Hasan Hüseyin'in "Ressamın Bildircinleri", Müjdat Gezen' in "Bir Liranın İki Günü" ve "Kuzucuk" gibi eserler bu dönemde yazılan bazı eserlerdendir.

Bu yıllarda hem yayıncı hem de yazar olan Erdal Öz o yıllar için Şu değerlendirmeyi yapar:"Usta yazarlarımızın yanı sıra, yeni beliren ve çocuklar için yazan ilk çocuk edebiyatı yazarlarımız, ardı ardına kitaplar yazıyorlar. Bu bir inandırma, bir özendirme işiydi. Yazarlarımızı öncelikle bu dalda yapıtlar vermeye inandırmak, özendirmek gerekiyordu. (...)Daha işin başında olduğumuzu unutmadan, bu atılan taşları bir taş yağmuru, bir taş fırtınası haline getirmenin vaktidir. Bunu yapabildiğimiz gün, çocuklarımıza cennet bir ülkenin kapılarını açıyoruz demektir"⁸²

"Bu dönemde eğitsel ve bilimsel anlamda çocuk kitaplarındaki resimleme çalışmalarına, kapakların sanatsal bir anlayışla ele alındığına tanık olunur"⁸³. "Dünya Çocuk Edebiyatının pek çok güçlü eserlerinden de o dönemin öz Türkçe anlayışıyla resimlenerek sunulduğu bu yapıtlar arasında "Alis Harikalar Ülkesinde" adlı eseriyle Lewis Carol, "Karlar Kraliçesi" adlı eseriyle Andersen, Plavracı Baron adlı eseriyle de Erich Kaestryiat sayılabilir"⁸⁴

⁸¹ Yansıma Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı (1976), Celal, Metin, "Çocuk Şiirleri Antolojisi", İstanbul, 1988 Hasan Sedat AKAY, "Şaheser Çocuk Şiirleri Antolojisi", İstanbul, 1995

⁸² Erdal ÖZ, Varlık Yıllığı, s. 99, 1977

⁸³ Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları, 1995, s.72

⁸⁴ Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, 1977, s. 97

Bu dönemin dikkat çeken gelişmelerinden biri de 1979 yılının bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de “Çocuk Yılı” olarak belirlenmesidir. Bu nedenle çocuklar için yazılan eserlerde bir artış görülmüş ve ürünlerin çeşitliliği de dikkati çekmiştir.

Milliyet Çocuk Dergisi de 70’li yılların başından beri yayımlanmakta olup, bu durum, Çocuk Edebiyatı ile ilgili anılacak bir gelişmedir. Ülkü Tamer’in başkanlığını yaptığı dergide pek çok ozan ve şairin şiirleri yayımlanmıştır. Özellikle bu dönemin sonlarına doğru dergide yazdığı şiirleriyle tanınan Yalvaç Ural bugün de önce gelen ozan-yazardır. Ölçü ve uyak kaygısı taşımadan sade bir Türkçe ile yazdığı şiirleri ile çocukların ve dolayısıyla da Çocuk Edebiyatının önde gelen isimlerinden olmuştur. ABC yayınlarından çıkan “Müzik Satan Çocuklar” adlı şiirsel öyküsüyle İkinci Uluslar arası Çocuk Kitapları Fuarı’nda “Şiir Birincilik Ödülünü” almıştır. (1979). yazdığı pek çok kitap yabancı dile çevrilen Yalvaç Ural’ın bazı eserleri şunlardır: “Bir Gök Dolusu”, “Gözü Boynuz İle İzi Yıldız”, “Korkuluğun Kalbi”, “Gölcüğün Küçük Avcıları” gibi eserleri vardır. Ural’ın Şiirleri Polonya Gülümseme Nişanı ile ödüllendirilmiştir.

Daha önce bazı şair, ozan ve yazarların eserlerinin yeniden gözden geçirilip çocuksu bir eda ile tekrar yayımlandıklarını söylemiştik. İşte bu yazarlardan bazıları; Sait Faik, Orhan Kemal, Sebahattin Ali, Yaşar Kemal gibileridir.

70 ile 80 arası dönemde roman, öykü ve şiirde olduğu gibi masalda da yeni bir anlayış göze çarpmakta, ve daha önce yazılan masallardan bazılarının yeniden çocuksu eda ile düzenlenerek yayımlanmış, hatta yeni ürünler de bu dönemde verilmiştir. Bunlardan kimilerini sıralayacak olursak; Ahmet Kahraman’ın “Yediden Yetmiş”, Yaşar Kemal’in “Filler Sultanı ile Sakallı Topal Karınca”, İsmail Sivri’nin “Masallar” bunlardan bazılarıdır.

6. 2. 4. 80’ Lİ YILLARDAN GÜNÜMÜZE ÇOCUK EDEBİYATININ ÜLKEMİZDE GELİŞİMİ

12 Eylül 1980 tarihinde başlayan bir durgunluk sürecine girmiştir Çocuk Edebiyatı ve yazarları. “1981-82 yılları özellikle Türk Edebiyatı açısından durgunluk yılları olmuştur”⁸⁵ ancak bu durumun pek fazla uzun sürdüğünü söyleyemeyiz.

⁸⁵Emin ÖZDEMİR, “1982’de Çocuk Yayınımız”, Varlık Yıllığı, İstanbul, 1983, s. 101

Özellikle 70’li yıllardan edinilen bilgi, tecrübe ve ürün çeşitliliği sayesinde bu durgunluk çabuk atlatılmış ve yazarlarımız çocuk eserlerini yazmakta yeni duruma uyum sağlamıştır. Özellikle Muzaffer İzgü’nün yayınları Çocuk Edebiyatı dünyasında ilgi uyandırmaya başlamış ve “Ökkeş” dizisiyle çocukları ilgisini çekmeyi başarmıştır. Onun eserleri diğer yazarları da tetiklemiş ve durgunluk sürecinden yazarlarımız kendini sıyırmışlardır. İzgü’nün 10 kitaptan oluşan bu dizide köyden kente göç edip de gecekonduda yaşayan iyimser Ökkeş’in başından geçenler anlatılır. İzgü’nün diğer eserlerinden bazıları da şunlardır: “Ekmek Parası”, “Anneannem Askere Gidiyor”, “Uzay Dolmuşu Kalkıyor”, “Hokus Pokus”, “Küçük Arı, Büyük Arı” gibi eserlerdir.

“83’lü yıllarda Akabe, Anadol, Çekirdek, Can Kardeş, Kandil, Ekin, Ensar, Gonca, Mayaş, Seha, Akçağ, Boğaziçi, Nur, Özyürek, Osmanlı, Türk Edebiyatı Vakfı, Tüba, Remzi, Diyanet, T. ve Kültür Bakanlığı, Koza, Karacan, Can, Örgün, Serhat, Adam, Özgün, vs yayınları çocuk kitapları yayınladılar”⁸⁶. “83 içinde en çok eseri Serhat yayınları yayınladı. “Ancak bu eserler içerisinde özgün olanlar çok az ve çoğu eser yıllar önce yayınlanmış ve yeniden gözden geçirilmiş masal ve serüven kitaplarından oluşmaktadır”⁸⁷.

Çocuk Edebiyatı alanında özellikle de öykü ve roman dalında ün kazanmış , yazarlarımızdan biri de Gülten Dayıoğlu’dur. Dayıoğlu, eserleriyle çocuğun dünyasına girmeyi başarmış yazarlarımızdan biridir. eserlerinden bazıları: “Akıllı Pireler”, “Geriye Dönenler”, “Işın Çağı Çocukları”, “Pargat Dağının Esrarı”, “Uçan Motor”, “Yeşil Kiraz”, Dünya Çocukların Olsa” gibi pek çok eseri mevcuttur.

Bu dönemde gençlere hitap eden yazarlar arasında gösterebileceğimiz yazarlardan biri de İpek Ongun’dur. Ongun’un, “Afacanlar Çetesi”, Kamp “Arkadaşları”, “Mektup Arkadaşları” gibi eserleri vardır.

Bu dönemde daha önceden yetişkinler için yazan yazarlar da çocuklar için eserler vermeye başlamışlardır. Bu yazarlar ve onların eserlerinden bazıları şunlardır: Ayla Kutlu’nun “Merhaba Sevgi”(1991” adlı romanı, Ayşe Kilimci’nin “Benim Adım Çocuk” (1990), adlı romanı, Sulhi Dölek’in “Yeşil Bayır” ve “Arkadaşım Dede” romanları, Zekai Yiğitler’in “Gökhan ile Özkancık”...

⁸⁶ Mustafa Ruhi ŞİRİN, “1983’te Çocuk Edebiyatı”, 1983’te Yayınlanan Çocuk Kitapları maddesi, Yazarlar Birliği yay, Ankara, Birinci baskı, Ocak, 1984, s. 314.

⁸⁷ ŞİRİN, age, s. 314.

Bu dönemde özellikle masalarda içerik olarak değil, biçim olarak da yenileşme meydana gelmiştir. Baskı ve resimleme tekniği ile pek çok masal yeniden yayımlanmış ve yayınevleri renkli masalarla çocukların ilgilerini canlı tutmayı başarmışlardır.

Özellikle Yapa Yayınlarının hazırlamış olduğu resimli müzikli kabartmalı kitaplar hazırlanmıştır. Bu kitapların çocukların zihinsel, ruhsal faaliyetlerine hitap eden yapıları sayesinde çocuk dünyasının gizli kapıları açılabilir.

Masallar, çocuk roman ve öyküleri resimlerle ve kabartmalarla ayrıca da müzikli öğelerle süslenirse elbette ki çocukların ilgilerini daha fazla celbedecektir. İşte bu durumun farkında olan Yapa Yayınları da bu tür resimli, kabartmalı ve müzikli masallar ve öyküleriyle çocukların ilgisini en çok çekenlerden olmuştur.

90'lı yıllarda, artık masal yazarlarımız, batı yazarlarından eserleri tercüme etmekten ziyade kendileri masallar yazmaya başlamışlardır. Bu dönem masal yazarlarımızdan bazılarını sıralayacak olursak, Elvan Pekdemir, Mustafa Ruhi Şirin, Mevlana İdris Zengin, Neda Ülkü Kuglin, gibi yazarları sırlayabiliriz. Ayrıca Ayşe Kilimci, “Dikenci Karga”, “Çöp Kraliçe” adlı masallarıyla, Tarık Dursun Kakinç da “Lafonten Masalları”, Bir Küçük “Adam Varmış”, “Yaramaz Kuzu”, “Ezop Masalları”, “Horoz ile İnci” gibi masallarıyla karşımıza çıkarlar.

Masal alanında içerik olarak da biçim olarak da yenilikçi yazarlarımızdan biri de Aytül Akal'dır. En önemli eseri, Geceyi Sevmeyen Çocuk'tur. Bundan başka “Kardeş İsteyen Çocuk”, “Canı Sıkılan Çocuk”, “Masalları Arayan Çocuk”, “Sabahı Boyayan Çocuk”, “İki Kavgacı Ağaç” vb. eserleri ile çocuk dünyasına katkıda bulunmuştur.

Özellikle Çocuk Edebiyatı alanında kuramsal çalışmalarıyla tanınan Mustafa Ruhi Şirin de masallarıyla da Çocuk Edebiyatına katkıda bulunmuştur. Bu masallardan bazıları; “Guguklu Saatin Kumrusu”, “Kar Altında Bir Kelebek”, “Her Çocuğun Bir Yıldızı Var” ve “Kuş Ağacı” adlı masallarıyla çocuklara seslenmiştir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın, “Cin Oğlan”, “Hinoğlu Hincik” ve “Yaramaz Sözcükler” adlı eserleriyle bu alandaki yerini korur. Abdulkadir Bulut'un, “Kahveci Güzeli”, Abdulkadir Budak'ın “Gül Çocuk”, Ülkü Tamer'in Masal Şiirleri, Cahit Zarifoğlu'nun “Gülücük” adlı şiir kitapları da çocuklar için ayrı bir edebiyat değeri ifade eder.

Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı da çocuklar için diziler oluşturmuşlardır. Çocuk Edebiyatı alanında bir dizi hazırlayan Milli Eğitim

Bakanlığının hazırladığı dizilerden bazıları şunlardır: “Çevremizde Söylenen Tekerlemeler”(Mehmet Şenkaya), “Çocuklara Karagöz Hikayeleri”(Ünver Oral), Uçurtma(Ömer Seyfettin) gibi dizilerdir.

1998 yılında TÜBİTAK çocukların bilimsel verileri zevkle öğrenebilecekleri kitaplar hazırlamıştır.bunlardan bazıları: “Çarpma ve Bölme”(Karen Bryant), “Biz Hücreyiz”(Dr. Fran Balkwill), Uydular(Mike Painter) gibi eserlerdir.

Yapı Kredi Yayınları da çocuklar için kitaplar hazırlamıştır. Bunlardan birkaçı, Doğan Kardeş Okul Çağı Kitaplığı, Doğan Kardeş İlk Gençlik Yılları Dizileri içinde yerli ve yabancı pek çok kitap yayımlanmıştır.

Son olarak, Hasan Kallimci de çocuk hikaye, şiir ve romanlarıyla Çocuk Edebiyatı'na katkıda bulunmuş yazar-şairlerimizdendir. Romanları, “Sihirli Dürbün”, “Karıncı Çocuklar”, “Bir Garip Doktor”, “Rüyalar Ülkesinde”, “Okumak İstiyorum”, “Kuşçu Amca”, “Elif Ablâ”, “Arzu Kız”, “Küçük Kaykaycılar”, “Çetin'in Merakı”, “Radyocu Ali” gibi romanlarıyla anılmaktadır. “Sihirli Dürbün” adlı eseriyle, Çocuk Edebiyatçıları ve Sanatçıları Birliği tarafından verilen 2001 Çocuk Romanları Ödülü almıştır. Bunlardan başka pek çok hikaye ve şiir yazmıştır. Bunlardan bazıları: Hikaye: “En Büyük Ödül”, “Arıları Sulama Vakfı”, “Çınar Ağacı”, “Bülbüller Ağlamaz” vs. Şiirleri ise: “Kumbaramdaki Para”, “Uzaydaki Çocuk” vs., Masallar: “Kırık Ayna”, “Sihirli Heybe”, “Gezgin Uçurtma” vs. “Düşünme Odası”, “Tornacı Hüseyin” gibi tiyatro eserleri vardır.

Bugün, çocuklarımızın üzerinde televizyonun, internetin, önemi büyüktür. Çocuklarımız, televizyondaki bazı çizgi filmlerden olumsuz etkilenmektedirler. Pokemon, dijimon, Red Kit vs gibi filmlerle şiddet unsurlarını görmekte, her çocuk kendini bir Red Kit zannetmeye başlıyor. Bu da çocuğu olumsuz etkiliyor. “Çocuklarımıza, içinde buldukları o rengarenk dünyalarına ve düşlerine ters düşmemeye özen göstererek, televizyonla verilecek bilgilerle gerçeğe ve doğruya yönelmelerini sağlamayı görev edinmemiz gerekmektedir.”⁸⁸

Tanzimat'tan günümüze Çocuk Edebiyatı'nın seyrini özetleyecek olursak;

Tanzimat Döneminden 40'lı yıllara kadar daha çok çeviri eserleri karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında durağan bir sürece giren Çocuk Edebiyatı yazarlarımız, bu durağanlığı kısa sürede üzerlerinden atmışlar ve çocuklara yönelik

⁸⁸ Vedat GÜNEŞ, “Çocuk Edebiyatı Üzerine”, Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı Yay, Ankara, 1989 , s, 348

işlediği konularda da Cumhuriyetin niteliklerini ve yeni sistemin özelliklerini çocuklara ve büyüklere kavratmak olarak üstlenmişlerdir.1923'ten sonra özellikle şiir alanında çocuklara yönelik kitaplar yayımlanmış ve çocuk şiirleri rağbet görmüştür.

70'li yıllarla 80'li yıllar arasında Çocuk Edebiyatı gerek şiir, gerekse nesir alanında müthiş bir atılım yapmıştır. Büyüklükler için yazan yazar ve şairler bile, çocuklara yönelik eserler yazmaya başlamışlardır. Çocuk yılının da bu döneme denk gelmiş olması çocuklar için yazılan eserlerin yoğunluğunu arttırmıştır.

80'li yıllardan günümüze kadar Çocuk Edebiyatı eserlerinin gerek biçim gerekse içerik yönünden değiştiği görülmekte, şiir, roman,masal alanında özgün eserler verilmektedir. Özellikle masal alanında yazılan eserler resim, kabartma ve müzikli kitaplar, çocukların ilgilerini daha da fazla çekmiş ve artık, Çocuk Edebiyatı ülkemizde belirli temellere oturmuştur.

7. OKUMA EĞİTİMİNİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

“Okumak’ nedir? Okumak, bir alışkanlıktır, okumak, bir zevktir, okumak bir felsefedir, okumak, bir kültürdür, okumak bir medeniyettir, okumak bir yorum yapmaktır, okumak bir yaşam tarzıdır.”⁸⁹

“Okumak, önce harf yığınları üzerinde mekanik bir çalışma, sonra da onların altındaki gizli gizli anlamları kavrama demektir”⁹⁰ diyen Gökşen, okumanın aslında hiç de basit bir iş olmadığını bu sözlerle anlatmaktadır. Okumak, çocuğunun eğitiminde olmazsa olmazlar biridir. kumaktan kasıt, yavaş yavaş okumak değildir. Belli bir hızda okumaktan bahsediyoruz. Hızlı, tonlamaya uygun, hızlı okunduğu kadar da anlayarak okumak...

Bu şekilde bir okuma ideal okumadır. Çünkü yavaş yavaş okumaktan pek bir şey anlamak mümkün olmaz çoğu zaman; çünkü metnin başı ile sonu arasında anlam kopmaları ve unutmalar yaşanabilir. Alain'in verdiği şu örnek okuma hızının önemini açıkça belirtmektedir:

⁸⁹ Fikret USLUCAN, “Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Çocuk Edebiyatının Rolü”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ağustos-Eylül 2005 s. 33.

⁹⁰ GÖKŞEN, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız** 4. Basım, İstanbul, 1980, s. 24.

“Okumaya, öğrenmeye pek meraklı cahil bir kimse tanıyordum. En sonunda zar zor, heceleye heceleye okumayı becerdi. Birgün gazete okurken ona, arkadaşlarından biri sordu:

- Gazetende ne haberler var?

- Hiçbir şey söylemeyeceğim. Ben sadece okuyorum işte...

Çünkü bu adam harfleri sese çevirmekle ve kendi düşünceleriyle meşguldü”⁹¹.

Görüldüğü üzere hızlı okuma, aslında metne ilgiyi odaklama açısından ve aklımıza başka konuların okuma esnasında gelmemesi açısından daha faydalı görülmektedir.

“Tıpkı resim yapmak, şiir yazmak gibidir okumak”⁹².

Okumada hızlı okumak kadar, tekrarlar da önemlidir. Çünkü bir eseri ikinci kez okumakla ilk kez okuma esnasında görülemeyen püf noktaları veya anlatılmak istenen diğer düşünceler ikinci okumada fark edilebilir. “Kekeleyerek ve karmakarışık konuşarak okuldan çıkan bir çocuk, hayatta okuma zevkini tadamayacağı gibi bildiğini de unutacaktır”⁹³ diyen Alain, aslında okuma alışkanlığının fizyolojik problemler nedeniyle de olsa kazanılmaması durumunda, çocuğun bir hayal kırıklığı yaşayarak, okuma şevk ve heyecanını tamamen yitirmesine neden olabileceğinden bahsetmektedir.

Gerçekten de çocuğun içine kapanık olması, aile içinde şiddete maruz kalması, psikolojik baskılara maruz kalması, fizyolojik rahatsızlıklar, vb. nedenler çocuğun hızlı okumasını ve hızlı algılamasını olumsuz etkileyecek ve çocuğa verilecek okuma eğitimin de başarısız olmasına neden olacaktır. Bu sorunu düzeltmenin en güzel yolu çocuğa güven duygusunu aşılama ve sosyal faaliyetlerde görev vererek kendine inanmasını sağlamakla olacaktır. Çünkü kendine güvenmeyen birey, toplum önünde konuşmak şöyle dursun, iki kişi arasında konuşurken bile pek çok konuşma hatası yapacak ve içinde bulunduğu bu durumu büyütürken başka sorunlara da neden olacaktır. Bu sorunların bazıları, girişimcilik ruhunun olmaması, kişinin, kendini doğru dürüst ifade edemediği için toplumda alay konusu olması, pısrık bir kişi olmaktan kendini kurtaramaması sayılabilir. Bu nedenle, bireyin mutlaka sosyalleşmesi gerekmektedir.

⁹¹ GÖKŞEN, age, s. 24.

⁹² Hilmi YAVUZ, “Okuma Alışkanlığı Üzerine”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987, s. 266.

⁹³ GÖKŞEN, age, “A. Souche: Quels Livres Faut-il Avoir Lus? 1950, s. 24.

İnsanın sosyalleşmesinde etkili olan unsurlar çeşitlidir. Bu unsurlar aile, çevre, arkadaş grupları ve diğer etkenler olarak sayılabilir. Sosyalleşme, insan yavrusu diyebileceğimiz çocuğun içinde yaşadığı çevrenin dolayısıyla da toplumun bir üyesi hâline gelmesidir. Yani, “akraba ve komşuluk düzeyinin şehir ve köyünün ve nihayet ulusunun bir parçası olduğunu öğrenmesidir”⁹⁴. Çocuğun, daha doğrusu geleceğin yetişkini olan bireyin sosyalleşmesine etkili edecek faktörlerden birisi de şüphesiz okuma eğitimidir. Okuma eğitimin sistematik olarak verildiği yer ise okuldur. Çocuk okulda almış olduğu eğitimle gerek diksiyon gerekse bilgi ve beceri yönünden kendini geliştirecek ve olgun birey olmada ayaklarını yere sağlam basacaktır.

“En etkili iletişim aracı olan televizyonun çocukların kitapla arasını açtığı söylenir ki genel anlamda bu doğrudur. Bu durum ise okuma-yazma öğrenmeden televizyon bağımlısı olan çocuk açısından gerçekten birçok yönden olumsuzluklar içerir. Televizyon okur-yazarlığını öğrenmeden televizyon bağımlısı olan çocuğun okuma alışkanlığı kazanması zordur. Her medyaya ilişkin okur-yazarlığı öğrenen çocuk eğer seçici davranmayı başarabiliyorsa olumsuzluklardan kendisini koruyabiliyor. Bunu tersinden de anlamaya çalışabiliriz. Okuma alışkanlığı bilinci oluşmuş bir çocuğun televizyondan etkilenme oranı düşüktür. Asıl sorun ise ne okuma alışkanlığı ne de medya okur-yazarlığı edinmemiş çocuklara yöneliktir”⁹⁵.

“Hiçbir insan bir diğer kişi ile aynı olmadığı”⁹⁶ için bireyin sosyalleşmesi de her insan da farklı teşekkül edecektir. Bireyin toplumda yararlı olması için her yönüyle tamamlanmış bir eğitim almalıdır. Bu eğitim içinde okuma eğitinden, konuşma eğitimine, görgü ve ahlak kurallarından temizlik ve düzenli olmaya kadar her türlü faydalı bilgiler pratik ve teorik olarak çocuklara verilmelidir. Ayrıca alınan eğitimlerin dramatisasyonla birleştirilmesi ile birlikte karşılaşılan farktı olay veya durumlarda verilecek tepkinin de hazırlıklı olması açısından önem arz eder.

Çocuklara yaş seviyelerine uygun olan kitaplar okutturulmalıdır. Yaş seviyelerine, ilgi ve ihtiyaçlarına göre okudukları kitaplar elbette uygulamaya dökülmedikten sonra okunan bilgilerden bir fayda sağlanması beklenemez. Bu nedenle

⁹⁴ Çiğdem KAĞITÇIBAŞI, “İnsan ve İnsanlar”, s. 245, Evrim Yayınları, 7. Basım, İstanbul, Mart, 1988.

⁹⁵ Ethem BARAN-Hakkı USLU, “Çocuk Edebiyatı mı Medeniyet Sütü mü”, “Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi”, Nisan 2002, Yıl:3 Sayı: 26

⁹⁶ KÂĞITÇIBAŞI, age, s. 245

öğrenilenlerin okullarımızdaki en büyük hastalığımız olan ezbercilik anlayışından sıyrılması gerekmektedir. Ayrıca okulun aslında “yapay bir sınıf”⁹⁷ olması da ezberci eğitimi körüklemektedir.

“Dört yaşına gelmiş bir çocuğa masal anlatmak, masal okumak şarttır. Bu yaştaki bir çocuk dedesinin, ninesinin, anne ve babasının kendisine anlattıklarının kitaplardan edinilen kazanımlar olduğunu anlamalıdır. Bellekleri çok kuvvetli olan bu yaşlardaki çocuklar, sevdikleri masal ve hikayeyi defalarca dinlemekten keyif alırlar.”⁹⁸

Çocuklar, öğrenebilecekleri pek çok bilgiyi çevrelerinden, ailelerinden öğrenebilirler. Bu bilgilere de okunan kitaplardaki teorik kısım da eklenince ortaya sağlam dayanakları olan bilgiler çıkmaktadır. Öğrenci yaparak, yaşayarak öğrenmelidir. Ezberci anlayışla okunur ve incelenip araştırmadan öğrenilen bilgiler uygulamaya konursa gerçek öğrenme ve okuma gerçekleşmemiş demektir. Öğrenme bilinçli bir şekilde olursa öğrenme daha kalıcı olacaktır. “Uzmanlar, eğitim ortamında, öğrencinin okuduklarının %10’unu, duyduklarının %20’sini, gördüklerinin %50’sini, görüp duyduklarının %70’ini,yaptıklarının %80’ini ve başkalarına öğrettiklerinin %95’ini hatırlayabildiklerini⁹⁹ belirtiyorlar”

Gelişen teknolojiye bağlı olarak, eğitimin de gelişen teknolojiye göre ayak uydurması gerekmekte ve“kendini sürekli yenilemesi”¹⁰⁰ gerekmektedir. Okumaya her gün belirli saatler ayrılmalı ve bilgisayar destekli okuma diye adlandırabileceğimiz internet kullanımı da yaygınlaştırılmalıdır.

Çağımızın her türlü teknolojik imkanına sahip çoğu okulumuzda artık bilgisayarlar da kullanılmaktadır. Her ne kadar bilgisayarı olmayan, hatta doğru düzgün yolu, sınıfları olmayan çatıları akan okullarımız halen mevcut ise de yavaş yavaş hepsi yenilenmekte ve eksiklikler giderilmektedir.

Hem ekonomik sebepler, sosyal faktörler ve eğitim çevresinin durumu nedeniyle köylerdeki eğitim, şehirlere nazaran teknolojiden ve daha pek çok eğitim imkanından mahrum kalabilmektedir. Bu durumda şehirlerimizdeki okullarımız köylerdeki okullarımızdan daha şanslı durumdadır diyebiliriz. Ancak, ilköğretimin 8 yıl olması ile birlikte çok ücra köşelerdeki okullarının kapatılıp birkaç köy bir araya getirilerek açılan

⁹⁷ M., Tınaz TİTİZ, **Ezbersiz Eğitim Yol Haritası**, Pegem Yay, 2. Baskı, Ankara, Eylül, 2001, s. 105

⁹⁸ Fikret USLUCAN, “Okuma Alışkanlığının Kazanılmasında Çocuk Edebiyatının Rolü”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ağustos-Eylül 2005, s. 35

⁹⁹ M. Tınaz TİTİZ, age, Figen ATALAY, “Cumhuriyet”, 9 Mart 1997, s. 139

¹⁰⁰ Osman ÖZSOY, **Etkin Eğitim**, İstanbul, Ocak, 2003, s. 9

okullarda, bazılarında ulaşım imkanı zor olsa da, sosyalleşme ve eğitim açısından olumlu karşılanmalıdır. Çünkü çocuk, ne kadar sosyal bir çevre bulunursa, öğrendiklerini o kadar çabuk uygulama ve hayata geçirme imkanı bulacaktır.

Çocuklara okuma sevgisi kazandırmak gerekmektedir. Bunu yapmak için çocukların edebi yönü güçlü olan ve çocukların seviyelerine uygun kelime hazinesi bakımından da zengin bulunan metinlerle çocukları karşılaştırmak ve onların dikkatlerini güçlü edebi metinlere çekmekle olacaktır kanaatindeyiz. Okuma sevgisi kazandırırken çocuklarla birebir görüşme yapmalıyız. Görüşme esnasında “öğrencinin güveni kazanılmalı, çocuğun kişiler yaşantılarına ağırlık verilmeli, okuma problemleri varsa bunun nedenleri yüksüz ve açık uçlu sorularla ortaya çıkarılarak, eleştiri ve değerlendirmeden kaçınılmalıdır.”¹⁰¹

Bu şekilde kazandırılacak okuma sevgisi ile çocukların gerek ders içi, gerekse ders dışı aktif öğrenme yapabilmeleri sağlanmış olacaktır. Aktif Öğrenme, son yıllarda en çok ilgi gören konulardan biridir. “Aktif öğrenme, öğrenenin öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıdığı, öğrenene öğrenme sürecinin çeşitli yönleri ile ilgili karar alma ve düzenleme yapma fırsatlarının verildiği ve karmaşık öğretimsel işlerle öğrenenin öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorladığı bir öğrenme sürecidir”¹⁰² Normal bir öğrenme sürecinde çocuğun öğrenmeyi ne kadar sürede ve nasıl gerçekleştireceği, hangi yöntemlerin kullanılacağını vs. bütün kararları öğretmen alırken, “aktif öğrenmede ise öğrenme sürecinin sorumluluğu öğrencidedir ve kendi kararlarını öğrenci kendisi alır. Böylece öğrenen, bir başkasının –öğretmen, anne, baba, iyi bilen bir öğretici- kendi adına aldığı kararları uygulamak yerine, kendi kontrol ettiği çabalarla öğrenmeye çalışır”¹⁰³

Okuma eğitiminde çocuk, kendi ilgisine hitap edeni okuması öncelikle esastır. Okuma zevkinin kazanılması ile birlikte ihtiyacı olacak diğer alanlarla da okuma ile bilgi birikimi elde edilir.

Okuma mekanı, fiziki yönden, birey de psikolojik, ve fizyolojik yönden okumaya hazır bulunmalıdır. Bireyin sosyal ve psikolojik sorunları ile okuma

¹⁰¹ İbrahim Ethem ÖZGÜVEN, **Görüşme İlke ve Teknikleri**, 2. Baskı, Ankara, 1992. s. 76-81

¹⁰² Kamile Ün AÇIKGÖZ, **Aktif Öğrenme**, Bölüm 2, -Aktif Öğrenme nedir, Ne değildir? Eğitim Dünyası Yay, 5. Baskı, İzmir, Kasım, 2003, s. 17

¹⁰³ age, s. 18

mekanının uygun olmayışı okuma eğitimin amacına ulaşmasını engelleyecektir. Okuma mekanında bulunması gereken özellikleri sıralayacak olursak;

1. Ortam, çok sıcak veya çok soğuk olmamalıdır.
2. Okuma mekanının karanlık veya aşırı ışık almaması gerekir.
3. Okunurken oturulan sandalye, koltuk vs. çok rahat veya aşırı rahatsız eder nitelikte olmamalıdır.
4. Yine mekanın gürültülü olmaması ve dikkatini çekecek nesnelere okuma ortamından kaldırılması gerekir.
5. Işığın mümkünse okuyucunun başının sol üst köşesinden gelecek şekilde verilme uygun olacaktır.

Bireyin psikolojik yönden hazır bulunmuşluğu ile ilgili gerekenler ise;

1. Okuyucunun moralinin yerinde olması,
2. Öfkeli olmaması, kendini okumaya hazır hissetmesi,
3. Okuma amacının bilincinde olması
4. Okuma için güdülenmiş olması gerekmektedir.

Fizyolojik yönden bireyin herhangi bir okuma kusuru varsa onun durumuna uygun okuma şekli seçilmeli ve ona göre okuma eğitimi verilmelidir.

Unutmamak gerekir ki “konuşma, doğuştan getirilmeyen, sonradan öğrenilen bir beceridir”¹⁰⁴. Konuşma ortamının ve çocukların okumaya uygun oluşu, alınacak okuma eğitimini de etkileyecektir.

Eğer bizlerden gelecek ufak bir bilgiye muhtaç olan geleceğimizin mihmandarı olacak yavrularımıza sorumluluk vermezsek toplumda kendi kararlarını alabilen, ve aldığı kararlarla da yapıcı ve üretici olan birey olmalarını bekleyebilir miyiz? Çocuklarımıza sorumluluk vermeliyiz, onlara okutacağımız kitaplarda zorlayıcı olursak, kaş yaparken göz çıkarmaktan kurtulamayız. “Sorumluluk, başkalarının haklarına saygılı olmak ve kendi davranışlarının sonuçlarını yüklenmek”¹⁰⁵ olarak adlandırılabilir. Çocuğa, kendine karşı ve başkalarına karşı sorumluluk sahibi olma duygusu verilmelidir.

¹⁰⁴ Yahya ÖZSOY, Mehmet ÖZYÜREK, Süleyman ERİPEK, Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar **Özel Eğitime Giriş**, Karatepe Yay. 4. Baskı, Ankara, Ocak, 1992, s. 76

¹⁰⁵ Ziya SELÇUK, Nedret Güner, **Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları**, 2. Baskı, Pegem Yayınları, Ankara, Ekim, 2001, s. 21

Unutmamalıyız ki, her çocuk öğretene, öğretileni model alır. Okursak okur, yaparsak görür, yaşarsak öğrenir her çocuk. İyiyi kötüden ayırırsak, karşısına doğruyu dikersek, güzeli, erdemi, alır, öğrenir. Fakat çocuğa aba altıdan sopayı gösterirsek, kırıp döktüğünde, ödevini bitirmediğinde azarlayıp bağırırsak, çocuğun doğruyu öğrenmesini bekleyemeyiz. Elbette düşüp kalkacak onlar da. Düşüklerinde tutarsak ellerinden, başardığında yanında yer alırsak sözlerimizle, bir “aferin” sözcüğünü esirgemezsek minik yavrularımızdan; sevgi ile yetiştirip, saygıyı yerleştirirsek tertemiz yüreklerine; işte o zaman gelecek yıllara güvenle bakabiliriz.

8. ÇOCUK EDEBİYATINDA EDEBİ TÜRLER VE BU TÜRLERDE ARANACAK ÖZELLİKLER

İnci Enginün: “Çocuklarımıza kolaylıkla okuyabilecekleri, zevk alacakları, ruhen beslenecekleri hangi kitapları, hangi yaşta verebileceğimizi ne anne-baba ne de öğretmen olarak hesaplamamışızdır. En kültürlü ailelerimizde bile bu okumanın bir disiplini yoktur ve çok defa tesadüflerin eşine teslim edilmiştir”¹⁰⁶ derken aslında bu alandaki büyük bir yaraya parmak basmıştır. Her ne kadar çocuklarımızın yerine karar verip onların yaşlarına uygun eserleri okuttuğumuzu düşünürsek bile gerçekte çocukların ilgilerini, apayrı konuda ve seviyede kitaplar çekebilmiştir. İşte bu nedenle çocukların eserleri onların ilgi ve ihtiyaçlarının neler olduğu dikkatle seçilerek oluşturulan kitaplar olmalıdır.

Ders kitapları ve çocuk yayınları çocukların eğitiminde vazgeçilmez bir konumdadır. “Çocuğun sadece ders kitapları okuması gerektiği anlayışı, modası geçmiş, yanlış ve ters bir anlayıştır”¹⁰⁷ diyen Fevzi Selen, bunun nedenini de ders kitaplarının fikrî terbiyeye hizmet ettiğini ve çocukların yalnızca bu tür kitapları okumak zorunda bırakılmalarının onlarda zamanla bir isteksizliğin hatta bir usanç duygusunu meydana getirebileceğini söylemektedir.

Gerçekten ders kitapları çocuklara bir kitap okuma havası vermemektedir. Çünkü onlar öğrenmek amacıyla okunmakta ve bu okuyuş da daha çok fikir edinme ile ilgili olmaktadır.

¹⁰⁶ İnci ENGİNÜN, “Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay. İstanbul, 1987, s. 64

¹⁰⁷ Fevzi SELEN, “Tedrisat Mecmuası”, Aralık, 1955. Ferhan age, Oğuzkan, s. 20

“Çocukların ders dışında okudukları ile ilgileri arasında sıkı bir bağ vardır. Bu okuma zorunlu, bir başka deyişle yükümlü bir okuma olmadığından öğrenci, okuyacağı kitabı ilgisine, merak duyduğu alana göre seçer”¹⁰⁸. Bu nedenle, öğrencilerin ders dışında okuyacakları kitapları seçerken öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak son derecede önemlidir.

Okuma eğitimi ve alışkanlığını kazandırmak her çocuk için olması gerekenler arasında yer alır. Çünkü okuma alışkanlığı kazanmak bireyin kendi kendini yetiştirmesinde ve alınan eğitimin yenilenerek bilgilerin zihinde canlı durmasını sağlar.

“Boş zamanlarda okuma, bir amaca da yönlenebilir. Eşya ve olaylar üzerinde araştırma yapma, bilgi toplama gibi etkinlikler bu türde örneklerdir”¹⁰⁹.

Çocukların okuyacağı eserler, çocuk şiirleri, biyografiler, masalımsı hikayeler ve destanlar, efsaneler, hikaye ve romanları, masallar, fabllar, çocuklar için hazırlanmış drama çalışmaları buna dahil edilebilir.

Çocuk duygularının en coşkulu edebi ürünü şiir olsa gerek. Çocukların kıpır kıpır olmaları dünyaya neşe tomurcuklarını alabildiğince serpmeleri, şiirlerde ne de doyumsuzca görülür.

8. 1. ÇOCUK ŞİİRLERİ

Her edebî eser gibi şiirlerde de büyük şairlerin yazdığı güzel şiirler örnek alınır. Her yeni şair, mutlaka güçlü bir şairin tesiri altında şiirlerini geliştirir. Edebi eserlerde başka birinin tesirinden çekinmemek gerekir. “Tesirlerden korkan ve onlardan kaçınan kimseler, ruhlarının fakirliğini kapalı olarak itiraf etmektedirler. Onlarda keşfedilecek hiçbir şey yoktur”¹¹⁰ diyen Andre Gide, her usta yazarın mutlaka başka bir usta yazarın tesiri altında yetiştiğini belirtmektedir.

Gide, aynı zamanda “büyük adamın yalnız bir tasası olduğunu”¹¹¹ söylemekte ve bu tasının da mümkün olduğu kadar sade, alelade, sıradan bir insan olmak olarak

¹⁰⁸ Emin ÖZDEMİR, “İlköğretim”, Cilt, 29, sayı, 521, 1 Nisan 1964, Kısaltan: Ferhan Oğuzkan, age, s. 22.

¹⁰⁹,Emin ÖZDEMİR age, s. 23.

¹¹⁰ Andre GİDE, “Denemeler”, “Edebiyatta Tesire Dair”, Çev: Yetkin, Suut Kemal, Varlık Dergisi, Haziran, 1955, s,10-15.

¹¹¹ age, s. 10-15.

niteler. “Shakespeare gibi, Goethe gibi, Molier gibi, Balzac ve Tolstoy gibi alelade ve sıradan olmak...”¹¹²

Çocukların da şiirlerle, masallarla, hikaye ve romanlarla güçlü şairlerin örnekleriyle karşılaşmaları sağlanarak kim bilir belki de usta yazarlardan, şairlerden benzerleri çıkacaktır bu sayede...

Puşkin’in aklına gelen bir fikri Gogol’a söylemesi ve kendisinin yerine arkadaşı Gogol’un bu fikri işleyerek Gogol’un “Ölü Canlar” adlı eseri yazmasına sebep olmuştur. Şimdi burada Gogol’un Puşkin’den etkilenmediği düşünülebilir mi?

Çocuklarımıza vereceğimiz, okutacağımız şiirler de elbette en usta şairlerden alınmış, nadide parçalar olmalı ki, bugünün küçükleri de bu örnekleri görüp, geleceğin usta şairlerinden biri olmaya en azından aday olma cesaretini gösterebilsin. Bu sayede çocuğun içinde şairlik ruhu göz kırabilir.

“Aslında şair olmak da romancı olmak da elimizde değildir. İnsan ya romancı doğmuştur, ya da doğmamıştır”¹¹³ diyen Suut Kemal yetkin sanatın ve sanatçılığın aynı zamanda doğuştan bir yetenek olduğunu, içinde bu sanat ruhu olmayanların sanatçı olamayacağını dile getirmektedir.

Çocuklara insanlık duyguları ve vatan sevgisi de şiirlerle kazandırılabilir.

Şiirin kesin tanımını yapmak oldukça güçtür. Sözlükte şiir, “seslerin ritimlerin, uyumların kaynaşmasıyla en güçlü en güçlü duyguları, izlenimleri coşkuları canlandırma ve etkileme sanatı”¹¹⁴ şeklinde tanımlanır. Ferhan Oğuzkan şiiri, “hayal gücü, duygusallık, uyum(ahenk), ve ölçü(vezin) gibi bir takım anlatım ve biçim özelliklerinden”¹¹⁵ ayırır.

Gökçen, şiiri “bir düşüncenin, bir duygunun ölçülü bir dille heyecanlı bir biçimde anlatılması sanatı”¹¹⁶ şeklinde tanımlarken; Cahit Zarifoğlu, şiiri, “hayatımızın tabii bir parçası”¹¹⁷ şeklinde niteler. Mevlana İdris, şiiri, “renkler içinden beyazı çekip

¹¹² age, s. 10-15.

¹¹³ Suut Kemal YETKİN, “Düş’ün Payı”, “Yazılanı Yaşamak” adlı makalesi, Varlık Dergisi, Kitap Yay. Denemeler Bölümü, İstanbul, 4 Kasım 1958, s. 8.

¹¹⁴ Türkçe Sözlük, T.D.K. Yayınları

¹¹⁵ Ferhan OĞUZKAN, **Çocuk Edebiyatı**, Birinci Basım, Ankara, 1977, s. 212.

¹¹⁶ Enver Naci GÖKŞEN, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, İstanbul, 1980. s. 134.

¹¹⁷ Mustafa Ruhi ŞİRİN, “Cahit Zarifoğlu İle Çocuk Edebiyatı Üzerine”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay. İstanbul, 1988, s. 156.

çıkarmak”¹¹⁸ olarak görür, ve çocuklar için yazılan şiiri de bir “beyazlar armonisi”¹¹⁹ olarak ifade etmektedir.

Şu kadar var ki şiir, insan ruhunun gizli denizlerini dalgalandıran, hüznün ve sevinç ırmaklarını yer yer coşturan, anıları dolduran, hayallerin gerçekleşmesine duyulan bir özlem ve duygu denizinde yüzen bir gemidir.

“Her şiir biraz çocuktur”¹²⁰ diyen Bentli, aslında şiirin yapısının da çocuk gibi neşeli, eğlenceli ve kıpır kıpır olduğunu anlatmaktadır.

Çocuk şiirlerinin nasıl olmasına gelince, bu şiirler, sade, anlaşılır ve akıcı olmalı, sade olduğu kadar da estetik değer ifade etmelidir. Demek oluyor ki şiir hem herkesin anlayacağı bir üslupla hem de Yunus’ça edebi değer ifade etmeli ki, çocuk şiiri kavramını doldursun.

“Çocuklar için yazılmış şiirlerin, çocukların ruhlarını eğitici, besleyici, onların duygu dünyasını zenginleştirici etkisini gözden uzak tutmamak lazımdır”¹²¹. Çocukların bu durumları göz önünde bulundurularak yazılan her çocuk şiiri, onların hayat binalarında bir köşe taşı konumundadır.

“Yazılan her çocuk şiiri de sırf yazanın usta bir şair olmasından dolayı yayınlanması da doğru değildir”¹²². 80’li yıllarda yazılan çocuk şiirlerinin çoğunu pek güzel bulmayan Zarifoğlu, Fazıl Hüsnü Dağlarca’ nın “Güzel İş”¹²³ şiirini de eleştirmektedir.

Çocuk şiirlerinin estetik güzelliğe, açık bir anlatıma ve duygu zenginliğine sahip olması gerektiğini söylemiştik. Estetik güzelliğin de tam olarak ifade edildiği şiirler, hem biçimce hemde anlamca uyumlu olan şiirlerdir ki burada vezin ve kafiye de bir yerde önemini göstermektedir. Böylece şiir, hem göze hem de kulağa hitap edecek bir yapıya kavuşmalıdır diyebiliriz.

“Tekerleme, mani, ninni, türkü gibi türlerin çocuğu hem psikolojik olarak rahatlatması, hem kolay ezberlenebilir olması, kafiyelerinin sistematik bir biçimde

¹¹⁸ Mustafa Ruhi ŞİRİN, “Mevlana İdris Zengin İle Çocuklar İçin Şiir Üzerine”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul, 1988. s. 204

¹¹⁹ ŞİRİN, age, s. 204

¹²⁰ Cem BENTLİ, “Şiir ve Siyaset”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1988 s. 89

¹²¹ Cahit ZARİFOĞLU, “1986’da Çocuk Şiiri”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987, s. 416

¹²² Cahit ZARİFOĞLU, age, s. 416

¹²³ Fazıl Hüsnü Dağlarca’ nın eleştirilen şiirinin adı: “Güzel Şiir”

kullanılmasından kaynaklanmaktadır”¹²⁴. Bu nedenle çocuk şiirlerinin temel eğitimin birinci basamağında 4. sınıftan itibaren serbest şiir örneklerine yer vermek gerekmektedir. Çocuk şiirlerinde edebi sanatlara, mecazlara ileri yaş gruplarında yer vermek daha doğru olacaktır kanaatindeyiz.

Şairlerimiz çocuk şiirlerini yazarken kendi çocuk dünyalarından esintiler sunmak yerine “kendini çocuğun yerine koymak”¹²⁵ la başarılı olacaktır. Çocukların hayal dünyalarını şiire taşıırken hayatın gerçeklerini de çocukların anlayabileceği kelimelerle onlara öğretmek ve bunu şiirle çocuklara sunmak gerekir. Çünkü büyüğü bir dünyada yaşayan minicik yavrumuzun sihirli hadiselerin aslında iyilik, erdem, sevgi, yardımlaşma gibi güzel duyguları şiirlerle de görmesi onun dünyaya adapte olmasında önemli rol oynayacaktır.

Çocuklar için yazılmış şiirlerin farklı türleri vardır.

1. Tekerlemeler.
2. Müzikli Şiirler
3. Resimli kitaplarda şiir
4. Öykülü şiir
5. Nükteli Şiir
6. Serbest Şiir
7. Somut Şiir

Genellikle ilköğretim öncesinde tekerlemeler, müzikli şiir ve resimli kitaplardaki şiirlerden zevk alır çocuklar. İlköğretimin ortalarından itibaren de öykülü, nükteli, serbest ve somut şiirleri daha kolay anlayıp bu tür şiirlere de ilgi duyarlar.

Çocuk şiirleri yazan bazı şairlerimiz, Mustafa Ruhi Şirin, Zarife Canan, Hamdi Oruç, Sabutay Hikmet Karahasanoğlu, Mehmet Uytun, Ahmet Efe, Hüseyin Öztürk, Hasan Demir, Nuri Kahraman, A. Vahap Akbaş, Mevlana İdris Yalvaç Ural, Rıfki Kaymaz gibi şairlerimiz vardır. Bu şairlerimizin yazdığı bazı şiirler şunlardır: Rıfki Kaymaz’ ın “Erken Uyar”, Mevlana İdris’ in Gül Çocuk ve selam dergilerinde yayınladığı “Çizgi”, “İçimdeki Yağmur”, Değişik Sabahlar Üzerine” ve “Denizden Toplanan Umut” adlı şiirleri kayda değer bulunmaktadır. Ahmet Efe’nin yine Gül Çocuk Dergisinde yer alan “Balkonlardaki Çocuklar”, Arif Bilgin’in de “Canımızsın”,

¹²⁴ Alemdar YALÇIN, Aytaş, Giyaseddin, **Çocuk Edebiyatı**, s. 185-186

¹²⁵ Alemdar YALÇIN ve diğerleri, age, s. 186

Nuri Kahraman'ın Türkiye Çocuk'taki "Sevdenur" ve A. Vahap Akbaş'ın Selam dergisindeki "Hüdhüd" ve "Denize Ninni" adlı şiirleri söylenebilir.

Yalvaç Ural'ın Milliyet Kardeş ve Bando dergilerinde yayınlanan şiirleri de dikkate değerdir. Özellikle Tom Miks Öldü, Kızılderililer adlı şiirleri önemlidir. Sulhi Dölek'in Alfabe Sirki dizisinde "Örnek Ördek", "Palavracı Papağan", "Sevgili Su aygırı" gibi şiirler çocukların ilgisine hitap etmektedir.

8. 2. MASALLAR

Çocukların büyüdü dünyalarından gizli diyarlara uzanan bir el: Masal...

"Masal, denizlerden göklere, nehirlerden ırmaklara doğru akan sihirli söz ırmağı..."¹²⁶

"Masal, bir dil mektebidir"¹²⁷

"Olağanüstü kişilere, olaylara, serüvenlere yer verilen ve ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa aktarılarak geçen hayal ürünü hikayelere masal denir"¹²⁸. "Çocuk kalbinin çocuksu bakışıyla, hayata çocuk gibi yaklaşımıyla çocukluğu ele verir masallar..."¹²⁹

Masal, "geçmişin ocak başında zevkle tüketilen bir avuç çerez..."¹³⁰

Masal, "insanoğlunun kendini güncel kaygılardan azade kılıp dert ve sıkıntılarını unutmak için icat ettiği bir hayal banyosu..."¹³¹

"Çocuk masalları, kendi saf ve yumuşacık aydınlığı içerisinde yüreğin ilk düşüncelerini ve heyecanlarını uyandırmak, gelişip olgunlaştırmak için anlatılır; fakat, yalın şiirselliklerinden istifade edilebilmesi, hakikatinin öğrenilebilmesi için, bir yuva sıcaklığı içerisinde anlatıldılar"¹³². "Zaman içinde ve toplumlara göre farklılık göstermiş masal. Örneğin masal, Avrupa'da genelde yazıya dökülmüş. Bizde ise çoğu zaman

¹²⁶ Mustafa Ruhi ŞİRİN "Geçmiş Zaman Şarkıları", Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1989, s. 76

¹²⁷ Sevinç ÇOKUM, "1987'de Çocuk Edebiyatı'nda Masal, Hikaye ve Roman", Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1988 s. 40

¹²⁸ T. D.K Türkçe Sözlük, T.N. Gencan ve arkadaşları, Yazın Terimleri Sözlüğü, Masal Maddesi

¹²⁹ Mustafa Ruhi ŞİRİN, "Geçmiş Zaman Şarkıları", Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1989, s.177

¹³⁰ Üzeyir GÜNDÜZ, "Çocuk Ruhumuzu Dinlendiren Bir Fantezi Yumağı: Masal", Kervan Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Haziran, 1998. s. 19

¹³¹ Üzeyir GÜNDÜZ, age, s.19

¹³² Wilhelm GRIMM, Türkçesi: Hüseyin AYDOĞAN "Masalların Özü Üzerine" Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ağustos- Eylül 2005, s. 150

nesilden nesile sözlü olarak aktarılmış.Bizde masallara başlanırken tekerlemeler kullanılmış; develer tellal, pireler berber iken; evvel zaman içinde gibi.Başka toplumlarda ise tekerleme kullanımı bu kadar yaygın olmamıştır.Bizim masallarımızda efsanevi aşklar ve insani öğelere daha çok yer verilirken, başka toplumlarda vampirler, iblisler gibi varlıklara ve hayvanlara dabolca yer verilmiştir.”¹³³

“Masalların görevi geçmişî kurcalamak değil, nasıl çocukluk da geçmişle ilgili değilse masallar da geçmişle ilgili değildir”¹³⁴

Masal, gülümsemeyi öğretir çocuklara. Hayata güzel bakmayı, insanları sevmeyi öğretir. Şevket Rado, “Eşref Saat” adlı eserinde der ki: “Hayatı iyi karşılamanın sırrını bulabilmek için her şeyden önce gülümsemeyi öğrenmeli”¹³⁵. İşte bu gülümseyiştir çocuğa uzak diyarlardan gelen. İşte bu tebessümdür masal, sihirli dünyadan gerçekliğe uzanan çocuklardan.

“Masalların Hindistan’dan Doğup dünyaya yayıldığını”¹³⁶ ileri sürenler olmuş, fakat bunu ispatlayamamışlardır.

Masallar hoşça vakit geçirmek içindir aynı zamanda. Bir masal yazarı olan Astrid Lindgren, niçin masal yazdığını şu şekilde anlatıyor: “Hiçbir şey anlatmak, vermek istemedim. Ne, Pipi Uzunçorap’ la, ne de başka bir masalımla. Sadece içimdeki çocuğu eğlendirmek istedim, bu yolla başka çocukların da eğleneceğini umdum”¹³⁷.

Türk masalları ile Asya ve Avrupa masalları arasında büyük farklar bulunmaktadır. “Türk masallarının zenginliğini ve önemini fark edip ilk derlemeyi yapan, onları yayımlamak suretiyle bütün dünyaya tanıtan ünlü Macar Türkoloğu Ignacz Kunos’tur”¹³⁸.

Ünlü Türkolog Kunos, kimi masalları Hindistan’a mal etmekle birlikte milli masalları da benimsemektedir. Ona göre “masallar kaynak bakımından ikiye ayrılır: 1. Milli Masallar. 2.Kökü Hindistan’a uzanan masallar”¹³⁹

¹³³ Hale TEMEL, “Harry Potter ve Masal”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ağustos-Eylül 2005 s, 162

¹³⁴ M. Ruhi ŞİRİN, age. s. 177

¹³⁵ Şevket RADO, **Eşref Saat**, Doğan Kardeş Yay. İstanbul, 1958 s. 29

¹³⁶ Enver Naci GÖKŞEN, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, İstanbul, 1980, s. 51

¹³⁷ Banu Gürsaler SYVERTSEN, İçindeki Çocuk İçin Yazan Bir Yazar: Astrid Lindgren”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1988, s. 127

¹³⁸ Erman ASLANOĞLU, “Türk Masalları”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1988, s. 111

¹³⁹ Enver Naci GÖKŞEN, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, İstanbul ,1980, s. 53

Von Der Leyen adlı yazar da masalın kökeni üzerinde düşüncelerini Grimm Kardeşler' in görüşüne dayanarak şu noktada topluyor:

1. Masallar, çok eski mitoloji ve kahramanlık efsanelerinin kalıntılarıdır.
2. Masalın kökü, İndo- Germen devrine dayanır ve aslında İndo-Germenlere aittir.

“Grimm Kardeşler’ in “Çocuk Masalları” kitabında yayınlamış oldukları masallara İndo-Germen olmayan milletlere rastlanırsa da her şeyden önce bu masalların çeşitli yollarla daha sonraları buralara getirilmiş olup olmamaları hususunu dikkatle araştırmak gerekir” demektedir.

3. “Bazı durumlarda masallar, bir halktan diğerine yayılmış olabilir. Ama bu, kaideyi bozmaz”¹⁴⁰

Çelişkili ifadelerden de anlaşılacağı üzere masalın tam olarak nereden çıktığına ilişkin görüşlerin hepsi de sadece birer teoriden ibarettir. Çünkü masal, tarihi bilinmeyen devirlerde olan hadiselerden oluştuğu ve artık nereden geldiği bilinmediği için masalın kökeni hususunda pek fazla akıl yürütmek de mantıksız olacaktır kanaatindeyiz.

Oğuzkan, masalları iki gruba ayırır.

- a. Halk masalları
- b. Edebi masallar

8. 2. 1. HALK MASALLARI

Önce halk arasında anlatılan, daha sonra da anlatıla anlatıla zaman içinde gelişmiş ve bir kısım masallar da sonrada yazarlar ve meraklıları tarafından yazıya geçirilmiştir.

“Halk masallarının konuları yalındır ve anlatım bakımından bir takım acemiliklerle doludur. Bu tür masalarda “olay” ön planda tutulur”¹⁴¹. Masal anası el, yüz ve kol hareketleriyle bu kusurları örter. Masal anasının yeteneğine bağlı olarak bu kusurlar giderilmektedir. Yani iş, masal anasına kalır. Her masal anası masalı kendi yeteneğine ve üslubuna göre anlatır.

¹⁴⁰ Gökşen, Age, s, 51, Türk Folklor Araştırmaları ,Temmuz, 1969, s. 240

¹⁴¹ Oğuzkan, Ferhan, “Çocuk Edebiyatı”, Birinci Basım, Ankara, 1977 s, 26

Halk masallarından bazıları yazıya geçirilmiştir. “Bizde bu tür masalların derlenmesi ve yazıya geçirilmesi işine Cumhuriyetten sonra önem verilmiştir”¹⁴². Bu konuda Ziya Gökalp’ in öncü olduğunu söyleyebiliriz.

Dil, anlatım ve bütünlük yönlerinden üzerinde çalışılan, işlenen halk masallarını çocuklar zevkle okurlar ve dinlerler. “Grimm Kardeşler’ in masalları yalnız Alman çocukları değil, hemen hemen bütün dünya çocuklarınca ilgiyle okunan eserler arasında yer almaktadır”¹⁴³.

Halk Masallarının Bölümleri:

Döşeme: Masalın giriş bölümüdür. Bu bölüme “masal başı” veya “tekerleme” de denir.

Gövde: Masalın olayları, tasvirleri ve konuşmalarıyla geliştiği bölümdür.

Sonuç: Masalın bitiş bölümüdür. Bu bölüme “üç elma” adı da verilir.

“Halk masallarında ana-baba-kardeş sevgisi, insan aklını kurcalayan olaylar ve hayatın gülünç yanlarının işlenmesi”¹⁴⁴, ön plandadır.

8. 2. 2. EDEBÎ MASALLAR

Yazarların hayal güçlerinin bir ifadesi olarak yazdıkları, sanat açısından değeri olan masallardır. “Bu tür masalların kahramanları çoğu kez perilerdir”¹⁴⁵. Bu masalarda kahramanlar olağanüstü durumlarla ve olaylarla karşılaşır.

Edebî masallar da yazar, bir düşünceyi telkin etmeye çalışabilir. Bazen de toplumun aksak yönleriyle gülünç yönleri bu masalarda işlenir. Halk masallarının yalınlığına karşın edebî masallar, yazarın ustalığını yansıtacak şekilde kaleme alınır. Bu masalarda halk masallarına nazaran daha karmaşık bir ruh haline sahip insan tiplerine, zaman zaman da edebî sanatlara başvurulduğu görülür.

Gökşen, edebi masallar bölümünü şu başlıklar altında açıklar: a. Geleneksel masal anlatımı ile işlenmiş halk masalları. b. Çağdaş dille işlenmiş halk masalları. c. Masalımsı hikayeler.

¹⁴² Oğuzkan, Ferhan, age, s, 27

¹⁴³ age, s, 28

¹⁴⁴ Fuat BAYMUR, Kemal DEMİRAY, “Çocuk Edebiyatı Antolojisi” s, 14

¹⁴⁵ Ferhan OĞUZKAN, age, s, 29.

Halk masallarında, Eflatun Cem Güney'in "Dertli Kaval", "Nar Tanesi", "Karayılan ve Karagülmez" gibi eserlerle, Orhan Şaik Gökyay'ın "Dedem Korkut'tan Öyküler" adlı eseriyle, Naki Tezel, "İstanbul Masalları", "Altın Araba", "Peri Kızı", "Yeşil Kuş", "Keloğlan", "Kayıp Sultan" gibi eserlerle, İbrahim Zeki Burdurlu, "Gerçekleşmeyen Gül", "Güllü Padişah", "Mavi Pullu Balık" adlı eserleriyle, Tarık Dursun da "Deve Tellal Pire Berber İken" adlı masallarıyla Çocuk Edebiyatı'na katkıda bulunmuşlardır.

Edebi masal alanında ise, dünyada, "H.C. Andersenin masalları , ki bu masallarda taşlama vardır"¹⁴⁶, Jonathan Siwift'in satirik konuları işlediği "Güliver' in Gezileri", Oscar Wilde'nin Bahtiyar Prens'inde masal unsurlarını yakalamak mümkündür. Bunlardan başka İsveçli Selma Lagerlöf, Lewis Carol, Charles Perrault, Grimm Kardeşler gibi pek çok yaza vardır.

Masallarda cinler, periler olabilir. Masallarda böyle gerçek dışı öğeler var diye masalar dışlanmalı mıdır acaba? "Masalarda, devlerin, cüceler, ne idüğü belirsiz yaratıkların, daha bunlara benzer yüzlerce yaratıkların bulunması hem masal hesabına, hem de çocuklar adına sevinilmesi gereken bir niteliktir. Çünkü bu tipler aracılığıyla çocuklara iyilik, kötülük, doğruluk, düşmanlık, kurnazlık, yardımseverlik gibi temalar çocuklara daha kolay, daha canlı, daha esprili bir anlatım biçimiyle masallar aracılığıyla verilebilir"¹⁴⁷.

Masalda geçen tipler gerçek kişiler de olabilir, gerçek dışı da. Önemli olan bu tiplerin çocuklara kazandıracığımız davranışlar ve kavramlar ile ilgili üstlendiği görevdir.

Şunu da unutmamak gerekir ki bazı yazarlar, masalı, bir feodal yaşam düzenini anlattığı için çocuklar açısından zararlı bulmaktadır. "Halbuki çocuğun masalda geçen tiplere özenmesi gerekmez. Çocuk, bütün bunların masal olduğunu bilir ve bunu büyüklerden daha iyi başarır"¹⁴⁸. Her milletin masalarındaki olağanüstü yaratıklar benzerlik gösterebilirse de bazı yönlerden farklılık arz eder. Örneğin, Avrupa masallarında süpürgeye binen cadılar, bizim masallarımızda küplere binerken, Arap masallarında ise uçan halıya binerler. Aynı şekilde masal kahramanları da farklıdır.

¹⁴⁶ Ferhan, OĞUZKAN, age, s. 39.

¹⁴⁷ Hasan Latif SARIYÜCE, "Masal ve Çocuk Edebiyatındaki Yeri", Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1989, s. 169.

¹⁴⁸ Hasan Latif SARIYÜCE, age, s. 170.

Avrupa masallarında Robin Hood, Pamuk Prenses, Kül kedisi gibi kahramanlar varken, bizde de Keloğlan vardır. Keloğlan sayesinde iyiyi, doğruyu, güzeli öğrenir, bunu öğrenirken de esprili anlatımı ve komik haliyle de eğlenir çocuklar.

Kimi yazarlar, “Robinson Krozoe gibi romanların çocukları hızla kendi dünyalarına çektiklerini”¹⁴⁹ belirtmekte, “ancak masallar, çizgi filmlerle yeniden modernize edlirsebir müddet daha yaşayabileceklerini”¹⁵⁰ savunanlar olmuştur.

Mustafa Ruhi Şirin, böyle düşünenlere, şöyle cevap veriyor: “Belki masal anlatanlar gün geçtikçe azalacaktır. Ama masal, yaşamaya devam edecek, masal edebiyatı yeni formlara yönelecektir şüphesiz. İçimizdeki çocuk böyle istiyor, çocukluk cennetinin anahtarı olan masal ırmağı çocuk kalbimizin kıyısında durmadan akıyor çünkü”¹⁵¹ diyerek masalın asla değerini yitirmeyeceğini, masal anlatanlar olmasa bile yeni ve farklı şekilleriyle masalın, yaşamaya devam edeceğini söylemektedir. Yine Oğuzkan, ilim ve fennin hakim olduğu bir asırda doğan modern çocukların artık masla ilgilenmeyecekleri iddiasını şu şekilde eleştirmektedir: “Masal dünyası, çocuğun reel(gerçek) dünyasıdır. Sihirbazlar, periler, cadılar, bütün bunlar onun etrafında yaşamaktadır. Anası bir tek kelimesiyle ona yiyecekler ve oyuncaklar yaratıveren bir peri değil midir? İstedığımızı kolayca yaptırmak için söylediğimiz bir “lütfen” sözünün “açıl sofram açıl” dan bir farkı var mıdır?”¹⁵²

Masalların modası asla geçmeyecektir. Şu veya bu şekilde masal, yaşamını sürdürecektir. Çünkü çocuğun dünyası masal dünyası gibi olduğu ve dünyada çocuklar var olduğu müddetçe de masal da var olacaktır. “Bugün uzay çağıdır diye geçmişten kopmak, çocuklarımızı robotlardan farksız kılacaktır. Halbuki, uzay çağı insanının meseleleri, geçmişteki insan meselelerinden temelde ayrı olmayacaktır. Çocuklarımız, geleceği ancak geçmişten yola çıkarak değerlendirebilirler”¹⁵³

Çocuklara Anlatacağımız Ya Da Okutacağımız Masalarda Dikkat Edeceğimiz Nitelikler Neler Olmalıdır?

¹⁴⁹ Durali YILMAZ, “1986’da Çocuk Hikaye ve Masalı”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987, s. 423.

¹⁵⁰ Durali YILMAZ, age, s. 424.

¹⁵¹ M. Ruhi ŞİRİN, “Çocuk Kalbimin Kıyısında Irmak”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987 s. 157.

¹⁵² Ferhan OĞUZKAN, **Çocuk Edebiyatı**, Birinci Basım, Ankara, 1977 s. 31.

¹⁵³ Sevinç ÇOKUM, “Soruşturma:2”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987 s. 381.

1. “İyi bir masal, çocuğu güzel bir heykel veya tablo gibi büyüleme ve her türlü güzellik duygusunu geliştirme amacı gütmelidir.
2. Masal, çocukları neşelendirmeli, iyilik ve yiğitlik konularını neşe içinde onlara aşılmalıdır.
3. Masallar okutur ya da anlatırken şahsa, yer ve zaman uygun bir seçme yapılmalıdır.
4. Bozulmuş, özünü kaybederek sahteleşmiş masallardan kaçınılmalıdır.
5. Masal konularının çocuklara yanlış anlaşılacak yolda olmamasına dikkat edilmelidir.

Masal anlatırken anlatılanı ciddiye almalı, anlatmaya başlamadan önce çocukları dinlemeye hazırlamalı, inanılarak, canlı anlatılmalı, anlatırken acele etmemeli, anlatmada dramatizasyona kaçmamalı, anlatırken şaşkınlığa düşmemeli, neşe ve haz vermekten kaçınılmamalı, abartmalı ve kuşkulu anlatmamalı, anlatırken açıklamalara dalmamalı, ve anlatırken sese ve davranışlara dikkat edilmelidir”¹⁵⁴.

8. 3. ÇOCUK HİKAYE VE ROMANLARI

“Çocukluk şiidir, çocuk da şair. Ne ki sırasında vezinsiz, kafiyesiz tek mısra, hatta tek hecedir. Ama bakarsınız bir şah beyit, tam kıta ve büyük nükte de olabilir”¹⁵⁵.

“Çocuk Edebiyatı denilince yalnızca Andersen veya Mark Twain anlaşılmalıdır”¹⁵⁶. Bugün çocuk edebiyatı yazarlarımız eskiye nazaran daha çoktur. Ülkemizde okuma-yazma oranı hızla artıyor. Nüfus da hızlı bir artışın içinde. Okur-yazarlık oranının, ülkemizdeki üniversitelerin artmasına karşın okuma oranı maalesef azalmaktadır. Bu da okumadığımızı göstermektedir. Halbuki çocuklarımıza okutacağımız hikayelerle onları eğitebilir, istenilen güzel davranış modellerini onlara kazandırabiliriz.

Masal çağındaki çocuklar, basit hikayelerden hoşlanırken, sorgulama dönemindeki çocuklar, gerçek ya da gerçeğe yakın olayları anlatan eserler ilgi duymaktadırlar. Bu nedenle çocuklara bu tür eserler verilerek onlar hayata hazırlanmaktadır.

¹⁵⁴ Enver Naci GÖKŞEN, *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, İstanbul, 1980 s. 63-64.

¹⁵⁵ Semiha AYVERDİ, “Çocuk”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987, s. 221.

¹⁵⁶ Mustafa ÖZER, “Çocuk ve Edebiyat”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987 s. 259.

“Çocuk, zamanla adım adım daha üstün eserlere ilgi duymaya başlar”¹⁵⁷. Yaş ve ilgi düzeyleri bakımından kendilerine yakın hissettikleri roman ve hikaye kahramanlarına karşı ilgi duyarlar. Hikaye kahramanları her zaman çocuk olmaz. Büyüklerden de seçilir kimi zaman bu kahramanlar.

8. 3. 1. ÇOCUK HİKAYELERİNDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

“1. Sürekli değişen bir olay: Çocuk öykülerinin öncelikli özelliğidir. Çünkü çocuk yapısı gereği sürekli değişim ister.

2. Sadelik içinde olağanüstülük: Metinde geçen kişi ve olaylar, çocuğun anlama ve kavrama düzeyine uygun olmalı, basit, doğal ve akla aykırı olmayan bir olağanüstülük taşımalıdır

3. Tekrarlar: Öykünün bütününe kavramada kelime ve cümle tekrarlarının önemi vardır. Çocuk, tekrarlar yardımıyla öykünün bütününe ulaşırken dil egzersizi de yapar”¹⁵⁸.

Çocuklar için öykü örnekleri ararken sorulacak birkaç soru vardır:

“1. Öyküde olay doğal bir akış içinde sürekli değişiyor mu?

2. Öykünün içerdiği hayaller kolayca kavranabilecek, aynı zamanda akla yatkın bir olağanüstülük taşıyor mu?

3. Bazı cümle ve kelime tekrarları, çocuklar için eğlenceli bir dil alıştırmayı oluşturuyor mu?”¹⁵⁹

8. 3. 2. ÇOCUK ROMAN VE HİKAYE ÇEŞİTLERİ

“Konuları bakımından:

1. Hayvanlar alemi hikaye ve romanları: Kurt Kanı, Riki Tiki Tavi...
2. Serüven Hikaye ve romanları: Robinson Crouse, Define Adası...
3. Aile konulu hikaye ve romanlar: Gizli Bahçe, Küçük Kadınlar...
4. Çocuk hayatıyla ilgili hikaye ve romanlar: Pal Sokağı Çocukları, Polyanna...
5. Gülünçlü hikaye ve romanlar: İnatçı Kahraman Ağa, Don Kişot...

¹⁵⁷ GÖKŞEN, İstanbul, 1980, s. 108.

¹⁵⁸ Siddık AKBAYIR-Şerife ŞAHİN, “Yaş Gruplarına Göre Çocuklar için Edebiyat” Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı Ağustos-Eylül, 2005 s. 197.

¹⁵⁹ Siddık AKBAYIR, Şerife ŞAHİN, age, s. 198.

6. Sıla ve memleket konulu romanlar: Heidi, Türk İkizleri...
7. Hayali- Fenni hikaye ve romanlar: Jules Verne'nin eserleri
8. Duygusal hikaye ve romanlar: Pol ve Virjini, Jane Eyre...
9. Tarihsel hikaye ve romanlar: Korkusuz Kahraman, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun bütün eserleri.
10. Gezi, hikaye ve romanları: Nils Holgerson'un İsveç Gezisi, Bir Çalgıcının seyahati.
11. Biyografik hikaye ve romanlar: Tom Sawyer'in Maeraları
12. Kahramanlık hikaye ve romanları: Ömer Seyfettin'in K, tük, Forsa gibi.

Dedektif ve kovboy romanları: bu roman ve hikaye türü bu alanın en faydasız hikaye ve roman türüdür. “Bu tür romanlar çocuğun temiz heyecan eğilimini kötüye kullanan hikaye ve romanlardır”¹⁶⁰.

Romanlarımızda çocuğa iki şekilde tesadüf etmekteyiz. Çocuk, ya bir figürandır, ya da kısa bir çocukluk devresini geçirmek üzere romana alınmıştır. “Romanlarımız bugüne kadar, çocuk kahramanlarından yoksun oluşuna alışmış roman kahramanlarının ve konularının dışına çıkınca “okunmamak” tasanına neden olmuştur denilebilir”¹⁶¹

Aslında “çocuklara kazandırılmak istenen bir huy ve davranışlar, hikayeler vasıtasıyla anlatılır”¹⁶². Hikayeler çocuklar üzerinde o derecede etkilidir ki, yıllar geçse bile çocuk okuduğu o hikayeleri unutamaz. Çünkü çocuk o hikayelerde kendini bulmuş, sanki kendini yaşamıştır.

Çocuk Hikayesi yazarken şunlara dikkat etmek yerinde olacaktır: Konu seçiminde titizlik, dil ve anlatıma özen gösterme, duyguları harekete geçirebilme ve verilmek istenen mesaj.

Çocuğa açıktan açığa ders veriri gibi hikaye yazmaktan şiddetle kaçınılmalıdır. Çünkü doktrinle öğrenecek çocuğun öğrendiği bilgiler geçici olacaktır.

¹⁶⁰ Enver Naci, GÖKŞEN, age, s. 110.

¹⁶¹ GÖKŞEN, age, s. 113.

¹⁶² Sırrı ER, “Çocuk ve Hikaye”, Kervan Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı,20, Erdem Yay, İstanbul 1998.

8. 4. MASALIMSİ ESERLER

Masalımsı eserler, fabllar, destanlar ve efsaneler olarak adlandırılmaktadır.

8. 4. 1. FABLLAR

“Kahramanları çoğunlukla hayvanlar, bitkiler olan ve içinde bir ders bulunan hikayelere fabl denir”¹⁶³. Fabllar, hayvan öyküleridir. Ancak aslında buradaki hayvanlar sadece birer semboldür. Hayvanlara insani özellikler verilerek çocuklara öğretilmesi gereken ahlak kuralları ve çeşitli bilgiler verilir.

“Fabl türündeki eserler, çocuklara kanaatkarlık, özveri, yardımlaşma vb. insan davranışları kazandırma bakımından eğitici yanı güçlü eserlerdir. Özellikle 10-12 yaşlarındaki çocuklar, fabl türündeki eserleri çok severek okurlar”¹⁶⁴. “Fabl türünün kökeni tam olarak belli olmadığı” için ilk olarak nereden çıktığı kesin değildir. Masal gibi “fablın da Hindistan’dan çıktığı”¹⁶⁵ söylenir. Hindistan’daki en eski masal olarak bilinen masallar da Pañçatantra Masallarıdır. “Bu masalların bile kim tarafından yazıldığı bilinmemektedir”¹⁶⁶.

“Bu masalların M.Ö. 200 yılında Keşmir’de yazıya geçirildiği bilinmektedir”¹⁶⁷.

Bu masallar bütünüyle yetişkinlere hitap etmekte ve bu masallar La Fontein’e Aisopos’a kaynaklık etmektedir.

Bu türde tanınmış bir başka Hint eseri de Kelile ve Dimne’dir. Beydeba tarafından yazıya geçirilen bu eser de M.S. 300 yılında yazıldığı bilinmektedir. Beydeba, bu eseri Debşelem adlı Hint hükümdarı zamanında yazmış ve ona sunmuştur. Bu eserde felsefe ve eğitimle ilgili sorunlar dolaylı olarak tartışma ve eleştirme konusu yapılmıştır. Bu eserde “Kelile” açık ve doğru sözlülüğün, “Dimne” ise yalan ve iftiranın sembolüdür. Eserde zorbalığı ile meşhur, Hint hükümdarı hayvanların öyküleri anlatılarak uyarılmaya çalışılmıştır.

¹⁶³ Enver Naci GÖKŞEN, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1980, s. 86.

¹⁶⁴ Ferhan OĞUZKAN, **Çocuk Edebiyatı**, Kadioğlu Matbaası, Birinci Basım, Ankara, 1979, s. 64.

¹⁶⁵ Enver Naci GÖKŞEN, İstanbul, 1980, s. 86.

¹⁶⁶ GÖKŞEN, age, s. 86.

¹⁶⁷ OĞUZKAN, age, s. 64.

“Kelile ve Dinme altıncı yüzyıl sonlarında Pehlevi ve Süryani dillerine, sekizinci yüzyıl başlarında da Arapça’ya çevrilmiş, daha sonraki yüzyıllarda da öteki batı dillerine çevrilmiştir”¹⁶⁸.

Bu alandaki bir başka eser de Şeyh Sadi Şirazi’nin Gülistan adlı eseridir. Bu eseri 1258 yılında yazan Şirazi bu eserinde yöneticilerin takındıkları tutum ve davranışları, sohbet türünün kurallarına kadar pek çok konuda bilgiler vermektedir. Bu hikayeler nesilden nesile hem sözlü hem de yazılı olarak aktarıldığı gibi çeşitli dünya dillerine de çevrilmiştir.

Batıda ilk fabl yazarı olarak Ezop gösterilir. Ezop’ un M.Ö. 620-560 yılları arasında yaşadığı sanılmaktadır. Hint edebiyatına uzanan bir kısım fabller de Ezop’a mal edilmiştir. Çoğunluğu kısa, açık ve derli toplu bir düzen içinde yazılan bu fablların kahramanları genellikle hayvanlardır.

Asiopos(Ezop)’tan sonra da elbette Fransa’da bu alanda adından söz ettiren bir yazar da La Fontein’dir. (1621-1695). La Fontein, bu masallarını Beydeba’nın Kelile ve Dimne’si ile Ezop’un hayvan masallarından etkilenerek yazmıştır.

Bizde ise Kayserili Rüştü’nün Nuhbetül Etfal (1858)adlı İlk Türkçe Alfabetesinde bazı fabl örneklerine yer verir. Bu alanda ise Şinasi, Ahmet Mithat, Ahmet Vefik Paşa, Recazide M. Ekrem sayılabilir.

“Şinasi, La Fontein’den “Kurt İle Kuzu” adlı hikayeyi çevirmiş, ayrıca “Karakuş Yavrusu İle Karga”, “Arı ile Sivrisinek”, “Eşekle Tilki” gibi hikayeler yazmıştır”¹⁶⁹.

Ahmet Mithat, Küssadan Hisse adlı eseriyle La Fontein ve Fenelon’ dan çeviriler yapmış, Recaizade M. Ekrem de La Fontein’ den “Horoz İle İnci”, “Kurbağa İle Öküz”, “Meşe İle Karınca” gibi bir takım çeviriler sunmuştur.

Fabllar, çocuklara hayvan öyküleriyle sembolize edilmiş insan tiplerinin özelliklerini ve doğruluk, dürüstlük, erdem, yardımlaşma, cesaret, acıma, vs duyguları çocuklara anlatma bakımından son derece önemlidir.

¹⁶⁸ OĞUZKAN, age, s. 65.

¹⁶⁹ OĞUZKAN, age, s. 66.

8. 4. 2. DESTANLAR

Sözlükte, destan, “Eski çağlara ilişkin kahramanlık hikayelerini; ulusların, ünlü yiğitlerin serüvenlerini ve savaşlarını anlatan uzun manzum eserlere verilen ad”¹⁷⁰ olarak tanımlanır. “Ulusların, din, fazilet ve milli kahramanlık maceralarını anlatan manzum hikayelerdir”¹⁷¹. Destanlar, toplumda meydana gelen olağanüstü olayları, her türlü büyük felaketleri, kahramanlıkları, toplumun hafızasında derin iz bırakan uzun manzum hikayelerdir.

Sami Akalın, Destanların özelliklerini şöyle dile getirir: “Destanlar, olağanüstü motifleriyle destanları andırırlar; destandaki mantık ölçüsü, bugünkü imkanların dışına çıkar; olağanüstü olaylardan başka dev, ejderha, cin, peri, ve benzeri olağanüstü yaratıklar da vardır. Edebiyat ve sanat ürünlerin daha kollara ve türlere ayrılmadığı çağların eserleri oldukları için destanlar, yapı bakımından karmaşık ve zengindirler. Bir destanda, o ulusun insanlarıyla ilgili her şey bulunabilir. Her ulusta sözlü bir edebiyat ürünü olarak, soylar boyunca ağızdan ağza yaşayıp giden destan, derlenip toparlanıncaya kadar uzun bir oluş çağı geçirir. Böyle bir destanda biçimlenmesinde yalnız bir çağdaki destan şairlerinin emeği değil, pek çok çağlarda, pek çok şairin emeği bulunur”¹⁷²

Her toplumun kendine has destanları vardır. Destanlar, toplumların kültürünü, yaşayışlarını, savaşlarda kullandıkları aletleri ve daha pek çok bilgileri destanlardan alabiliriz. Destanlar, bilimsel tarihin olmadığı zamanlarla ilgili bilgilerin alındığı bir nevi tarihe yardımcı kaynaklardan biridir. Çünkü destanlar, çıkış noktaları itibariyle gerçek bir olaydan meydana gelmektedir.

“İlk toplumlarda insanoğlu, olayları sadece hayal yoluyla açıklamaya çalışmış, cansız varlıkları canlı gibi, düşünerek onlar etrafında bir takım serüvenler, olaylar yaratmıştır. Toplum, giderek uygarlaştıkça doğal olayların yanında tarihsel kişiler ve olaylar da yer almaya başlamış, böylece milli destanlar(epope) doğmuştur”¹⁷³.

Destanlarda belli bir milletin kahramanlarının yaptığı güzel davranışlardan örnekler alınabilir. Her ne kadar destanlarda olağanüstülükler ve bir takım olaylar

¹⁷⁰ T.D.K. Türkçe Sözlük

¹⁷¹ Suut Kemal KARAALİOĞLU, Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü, 1962.

¹⁷² OĞUZKLAN, age, s. 67, L. Sami AKALIN, , Edebiyatımızda Terimler Sözlüğü, s. 42.

¹⁷³ GÖKŞEN, s. 96.

mübalağalı bir dille anlatılırsa da aşk, cesaret, millet ve yurt sevgisi, acıma, yardımlaşma gibi davranışları çocuklara kazandırma açısından son derece önemli ürünlerdir. Çocukların anlayabileceği bir dille yeniden düzenlenerek yazılan destanları çocuklar büyük bir ilgiyle okuyacaklardır. Çünkü destanlarda da masallarda olduğu gibi olağanüstü varlıklar bulunabilir. Akıl ve mantıkla açıklanamayacak hârikuladelikler yaşanabilir. Bu olayların destanlarda geçen tipleri çocuklar, kendi hayal dünyalarındaki kahramanlarla kıyaslar ve o kahramanların yerlerine kendilerini koyarlar. İşte bu nedenle destanlar çocukların ilgisini çekmektedir. Destanları çocuklarımıza okuturken öncelikle kendi milli destanlarımızdan başlamalı ve kendi kültürümüzün, kendi özümüzün ifadesi olan milli destanlarımızı okutmalıyız.

E. Cem Güney'den, “çocuklarımıza hangi destanları okutmalıyız?” sorusunun yanıtını şu şekilde alabiliriz: “Destanlarımızı okurken sanki onların ruhlarıyla konuşmuş, onlarla akından akına koşmuş gibi oluyoruz. Genç kuşakları atalarının yaratıcı, savaşçı ruhlarıyla duygulandırmak için, yabancı mitolojilerden, yabancı destanlardan önce kendi milli destanlarından örnekler vermeliyiz. Bunun için de elimizdeki parçaları bugünkü gibi yavan özetler halinde değil, orijinalitesini kaybettirmeden epik bir şiir havası içinde işleyerek sunmalıyız”.

“Destanların iki türlü farklı şekli vardır.

1. Tabii Destan: Sözlü geleneği sürdüren özelliklerine dokunulmadan derlenen destanlara denir. Türklerin Oğuz Kağan destanı, Yunanlıların İlyada Destanı, İranlıların Şehnamesi, Finlilerin Kalevela destanı bu türe örnek teşkil ederler.
2. Yapma Destan: Bir şairin yaratıcı gücüyle meydana gelen destanlara yapma destan denir. Torquato Tasso'nun (1544-1595) Haçı seferlerini anlatan “Kurtarılmış Kudüs'ü gibi”¹⁷⁴.

Türk edebiyatında bilinen başlıca destanlarımız şunlardır: Sümerler'in “Gılgamış”, Hintlerin “Ramayana” ve “Mahabarata”, Japonların “Şinto”, Rusların “İgor”, Fransızların “Chanson de Roland”, Almanların “Nibelungen”, Yunanlıların “Odysseus” destanları vardır.

Türklerin ise başlıca destanları şunlardır. Hunların “Oğuz Kağan”, Göktürklerin “Bozkurt” ve “Ergenekon” destanları, Saka Türklerinin “Alp Er Tonga Destanı”,

¹⁷⁴ OĞUZKAN, age, s. 68

Kırgızların “Manas Destanı, Uygurların “Göç ve Türeyiş Destanları” bunlardan bazılarıdır.

“Yapma Destan alanında ise bizde:Ziya Gökalp’ in “Kızıl Elma” adlı eseri meşhurdur. Hıfzı Tevfik Gönensoy’un Oğuz Destanı ve İki Masal adlı eseri 1949 yılında yayınlanmıştır”¹⁷⁵. Orhan Ural’ın Üç Türk destanını(Oğuz kağan, Köroğlu, ve Ergenekon) “Üç Destan adlı” eseri, Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Üç Şehitler Destanı”(1949), “İstanbul- Fetih Destanı”, “Çanakkale Destanı”(1965) ve “19 Mayıs Destanı”(1969) adlı yapma destanları ile Çocuk Edebiyatımıza katkıda bulunmuştur.

8. 4. 3. EFSANELER

“Tarih, toplum ve tabiat olaylarının olağanüstü ve akıl dışı açıklama ve yorumlamalarla anlatıldığı hikayelere efsane(mit) denir”¹⁷⁶.

“Efsane, halkın herhangi bir tabiat olayını, bir varlığın meydana gelişini ya da bir varlıktaki değişikliği; tarih olaylarını, halk inançlarını olağanüstülükler ve akıl dışılıklarla açıklamaya çalışan bir takım hikayedir”¹⁷⁷

Efsaneler, aklın değil, gönül ve duygunun yarattığı mistik ürünlerdir. Kimi efsanelerde ahlaki bir ana fikir de bulunur. Efsaneler, destanlar ve masallar gibi halkın ortak malıdır. Her milletin efsanesi farklıdır.

“Efsane ile Hurafeyi yani batıl inançları birbirine karıştırmamak gerekir. “Örneğin sıtmayı geçirmek için bir türbeye iplik bağlamak bir hastalığı nefesle tedaviye yeltenmek hurafedir, ama bir “Bingöller Efsanesi” halk muhayyilesinin yarattığı şiirle karışık gerçek üstü bir doğa hadisesidir”¹⁷⁸.

Efsanelerin kaynağı ise, tarihten önceki çağlarda yaşamış olan insan toplulukları kendilerine özgü çeşitli efsaneler meydana getirmişlerdir. Efsaneler de toplumun ortak üretmesi sonu oluşmuştur. Efsaneler de sözlü edebiyat ürünleridir.

“Efsanelerin masaldan ve hikayeden farklı bir özelliği vardır. Varlıkların yaratılışı, oluşumu ve değişimi ile ilgili konular içerir. Örneğin evren nasıl yaratılmıştır? Dağlar, ovalar, denizler nasıl var olmuştur? Bitki ve hayvan çeşitleri nasıl türemiş,

¹⁷⁵ OĞUZKAN, age, s. 69

¹⁷⁶ OĞUZKAN, age, s. 69

¹⁷⁷ GÖKŞEN, age, s. 103

¹⁷⁸ GÖKŞEN, age, s. 103.

insanoğlunun yeryüzüne ayak basışı hangi olaylara bağlanmıştır? Bütün bu soruların yanıtı bize bilimden önce efsaneler vermek istemiştir”¹⁷⁹

Peki ya efsanelerden nasıl yararlanabiliriz? “Efsaneler, hayale ağırlık veren ulusal veya yerel birçok olayları renkli ve çekici bir anlatımla dile getiren özellikleriyle çocukların hoşuna gider”¹⁸⁰. Efsanelerin pek çoğu öğrencileri sıkmadan tarihsel bilgiler verir, çocuklar bu sayede bitkiler, hayvanlar, yıldızlar gibi tabiat varlıklarının çocuklar üzerinde uyandırdıkları hayal gücünü efsanelerle görmek mümkündür. Efsaneler, çocuklarımıza kültürümüzü öğretmek açısından da önemlidir. Her efsane kendi milletinin unsurlarını yansıttığından milli özelliklerin kavranmasında ve tarihi geçmişinin öğrenilmesinde etkili olacaktır kanaatindeyiz.

Türklerin ürettiği bazı efsaneler şunlardır. Özellikle Ziya Gökalp, Yaratılış Manzumesi buna örnektir.

“Milli efsanelerimizi Hun efsaneleri, Göktürk efsaneleri, Uygur efsaneleri ve öteki Türklere ait olan efsaneler olmak üzere dört aşamada veya kategoride inceleme eğilimi gösteren ilim adamlarımız olmuştur”¹⁸¹.

8. 5. BİYOGRAFİ

Her çocuk büyükler gibi olmak, onların yaptığı işleri yapabilmek, kahramanlık gösterebilmek gibi bir takım davranış eğilimleri gösterir. Çocuklar içinde buldukları aciz durumdan kurtulmak için bir an önce büyümek ister. Hatta hemen hemen her çocuğun kendi yaşını normalden 1-2 yaş yükseltme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu yüzden topluma örnek olmuş, hayatı ders alınacak olaylarla dolu kişilerin biyografilerini okumak onlara ilgi çekici gelmektedir.

Bu normal hadiseyi L. Tolstoy, şöyle ifade eder: “ Tuhaftır; ben küçükken daima büyüklere benzemeye çalışırdım, fakat büyüdüğüm zamandan beri de çocuklar gibi olmayı istiyorum”¹⁸² demekte ve büyüdükten sonra da çocukluğuna nasıl özlem

¹⁷⁹ GÖKŞEN, age, s. 103.

¹⁸⁰ OĞUZKAN, age, s. 70.

¹⁸¹ H. Namık ORKUN, **Türk Efsaneleri**, Cumhuriyet Basımevi, İstanbul, 1943.

¹⁸² GÖKŞEN, s. 129.

duyduğunu ifade etmektedir. Biyografiler, çocuklarda büyüklere hayranlık duygusunu ve onları model alma duygusunu geliştirirler.

Topluma mâl olmuş kişilerin hayatlarını, anılarını çocuklara tanıtmakla çocuklara bilime karşı sevgi, insanlara ve sanata karşı sevgi ve ilgi kazandırılır çocuklara. Çünkü biyografi türü çekici olsun diye hikaye gibi hareketli bir üslupla yazılmakla beraber gerçeğe dayanır; tanıtılan kimsenin çevresini, devrini, hayatını öğrenir.

“Çocukların Serüven-Robenson çağından itibaren ilgi duydukları biyografiler, ilkin rastgele değil de, derslerde geçen tarihsel devirler içinde incelenirse, şüphesiz daha yararlı olurlar”¹⁸³.

8. 6. TÜRKÜ

“Halkın ezgi ile söylediği her türlü deyişe türkü denmektedir. Bir diğer tabiriyle Türkü, saz ozanlarının koşma biçiminde söyledikleri, dördüncü dizeleri her dörtlükte olduğu gibi yinelenen kavuştaklı şiirdir”¹⁸⁴.

Türküler, kültürümüzü yansıtan, bizim kendi öz varlığımızdandır. Her yöremizin kendine has pek çok türküsü vardır. Bu türkülerle çocuklarımıza milli kültürümüzü muski zevkini aşılayabiliriz. Kültürün belki de en önemli unsurlarından olan örf ve adetlerimizi sevdiğimiz veya sevmediğimiz şeyleri bulabileceğimiz türkülerde buram buram Anadolu kokar. Saf ve şeker görmemiş bala benzer türküler...

Diğer türlerde olduğu gibi türküler de halkımızın ortak malıdır.

Türkülerimizin pek çoğu ile halk oyunlarımız oynanır. Çünkü türkülerimizin çoğu folklor oyunlarına bağlıdır. Her türkünün bir çıkış öyküsü vardır. Bu, onun hangi efsaneyle oraya çıktığını anlatır. Çocuklarımıza türkü öğretirken ve söyletirken söylediğimiz türkünün nasıl ortaya çıktığını da öğretirsek o zaman hem ders verici hem de eğlendirici bir eğitim vermiş oluruz.

¹⁸³ GÖKŞEN, age, s. 129.

¹⁸⁴ GÖKŞEN, age, s. 157.

8. 7. GEZİ YAZILARI VE ANILAR

Gezilir görülen yerler üzerine yazılmış edebi yazılara gezi yazısı denmektedir. Gezi yazıları yalnızca gezilir görülen yerleri anlatmakla yetinmediği gibi, gezilir görülen yerlerdeki insanların kültürlerini, örf ve adetlerini, sosyal hayatını dini yaşayışını ve daha pek çok özelliği anlatabilir. Çok gezenin çok şey bildiği söylenir eskiden beri. Gezmek, eski zamanlardan daha kolaydır şimdi. Teknolojinin ilerlediği günümüzde ulaşım araçlarının gelişmişliği göz önüne aldığımızda pek çok yere gidip o yerlerle ilgili yazılar yazılabiliriz.

Avrupa’da Coğrafi keşiflerin gezip gezi yazılarıyla yani seyahatnamelerle tüm halka duyurulduğu, ömürlerin yetmediği yerlerde bu eserlerin halka ulaştırılmasıyla gidip göremeyenlerin de bu yerler hakkında bilgi sahibi olması sağlanmıştır.

Gezi yazıları tarihe de kaynaklık eder. Çünkü gezi yazıları yazıldığı dönemin izlerini taşır. “Mesela edebiyatımızda gezi yazısı türünün en ilginç örneğini veren Evliya Çelebi’dir(1611-1682). Bursa, İzmir, Girit gibi ülke içi gezilerden sonra Avusturya, Hicaz, Mısır, Habeşistan, Dağıstan, vb ülkeleri gezip gören Evliya Çelebi, anılarını ve izlenimlerini tarih ve yer vererek tespit etmiş, Türk ve dünya tarihine kaynaklık edecek bir Seyahatname meydana getirmiştir”¹⁸⁵.

Evliya Çelebi’den başka diğer ülkelerdeki resmi elçilerimiz de gözlem ve düşüncelerini “Sefaretname” adı verilen eserlerde toplamışlardır. “Bunlardan bazıları Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi’nin (?- 1732“Paris Sefaretnamesi”, Ahmet Resmi Efendi’nin (1700-1783) Sefaretnameleri buna örnek gösterilebilir. Ayrıca Seydi Ali Reis’in Mir’atül Memalik(Ülkelerin Aynası) adlı eseri de Hindistan’a kadar uzayan bir yolculukla ilgili gözlem ve izlenimleri içerir”¹⁸⁶.

Günümüz yazarlarından da Azra Erhat’ın Mavi Yolculuk ve Mavi Anadolu adlı eserleri, Melih Cevdet Anday’ın Sovyet Rusya, Azerbaycan, Özbekistan, Bulgaristan, Maceristan adlı eserleriyle Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun Canım Anadolu adlı eserleri örnek gösterilebilir.

¹⁸⁵ OĞUZKAN, age, s. 173.

¹⁸⁶ age. 173.

Çocuklarımıza Okutacağımız Gezi Yazılarında Nelere Dikkat Etmeliyiz?

1. Öncelikle özellikle eski tarihlerde yazılmış gezi yazılarını dil ve anlatım yönünden çocukların seviyelerine indirmemiz gerekmektedir.
2. Bu eserlerin çocukların ilgilerine hitap edecek bölümlerinin ders kitaplarına konması yararlı olacaktır.
3. Bu eserler anlatım bakımından da sadeleştirilmiş olmalıdır.
4. Gezi yazılarının sadece ülkemizdeki yerlerle sınırlı kalmamasına ve başka diyarların özelliklerini anlatan yazılara da yer verilmelidir. Örneğin, Avusturalya, Çin, Hindistan vs uzak ülkelerin özellikleri de gezi yazıları ile işlenebilir. Bu sayede çocukların gezip göremedikleri yerler hakkında da bilgiler edinmeleri sağlanır.
5. Gezi yazıları görsel cihazlarla (sinevizyon, tepegöz) da desteklenirse okunan bu yazılar çocukların oralara gitmiş de görmüş gibi bilgiler edinmesini sağlayacaktır.

Anılar ise “bir kimsenin kendi başından geçenleri veya tanık olduğu olayları anlattığı eserlere verilen ad”¹⁸⁷ dir.

Edebiyatımızda anı türünün ilk örneğini Babürşah’ın Babürname’si ile görmekteyiz(1480-1530). “Edebiyatımızda bu eserlerin yayımlanmasına Tanzimat’tan sonra başlanmıştır”¹⁸⁸. Önceleri çeviri örnekleriyle daha sonraları da orijinal eserlerle anı türü gelişmiştir.

Anı türünde eserler verenler arasında Abdülhak Hamid Tarhan’ın “Hatıralar”, Ziya Paşa’nın “Defter-i A’mâl”, Muallim Naci’nin “Ömer’in Çocukluğu”, Ahmet Rasim’in “Falaka”, Halit Ziya Uşaklıgil’in “Kırk Yıl”, ve “Saray ve Ötesi”, Hüseyin Cahit Yalçın’ın “Edebi Hatıralar”, Falih Rıfkı Atay’ın “Ateş ve Güneş”, “Zeytin Dağ”, “Atatürk’ün Bana Anlattıkları”, “Batış Yılları”, Ruşen Eşref Günaydın’ın “Geçmiş Günler” adlı eseri, Yakup Kadri’nin “Vatan Yolunda”, “Politikada 45 Yıl”, Halide Edip Adıvar’ın Türk’ün Ateşle İmtihanı gibi edebiyatımıza daha pek çok eser kazandırılmıştır.

¹⁸⁷ age, s. 157.

¹⁸⁸ age, s. 158.

8. 8. ÇOCUK PİYESLERİ

“Gülmek, Allah’ın sadece insanlara bahşettiği bir kabiliyettir. Ünlü Alman Şairi, Goethe de “Kendi kendisiyle eğlenmesini bilmeyen insan, olgun insan değildir” diyerek gülme ve eğlenmenin önemini vurgulamaktadır”¹⁸⁹.

Çocukların birkaçı bir araya geldiklerinde aralarında çeşitli oyunlar oynarlar: satıcılık, misafirlik, bebek vs. bu oyunları oynarken de büyüklerin davranışlarını taklit ederler. İşte burada drammatizasyon devreye girer. “Drammatizasyon(temsil) dediğimiz faaliyet ise çocuğun doğuştan getirdiği bir yeteneğin işlenilmesi eğitilmesi için bir vasıta’dır.Kısacası okul drammatizasyonu çocuk oyunlarının daha sosyal, daha düzenli şekilden başka bir şey değildir”¹⁹⁰.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, çocuklar için drammanın önemini bakın nasıl vurguluyor: “Çocuk, sanıldığı gibi hiç sosyalleşmemiş, yabancı bir insan yavrusu değildir. Çocuk da kendine göre sosyal bir varlıktır. Çocukların oyunları bunun en açık kanıtıdır. Çocuk aktördür; çocuk, oyunlarında türlü şahsiyetlere girme denemeleri yapar durur ve bu işte çoğunlukla başarılı olur. Bu şahsiyet değiştirme, yani temsil içinde vücudundan başka bir vasıta ve sesinden başka bir alet kullanmaz. Çocuk oyunları tiyatro sanatının özünü meydana koyan ve ilginç olgulardan biridir. Böyle olan çocuk oyunları, çocuğun sırf ve organik ruhsal gelişmesine yarayan sosyal bir faaliyetten ibaret değildir; bilakis bu oyunlar, çocuğun sosyal şahsiyetinin kazanmasında başlıca etkindir. Çocuk oyunları, bize öz tiyatro dediğimiz yaratıcı faaliyeti oynayandan ibaret olan tiyatro çeşidini bütün saflığı ve gerçekliği ile veriyor”¹⁹¹

Çocukta Drammatizasyon Çağları:

1. Oyun ve Masal Çağı
2. Gerçeklik Çağı
3. Fikir ve Duygu Çağı

Oyun ve Masal Çağı:

2-9 yaşları arasındaki çocukları kapsar. Bu devre iki guruba ayrılır. 2-5 yaşları, 5-9 yaşları arası dönemler.

¹⁸⁹ Erbay KÜCET, “Çocuk ve Mizah”, “Kervan Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı”, Erdem Yay. Haziran 1998. s. 22.

¹⁹⁰ OĞUZKAN, age, s. 161.

¹⁹¹ İ. Hakkı BALTACIOĞLU, Tiyatro, 1941.

“Biliniyor ki çocuk, 4-5 yaşları arasında masaldan anlamaya başlar”¹⁹² bu yaşlara kadar canlı ile cansız insan ile insan olmayı aynı açıdan görür.

4-5 yaşlarında masal çağına girer ve 8-9 yaşlarına kadar bu çağı yaşayan çocukta dramatik faaliyet hayale, olağanüstülüklerle dayanır. Bu yaşlarda fabl, masal, ve masala benzer konuları canlandırır.

Gerçek Çağ: 9-14 yaşları arası dönemdir ki bu dönem, ilköğretimin ikinci kademesini kapsar. Serüven Robinson dönemi de denilen bu dönemde çocuk, gerçeklerin nedenlerini merak etmeye başlar ve metinli piyesler de oynayabilir.

Fikir- Duygu Çağı: bu çağ çocuğun 14 yaşlarından sonra başlar. Çocuk artık gençlik çağına girdiğinden düşünsel ve duygusal konulara ilgi duyar. Tanınmış hatta klasikleşmiş oyunları oymaktan da zevk alır.

Bu yaşlardaki öğrencilere tiyatro ile ilgili teknik ve teori bilgileri de verilebilir.

Araştırmamıza Gönül Utku'nun şu sözleriyle son verip metin incelemesine geçmek istiyoruz: “Bugün, çocuk edebiyatının taklide, tercümeyle, basmakalıp didaktik anlayışlara acemi fırçalara bırakılmış olmasından sorumlu olan biz yetişkinlerin çocuklara borcu var. Hayal dünyalarını sabote ettiğimiz, tüketimin bir ‘güç’ hâline geldiği günümüzde onları, ‘Afrikalı aç çocuk’tan haberdar etmediğimiz, hayal edildiğinde ‘kurulabilir’ bir dünyanın varlığından söz etmediğimiz, ideal olanı değil ‘mükemmel’ olanı dayattığımız, sanal dünyaların gerçeklik kavramını alt üst ettiği ortamlara teslim ettiğimiz, gece ü varlığından söz etmediğimiz, ideal olanı değil ‘mükemmel’ olanı dayattığımız, sanal dünyaların gerçeklik kavramını alt üst ettiği ortamlara teslim ettiğimiz, gece üzerlerine yorgandan önce bir tutam dua bir tutam masal örtmediğimiz için onlara borcumuz var.”¹⁹³

¹⁹² OĞUZKAN, age, s. 162

¹⁹³ Gönül UTKU, “Sanal Çocuk Ortamları ve Edebiyat”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Eylül 2005, s. 57

II. BÖLÜM

BULGULAR

I. METİNLERİN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRME

Bu metinler, Veysi YILDIRIM'ın yazmış olduğu Milli Eğitim Bakanlığı Tali ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18 Mayıs 2001 tarih ve 169 sayılı kararı ile 2001-2002 öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle ders kitabı kabul edilen İlköğretim Türkçe 8. sınıf kitabından alınmış ve incelenmiştir. İlköğretim müfredatı değiştiği hâlde şu an için Milli Eğitim Bakanlığının çıkarmış olduğu yeni müfredata uygun kitap olmadığından metinleri, bir önceki yılda kullanılan kitaptan aldık.

Kitabı şekil olarak incelediğimizde, metinlerin, çocukların gözlerini yoracak parlaklıkta kâğıtlara yazıldığını, harflerin gözleri yoracak şekilde ince gözüktüğünü söyleyebiliriz. Ayrıca sayfa boyutlarının oldukça fazla olması ve kitaptaki resimlerin yalnızca metinlerle sınırlı kalması kitabın olumsuz yönleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Üstelik kitabın içindeki metinlerin puntosunun sitilinin ince olması gözü yormakta ve dikkati dağıtmaktadır.

Kitabın kapağı oldukça dayanıksız bir kartondan imal edilmiş, kitap kaplanmadığı takdirde çok çabuk bozulabilecek yapıdadır. Kitabın kapağındaki resimler daha canlı ve öğrencilerin ilgisini çekecek düzeyde olabilirdi. Sadece bir silüet şeklinde olan resimlerim Atatürk resmi olduğu zor anlaşılmaktadır. Çocuk edebiyatı açısından bu resimlerin de, çocukların ilgisini çekecek düzeyde ve canlılıkta olması gerekirdi.

Kitap kapağındaki resimlerin kapak rengiyle uyuşmaması da ayrıca bir olumsuz özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Unutmamak gerekir ki kitap kapağı, bir fotoğraf gibidir. Fotoğraf ne kadar canlı ve ilgi çekici renklerle süslü olur ve bir o kadar da etkileyici resimle tamamlanmış olursa, işte o zaman ders kitabı çocukların ilgisini çekebilecek düzeydedir diyebiliriz.

Şimdi metinler, tek tek ele alarak değerlendirilecek ve daha sonra da genel bir değerlendirme yapılacaktır. Metinlerin başlıklarının yanında her metnin türü ve incelenen ders kitabının kaçınıcı sayfasında olduğu yazmaktadır. Örneğin “Yurdum” şiiri incelenen ders kitabının 9. sayfasında bulunmaktadır.

1. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

YURDUM –ŞİİR-, S. 9

Şiir, çocukların duygu dünyasını geliştiren, onların hayal gücünü zenginleştiren ve içlerindeki coşku pırıltılarını ortaya çıkaran en güzel edebî metinlerdendir. Yazar, yurduna olan sevgisini samimi bir üslupla dile getirmektedir. Gülüp ağladığı günleri yaşadığı yurdunu, öpüp başına koyduğu ekmeğe kadar değerli bulmaktadır. Bu metin çocuklara yurt sevgisi aşılama hususunda önemli bir şiir sayılabilir.

Şiirde diğer metinlerde de görüleceği üzere açıklama bölümü bulunmamaktadır. Halbuki her metnin altında o metin ile ilgili bir de açıklamam bölümü bulunması gerekmektedir. Çünkü bu sayede metnin hem yanlış anlaşılmasına, hem de genel olarak anlaşılana metnin daha iyi algılanması sağlanmış olacaktır. Yazar, açıklama bölümünü yerine tür ve şekil bölümü koyarak metinle ilgili bilgiler vermektedir. 9.10.11. sınıf Türk Edebiyatı kitaplarında her metnin altında mutlaka açıkla kısmı bulunmaktadır. Burada da böyle bir başlık konulsa daha iyi olurdu. Ayrıca Cahit Külebi'nin bu şiirinin yanında konuya uygun resmin konulması şiiri daha akılda kalır hâle getirmektedir. Özellikle 6.7. 8. sınıflarda metinlerin yanına fotoğraf yerine çizilmiş resimlerin konması daha etkileyici olacaktır. Çünkü çocuğun hayal gücünü bu resimler yansıtmaktadır.

2. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

KOMŞULUK- SOHBET- S. 12

Metinde komşuların insanların dostlarından hatta akrabalarından daha yakın olduğu vurgulanmaktadır. Şiirde olduğu gibi bu metinde de konuya uygun bir resim konulmuş ancak metnin açıklaması yapılmamıştır. Metinde geçen cümlelerin uzunluğu öğrencileri zorlayacak düzeyde olmayıp bilinmeyen kelimeler de oldukça azdır. Metnin başında Türkçe eğitimi açısından öğrencilere kazandırılacak davranışların hazırlık çalışması olarak yapıldığını biliyoruz. Bu nedenle hazırlık çalışmalarının metinlerin özünü teşkil etmesi ve öğrencilerin becerilerini geliştirmesine yönelik olması

gerekmektedir. Ancak burada görülüyor ki tek bir hazırlık çalışması sorusu konmuş ve bu soru da oldukça yetersiz kalmıştır. Komşulukla ilgili daha geniş bir çalışma yaptırılabilirdi. Örneğin, öğrencilere komşularınızın nitelikleri nelerdir? Sizce iyi bir komşu nasıl olabilir? Gibi başka sorularla konu desteklenebilirdi. Ancak bu yapılmamış, tek bir soru ile hazırlık çalışmaları geçiştirilmiştir. Diğer metinlerde olduğu gibi yine, burada metnin açıklaması yapılmamıştır.

3. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

FIRTINA KUŞU-ANI-S, 15-16

Metinde Atatürk'ü Fırtına Kuşu'na benzeten yazar, o günlerde yurdumuzun hangi zor şartlar altında kurtarıldığını anlatarak, okuyucuya adeta milli şuur aşılamaktadır. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün ulusal egemenliğimizi elde etmek için gösterdiği gayreti ifade eden yazar, felaket günlerinde kurtarıcı olan Atatürk'ün değerini vurgulamaktadır. Metinde bilinmeyen başka kelimeler de olabilir. Bunlardan bazıları: hüküm, akıp gitmek, çelebi, medrese, şarklı gibi kelimelerin de bilinmeyen kelimeler grubuna ayrılması gerekirdi. Çünkü yazılan ders kitapları sadece belli bir zümreye hitap etmiyor. Her bölgeden çocuklara hitap ettiği için bilinmeyen kelimeleri yazarken bunların da dikkate alınması gerekirdi.

Ayrıca, bu tür örnek metinler Milli Eğitimin İlköğretim Müfredatındaki “çocuklara toplumda örnek olmuş kişileri tanıtmak” maddesine uygun olduğunu söyleyebiliriz. Anı türünde olduğunu bildiğimiz metnin türünün kitapta belirtilmemesi de ayrı bir eleştiri konusudur.

4. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

ATATÜRK'ÜN EN BÜYÜK ESERİ CUMHURİYET-NUTUK-S,18-19

Bu metinde Atatürk'ün bu millet için yaptıklarından söz edilmekte ve O'nun milletine verdiği emeklerin, karşılığında mutlu musunuz sorusuna verdiği cevabı iletmektedir. O da şudur: “Mutluyum, çünkü başardım.” Atatürk'ün toplumun gelişmesi

için getirdiği inkılaplardan bahsedilmekte ve millet olarak az zamanda çok büyük işler yapıldığını anlatmaktadır. Bu metinde yine Milli Eğitim müfredatına göre Çocuklara “topluma önder olmuş kişileri tanıtmak” maddesine uygun olarak metin işlenmiştir. Metnin kitaptaki diğer tüm metinler gibi açıklama kısmı olmadığı için metnin yorumu öğrencilerce eksik yapılabilir. Burada öğretmene büyük iş düşmektedir. Metni mutlaka öğretmen bu durumda açıklamalıdır. Metnin tür ve şekil üzerinde çalışmalar kısmında yazar metnin türüyle ilgili bilgi vermiştir. Ayrıca metinde diğer nesir örneklerinde de görüldüğü üzere verilen bilinmeyen kelimelerden başka pek çok bilinmeyen kelime bulunmaktadır. Bunlardan bazıları: zaviye, tekke, terakki, medeniyet, devrim gibi kelimelerdir. Bu kelimeler de bilinmeyen kelimeler grubunda ele alınmalıydı. Burada öğrencilerin sözcük dağarcığını zenginleştirirken, onları yeni kelimelerle sadece karşılaştırmakla kalmayıp bu kelimelerin anlamlarını da vermek gerekir. Aksi takdirde bu kelimeler çocukların zihninde sadece birer anlamsız silüet şeklinde bir süre kalacak, daha sonrada silinecektir.

Çocuk edebiyatı açısından bakacak olursak; topluma örnek olmuş kişilerin yaptıklarını çocukların seviyelerine uygun olarak ve onların ilgilerine hitap ederek anlatmak, çocukların böyle örnek kişileri model alarak kendilerini geliştirmeleri kaçınılmazdır. Zaten asıl amaç da çocukları topluma önder, her yönüyle topluma faydalı, örnek birer şahsiyet yapmak değil midir? Kitaptaki diğer tüm metinlerde olduğu gibi bu metinde de açıklama bölümü bulunmamaktadır.

5. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

ROBOT BÖCEKLER-TARTIŞMA-S. 22-23

Bu metinde insanların teknoloji ile neler yapabileceklerinin bir işareti veriliyor. İnsanlar araştırarak ev deneylerle topluma yeni icatlar sunabilirler. Anacak bunu yaparken de topluma zararlı icatları da ortaya atabilirler. Aslında bütün bu işleri yapan insanın kendisinin faydalı ya da zararlı işler yapması tamamen kendi elindedir. İsterse topluma faydalı icatlar üretir, isterse toplumu yok edecek icatlar üretir. Bu icatları üretirken daima toplumun yararına olanları seçmelidir. Aksi takdirde kendi sonunu hazırlamış olacaktır.

Çocuk edebiyatı açısından bakacak olursak, çocukların çalışma ile neler yapabileceklerini onlara anlatmak, onları daha gayretlendirecektir. Onların hayal güçlerinde destek olacaktır bu tür metinler. Bir zamanların uzay filmlerinin bugün pek çoğunun bazı özelliklerinin gerçek olduğu düşünülürse her çocukların bu tür yeni icatlarla ve bilimsel gelişmelerle tanışması onların kabiliyetlerinin ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır.

6. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

UYUSUN DA BÜYÜSÜN-NİNNİ- S. 25-26

Çocuk Edebiyatımızın en vazgeçilmez ürünleri arasında yer alan ninniler, çocukların karşılaştığı ilk melodilerdir şüphesiz. Daha anne karnında iken nağmelerini dinledikleri, annelerinin seslerinden duydukları, onlara ilk müzik sevkini aşıladıkları nağmeler... Ninniler, çocuğun uykularını getiren meltem rüzgarları... Ninniler, onların meleklerinden hoş seslerinden birer sevgi tomurcukları...

Çocuk Edebiyatında ninni, çocukların hayallerini süsleyen, onların güzel düşlere dalmasını sağlayan hoş nidalardır. Hele bu ninniye anne okursa, bu ses, çocuklara en güzel melodi gibi gelir. Folklor ürünlerimizden olan ninniler, çocuğa müzik sevkini ilk aşıl原因an ürünlerdir.

Kitapta ninni sayısı arttırılabilirdi. Ancak bunun fazla olduğunu göremedik.

7. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

ATATÜRK'ÜN KİŞİLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ- MAKALE- S. 29-30

Atatürk'ün kişiliği ve yaptıklarının anlatıldığı metinde çocuklara daha iyi geleceğin nasıl kazanılacağını anlatan yazar, Atatürk sevgisini ve azimle çalışmayı öğütlemektedir. Yazar, çocuklara makale kavramını da hissettirerek ve göstererek öğretmeye çalışmaktadır. Metnin her zamanki gibi açıklama bölümü bulunmamaktadır. Sadece metnin bir makale olduğunu belirten yazar bunu da Tür ve şekil çalışmalarında diğer metinlerde olduğu gibi bazen kısaca değinmiş, bazen çabuk geçiştirilmiştir. Milli

eğitim m¼fredatındaki “ Atat¼rk’¼n kişisel ¼zelliklerini tanıtılmak” hedefine uygun olarak kitaba konmuş doğru bir metindir. B¼yle metinlerin ¼ocukların Atat¼rk sevgisi kazanması a¼ısından son derece ¼nemlidir.

8. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

SONSUZA KALMAK-HİKAYE-S. 32-33

Bu ¼yk¼de, aslında tarihi eserlere g¼sterdiđimiz saygının ne kadar az olduğu vurgulanmaktadır. Tarihi eser bulan kişileri de sanki k¼t¼ bir şey yapmış gibi bir de azarlamak ne kadar da yanlış olsa gerek.

Çocuk Edebiyatı a¼ısından ¼đretici bir ¼yk¼ var karşımızda. Tarihi eserlerin korunması ve kollanması gerektiği bilincini uyandırıyor ¼ocukların zihinlerinde. Ancak metne uygun resim konduğunu s¼ylemek pek doğru olmaz. Daha g¼zel bir resim konulabilirdi pekala. Ç¼nk¼ ¼ocuk metinlerinin ¼ocuklara sanat zevki aşılayacak resimlerle takviye edilmesi de gerekmektedir. Ayrıca asariatika kelimesinin manası da verilmeden bırakılmıştır. Bu t¼r kelimeler, a¼ıklamadan bırakılırsa verilen metnin ana d¼ř¼ncesi de tam olarak anlaşılamayabilir. Ayrıca metnin sonunda bu t¼r kişilere g¼sterilecek tepkiyi de yazar “pes” diye nitelendirmektedir. Halbu ki bundan daha g¼zel ve etkileyici bir c¼mle ile metin bitirilebilirdi. ¼rneđin “geçmişini bilmeyen milletlerin tarihini de başkaları yazar” c¼mlesi hem bu metni diğer konulara bağlayacak, hem de metni genel olarak ¼zetlemeye yetecektir.

9. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

CUMHURİYET BAYRAMI’NDA- şİİR(EPİK)- S. 37

Yaşar Nabi Nayır’ın bu şiiri ¼ocuklara vatan, millet, Atat¼rk sevgisi aşılarken aynı zamanda da ¼ocuklara şiir sevgisi de aşılamaktadır. şiir epik şiir olduğu halde t¼r ve şekil kısmında yazar daha ¼nce de belirttiğimiz gibi bazen metnin t¼r¼n¼ yazmakta, bazen de burada olduğu gibi yazmamaktadır. Bu istikrarsızlık, kitabın olumsuz y¼nlerini daha da arttırmaktadır. Ayrıca genel olarak metinlere baktığımızda metnin

yorumundan çok dilbilgisi çalışmalarının yapıldığını görmekteyiz. Halbuki asıl olan çocukların metni anlaması olması gerekirken dilbilgisine daha fazla ağırlık verilmektedir. Zaten artık yeni müfredat ile birlikte artık lise1. sınıftan itibaren yapılan bu yanlışlık bir nebze olsun düzeltilmeye çalışılmış ve edebiyat ve dilbilgisi dersleri birbirinden ayrılarak dil ve anlatım ile Türk Edebiyatı dersleri olarak iki ayrı ders şeklinde okutulmaktadır. Bu durum elbette ilköğretimde de etkisini gösterecek ve yavaş yavaş edebiyat ile dilbilgisinin birbirinden ayrılmasının zorunluluğu fark edilecektir. Çünkü edebi metinleri incelemek başlı başına bütün Türkçe derslerini dolduracağından dilbilgisine yeterli vakit ayırmak mümkün olmayacaktır.

10. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

ANKARA'YA HOŞ GELDİNİZ-GEZİ-S. 41-42

Metinde Ankara, güzel caddeleriyle, şık sokakları ve birbirinden güzel parklarıyla adeta insanın mutlaka özlem duymasını sağlayacak bir ifadeyle anlatılmakta, ve belli başlı yerlerin de gezilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Gezi yazısı türünde olan bu metnin türü, tür ve şekil kısmında verilmiş, Ankara'nın neden diğer şehirlerden daha güzel ve İstanbulluların dahi, kendilerini buraya gelmek zorunda olmalarının nedenini de güzel bir şekilde ifade etmiştir. Bu metin çocukların bilmediği ve görmediği şehirleri bir nebze de olsa tanıma şansı vermektedir. Doğru bir tespit yapıldığını söylemek istiyoruz. Ancak, yine eleştirmek zorundayız ki, zaman zaman verilen güzel metinlerin, çocuk edebiyatı açısından verimli olduğunu düşünmeye başladığımız anda, bu kez de metnin yorumlanmasının eksik olduğu bilinmeyen kelimelerin tek bir tanesinin dahi açıklanmadığını görüyoruz. Metin işlenirken, gezi yazısı türü çocuklara kavratılmaya çalışılıyor, bununla birlikte, anılara da zaman zaman değiniliyor. Gezi yazısı ile anıların iç içe olduğu ama aynı zamanda da farklı türler olduğu çocuklara hissettirilmeye çalışılmaktadır. Bunu olumlu bir eleştiri olarak değerlendiriyor ve yerinde bir uygulama olduğunu düşünüyoruz.

11. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

NUTUK- SÖYLEV- S. 46

Söylev türündeki metinde Atatürk'ün aslında ne yapmak istediği açıklanmaya çalışılmış, bunu yaparken de Atatürk'ün ağzından söyleme usulü tercih edilmiştir. Bunun nedeni, bir işi yapan kişinin yaptıklarını en iyi kendisi aktarabilecek olmasından ileri geliyor diye düşünülmüş olsa gerektir. Çünkü kişiyi en iyi kendisi tanıtabilir.

Bu türlü bir tanıtmaya da şüphesiz diğerlerinden daha etkileyici olacaktır. Ayrıca şu da dikkate şayandır. Atatürk'ü tanıtan metinlerin sayısı oldukça fazladır. Bunun nedeni, Çocukların geleceklerini temin eden ve onla için var gücüyle çalışan kişi olanların başında gelen, ve bu vatani her yönden savunan Mehmetçiklerin kumandanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlamak olarak düşünülmüştür.

12. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

KEFİL-HİKAYE- S, 49-50

Kitapta seçilen öykülerden belki de en güzeli diyebiliriz. Mertliğin ve söz verildiğinde sözü tutmanın hangi koşulda olursa olsun mutlaka yerine getirilmesi ve dostların birbiri için canı pahasına da olsa fedakarlık yaparak vefa örneği göstermesi ne kadar güzeldir. Gösterilen dostluk ve mertliğin, sözünde durmanın zalim kralları bile yumuşatacak derecede etkili olacağı bu öyküde açık bir ifade ile dile getirilmiştir.

Çocuk Edebiyatı açısından bu metin, çocukların dostluk ve mertlik duyguları kazanması açısından önemli sayılabilir. Çağımızda bu duyguların yavaş yavaş önemini yitirdiği düşünülecek olursa, aslında söylemek istediğimiz güzel hasletler olan mertlik ve dürüstlük, vefa vb. duyguların çocuklarımıza yerleşmesi amacıyla böyle metinleri işlemek doğru bir tespit olacaktır. Ancak, yine belirtelim ki böyle güzel bir metnin dilbilgisi çalışmaları arasında yeterli zaman olmadan geçirtilmesini son derece yanlış bulmaktayız. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere Türkçe ve dilbilgisi derslerinin ayrı dersler şeklinde olması ile bu sorunun aşılması sağlanmış olacaktır kanaatindeyiz.

13. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

KÜÇÜK AĞA- ROMAN- S. 53 - 54

Kitapta daha önce iki yerdeki (Nutuk ve Ankara'ya hoş geldiniz metinlerinde) metinlerin bilinmeyen kelimeler kısmında herhangi bir açıklama yapılmamasına karşın bunun nedeninin, belli zaman aralıklarıyla bilinmeyen kelimeleri çocuklara buldurmaya yönelik olduğunu düşünmüştük. Ancak, bunun olmadığını daha sonraki metinlerde görmekteyiz. Belirttiğimiz iki metin de de bilinmeyen kelimeler varken, bunları öğrenciye buldurmaya çalışan yazar, bu kez tutarsızlık örneği olarak başka bir uygulama örneği vermemektedir. Eğer aşama aşama metindeki kelimeler öğrencilere buldurulacaksa bu, daha sonraki metinlerin sözcükler kısmında da ele alınmalıydı.

Çocuk Edebiyatı açısından Küçük Ağa romanı, belli başlı Türk klasiklerinden biridir. Küçük Ağa romanından bir kesit sunulan metinde öğrencilere ders verecek ya da onlara roman sevgisi aşılayacak bir bölüm maalesef alınmamıştır. Halbuki romanın olay kısmı alınacak geri kalan kısım da özetlenecek olsa çocuklara daha faydalı olacaktır kanaatindeyiz. Bir romanın başlığını almak ya da romandan bir kesit almakla romanı anlatmış olamayız. Romanın başını sonunu özetlemeden ve romanın en etkileyici sahnelerini çocuklara sunmadan alınan metinler, çocuklara edebiyat zevki kazandırmaktan ne kadar da uzaktır!

14. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

AH ŞU GENÇLER-TİYATRO- S. 57-58-59

Yazar, bilinmeyen herhangi bir sözcük öbeği ya da deyim vermemiştir. Halbuki metinde pek çok deyim ve söz öbeği bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: Boğazdan kesmek(deyim), baş üstüne(deyim), İtiraf etmek(sözcük öbeği), Tarihe geçmek(sözcük öbeği) vs gibi kelime grupları alınabilirdi.

Gençlik sorunlarını konu alan bir tiyatro verilmiştir. Bu tiyatrodan, oyun tek bir olay çevresinde sürmemekte ve tiyatro oyunu kısa kısa tablolarından oluşmaktadır. Bu

tabloların her birinde başka karakterler ve olaylar anlatılmakla beraber, doktor ve 1. oyuncu bütün tablolarda değişmeyen tek kahramandır.

Verilen tiyatro eserinde anne-baba ve diğer aile büyüklerinin çocuklardan beklentileri ile çocukların anne-baba ve diğer aile büyüklerinden beklentileri göz önüne serilmektedir. Çocuğundan bir şeyler bekleyen anne baba, bu isteklerinin yerine getirilmeyişi karşısında çocuğuna karşı bir hayal kırıklığı duymaktadır. Aynı şekilde de çocuklar, anne-babanın ve diğer aile büyüklerinin kendilerini anlayamamalarından şikayet etmektedir. Çağımızda özellikle televizyon denilen araç, moda kavramını çocuklara gösterip, çocuklarda modaya uyma ve sürekli takip etme duygusunu yerleştirmekte, çocuklar da ailelerinden de bu arzuya ayak uydurmalarını beklemektedirler. Daha markanın ne olduğunu bilmeden “marka marka” diye tutturan çocuk, istediği markadan pabuç alınmasına karşın sırf arkadaşları ayakkabı markasını değiştirdi diye, bu kez de modası geçmiş deyip alınan ayakkabıya burun kıvrılmaktadır.

Metinde, kendilerini büyük bireyler olarak algılamakta olan ergenlik dönemi sendromunda olan gençler, ders çalışmanın bir zorlama olduğunu düşünmekte ve zayıf aldığı derslerin nedeni olarak da öğretmenlerinin kendilerine tavrı aldıklarını ileri sürmektedirler.

Burada, “ben artık kendi kararlarımı alabilirim. Kimsenin yardımına ve hatta dayatmasına ihtiyacım yok, kimse de gururumla oynayamaz” düşüncesine saplanan gençlerin, bu tavırları karşısında, uğradıkları olumsuz sonuçlardan da başkalarını sorumlu tutmanın onlara hiçbir yarar sağlamayacağı düşüncesi anlatılmaktadır.

Çocuk Edebiyatı açısından bakacak olursak, bu metin, gençlik dönemine adım atan 8. sınıf öğrencilerinin sorunlar karşısında neler yapabileceklerini bilmeleri ve karşılaşabilecekleri sorunları da şimdiden görmelerine olanak sağlamaktadır diyebiliriz.

Kitabın genel metinlerinin türlerinin sayısına bakacak olursak, yaparak ve yaşayarak öğrenmenin en güzel yolu olan tiyatro metinlerinin sayısının daha fazla olması gerekirdi. Ancak, tek tük bazı eserler verilerek tiyatro metinleri geçiştirilmiştir. Genel metin dağılımında daha orantılı bir konu paylaşımı yapılabilirdi. Ayrıca ele alınan metinlerin tamamı baştan sona bir yargı içermelidir. Çocuklar bu metinden bir şeyler anlamalıdır. Eksik yargı taşıyan, daha bitmemiş, ortasından başından, sonundan kesilmek suretiyle alınan metinler, öğrencinin anlatılmak isteneni eksik anlamasına

hatta anlayamamasına neden olabileceği gibi, çocuklarda edebi zevk uyandırma hedefine ulaşmayı da sekteye uğratabilir.

15. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

BİR KARPUZ SERGİSİ- HİKAYE- S. 66-67

Yazar bu metinde, dilencilik yapan biri ile cami avlusunda tanışır. Ve onu her gördüğünde ona para verir. Dilenci elini öpünce konuşmaya başlarlar. Bir müddet sonra yazar ve dilenci arasında dostluk başlar. Dilenci yazara, bir karpuz sergisi açma isteğinden bahseder durur. Ancak bir yanda çalışmak, diğer yanda ise yan gelip yatarak para kazanmak vardır. Dilendiği günlerde sürekli olarak, sırt üstü uzandığı yerde bir elini başının boyun kısmının çukuruna koyup diğerini de açarak hem dilenip hem de düşündüğü anlatılmaktadır. Bir müddet sonra belli bir para biriktirince artık sergiyi açmanın sırasının geldiğini düşünen dilenci, yazara da haber vererek anlaştıkları bir yerde onu beklemesini ister. Dilencin dediği yere gelen yazar, dilencinin soluk soluğa kan ter içinde koşarak yanına geldiğini görür. Dilenci karpuzları yazın sıcak günlerinde taşırken, alnında daha önce hissetmediği bir ter ve vücudunun daha önce görmediği bir tatlı yumuşaklık hissediyor. Bunun adını söylemese bile emeğin, kendi eli ile kazanmanın verdiği tatlı sarhoşluk olduğu hissettiriliyor okuyucuya. Ancak metin etkileyici bir sonla bitirilmiyor. Okura asıl vermek istediği mesajı metnin sonunda vermiyor. Metnin sonu bir nevi okura bırakılıyor adeta.

Çocuk edebiyatı açısından bakacak olursak, bu öykü, insanın kendi emeğiyle çalışıp kazandığı lokmaların, emeksiz yenen lokmalardan çok daha değerli ve tatlı olduğunu anlatması açısından önemli bir öyküdür. “İnsanın kendi alın terinin değeri hiçbir şeyle ölçülemez” fikrinin sezdirildiği metinde metnin bir öykü olduğu hatta durum öyküsü olduğunu yazarın adından ve metnin altındaki “Seçme Öyküler” kavramından anlıyoruz. Halbuki bu öykü verilirken, durum öyküsünün çocuklara kavratılması da söz konusu olabilirdi ve metin daha etkileyici bir sonla bitirilebilirdi. Bu öykü, güçlü bir durum öyküsü yazarı olan Sait Faik’ in eğer kısaltılarak alınmış bir öyküsü ise bu metin, daha güzel bir sonla okuyucuya bir mesaj verircesine bitirilebilirdi. Çünkü yazar, güçlü bir öykücüdür. Amaç okuyucuya doğruyu aktarmaksa bunun aracı

olarak da öykü(hikaye)seçilmişse, burada çocuklara verilmek istenen mesajın da net bir şekilde metnin sonunda verilmesi okuyucu açısından daha verimli olurdu düşüncesindeyiz.

16. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ŞİKÂyetLER- FIKRA(GAZETE FIKRASI)-S. 71

Metinde, insanın canını sıkacak o kadar çok şeyin var olduğu vurgulanıyor ki, bütün bunlara kişinin kafasını takmasının aslında çok yanlış olduğu ifade ediliyor. Çünkü aslında şikayet edilen bütün hususların insanın hayata bakış açısından kaynaklandığını, bu sorunların da ancak insanın kendisini sorunlar karşısında küçük görmemesini ve kendisini önemsemesini sağlayarak aşılacağını belirtiyor.

Çocuk Edebiyatı açısından bakacak olursak, fıkra yazı türünün tüm özellikleri burada anlatılmamıştır. Sadece günlük gazete ve dergilerdeki makale anlamındaki fıkra anlatılmış, diğer fıkra tanımları ise askıda kalmıştır. Metinde tüm fıkra tanımlarına kısaca yer verilebilirdi.

17. METNİN DEĞERLENDİRMESİ

İNSANLA GÜZEL-ŞİİR- (NÜKTELİ)-S. 74

Şiirde, insanın dünyada ter alan her şeyin içinde kendiliğinden bir güzellik olarak durduğunu, insan olmadan sokakların bile kötü resimler gibi sırtıttığını, gecelerin korkunçluğu arasında insan olduğu için yalnızlık duygusunun o kadar da ürperti vermediği belirtiliyor. Ayrıca dünyada o kadar güzel şey varken, bu güzel şeyleri bırakıp mutsuzlukları seçen, onlarla oyalanan, yani kederleri kafasına takarak adeta mutsuzluğu yaşamayı seçmiş insanların yaptığı yanlışlık anlatılıyor.

Serbest okuma parçası olarak değerlendirilen bu tür şiirlerde en azından metinlerin yorumunu içeren bir yorum bölümü olmalıydı. Böylece sadece şiir yazılıp bırakılmamalı, öğrenciler, iyiye güzele doğruya yönlendirilmelidir.

18. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

NASIL OKURDU?-. BİYOGRAFİ-S, 75-76

Metinde, Atatürk'ün okuma alışkanlığından bahsedilmektedir. Zamanının çoğunu kütüphanesinde geçiren Atatürk'ün çocuklara okuma sevgisi kazandırılması amacıyla bu özelliği verilmiştir. Metnin üzerindeki resim okuma açısından uygun ancak, metnin resim kalitesi son derecede zayıftır. Ayrıca metnin hazırlık çalışmaları gayet az ve genel olarak eserlerini okuyunuz demektir. Atatürk'ün sadeleştirilmiş bir eserinin okunarak özetlenmesi hazırlık çalışması olarak daha uygun olabilirdi. Ayrıca metinde ana fikir oldukça kapalıdır. Kitap sevgisi olarak belirtilen anafikir, aslında, açık seçik bir cümleyle verilebilirdi. Okuma zevkini aşılacak metinlerin başında biyografiler gelmektedir. Bu metinde okuma zevki anlatılmakla beraber aslında dinlerken not almanın önemi vurgulanmaktadır. Metnin bilinmeyen kelimeleri bu kez eksiksiz verilmiş ve açıklanmıştır. Metnin türü de tür ve şekil çalışmalarında belirtilmiştir.

19. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

DEĞİŞME- DENEME- S. 78-79

Metnin hazırlık çalışmalarında yanlış kurulmuş bir cümleye yer verilmektedir. “.....Okuduysanız bir kitabını edinip seçeceğiniz bir deneme örneğini sınıfa getirerek ileri sürülen düşüncelere katılıp katılmadığınızı nedenleriyle birlikte açıklayınız”. Bu cümle, kuruluş itibarıyla yanlış olduğu gibi kapalı ve 8. sınıf öğrencisi açısından karmaşık bir yapıya sahiptir. Cümle daha açık yazılabilirdi. Örneğin, “Nurullah Ataç'ın denemelerinden bir kaçını okuyarak özetini çıkarınız. Nurullah Ataç'ın düşüncelerine katılıyor musunuz? Nedenleriyle birlikte açıklayınız.” Şeklinde olabilirdi. Birkaç cümle ile ifade edilebilecek yargı, tek bir cümle ile anlatılmak istenmiş, ancak karıştırılmıştır. Yine aynı şekilde kapalı ve karışık denilebilecek birkaç cümle örneği: Kişioğlu düşünebilen bir varlıkmiş, düşünebilir demek daha doğru olur. Canı isterse düşünür.

Yapacak başka bir iş bulamayıp pek bir bunalınca düşünür.” Bu cümlelerde de anlatım açık değildir. Ayrıca son cümlenin kuruluşu da yanlıştır. Cümle, “İnsanoğlu bunalıma girdiğinde de düşünür” şeklinde olsa daha doğru ve anlaşılır olabilirdi.

Metin, 8. sınıf öğrencilerin seviyesine hitap etmemektedir. Lise 1. sınıf öğrencilerinin bile anlamakta zorluk çekebileceği böyle bir metnin kitaba konması olumsuz yönlerden biridir. Kitabın türünün deneme olduğu vurgulanmıştır, ancak metnin, öğrencilerin kafasını karıştıracak düzeyde ağır olması metnin amaca ulaşmasını engellemektedir. “Değişme” adlı metnin hemen üzerindeki resmin ise konu ile alakası yoktur. Daha akılda kalıcı ve metne uygun bir resim konulabilirdi.

20. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

VAN GÖLÜ’NÜN ŞAFAĞI-GEZİ- S. 84-85

Metnin türü verilmeyen metinlerdendir. Tasvirin nasıl yapıldığını gösterilmek ve betimleme (tasvir) kavramını çocuklara kazandırma amaçlı hazırlanmış bir metindir. Van Gölü’nün sabahında güneşin doğuşu anlatılmaktadır. Şafak vakti güzel bir şekilde tasvir edilmiştir. Başlık konuya uygun olmakla birlikte içerik de öğrencilerin şafak vaktinin güzelliğini tanıtmaktadır. Ancak, daha önceki metinlerde olduğu gibi tablo ve şekiller öğrencinin ilgisini çekecek düzeyde değildir. Ve kağıdın rengi oldukça parlak olduğu için de gözleri çok yormaktadır. Metnin üzerindeki şafak vakti resmi metne uyum sağlamıştır.

21. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ATATÜRK’ÜN MİLLÎ EĞİTİM KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ-MAKALE-S.88

Mustafa Kemal Atatürk’ün eğitim hakkındaki düşüncelerine yer verilen metinde eğitimin önemine dikkat çekilmiştir. Atatürk’e “Cumhurbaşkanı olmasaydınız ne olmak isterdiniz” sorusu sorulduğunda Atatürk’ün verdiği cevap etkileyicidir: “Millî Eğitim Bakanı”. Her alanda olduğu gibi eğitim alanında da önder kişiliğe sahip olan Atatürk’ün bu düşünceleri çocuklara örnek teşkil edecektir. Okumanın, kendini yetiştirmenin önemini böyle metinlerle anlayacak olan çocuk, kitap okuma hususunda kendi isteği ile gayret gösterecektir.

Metinde ana fikir, Atatürk'ten alıntı yapılarak verilmiştir. Eğitim – Öğretim alanında Atatürk döneminde yapılan yeniliklere dikkat çekilmiştir. Ancak günümüzde yapılan çalışmalara genel olarak değinilmemiştir. En azından Cumhuriyet dönemi ile bu günü kıyaslayan bir paragraf eklenmiş olsa bu süreçteki gelişim düzeyi öğrencilerce de görülecektir.

Metnin türü verilmemiştir. Kitapta bazen verilen bazen verilmeyen metinlerin türlerinin söylenmesi öğretmene kalmıştır. Aslında, her metnin açıklamasıyla birlikte bir de metnin türü verilse, hem tutarlı olunmuş olunacak, hem de öğrencilerin öğrenmesine katkıda bulunmuş olunacaktır kanaatindeyiz.

22. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YABAN- ROMAN-S. 91

Bu metinde çocuk edebiyatının önemli taşlarından biri olan romanların gençlere hitap eden dönemini içeren yaban adlı roman ile, çocukların milli şuurunu uyandırmak için herkesin gayret göstermesi gerektiği vurgulanmış. Metinde zaman zaman bilinmeyen kelimelere yer verilmiş; ancak bu, metnin genel olarak anlaşılama sorununa yol açmamaktadır. Metinde geçen, yunan askerlerinin yanlış yapmayacağını anlatan subayın, aslında bilinçli olarak zulüm ettiği ortaya çıkmakta ve insanlara kendini haklı gösterme çabası içinde olduğu görülmektedir. Yazar, okuyuculara bir de şu noktaya dikkat çekiyor. Geç kalınmış pişmanlıkların neticesi daima hüsrandır.

Bu roman, Türk klasiklerinden olup çocuklara doğruyu gösterme, azimli olma ve iş işten geçtikten sonra duyulan pişmanlığın kişiye bir fayda sağlamayacağı hususunda, bir ders vermesi açısından önemlidir. Ayrıca metnin başında hazırlık çalışmasının oluşu ve metnin üzerindeki resmin çizilmiş olması çocuk edebiyatı ve .ocuğa hitap açısından doğru olarak kabul edilebilir. Resmin metinle uyumlu olması da metnin anlaşılabilirliğini olumlu yönde etkileyecektir.

Metin işlenirken öğrencilerin bilmediği bazı kelimelerin bilinmeyen kelimeler bölümünde olmayışı, çocukların konuyu anlamalarını olumsuz yönde etkileyeceğini düşünüyoruz. Çünkü çocuk bilmediği kelimeleri yorumlayamayacağı için, algılama, eksik olacaktır.

23. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

MUSTAFA KEMAL PAŞA ANKARA'DA –ANI- S. 96

Metin, anı türünde bir yazı olup çocukların geçmişteki hadiseleri farklı ve çarpıcı bir bakış açısıyla görmeleri için güzel yazı örnekleridir anılar. Çocukların geçmiş yaşanan güzel şeylere özenmeleri ve kötü işlerden de kaçınmaları için çocuk kitaplarında ve Çocuk Edebiyatı'nda önemli bir yere sahiptir anılar. Ancak anılar yazılırken bilindik kişilerin anısı olmasına özen gösterilmelidir ki ilgi çekici olsun. Burada Mustafa Kemal gibi önder bir şahsiyet başta olmak üzere toplumumuza mal olmuş kişilerin anılarını okumak, çocukların böyle önder şahsiyetleri model alarak, kendilerini daha iyi motive etmelerine yardımcı olacaktır. Ayrıca anılar biyografilerle desteklenirse çocukların başarıya ulaşan doğru kişilerin izinden gitmelerine imkan sağlanmış olacaktır. Metnin üstündeki resim, oldukça silik çıkmıştır. Resimdeki kişiler seçilmemektedir. Ayrıca 8. sınıf öğrencisine “Ankara başkent olmadan önce nasıl bir yerdi” araştırınız diye bir soru sormak öğrenciyi yoracaktır. Öğrencinin fazla yorulmayacağı türden hazırlık çalışmaları yazmak, daha sağlıklı olacaktır. Ayrıca metinde bazı cümleler açık değildir. Örneğin, Birkaç gün sonra Paşanın 27 Aralık 1919 Günü Anakara'da olacağı haberini aldık” cümlesinde birkaç gün sonra demeğe gerek var mıdır? Zaten tam bir tarih verilmiştir. Yine “Paşanın” derken, ek, kelimedden ayrılarak kelimenin, Paşa'nın” şeklinde yazılması daha doğru olacaktır.

24. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

BİR FİNCAN KAHVE – SOHBET- S. 100

Çocuklara kazandırılacak davranışların ve öğretilecek bilgilerin öncelikle kendi öz kültürümüzden gelen davranışlar ve bilgiler olmalıdır. Bir acı kahvenin kırk yıl hatırı vardır sözünü işleyen bu metin, öğrencilere sahip olduğumuz kültürümüzün öğrenilmesi ve öz benliğimizin kazanılması açısından önemli sayılabilir. Metinde kahvenin Anadolu'ya gelişi anlatılmakta, ve hepimizin bildiği – bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır- sözü işlenilmektedir. Bu ve benzeri güzel sözlerimizin öğrencilere

kazandırılması için böyle metinler biçilmiş kaftandır diyebiliriz. Metinde bilinmeyen kelimelerin az oluşu, metnin dilinin gayet sade oluşu, metin üzerindeki resmin çizilmiş oluşu öğrenmeyi olumlu yönden etkilemektedir. Öğrencilerin birer birey olarak toplumda yer edinmeleri belli başlı kültürel öğeleri de öğrenmelerini gerektirmektedir. Metnin üzerindeki resim konuya uygun olmuştur. Ayrıca başlık da yine konuyla uyum sağlamıştır.

Metnin türünün yazılmaması bir olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

25. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

MEKTUP – MEKTUP- S. 104

Mektup metninde mektuplaşmanın nasıl olabileceği ile ilgili bir örnek sunulmuştur. Mektupta daha çok kendinden bahseden yazıcı, karşı tarafın düşüncelerine ve sıkıntılarına ilişkin çok az bir bölüm ayırmıştır. Mektuptan çok, bir gezi yazısı havası hissettirilmiş metinde. Metne uygun bir resim konmuş. Resmin renkleri ve canlılığı öğrencilerin dikkatini çekecek düzeyde diyebiliriz.

Mektubun sonunda ana fikir konulabilirdi. Mektubun yazılmasını teşvik edici bir cümle konulabilirdi. Anlatılmak istenen mesaj çocuklara böylece söylenebilirdi.

Tür ve şekil kısmında mektup çeşitleri hakkında bilgi verilmektedir. Burada bazı mektupların örnekleri şekil olarak verilmesine karşın, edebi mektup ve resmi mektupların bir örneği verilmemiştir.

Çocuk Edebiyatı açısından mektubun, iletişimdeki samimiyeti koruması açısından önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. Duygu ve düşünceleri anlatmakta artık telefonların kullanıldığı günümüzde mektuptaki samimi ifade ve özlem pek hissedilememektedir.

26. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

NASRETTİN HOCANIN KÖYÜNDE-MAKALE –S. 110-11

Metinde yazar, Nasreddin Hoca hakkında bilgi vermekle beraber, Nasreddin Hoca'nın fıkralarındaki ince nükteleri de dile getirmektedir. Metnin türü hakkında kitapta hiçbir bilgi verilmemiş ve edebiyat konularından çok, dilbilgisine ağırlık verilmiştir.

Metnin üzerine konmuş Nasreddin Hoca resminden çok daha güzel bir resim konabilirdi. Mesela eşeğe ters binmiş hali koyulabilirdi. Ayrıca hazırlık çalışmalarına Nasreddin Hoca'nın hayatı hakkında bilgi edininiz şeklinde bir soru eklenerek, Hoca'nın gerçek kimliği hakkında az çok bilgi edinilmiş olunabilirdi.

Metinde yazar, Nasreddin Hoca'nın halk filozofluğu yönünü ortaya çıkartmak istemiş ve çocuklara öz cümlelerle nükteli ve öğretici ifadeler nasıl kurulur, bunu göstermeye çalışmıştır.

Metnin bilinmeyen kelimelerinde öğrencilerin anlayamayabilecekleri esprileri de yazar, açıklamıştır.

Metin altı sorularında anlama, kavrama ve bilgi soruları yer almakla birlikte yorum sorularına tek bir soru ile karşılık verilmektedir. Daha çok, bilgi soruların ağırlık teşkil ettiği metinde, yorumlama sorularına daha fazla yer verilebilirdi.

27. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

SEN BİR CEYLÂN OLSAN BEN DE BİR AVCI- HALK ŞİİRİ-S. 117

Metin, Âşık Veysel'in bir şiiridir. Şair, şiirinde sevdiğini doğadaki hayvanlara benzeterek, hislerini anlatmaktadır. Okuyucunun gözünde, sevdiği ile beraber olduğu sahneler canlandırmayı başarmaktadır. Âşık, sevdiğinin peşinden koşmakta ve sevgilisi de ondan kaçmaktadır.

Halk şiirinin en güzel örneklerinden olan şiir, öğrencilere aynı zamanda nazım, kıt'a, ve âhenk hakkında pratik bilgiler içermektedir. Öğrencilerin bilmediği kelime sayısı yok denecek kadar az olduğu şiirde duygu zenginliği vardır. Sevmek ve sevilme, çok güzeldir şiirde.

Çocuk edebiyatı açısından halk şiirleri, çocukların şiir zevki kazanması açısından önemlidir. Bu nedenle ders kitabına böyle bir şiir koymak doğru bir tespit olmuştur diyebiliriz.

Metne uygun bir resmin konulduğunu söyleyebiliriz.

Hazırlık çalışmalarında bir de Aşık Veysel ile ilgili bir araştırma sorusu verilse daha güzel olurdu kanaatindeyiz.

28. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

KAZILIK KARA OĞLU YEĞENEK BOYU- DEDEKORKUT HİKAYESİ-S.

120-121-122

Dede Korkut Hikayeleri, destandan hikayeciliğe geçiş aşamasını simgeler. Bu nedenle de bu hikayeler, destanla hikaye arasındadır. Her ne kadar sadeleştirilse de bilinmeyen kelimeler yönünden oldukça yoğundur. Bu nedenle ders kitaplarına seçilecek hikayelerde bu hikayeler arasından en sadelerini seçmek uygun olacaktır kanaatindeyiz. Seçilen Dede Korkut Hikayesi'nde bilinmeyen kelime sayısının fazla oluşu, öğrencilerin öğrenmelerini ve okuma zevki kazanmalarını olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca zaten bilinmeyen kelime sayısı yönünden yoğun olan böyle bir metnin sonunda da metnin açıklaması da yoktur. Burada bütün yük, öğretmenin üzerindedir. Bazı öğrenciler, sadece derste konuyu tam olarak kavrayabilir. Çünkü farklı eğitim bölgelerinde okuyan her öğrencinin aynı kelime düzeyine sahip olması da beklenemez.

Metne uygun bir resim konduğunu söyleyebiliriz.

Metinde geçen şiirlerin ard arda gelişi ve bilinmeyen kelimelerin fazla oluşu konunun başı ile sonunun kopmasına da neden olmaktadır.

29. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ATATÜRK'ÜN İNSAN SEVGİSİ VE EVRENSELLİK KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ-MAKALE-S. 125-126

Atatürk'ün insan sevgisi ve sevginin, barışın, evrenselliği hakkındaki görüşlerini içeren metin, çocuklara sevgiyi ve barışı öğretmen açısından önemlidir. Metinde bilinmeyen kelimeler, yok denecek kadar azdır. Metnin deyimler ve söz öbekleri kısmında, verilen deyimlerin anlamlarını öğrencilerin bulmaları istenmiştir. Daha önceki metinlerden iki tanesinde belirttiğimiz üzere ders kitabında şu ana kadar sadece 3 metinde böyle bir uygulamaya gidilmiştir. Öğrencilerden kendilerinin bulmasını istedikleri kelime ve deyimler verilirken, belli bir sistematığın olduğunu söylemek güçtür. Metnin sonunda ana fikrin söylenmesi ile metnin anlaşılabilirliğine katkıda bulunulmuştur.

Ayrıca metnin üzerine konulan resmin fotoğrafçılık tekniği ile daha net olması sağlanabilirdi. Sadece siyah beyaz renklerinin oranı değiştirilerek resimdeki kişiler daha net seçilebilirdi. Ayrıca resimde yer alan minik bir çocuğun saflığı ve masumluluğu vurgulanmakta, bu sayede de barışın ve sevginin güzelliği sezdirilmektedir. Ayrıca Atatürk'ün çocuklara ve barışa verdiği öneme, bu resim ve metinle dikkat çekilmektedir.

30. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

30. SELİMİYE'YE DOĞRU- MEKTUP-S. 129,130

Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun bu yazısında Selimiye'nin özellikleri farklı benzetmelerle dile getirilmiş. Bu sayede de Selimiye, okurun gözünde canlandırılmıştır.

Metinde, Mimar Sinan'ın mimarideki ustalığı dile getirilmekle beraber, bir ressamın da Mimar Sinan kadar güzel bir şaheser ortaya koyabileceğini belirtmektedir. Okuyuculara, sanat yapmanın güzelliğinden bahsedilen bu metinde mektubun nasıl yazılacağı da görülmektedir.

Metnin sonunda yazar, ressamın kadar diğer insanların da sanat şaheserlerine dikkatle bakmalarını arzu etmektedir.

Çocuklara sanatın ve sanatçının değerini anlatması bakımından metin Çocuk Edebiyatı için önemlidir.

Metinde bilinmeyen bazı kelimeler arka tarafta verilmemiştir. Örneğin, aksiseda gibi. Ayrıca metnin üzerindeki resimdeki silüetler çok silik ve renk tonu itibarıyla da oldukça cansız gözükmektedir. Yine resimdeki cami tasviri oldukça basit yapılmıştır.

31. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

MUTLU OLMA SANATI-DENEME-S. 134

Metinde, mutlu olmak için ille de mutlu edecek bir şeyi aramamak ve müsait olunan anlarda ufak tefek sorunları düşünmeden mutlu olmayı öğrenmek gerektiği anlatılmaktadır. Bunu yaparken de başkalarına karşı hiçbir zaman şikayet etmemek gerektiği de söylenmektedir.

Toplumda mutlu yüzlere ihtiyaç vardır. Bunun için de her insan, elinden geldiğince mutlu olamaya çalışmalı ve kendini mutlu edecek her türlü unsuru iyi değerlendirmelidir.

Çocuk edebiyatı açısından çocuklara mutlu olmayı ve hayattan zevk almayı öğreten bu metnin seçilişi doğru bir tespit olmuştur. Ancak metnin içeriği ile ilgili herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

Ayrıca metnin üzerindeki resmin de konuyla ilgisi yoktur. Mutluluk konusunu işleyen bir metnin başına kahkaha atan bir kişinin resmi kona yeterliydi. Ayrıca metnin hazırlık çalışmalarındaki tek bir soru da konuyu anlatma açısından yetersiz kalmıştır.

32. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

UYGULAMA OTELİ-DENEME-S. 137-138

Metinde, başarının sırrının çalışmakla ve kuvvetli bir disiplinle elde edilebileceği anlatılmaktadır. Gelişmiş ülkelere örnek Japonya verilmiş ve neden bizim de onlar gibi gelişmediğimiz sorgulanmıştır. Metnin sonunda ana fikri anlatan bir cümle yoktur. Yada okuyucuyu derinden etkileyecek bir cümle ile metin bitirilmemiştir.

Metnin türünü sadece yazarın eserinin ne olduğunu görerek anlayabiliyoruz. Aslında metnin bitiminde açıklama yapılırken metnin türü hakkında da birkaç cümle söylenebilirdi. Metindeki cümlelerin uzunluğu öğrencilerin gözlerini yormayacak puntoda. Metnin hazırlık çalışması sorusu çok dar amaçlı sorulmuştur.

Metnin üzerindeki resmi konuyu anlamaya yönelik olarak yeterli görebiliriz. Ancak, renk kalitesi olarak daha canlı renkler seçilebilirdi resim yapılırken.

33. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

33. TÜRK KADINI-ANI-S. 142

Serbest okuma parçası olarak alınan metinde, kadınların da erkekler gibi her türlü sosyal faaliyetlere ve resmi görevlere gelebilecekleri vurgulanmıştır. Aynı zamanda Mustafa Kemal'in de, toplumumuzca nasıl sevildiğini ve saygı duyduğunu da gösteren metin, kadınların haklarını anlatması açısından önemlidir. Okuyucuya ders verme amacı da güdülen metinde çocukların bilmediği kelime sayısı birkaç tane bulunduğu halde bilinmeyen kelimeler bölümü açılmamıştır.

Metnin üzerine konan resim bu ders kitabındaki pek çok Atatürk resminden daha canlı bir resim olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelediğimiz diğer Atatürk'le ilgili metinlerin hemen hepsinde çok silik ya da gözü yorucu siyah beyaz fotoğraflar konmuştur. Burada ise gayet net bir fotoğraf seçilmiştir.

Serbest okuma parçası olduğu için metnin hazırlık çalışması da yoktur. Aslında işlenecek metin serbest okuma parçası da olsa en azından metnin değerlendirilmesine ilişkin birkaç cümle ile açıklama yapılabilir ya da metinle ilgili birkaç soru

konulabilirdi. Metnin anı türünde yazıldığını biz sadece yazarın eserinden anlayabiliyoruz.

34. ve 35. METİNLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

34. ANACIĞIM -ŞİİR-S. 143, 35. MÂNİ-ANONİM –ŞİİR-S. 143

Metinler, anneye duyulan özlemi ve sevgiyi anlatmaktadır. Şiirler kısacık olmalarına karşın bilinmeyen kelimeler olduğu için bu kelimelerin anlamları verilmiştir. Ayrıca şiirin türü de tür ve şekil çalışmalarında söylenmiştir. Şiirlere uygun bir de resim konmuş. hazırlık çalışmalarında Anneler gününün tarihçesi adlı araştırma ödevi çocukları biraz zorlayabilir.

36. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

BOZGUN-DESTAN-S. 146-146

Milli duyguların işlendiği şiirde Türk milletinin kurtuluş mücadelesi anlatılmaktadır.

Çocuklara milli duyguların aşılması açısından metin önemlidir. Ancak, metnin 8. sınıf öğrencileri açısından uzun oluşu öğrenciler üzerinde metnin bütünü kavramaya yönelik olumsuz etkiye neden olabilir. Ayrıca metindeki bilinmeyen kelimelerin hepsinin metnin sonunda verilmesi gerekirken daha önce incelediğimiz diğer metinlerin çoğunda olduğu gibi bazı kelimeler verilmemiştir. Farklı düzeydeki 8. sınıf öğrencilerinin okuyacağı bu ve diğer bütün metinlerin de, hemen her öğrencinin anlayabileceği kelimelerle kurulmuş olması gerekir. Sosyokültürel açıdan her öğrencinin yetiştiği ortam farklıdır. Buna bağlı olarak da her öğrencinin kelime hazinesi de farklı olacaktır. Dolayısıyla ders kitaplarında işlenecek metinlerin ortalama her öğrencinin seviyesine indirgenmiş olması gerekmektedir.

Metnin yan tarafında verilen 3 adet resim yerine, resimlerde geçen öğelerin hepsinin içinde bulunduğu büyük bir resim konya idi daha fazla dikkat çekerdi kanaatindeyiz. Ayrıca Atatürk ve Bandırma Vapuru resimlerinin renklerinin cansız oluşu ve sanki metne sıkıştırılmış gibi görünmesi dikkati olumsuz yönde etkileyebilir.

37. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

TEMBELLİK-MAKALE-S. 150

Tembellik üzerine yazılmış bir metin verilmiştir. Metnin giriş cümleleri tembelliğin ne kadar iç karartıcı olduğu ile ilgiliyken, metnin üzerine öyle bir resim konmuş ki, bu durum, tembellik sanki rahatlığın ve keyfin simgesi gibi algılanmasına ve metnin vermek istediği mesajın yanlış algılanmasına neden olabilir.

Çocuk Edebiyatı açısından metin, öğrencilerin her konuda çalışkan olmalarını öğütleyen bir anlatımla dile getirildiği için, önemli sayılabilir.

Metnin hazırlık çalışması sorula metinle alakasız durumdadır. Tembellikten bahsedilen metinde,

“1.Çevrenizde, yaptığı işi özenle yapan bir kişiyi gözlemleyiniz.

2. Sizden istenen hemen kabul eder ve yapar mısınız?” şeklinde hazırlık sorusu sormak yerine, “ Çevrenizde tembel insanlar var mı? Bu insanların tembellikten başka hangi özellikleri dikkatinizi çekmektedir? Araştırınız” şeklinde hazırlık sorusu konya daha güzel olurdu. 2. soru yerine de“Tembelliğin zararlarını nasıl değerlendiriyorsunuz” şeklinde bir soru konabilirdi.

38. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

UYGARLIK YOLU- SÖYLEV(HİTABET)-S. 154

Atatürk’ün uygarlık ile ilgili görüşlerinin yer aldığı metinde, gençlere uygarlığın nasıl olması gerektiği hakkında bilgi verilmektedir. Metinde bilinmeyen bazı kelimeler metnin altında açıklanmamıştır. Mesela, “aymazlık” Daha önceki metinlerde de gördüğümüz üzere bilinmeyen bazı kelimelerin açıklanması gerekirdi. Fakat kitapta bazı metinler açıklanmış , bazıları açıklanmamıştır.

Metnin üzerindeki resim Atatürk'e benzememektedir. Daha güzel bir resim çizilebilirdi. Ana fikrin verildiği metinde bilinmeyen kelime oranı çok fazla sayılmaz. Anca bu kelimelerin hepsi, bilinmeyen kelimeler bölümünde verilmeliydi.

39. METNİN DERĞENDİRİLMESİ

BU SABAH-PASTORAL ŞİİR-S. 157

Şiirde sabahın güzellikleri ve güneşin doğuşu anlatılmaktadır. Ayrıca şair, sıkıntı ve üzüntülerin, doğan güneşin karanlığı yok etmesi gibi mutlulukla yok olmasını arzu etmektedir. Metnin yanına yerleştirilen resim sabahı pek hissettirememektedir. Ayrıca resimdeki adamın mutlu mu yoksa üzüntülü mü olduğu belli değildir. Resim akşam güneşin batışını simgeliyor sanki.

Şiirin hazırlık çalışmaları yeterli değildir. Ayrıca şiirin bir pastoral şiir olduğu da söylenmemiştir.

Şiirde bilinmeyen kelimeler yok denecek kadar az olduğu için öğrencilerin anlamasını olumlu yönde etkileyebilir. Serbest yazılan bu şiir, çocukların yorum yapma yeteneği üzerine değerlendirilebilir.

40. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.

OKUL VE MESLEK SEÇİMİ-MAKALE-S. 159

Metinde yazar, insanın meslek seçiminde dikkat etmesi gereken insan, ulaşamadığı arzulara özlem duyar. Her insan sevdiği mesleği yaparsa ancak huzur bulur denilen metnin üst kısmındaki resim konuyla tam olarak örtüşmemiştir. Yine metinde kişinin başarılı olmasını, onun sevdiği meslekte çalışma arzusuna dayandırılmaktadır.

Metin, çocukların meslek seçimi konusunda bilgilendirilmesi ve çocukların doğru tercih yapması hususunda öneri niteliği taşımaktadır. Bu nedenle metnin, çocuk edebiyatı ve okuma eğitimi açısından önemli olarak kabul edebiliriz.

41. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE HİTABESİ-HİTABET-S. 161

Metinde gençlere ve bütün Türk Milletine önemli mesajlar verilmektedir. Metinde, gençlerin zor durumlarda neler yapacakları ve toplumu nasıl çağdaş uygarlık seviyesine ulaştıracakları anlatılmaktadır.

Gençliğe hitabenin çocukların anlayabileceği şekilde sadeleştirilmeyişi, öğrencilerin pek çok kelimeyi anlayamamasına neden olabilmektedir. Ayrıca zaten ağır kelimelerle örülü metnin bir de bilinmeyen kelimelerinin anlamları da verilmeyince bu durum çocukların öğrenmelerine olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Metnin üzerindeki resmin renkleri oldukça cansızdır. Gerçi siyah beyaz olan resmin en azından daha net yansıtılması sağlanabilirdi. Metnin açıklamasının da olmayışı okuma eğitimi ve anlamayı olumsuz yönde etkileyen etmenlerden olmaktadır.

Metinde geçen hazırlık çalışmaları, öğrencilerin seviyelerine katkıda bulunması gerekir. Halbuki, cevabı önceden belli sorular öğrenciye sorularak bu durumdan çocukların torum yapma becerileri olumsuz yönde etkilenmektedir.

Metnin türünün ne olduğu da okuyuculara söylenmemiştir.

42. METNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ATATÜRK'ÜN YAZDIĞI ESERLER-MAKALE-S. 164

Metinde Atatürk'ün eserleri hakkında bilgi verilmektedir. Her eseri hakkında tek tek açıklamanın yapıldığı metin, öğrencilerin Atatürk'ün eserlerini tanıması ve onu örnek alması açısından önem taşımaktadır.

Metnin üzerindeki fotoğraf konu ile uyumlu sayılabilir. Metnin başlığı da konuya uygundur. Metinde bazı eserler “kalın” yazılmış. Bu eserlerin “kalın” yazılmasının nedeni belli değildir. Çünkü Atatürk'ün yazdığı diğer eserler de normal punto ve yazı stilinde yazılmıştır. Burada bir gereksiz koyu yazma görmekteyiz.

Metnin altında metnin türü ile ilgili bir açıklama bulunmamaktadır. Metnin puntosu ve yazı stili çocukların gözlerini yormayacak niteliktedir. Ancak kağıdın parlayıcı özelliği okuma eğitimini olumsuz etkilemektedir.

III. BÖLÜM

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1. GENEL DEĞERLENDİRME

İncelediğimiz ders kitabında toplam 42 adet metin değerlendirdik. Bu metinler belli bir sıraya konularak hem içerik, hem de biçim bakımından tek tek değerlendirilmiştir. Bu metinlerin türlerine ve sayılarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Ders Kitabındaki Metinlerin Türleri Ve Sayıları

ŞİİR	HALK ŞİİRİ-1 ANONİM- 1 NÜKTELİ-1 PASTORAL-1 LİRİK- 1 EPIK- 1 NİNNİ- 2 SERBEST ŞİİR-1
SOHBET	2
ANI	3
NUTUK(SÖYLEV)	4
TARTIŞMA	1
GEZİ	2
DENEME	3
ROMAN	2

TİYATRO	1
FIKRA	1
BİYOĞRAFI	1
MEKTUP	2
MAKALE	7
DESTAN	1
DEDE KORKUT HİKAYESİ	1
MANİ	2
TOPLAM	42

Tabloda görüldüğü üzere en çok metin çeşidi makale alanında olmuştur. Daha sonrada nutuk ve ninni gelmektedir.

1. 1. BİÇİM DEĞERLENDİRMESİ

Ders kitabının ebat olarak oldukça büyüktür. Kitabın sayfa rengi çok parlaktır. Metinler üzerindeki resimlerin tamamı cansız renklerden oluşmaktadır. Renkler çocukların dikkatini çekecek düzeyde değildir. Özellikle Atatürk'ün içinde bulunduğu fotoğrafların siyah beyaz olması nedeniyle kimi zaman fotoğraftaki kişiler zor seçilmektedir. En azından netlik ayarı yapılabilirdi. Ayrıca kimi metinlerden önce konan resimlerin metinlerle tam olarak uyuşmadığı görülmektedir. Örneğin Değişme, Bir Karpuz Sergisi, ve Küçük Ağa adlı metinlerin resimleri daha uyumlu resimlerden seçilebilirdi.

Kitabın kapağındaki Atatürk resmi yerine daha güzel ve netlik ayarı yüksek bir Atatürk resmi konabilirdi. Ayrıca resmin renkleri de, daha canlı renklerden seçilebilirdi. Kitabın rengi ile resmin renkleri birbirine girmiş ve karışıklığa neden olmuştur. Ders kitabının kapağı oldukça dayanıksız ve kalitesizdir.

Kitabın üzerindeki yazı stilinin rengi ile kitabın dış kapağının rengi de birbirine uymamaktadır.

İncelediğimiz ders kitabında kullanılan testlerin de cevap anahtarları bulunmamaktadır. Bu durum, test çözerken öğrenciyi öğretmene daha çok bağımlı hale getirebilir.

Metinlerin yazılarının puntosu öğrencilerin okuması için yeterlidir. Kağıdın kalitesi de 1. hamurdur. Ancak daha mat renkli bir kağıt seçilmesi okuma açısından daha yararlı olurdu.

Metinlerdeki paragraflar birbirlerinden kolayca ayırt edilmektedir. Bu olumlu bir özelliktir. Ancak cümlelerin uzunluğu özellikle nesir türü metinlerin hepsinde aynı ölçüde sağlanamamıştır. Türkçe kitabında metinlerden çok dilbilgisi çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

Metinlerde önemli cümleler farklı bir stilde veya başka şekilde yazılarak vurgulanmamıştır. Aslında metinlerde, öğrencinin dikkatini çekmek için kalın yazma, italik yapma, kutu içine alma gibi tekniklere başvurulmalıdır. Kitapta sadece dilbilgisi çalışmalarında böyle bir uygulama yapılmıştır.

1. 2. İÇERİK DEĞERLENDİRMESİ

Metinlerin konuları basitten karmaşıklığa doğru gitmemektedir. Ayrıca metinler öğretmen merkezli olarak işlenmek zorundadır. Çünkü pek çok bilinmeyen kelimenin anlamları “Bilinmeyen Kelimeler” kısmında yoktur. Bu durum, öğrencilerin metni tek başlarına anlamalarını olumsuz yönde etkileyecektir. Ayrıca metinlerin hiç birinde metnin altında açıklama yapılmamıştır. Metinle ilgili bir kısa özetten ibaret olacak açıklama metnin yanlış anlaşılmasının da önüne geçecektir.

Metinlerin türleri içerisinde masallara hiç yer verilmemiştir. Ayrıca efsane de bulunmamaktadır. Dede Korkut Hikayelerinden ise bilinmeyen kelime yönünden en zor olan metinlerden biri olan Kazılık Kara Oğlu Yeğenek Boyu adlı hikaye konmuştur. Bunun yerine öğretici özelliği daha fazla olan Deli Dumrul yada Basat'ın Tepegöz'ü öldürmesi adlı hikayeleri konabilirdi. Bu metinler hem daha sade, hem de daha zevkli okunur.

Metinlerin hazırlık çalışmalarının geneli öğrenciyi araştırmaktan çok yormaya yöneliktir. Metin altı sorularında anlama, kavrama, yorumlamaya yönelik sorular mevcuttur.

Metinlerde olaylar işlenirken somuttan soyuta gidildiğini görememekteyiz. Ayrıca bilinmeyen kelimelerin de bir kısmı bilinmeyen kelimeler kısmında yer almamaktadır.

Metinlerde seçilen konular güncel hayatla doğru orantıda seçilmiştir. Konular Türk milli eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır. Atatürk ilke ve inkılapları ders kitabında yeterince tanıtılmıştır. Ayrıca Atatürk'ün kişiliğini tanıtan metinler konmuştur. Öğrencilerin öğrenirken gülmelerini sağlayan fıkra ise yetersiz kalmıştır. Sadece tek bir Nasreddin Hoca fıkrası yer almaktadır.

Metinler kişi ve kuruluşları yıpratıcı nitelikte değildir.

Metinler gereksiz ayrıntılara yer verilmeden işlenmiştir.

Metin altı soruları hazırlanırken öğrencilerin bilgi ve algılama düzeyleri göz önünde bulundurulmuştur. Ancak hazırlık çalışmalarının aynı derecede bilgi ve beceriyi arttırmaya yönelik olduğunu söylemek zordur.

Kitabın sözlük kısmı oldukça yetersiz kalmıştır. Metinlerde geçen ve her öğrencinin bilemeyebileceği bazı kelimeler yer almamaktadır.

Metinlerin çoğunluğunun türünün ne olduğu söylenmemiştir. Bazı metinlerin türü, metinlerin içeriğinden ancak anlaşılabilir. Bu durumda öğretmenin daha fazla aktif öğrencinin ise pasif olduğu bir eğitim anlayışı zorunlu kalmaktadır. Halbuki asıl olan öğrenci merkezli bir eğitimidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak incelemiş olduğumuz Vesiy YILDIRIM'IN Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2001-2002 Öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle kabul edilen Türkçe 8. sınıf ders kitabı, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı biçim olarak yetersiz bulunmuştur. İçerik olarak ise, tek tek incelenen metinlere bakıldığında, metinlerin altında açıklamaların olmayışı, metinlerin basitten karmaşığa, kolaydan zora doğru sıralanmayışı, metinlerdeki önemli cümlelerin vurgulanmayışı, metinlerde geçen bilinmeyen kelimelerin fazla oluşundan dolayı öğrenci merkezli eğitimden çok, öğretmen merkezli bir eğitimin oluşu, tiyatro türünün, fıkranın tek bir metinle işleniş, masala ve efsaneye ise hiç yer verilmeyiş gibi nedenlerden dolayı da orta düzeyde öğretici olarak tespit edilmiştir.

Türkçe ders kitapları Çocuk Edebiyatı ölçütleri açısından yeterli olmadığı için metinler incelenmelidir. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak metinler tekrar düzenlenmelidir. Verilen metinlerin üzerindeki resimler, canlı renklerden oluşmalıdır. Metin ile resim uyuşmalıdır. Metinde bilinmeyen kelime sayısı azaltılmalı ve cümle uzunlukları çocukların anlayabileceği şekilde ayarlanmalıdır. Hazırlanan Türkçe ders kitaplarının kapağı dayanıklı ciltten yapılmış olmalı ve kitabın kapağındaki yazılar da çocuğun ilgisini çekecek şekilde hazırlanmalıdır. Türkçe kitaplarının sayfaları parlak hamur kâğıtları yerine mat renkli hamur kâğıtlardan oluşmalıdır. Çünkü parlak renkli hamur kâğıtları gözleri yormaktadır.

Metinlerin bilinmeyen kelimeler kısmında, metinde geçen bütün bilinmeyen kelimeler yer almalıdır. Metnin cümleleri sade ve anlaşılır olmalıdır.

Metinlerin hazırlık çalışmaları soruları öğrencileri yoracak düzeyde olmamalıdır. Metinlerin altlarında mutlaka metinlerin kısa bir açıklaması bulunmalıdır. Bu açıklama, metnin yanlış yorumlanmasını da engelleyecektir.

KAYNAKÇA

1. KİTAPLAR

- AÇIKGÖZ, K. Ü. **Aktif Öğrenme**, Bölüm 2, -Aktif Öğrenme nedir, Ne değildir? Eğitim Dünyası Yay, 5. Baskı, İzmir, Kasım, 2003, s. 17
- AKALIN, L. S. **Edebiyatımızda Terimler Sözlüğü**
- AKAY, H. S. **Şaheser Çocuk Şiirleri Antolojisi**, İstanbul, 1995
- ATALAY, F. **Cumhuriyet**, 9 Mart 1997.
- BALTACIOĞLU, İ. H. **Tiyatro**, 1941
- BAYMUR , F,- KEMAL. D. **Çocuk Edebiyatı Antolojisi**
- ENGİNÜN, İ. **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, Dergah Yay, 3. baskı Eylül, 1998, İstanbul.
- GÖKŞEN, E. N. **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı**
- _____ **Türk Folklor Araştırmaları**, Temmuz, 1969.
- GÖVSA, İ.A. **Çocuk Ruhü**, M.E.B. Yay. İstanbul 1949
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. **İnsan ve İnsanlar**, Evrim Yayınları, 7. Basım, İstanbul, Mart, 1988.
- KARAALIOĞLU, S. K. **Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü**, 1962.
- KAVCAR, C. **Edebiyat ve Eğitim**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1994
- KÜÇÜKAHMET, L. **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, İR Nobel Yay, Ankara Eylül, 2003
- MERİÇ, C. **Çocuk Edebiyatı**, Kültürden İrfana, İnsan Yay, 1986, İstanbul
- METİN, C. **Çocuk Şiirleri Antolojisi**, İstanbul, 1988
- MORAN, B. **Edebiyat Kuramları**, Cem yay, İstanbul 1978

- NAS, R. **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Gökyüzü yay. 1987.
- OĞUZKAN, F. **Çocuk Edebiyatı**, birinci basım, Ankara, 1977
- ORKUN, H., N. **Türk Efsaneleri**, Cumhuriyet Basımevi, İstanbul, 1943
- ÖNAL, M, **En Uzun Asrın Hikayesi**, (Yeni Türk Edebiyatına Teorik Bir Yaklaşım) Akçağ yay, Ankara, 1999
- ÖZGÜVEN, İ. E. **Görüşme İlke ve Teknikleri**, 2. Baskı, Ankara, 1992.
- ÖZÖN, M, N. **Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü**
- ÖZSOY, O. **Etkin Eğitim**, İstanbul, Ocak, 2003
- ÖZSOY, Y., ÖZYÜREK, M.,ERİPEK, S. **Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar “Özel Eğitime Giriş”**, Karatepe Yay. 4. Baskı, Ankara, Ocak, 1992
- RADO, Ş. **Eşref Saat**, Doğan Kardeş Yay. İstanbul, 1958
- SELÇUK, Z., GÜNER, N. **Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları**, 2. Baskı, Pegem Yayınları, Ankara, Ekim, 2001
- ŞİMŞEK, T. **Çocuk Edebiyatı**, Rengarenk yay. Ankara, 2002
- GENCAN, T. N. VE ARKADAŞLARI **Yazın Terimleri Sözlüğü**, Masal Maddesi
- TİTİZ, M., T. **Ezbersiz Eğitim Yol Haritası**, Pegem Yay, 2. Baskı, Ankara, Eylül, 2001
- TÜRKÇE SÖZLÜK, T.D.K.
- UÇAN, H. **Yazınsal Eleştiri ve Göstergibilim**, Hece Yay/Eleştiri Ankara 2003
- YALÇIN, A. , AYTAŞ, G. **Çocuk Edebiyatı**

2. MAKALELER

- AKBAŞ, V. *“Soruşturma: 2”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü yay, İstanbul, 1987.
- AKBAYIR, S.,– Şahin, Ş. *“Yaş Gruplarına Göre Çocuklar için Edebiyat”* Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ağustos-Eylül, 2005.
- AKBAYIR, S. *“Çocuk Edebiyatı Derslerine Yönelik Hazırlanan Kaynak Kitapların Yöntem ve Örnek Seçimi Açısından İncelenmesi”*, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Eylül, 2005.
- AKDER, N. *“Milli Eğitim Buhranı ve Milli Eğitim Problemi”*, Türk Kültürü Dergisi, sayı:18 Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay, Ankara, Nisan 1964.
- AKDOĞAN E. *“Anne ve Çocuk İlişkisindeki Kalite”*, Kervan Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Erdem Yayınları, sayı, 4, İstanbul, 1998.
- AKENGİN, Y. *“Soruşturma: 1”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987.
- AKTAN, R. *“İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü”*, Türk Kültürü Dergisi sayı 18, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay, Ankara, Nisan 1964.
- ALANGU, T. *“Çocuk Kitapları Üstüne”*, Yansıma Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı (1976)
- ASLANOĞLU, E. *“Türk Masalları”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1988.
- AYVERDİ, S. *“Çocuk”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987

- BAŞARAN, B. O. “*Bir Yazarlık Biçimi*”, Mustafa Ruhi ŞİRİN, Çocuğa Adanmış Konuşmalar, İz Yay, İstanbul, 1998.
- BENTLİ, C. “*Şiir ve Siyaset*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1988
- BİLKAN, A., F. “*Çocuk Edebiyatı-Kavram ve Mahiyet-*”, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı:10, Eylül 2005.
- CANAN, İ. “*Çocuk Edebiyatı Nasıl Olmalıdır?*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü yay, 1987.
- ÇETİŞLİ, İ. “*Edebiyat Eğitiminde Eğitimin Yeri ve Anlamı*”, Milli Eğitim Dergisi, sayı:169 2006.
- ÇOKUM, S. “*1987’de Çocuk Edebiyatı’nda Masal, Hikaye ve Roman*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı Gökyüzü Yay. İstanbul, 1987
- _____ “*Soruşturma:2*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987
- DAYIOĞLU, G. “*Soruşturma:1*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul, Ocak, 1987
- EMİN, F. “*Mahmud Çelebi İle Çocuk Edebiyatı Üzerine*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1988.
- ENGİNÜN, İ. “*Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul, 1987
- ER, S. “*Çocuk ve Hikaye*”, Kervan Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Erdem Yay, İstanbul 1998
- GİDE, A. Denemeler, “*Edebiyatta Tesire Dair*”, Çev: Yetkin, Suut Kemal, Varlık Dergisi, Haziran, 1955.

- GRIMM, W. Türkçesi: Hüseyin AYDOĞAN
 “Masalların Özü Üzerine” Hece Dergisi
 Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ağustos-
 Eylül 2005
- GÜNDÜZ, Ü. “Çocuk Ruhumuzu Dinlendiren Bir Fantezi
 Yumağı: Masal”, Kervan Dergisi Çocuk
 Edebiyatı Özel Sayısı, Haziran, 1998.
- GÜNEŞ, V. “Çocuk Edebiyatı Üzerine”, Türkiye Kültür
 ve Sanat Yıllığı, , Türkiye Yazarlar Birliği
 Vakfı Yay. Ankara, 1989.
- GÜNGÖR, E. “Elli Yılın Çocukları” Çocuk Edebiyatı
 Yıllığı, Gökyüzü yay, İstanbul, 1987
- GÜREL, Z. “Çocuk Edebiyatı Kavramı Üzerine”, Milli
 Eğitim Dergisi, Ocak-Şubat-Mart 1995,
- HATEMİ, H. “Bizde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı”, Çocuk
 Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul,
 1987.
- KAFESOĞLU, İ. “Bir Milli Kültür Siyasetine İhtiyacımız Var
 mıdır?”, Türk Kültürü Dergisi, sayı 18, Türk
 Kültürü Araştırma Enstitüsü yay, sayı 18,
 Ankara, Nisan 1964
- KANSU, C. A. “Çocukluktan Yazına”, Çocuk Eğitimi ve
 Edebiyatı Dergisi, Eylül, 197
- KARA, İ. “Ülkemizde Çocuk Sorunlarına Gerçekçi
 Bir Yaklaşım”, Kervan Dergisi Çocuk
 Edebiyatı Özel Sayısı, Erdem Yayınları,
 İstanbul, 1998.
- KONAR, E. “Çocuk, Edebiyat ve Eğitim”, Hece Dergisi
 Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Eylül 2005
- KURAN, E. “Üniversite ve Yüksek Okullarımızda
 Medeniyet Tarihi Öğretiminin Lüzumu”
 Türk Kültürü Dergisi, Türk Kültürünü

- Araştırma Enstitüsü yay, Ankara, Nisan, 1964
- KÜCET, E. “Çocuk ve Mizah”, “Kervan Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı”, Erdem Yay. Haziran 1998.
- “Mustafa Ruhi Şirin İle”, Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı Yay, Ankara, 1989
- OFLAZOĞLU, A., T. “İçimizdeki Çocuk”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987
- OĞUZKAN, Ferhan “Dünya Çocuk Edebiyatının Ana Çizgileri”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1987
- OKAY, N. “Eğitim ve Milli Eğitim İhtiyacımız” Türk Kültürü Dergisi ,sayı:18, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. Ayyıldız Matbaası, Ankara, Nisan, 1964
- ÖTÜKEN, A. “Türkiye’de Milli Eğitim ve İlim” Türk Kültürü Dergisi, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay. sayı: 18, Ankara, Nisan, 1964
- ÖZ, E. Varlık Yıllığı, 1977
- ÖZDEMİR, E. “1982’de Çocuk Yayınımız”, Varlık Yıllığı, İstanbul, 1983.
- “İlköğretim”, Cilt, 29, sayı, 521, 1 Nisan 1964, Kısaltan: Ferhan Oğuzkan
- ÖZER, M. “Çocuk ve Edebiyat”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987

- POLAT, T. *“Okur Odaklı Bir Yaklaşımla Yazın Eğitimi”*, Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi, Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi sayı, 169, Yıl:34 Kış, 2006
- SARIYÜCE, H. L. *“Masal ve Çocuk Edebiyatındaki Yeri”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1989
- SYVERTSEN, B. G. *“İçindeki Çocuk İçin Yazan Bir Yazar: Astrid Lindgren”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay. İstanbul, 1988
- ŞİRİN, M., R. *“Çocuk Kalbimin Kıyısında Irmak”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987
- _____ *“Geçmiş Zaman Şarkıları”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1989
- _____ *“1983’te Çocuk Edebiyatı”*, 1983’te Yayınlanan Çocuk Kitapları maddesi, Yazarlar Birliği yay, Ankara, Birinci baskı, Ocak, 1984
- _____ *“Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987.
- _____ *“Çocuklar İçin Sanat ve Edebiyat”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü yay, İstanbul, 1987,
- _____ *“Cahit Zarifoğlu İle Çocuk Edebiyatı Üzerine”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay. İstanbul, 1988
- _____ *“Mevlana İdris Zengin İle Çocuklar İçin Şiir Üzerine”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul, 1988.

- TEMEL, H. *“Harry Potter ve Masal”*, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ağustos-Eylül 2005
- UÇAN, H. *“Çocuk Kadar Saf, Temiz Olabilmek / Kalabilmek.”*, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Eylül, 2005
- UÇAN, H., *“Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar”*, Hayat - Edebiyat - Siyaset, Hece Yay, Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, Kış 2006, Yıl: 34, sayı:169
- USLUCAN, F. *“Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Çocuk Edebiyatının Rolü”*, Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ağustos-Eylül 2005
- YAVUZ, H. *“Okuma Alışkanlığı Üzerine”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987.
- YETKİN, S., K. Düş'ün Payı, *“Yazılanı Yaşamak”* adlı makalesi, Varlık Dergisi, Kitap Yay, Denemeler Bölümü, İstanbul, 4 Kasım 1958.
- YILMAZ, D. *“1986'da Çocuk Hikaye ve Masalı”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987,
- ZARİFOĞLU, C. *“1986'da Çocuk Şiiri”*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yay, İstanbul, 1987

5. TEZ

Mübeccel GÖNEN,

Anaokuluna Giden 4-5 Yaş Çocuklarına Resimli Kitaplarla Yapılan Eğitimin Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1988.

EKLER

1. YURDUM –ŞİR-, S, 9

1917 yılında
Topraklarında doğmuşum,
Anamdan emdiğim süt
Çeşmenden, tarlandan gelmiş,
Emmilerim sınırlarında
Senin için dövüşürken ölmüşler,
Kalelerinin burcunda
Uçurtma uçurmuşum.
Çimmişim derelerinde,
Bir andız fidanı gibi büyümüşüm
Topraklarının üstünde.

Koca koca kamyonlara binmişim
Daha büyük kentlerine
Okumaya gitmişim,
Eşkîyalar yolumu kesmiş,
Alacak şey bulamamışlar.

Topraklarının üstünde
Top oymamış, âşık olmuş, düşünmüş
Ahbap edinmişim.
Kederlendiğim günler olmuş
Naçar dolaşmışım sokaklarında
Sevinçli günlerim olmuş
Başım havalarda gezmişim.

Bağrımı açıp ılgıt ılgıt
Esen serin rüzgârlarına
İlk önce kıyılarından
Denizi seyretmişim

Issız çorak ovalarında
Günlerce yolculuk etmişim.

Ağladığım senin içindir!
Güldüğüm senin için;
Öpüp başına koyduğum
Ekmek gibisin!

Cahit KÜLEBİ
Bütün Şiirleri

Bilinmeyen Kelimeler:

Eşkıya: Dağda, kırdada yol kesen hırsızlar, haydutlar.

Naçar: Çaresi olmayan, çaresiz.

Deyimler

Ahbap edinmek: Dostluk kurmak.

Naçar dolaşmak:çözüm, çare bulamadan dolaşmak.

Başı havalarda gezmek:Mutluluktan hiçbir şey düşünmemek.

2. KOMŞULUK- SOHBET- S. 12

Hayatta hepimizin, Allah eksik etmesin, akrabaları var; arkadaşlarımız, dostlarımız var; bir de bunların dışında komşularımız var. Yani gündelik hayatımızda aşağı yukarı üç türlü tanıdıkla çevrili bulunuyoruz.

Bir yazarın dediği gibi dostlarımız,akrabalarımız daha önemlidir. Çünkü insan dünyaya geldiği zaman akrabalarını hazır bulur. Onlar ister istemez yakınlık kuracaktır. Halbuki dostlarını kendisi seçer.

Peki ya komşular? Onlar akraba cinsinden mi, yoksa dost grubundan mı oluyorlar? Doğrusu bu soruya cevap vermek biraz güçtür. Çünkü bir mahalleye yeni taşınırsanız tıpkı dünyaya gelirken akrabalarınızı hazır bulduğunuz gibi komşularımızı da etrafınızda hazır bulursunuz.Bu bakımdan komşular akrabayı andırırlar.Birde onlardan ancak istediklerinizle ahbaplık edebileceğinizi göz önünde tutarsanız, kendilerini dost

grubuna sokabilirsiniz. Yalnız komşuların şu özelliği vardır ki onlarla isterseniz de istemeseniz de yakınlık etmek zorundasınız. Dostunuzla darılmanız mümkündür. Küsersiniz, küstüğünüzü belli edersiniz, aranız açılır, gözünüzden kaybolur gider; onu bir daha görmezsiniz. Ama komşu öyle değildir. Darılmanız, küsmeniz para etmez. Gene evinizin yanındadır. Apartmanda iseniz ya karşınızda, ya üstünüzde, ya altınızdadır. İstesiniz de istemeseniz de birbirinizi görürsünüz. Birbirinizin sesini duymasanız bile radyolarımızın sesini işitirsiniz. Gerçi yedikleriniz ayrı gider ama mutfak penceresinden pişirdiklerinizin kokusu duyulur.

Kavganızı, gürültünüzü akrabadan, dosttan saklayabilirsiniz de komşunuzdan saklayamazsınız.

Halinizin vaktinizin nasıl olduğunu kimseler bilmez de komşunuz bilir.

Komşunuz en yakınınızdan daha yakın bir insan olarak size hayatın zahmetlerini unutturur; onları beraberce paylaşır, acı günleri tatlıya onunla beraber çevirirsiniz. Akrabanızın, dostunuzun yetişemeyeceği zaman komşunuz yanınızda, yanı başınızdadır.

Şevket RADO

Ümit Dünyası

Bilinmeyen Kelimeler:

İtibar:Saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, saygınlık.

Kaval:Kamıştan yapılan, genellikle çobanların çaldığı, yumuşak sesli, perdeli büyük düdük.

Deyimler ve Söz Öbekleri:

Aşağı yukarı:Yaklaşık olarak, hemen hemen, tama yakın.

Araları açılmak:Arkadaşlık bağları kopmak, birbirleriyle dargın hâle gelmek.

3. FIRTINA KUŞU-ANI-S. 15-16

Onu ilk defa Meclisin önünde ve kürsüde görüyordum.

Eski Anadolu onun davetine, her şekilde, her kıyafette birtakım adamlar göndermişti. Bektaşî şeyhleri, Konya çelebileri, medrese bilginleri, ayaklarında Eti çarıkları, Asurî kılığında şarklı ağalar toplanmışlardı. Okulun yetiştirdiği kimseler; dağın, karın ve geleneğin yetiştirdiği kimselerle birlikte toplantı halindeyiz.

Kürsüye çıktı ve davasının açıkladı. Bugünkü Türkiye, iyi söylenmiş bir söz üzerine kurulmuştur.

Fırtına Kuşu, elinde kendineden başka bir kuvvet olmaksızın karşımıza çıktığı vakit, ona kim inanırdı; eğer sesinde büyük iman olmasaydı. Kelimeler ağzından çıktıkça, arkada bir şey kurulduğunu anlıyorduk. Konuşuyor ve bir şey bine ediyordu. Her kelime kayaların içne oyulmuş çukurlara temel taşları gibi iniyordu. Kumral adamın mavi gözleri ara sıra dinleyenlere bakıyor.

Aramızdaydı, sesinde, eski bir milletin en iç kuvvetleri, coşuyordu. Dinlemiyorduk, görüyorduk; konuşmuyordu, yapıyordu. Mücadele Kuşu kayanın üstünde kanatlarını açmış, iki gök parçası gibi bakan gözlerini süzmüş, haykırıyor. Bu sese, ruuh derhal etkisi altında bırakıyordu.

Söz adamı, eylem adamının yollarını açtı. Memleketi kurtarmadan önce kalpleri umutsuzluktan kurtarmak lazımdı. Fırtına Kuşu öncelikle kalpleri kazandı.

Memleket kurtuluşunun başında bir hatip vardı; onunu askrerî, örgütçü, yenilikçi... bütün diğer kuvvetleri, hatibin inandırdığı ruhlar üzerinde çalışmak olanağını buldular.

Felâket günleri içinde o, çerçevesi uçurumdan ibaret bir kürsünün üstünde konuştu. O, cihan karşısında bir davacı gibi çıktı. Aynı kürsü üstünde o, bir gün hükümlerini verdi. O gün, o, bir hâkimdi. Bir gün verdiği hükümleri yürütmek, uygulamak için yürütme görevini üzerine aldı, topladığı orduların başına geçti.

Önümüzde giden kuş, kılavuz kuş! Hepimizin kalbinde senden gelen bir ışık, yeni ufuklara arkadan akıp gidiyoruz.

Hamdullah Suphi TANRIÖVER
Dağyolu

Bilinmeyen Kelimeler:

Cihan: Evren.

Dava: İleri sürülerek savunulan düşünce, çözümlenmesi gerekli olan, konu, sav.

Gelenek: Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup, kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane.

Deyimler ve Söz Öbekleri:

Fırtına kuşu: Okyanus kıyılarında yaşayan ve martıya benzeyen, öteki kuşların aksine fırtınadan ve rüzgârdan korkmayan bir kuş.

4. ATATÜRK'ÜN EN BÜYÜK ESERİ CUMHURİYET-NUTUK-S. 18-19

Atatürk, bir gazetecinin ‘Mutlu musunuz?’ sözü üzerine: “Mutluyum, çünkü başardım.” Diyor.

O halde bu başarının sırları nelerdir? Bence bu şöyle sıralanabilir: Atatürk, her işte başarı sağlamayı prensip edinmiştir. Fakat bunun kaynağını iki esasta bulmuştur: Bilgi, bilim, vatan ve millet sevgisi. O manevî kuvvetin bunlardan beslendiğine inanmış, bilgili ve yargılama gücü sağlıklı olan insanlara değer vermiştir. “Mustafa Kemal Atatürk’ten Yazdıklarım” adlı eserinde Atatürk’ü anlatan Âfet İnan bu konudaki düşüncelerini şöyle sürdürüyor:

“Mustafa Kemal, Trablus’a giderken, gençliğinin en heyecanlı devri içinde, bir vatan parçasını kurtarmaya koşmuştu.”

Yurdunu ve ulusunu çok seven Mustafa Kemal, Balkan Savaşı sırasında Trablusgarp’tan dönüşünde, Makedonya’nın düşman eline düştüğünü duymuştu. Bu haberden hep acı duydu. Doğup büyüdüğü, devrim fikirlerinin beslendiği şehir Selânik için, hayatının sonuna kadar hasret çekti. Başkumandan, İzmir’e zafer kazanmış ordusuyla girdiği zaman, önünden kaçan düşman ordusunu kovalamak, Makedonya’ya el uzatmak isteyebilirdi. O, kendi zamanında yaşayan ve ulusları için imparatorluk

peşinde koşan devlet başkanlarının ideallerini beslemedi, hayaller kurmadı. Böyle hayalci düşünceleri bizlere aşılamadı.

Gerçeğe ve akla büyük önem veren Mustafa Kemal, cumhuriyetin kuruluşunun onuncu yıl dönümünde ulusuna seslenirken, ona duyduğu güveni ve sevgiyi de dile getiriyor:

“Türk Milleti!

Kurtuluş Savaşı’na başladığımızın on beşinci yılındayız. Bu gün Cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır.”

...

“Yurttaşlarım!

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü ve temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti’dir.

... Geçen zamana oranla, daha çok çalışacağız. Daha az zamanda, daha büyük işler başaracağız. Bunda da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur. Çünkü, Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti, millî birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü, Türk milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meş’ale, müspet ilimdir.” İşte Atatürk’ün bu sözlerinden de anlaşılacağı gibi Türk milletinin karakterine en uygun yönetim biçimi cumhuriyettir; çünkü Türkiye Cumhuriyeti’nin dayandığı esaslardan biri tam bağımsızlık, ikincisi de kayıtsız şartsız millî egemenliktir. Türk milletine bu denli yaraşan cumhuriyet bu nedenle Atatürk’ün en önemli eseridir.

Prof. Dr. Utkan Kocatürk, Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri adlı eserinde şunları belirtiyor: “29 Ekim 1923’te Cumhuriyet ilân edilerek Gazi Mustafa Kemal, cumhurbaşkanı seçildi. 3 Mart 1924’te halifelik kaldırıldı. Büyük devrimler birbirini izlemeye başladı. Bu süre içinde şapka ve kıyafet devrimleri yapıldı. Tekkeler, zaviyeler, türbeler kapatıldı. Lâik devlet ilkesi kabul edilerek din ve devlet işleri, kesin olarak birbirinden ayrıldı. Türk Medenî Kanunu kabul edildi. Atatürk’ün en büyük eserlerinden biri olan harf devrimi gerçekleştirildi. Uluslar arası takvim, saat ve rakamlar kabul edildi. Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik ve inkılâpçılık, Türkiye siyasetinin temel ilkeleri olarak benimsendi. Yeni Türkiye Devleti’nin temeli olan bütün bu devrimlere ‘Atatürk devrimleri’ adı verildi.”

Atatürk; açık sözlü, birleştirici, bütünleştirici, disiplinli, kararlı, sabırlı ve idealist bir devlet adamıydı.

Ulus olarak böyle büyük bir lidere sahip olduğumuz için kendimizi şanslı sayabiliriz.

Veysi YILDIRIM

(Bu kitap için düzenlenmiştir.)

Bilinmeyen Kelimeler:

Karakter: Bir nesnenin, bir bireyin kendine özgü yapısı, ana özellik, seciye. Bir kimsenin veya insan grubunun tutumu, duygulanma ve davranış biçimi.

Meş'ale: Ucunda alev çıkaracak yanıcı bir madde bulunan, aydınlatmaya yarayan değnek.

Şeref: Başkalarının gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur.

Deyimler ve Söz Öbekleri:

Millî ülkü: Milletın gerçekleştirmek istediği hedefler, ulusal ülkü.

Müspet ilim: Pozitif bilimler, fizik, matematik vb.

5. ROBOT BÖCEKLER-TARTIŞMA-S. 22-23

Tokyo'nun merkezinde bir laboratuardaki plâstik kafes, hamam böcekleri ile kaynıyor. Ancak, bunlar sıradan mutfak haşaratı değiller; bunlar biyonik hamam böcekleri, kanatları kesilmiş ve yerine minyatür elektronik devreler takılmış.

Bu talihsiz yaratıklar, Tokyo Üniversitesinden makine mühendisi Isao Shimoyama (İsao Şimoyama)'nın yaptığı deneyin bir parçası. Shimoyama ve meslektaşları, küçük elektrotlar üzerinde elektrikle sinir sistemlerini uyararak komutlara göre sağa sola dönen, ileri fırlayan “robot böcekler” yaratmışlar. Robot böceklerin bir gün böcek sürülerini tozlaşmaya ihtiyaç olan ekinlere götüreceklerini umuyorlar ya da onların yardımıyla, zararlı böceklerden kurtulmayı. Bununla birlikte esas hedefleri, böceklerin anatomilerini öğrenip doğanın hünerli tasarımlarına dayanan mikromakineler üretmek.

Shimoyama, araştırmasının olağanüstü uygulama potansiyeline dikkat çekiyor. “Eğer bazı sosyal böcekleri kontrol edebilirsiniz; bütün böcek sürüsünü bir ağa yada çiçekleri tozlaşmaya yöneltebilirsiniz” diyor. Örneğin; bir avuç biyonik çekirge, bir çekirge sürüsünü tuzağa düşürmek için kullanılabilir. Belki de biyonik bir arının, kovadaki

diğer arıları çiçekleri tozlamak üzere tarladaki bitkilere doğru yönelmesi sağlanabilir. Ancak, bunun işe yarayıp yaramayacağı büyük bir kumar. Araştırmacılara göre, bütün bir sürünün birkaç arının kontrolüyle yönlendirilmesi mümkün olmayabilir.

Araştırma grubu ayrıca, yapay bir göz üzerinde de çalışıyor. Böceklerin gözleri model alınarak düşünülen bu göz, bir robotun engeller arasından yürüyebilmesini sağlayacak. Düşündükleri, yapay gözden gelen ve önündeki cisimle ilgili sinyalleri, robotu sağa sola yönlendiren elektronik sinir sistemi sinyallerine çevirmek.

Basındaki yaygın kanıya göre, küçük kamera yüklü gerçek böcekler, depremlerde yığın altında kalan insanların yerini tespit edebilir. Hatta belki de, casusluk işlerinde kullanılabilirler.

Shimoyama'nın kafasında bunlar yok. "Böceklerin, bu tür uygulamalarda kullanılıp kullanılmayacağını bilmiyorum. Bunu başkaları düşünsün." Diyor. Shimoyama ve arkadaşları robot böcekleri ve yapay sinek gözlerini basit böcek sinir sistemlerinden yola çıkarak gerçekleştirebilecekleri önemli buluşlar olarak görüyorlar. "Sonuçta insan yapımı mikromakineler yaratmak istiyoruz. Robot böcekler, o yönde atılmış bir adım." Diyorlar.

Çeviri: Selda ARIT
Bilim Teknik Dergisi

Bilinmeyen kelimeler:

Anatomi: Biyolojinin canlıların iç yapılarıyla uğraşan dalı, yapı bilimi.

Elektrotlar: Çözülen bir madde içine daldırılan iki iletken çubuktan her biri.

Haşarat: Böcekler.

Mikromakineler: Çok küçük makineler.

Robot: Belirli bir işi yerine getirmek için çeşitli işler yaptırabilen otomatik araç.

Sinyal: Bir şey bildirmek için verilen işaret.

Tozlaşma: 1. Tozlaşmak. 2. 'fen bil.) Bitkideki erkek organın; çiçek tozunun, rüzgâr veya böceklerin aracılığıyla çiçeklerin tepeciğine konması, dölllenme.

Sözcük Öbekleri:

Biyonik hamam böcekleri: Hamam böceğinin bazı biyolojik özelliklerini gösteren çok küçük elektronik makineler.

Elektronik sinir sistemi: Bitki ve hayvanlardaki sinir hücrelerinin ve sinir merkezlerinin elektronikle yapılan benzerleri.

6. UYUSUN DA BÜYÜSÜN-NİNNİ- S. 25-26

Tüketme nefesimi maviş kızım;
Bildiğin Türkçe kıt gelir masallarıma.
Sözden sazdan anlamazsın;
Kuştan, yapraktan haberin yok.

Biz yaşlılar neler de bilmeyiz;
Hele sen belle dilimizi.
Biliriz de güzel güzel lâf etmesini;
Çekiniriz konuşmaktan,
Yazmasını bilir yazamayız.

Üzme beni yum gözlerini;
Uyutacak ninnilerim yok.
Türküler mi istersin benden;
Yanık memleket türküleri.
Ne arasın bende o ses?
Islıkla söylenir marşlar mı istersin?
Bunlar size gelmez;
Uykusunu kaçırır çocukların.

Sana hazır ninniler söylesem;
Bahçeye kurdum desem salıncak,
İnanır mısın?
Ne bahçe var, ne beşik.

Bir arabacık da mı istemezdi şu asfalt.
 Yorganın yatağın iğreti;
 Doğdun doğalı ne oyun gördün,
 Ne oyuncak!

Uyu benim maviş kızım;
 Dem geçecek devran geçecek.
 Keloğlan murada erecek.
 Sökülecek Hasbahçe'nin çitleri;
 Ağlayan nar gülecek.

Rıfat ILGAZ

Uzak Değil

Bilinmeyen Kelimeler:

Bellemek : Öğrenip, akılda tutmak.

Çit : Bağ, bahçe, bostan gibi yerlere çalı, kamyş, ağaç dalı gibi şeylerden çekilen duvar.

Dem : Zaman, çağ.

Devran : Zaman.

İğreti (eğreti) : Belirli bir süre sonra kaldırılacak olan, geçici.

Maviş : Ak tenli, mavi gözlü olan kimse.

Hasbahçe : Masallara özgü ulaşılması güç bahçe.

Deyimler ve Sözcük Grupları:

Kıt gelmek: İhtiyaca yetmemek, ihtiyaca yetmeyecek kadar az olmak.

Kuştan yapraktan haberi olmamak (metinde): Doğadaki varlıkların özelliklerinden ve yaşananlardan haberi olmamak.

Murada ermek: Dileği gerçekleşmek, çok istediği şeye kavuşmak.

7. ATATÜRK'ÜN KİŞİLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ- MAKALE- S. 29-30

Atatürk; mücadeleci, birleştirici, bütünleştirici, açık sözlü, kararlı, sabırlı, disiplinli ve idealist bir insandı.

Atatürk, Türk ulusunu ve yurdunu çok seviyordu.

Onun en büyük ideali Türk ulusunu çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmaktı. Bu amaç uğruna yaşamının her anında mücadele etti. Yaşamının tamamını ulusuna hizmet ederek geçirdi. Okullar, hastahaneler, yollar, fabrikalar yaptırdı. “Hayatta en hakikî mürşit ilimdir.” Diyerek en doğru yolun bilim yolu olduğunu belirtti.

Atatürk, gerçekleri gören ve o gerçeklere göre davranan bir liderdi. İdeallerinde ve düşüncelerinde gerçekçi bir insan olan Atatürk, Türk ulusuna bu gerçekleri anlattı. Yaşamın doğrudan kendisi için bir esin kaynağı olduğunu belirtti. Dünya tarihinde yaşanan acılardan, facialardan sonuçlar çıkararak ulusuna yön vermeye çalıştı.

Atatürk, Onuncu Yıl Söylevi’nde Türk ulusuna seslenirken şunları söylüyor:

“Büyük Türk milleti! On beş yıldan beri giriştiğimiz işlerde muvaffakiyet vadeden çok sözlerimi işittin. Bahtiyarım ki bu sözlerimin hiçbirinde, milletimin hakkımdaki itimadımı sarsacak bir isabetsizliğe uğramadım.” Sözleri onun kendine duyduğu öz güveni yansıtıyor.

Atatürk’ü başarıya ulaştıran en önemli özelliklerinden birisi de sabırlı oluşudur. Ayrıca disiplinli bir yapıya sahiptir. Atatürk, karar vermeden önce her şeyi en ince ayrıntısına kadar düşünür. Araştırmalarını sabırla sürdürür. Yakın çevresiyle tartışır, karar verir ve uygular. Atatürk, yurdumuzu esenliğe çıkarmak için 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkarken, neler yapacağını kendi içinde ulusal bir sır olarak saklamış ve zamanı gelince bunu açıklamıştır.

Atatürk, her başarının temelinde disiplinin olduğunu çok iyi biliyordu. “Hayatın her çalışma aşamasında olduğu gibi, özellikle eğitim hayatında da disiplin başarının esasıdır.” Diyen Atatürk, disipline verdiği önemi de vurgulamış oluyordu.

Ulusal birli ve beraberlik, bir ulusun güçlü ve sağlam olması demektir. Atatürk, bu anlayışla dağınık bir hâlde bulunan Anadolu insanını çevresinde toplayarak Kurtuluş Savaşı’nı kazanmıştır. Birleştirici ve bütünleştirici bir önder olan Atatürk, bu özelliğiyle, ulusumuzu esenliğe ulaştırmayı başarmıştır.

İnsanlık değerlerine içten bağlı olan Atatürk'ü sevelim, onun kurduğu cumhuriyeti sonsuza dek koruyalım ve yüceltelim.

Veysi YILDIRIM
Bu kitap için yazılmıştır.

Bilinmeyen Kelimeler:

İdealist : Bir ülkenin gerçekleşmesi için çalışan kişi.

Facia : Çok üzüntü veren, acıklı olay, afet, belâ.

Mürşit : Doğru yolu gösteren, kılavuz.

Muvaffakiyet : Başarı.

Esenlik : Esen olma durumu, sağlık, afiyet, sıhhat, selâmet.

8. SONSUZA KALMAK-HİKAYE-S. 32-33

Ne demişler: Ahirette iman, dünyada mekân. Razi Bey olmasa ev sahibi olacağımız yoktu. Bunca yıl öğretmenlik ettim. Şu emeklilik yaşına kadar başımızı sokacak bir ev sahibi olamadım. Razi Bey bizim hanımın eniştesi olur. Uyanık, girişken bir müteahhit. Ayvalık dolaylarında kırk sekiz dönümlük araziyi tarla fiyatına kapatıp iki ortağı ile bir kooperatif kurmuşlar. Parselleyip eşe dosta satıyorlar. Allah razı olsun, bize de bir hisse düştü. Tabî kooperatif evlerini Razi Bey'le ortakları inşa edecek. Ayrıca da oradan sebeplenecekler. Helâl olsun. Her hissedardan yüzer bin lira peşin isteniyor. Kalanı, ayda beşer yüz liradan altı yılda ödenecek.

Kırdık, sardık. Hanımın dükkânını, benim devlet tahvillerimi sattık. Yüz bini borç harç ödedik. Öbür hissedarlar da ununu elemiş eleğini asmış, efendiden emekliden kimseler. Razi Bey ve ortakları şantiyelerini kurdular. İnşaat malzemesi depo edildi. İrgatlar üşüştürüldü. Temeller kazılmaya başlandı. Buraya kadar iyi hoş. Bir sabah posta başı çıkageldi:

“Sizin arsadan iri iri taşlar çıkıyor bey.” Dedi.

“Altın madeni çıkacak değil ya. Bundan tabî ne olabilir.” Dedim.

“Öyle rastgele taş değil. Siz bir gelip görün.”

Gittim, gördüm. Dikdörtgen şeklinde bir tarafı yassı, öbür yanı eğri büğrü taşlar. “Önemli değil.” Dedim. Ayrı koyun. İnşaatta işe yarayabilir. Onlar gittikten sonra bir keser alıp taşlardan birini şöyle bir kazıyayım dedim ki, ne göreyim. Şaheser bir rölyef. Çocuğunu göğsüne bastırmış bir kadın. Olur, olur. Bizim Ege kıyıları antika eser doludur.

Akşam, durumu karıma açtım:

“Bunlar asarı antika taşlar olabilir.” Dedim. “Müze müdiresi Şükran Hanıma bir göstersek.”

“Hadi hadi, icat çıkarma kuzum.” Dedi.

Sabah sabah Razi Bey çıkageldi.

“Hayrola Sunuhi Bey,” dedi. “Asarı antika bulmuşsun arsada...”

Alaycı ifadesini beğenmedim.

Müze müdiresi Şükran Hanıma bir göstereceğim.” Dedim.

“Şükran Tur izinli, Silifke’de. Yaz sonu gelecek. Ondan önce bir ben göreyim şunları hele.” Dedi. Götürdüm gördü, evirdi çevirdi. Yüzündeki alaycı ifade uçtu, kaşlar çatıldı.

“Boş ver.” Dedi. “Asarı antika filân değil bunlar. Tut ki asarı antika olmuş, sana mı düştü tasası yani...”

O gittikten sonra karıma:

“Sen mi yetiştirdin Razi Beye bunu?” dedim.

“Ne yapayım bir çılgınlık yapmandan korktum.” Dedi.

“Şu hâle bakın. Buna çılgınlı diyor. Evin içindeki, evin içinde kalmalı.”

“Eniştem yabancı mı ayol?”

Geceyi sıkıntılı geçirdim. Sabahleyin baş ağrısı ile kalktım.

“İnsan bu yaştan sonra ne için yaşar? Rahat etmek için yaşar. Vicdanı rahatsız olan rahat edebilir mi?”

“Evet belki önce yemek, içmek, uyumak için yaşar. Ama bunlar bitince başka özlere uzanır insan. Ölümsüzleşmek için yaşar. Ölüme kafa tutabilmek için de zavallının iki imkânı vardır. Ya çocuk sahibi olup adını, soyunu idame ettirme, yahut Şeyh Galip gibi ölmez mısralar söylemek ya da yeryüzüne herhangi bir şekilde imzasını atmak. Bu da nasıl olur? Yüzyıllar berisinden yüzyıllar ötesine seslenen bir şaheserle olur. Bak, firavunlar ehramları neden yaptırılmışlar? Babil Kulesi neden inşa edildi?”

İskender'le, Napolyon neden dünyayı fethettiler? Mimar Sinan, Süleymaniye'yi neden dikti?"

"Onların hepsinin başını sokacak bir evleri vardı." Dedi bizimki. "Sen, bugüne kadar eve sahibi oldun mu? Hatice'yi bırak, neticeye bak sen. Başım ağrıyor zaten. O kadar hevesli isen, git turist rehberi yazıl."

Baktım, bizimkine sanatın ölümsüzlüğünü anlatmak deveye hendek atlatmaktan daha güz. Sustum. Bütün gece de bir uyudum, bir uyandım. Düşüme, İskender girdi, Sinan girdi. İşin tuhafı, Sinan sanat tarihi kitaplarındaki resmine hiç benzemiyordu.

Ertesi gün iri kıyım Nuri İskeç'e ve komiser emeklisi Sırrı Erdem yoluma çıktılar.

Nuri İskece burnundan soluyordu:

"Kasabada sırva bir tevatür dolaşiyor." Dedi. "Yok bizim kooperatif bölgesinde bir asarı antika mı bulunmuş ne?"

Dikkat buyuruluyor mu, adamlar daha doğru dürüst "asariatika" diyemiyorlar.

"Ben, henüz kimseye bir şey söylemedim." Dedim.

"Biri söylemiş ki duyulmuş."

Sonra uzun bir off çekti. Başımı sağa sola belki on kere çevirip "lâhavle" çekti.

"Bir daha asarı antika lâfi eden olursa hiç şakam yok kan çıkar." Dedi. "Biz bu işe tam on beş milyon para yatırmışız. Yok bu işin şakası." Ta gözümün içine kanlı gözleri ile bakıp "Belki Razi söylemiştir. Dün kahvede tabancamın üstüne yemin ettim." Dedi ve gitti.

Resmen şantaj. Gözdağı.

Razi uzaktan bizi gözlüyormuş. Uçtu geldi. Koluma girdi.

"Boş ver sen Nuri'yi." Dedi. "Ama dün kahvede görmeliydin. Sırrı ile eline yapışmasak tabancasını ateşleyecekti."

Sırrı da lâfa karıştı:

"Önemli olan Nuri'nin tepkisi değil de hepimizin menfaati. Değil mi kardeşim."

Arada, ben ciddî bir böbrek iltihabı geçirdim. İyileştiğimde Gandi'ye dönmüştüm. İki ay sonra inşaat bitti. Nuri İskeç'e'nin verdiği gözdağı ile kasabada asariatika lâfi da pek duyulmadı. Ne de olsa komşu olup yaşayacağız. Gerginliğe, dargınlığa gerek var mı? Ne demişler eve alma, komşu al, diye. Asıl olan dirlik, düzenliktir. Şunun şurasında hepimiz kaç günlük mihmanız ki dünyada? Geçende, darısı dostlar başında, Sırrı Erden kızını everdi. Düğünde, Razi Bey, Nuri İskeç ve Gavsî Bey koluma girdiler.

“Bir hiç yüzünden dalaşıyorduk neredeyse” dediler. “Neyse geçti, hepsi unutuldu.”

“Geçmesine geçti de, benim dediğim haksız değildi. İnsan ne için yaşar?”

“Yüzyılların berisinden yüzyılların ötesine seslenebilmek için.” Diye karım benim sesimi ve konuşma tarzımı taklit ederek atıldı.

Razi Bey, Nuri İskeçe’ye baktı. Nuri İskeçe, bizim hanıma göz kırptı. Gavsı Bey,

“Sen yine meraklanma.” Dedi. “Yüzyılların berisinden yüzyılların ötesine seslenen o şaheserleri biz ne attık, ne sattık, ne de kırıp parçaladık. Çok emniyetli bir yerde duruyorlar.”

“Nerde?” dedim.

“Hepsi çok emin bir yerde, yine gelecek yüzyıllara bakıyorlar, sesleniyorlar.”

“Nerde?” dedim.

Razi Bey gururla atıldı:

“Kooperatif evlerinin ortak fosseptiğinin duvarlarını onlarla ördük.”

“Ne!” diye bağırışım. “Yazıklar olsun size.”

Gavsı Bey gururla atıldı:

“İşte şimdi ço ayıp ettin.” Dedi. “O kadarcık sanat saygısı, izan ve insaf, müsaade et de bizde de olsun biraz. O güzelim asarantika kabartmaların yüzlerini ters çevirdik. Sen hiç merak etme. Yüz tarafları toprağa, yine sonsuza bakıyor!”

“E pes yani.” Dedim.

Başka ne diyebilirim ki.

Hayatımda en çok kullandığım sözcük “pes”tir.

Tek heceli, kolay.

İnsanların bir derece içini boşaltmaya da yarar.

Haldun TANER

Yalıda Sabah

Bilinmeyen Kelimeler:

Ehram : Mısır firavunlarının piramit biçimindeki mezarlarına verilen ad.

Firavun : Mısır kralları.

Fosseptik : Lağım çukuru.

Hissedar : Hissesi olan, paydaş.

Mihman : Konuk, misafir.

Parsellemek : 1. Parsellere ayırmak. 2. Çeşitli kişilerle belirli bir toprağı aralarında paylaşmak.

Rölyef : Kabartma.

Deyimler ve Söz Öbekleri

Borç harç ödemek : Borçlanarak veya benzeri yollara başvurarak ödemek.

Irgatları üşştürmek : İşçileri bir yere hemen getirmek.

Lâhavle çekmek : Bir sıkıntıyı, bir öfkeyi yatıştırmak için “lâhavle” ile başlayan Arapça duayı okumak.

Soyunu idame ettirmek : Soyunun devam etmesini sağlamak.

9. CUMHURİYET BAYRAMI'NDA- ŞİİR(EPİK)- S. 37

Doğruldu, bundan on yıl önce bükülmüş dizler,
Türk gururla başını kaldırdı birdenbire.
On yıldır akıyoruz, benzedik bir nehre,
Gözümüzde tütüyor, geniş tuzlu denizler.

Gökte yanan güneşi koparıp tan yerinden
Elimizde meş'ale gibi taşımaktayız.
Bütün varlığımızla şimdi biz ayaktaız.
Biz aldık bu ateşi Gazinin gözlerinden.

Bir zafer takı gibi yurdun üstünde kurduk,
En yaşlı bir tarihin en genç inkılâbını.
Duymamak için onu kaybetmek azabını,
Göğsümüzü önüne kale yaparak durduk.

Öyle bir savaştı ki, bu inkılâp yılları,
Sonunda ya var olmak, ya ölmek mukadderdi.
Gazi, kartal gibi üstüne kanat gerdi,

Ve Türk, bir mucizeyle durdurdu akılları.

Ona şeref, ona şan, ona bütün minneti,
Asırlık zincirlerden kurtulan bir milletin.
İşte dev akisleri bu ebedî minnetin,
Bakın bir tek ses gibi sarıyor memleketi.

Yaşar Nabi NAYIR

Atatürk Şiirleri Antolojisi

Bilinmeyen Sözcükler:

Akis : Işık veya ses dalgalarının yansıtıcı bir yüzeye çarparak geri dönmesi, yansıma, yankı.

Azap : Organik veya ruhî yönden büyük sıkıntıya uğramak.

Minnet : Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.

Mucize : İnsanları hayran bırakan, doğüstü sayılan olay, insan aklının almadığı olaylar.

Deyimler ve Sözcük Grupları:

Gözünde tütme : Çok özlemek.

İnkılâp yılları : Atatürk'ün devrimlerini gerçekleştirdiği yıllar.

Kanat germek : Korumak, himayesine almak.

Tan yeri : Güneş'in, doğmak üzere olduğu sırada, ufukta hafifçe aydınlanan yer.

10. ANKARA'YA HOŞ GELDİNİZ-GEZİ-S. 41-42

Mustafa Kemal'in göz bebeği, Anadolu'nun genç onuru Ankara, o yıllarında ülkemizde kabul gören yüksek değerlere: kültürlü, çalışkan, başkalarına saygılı olmak gibi erdemlere tamamen uygun bir başkentti. Tiyatroları, operası, balesi, senfoni orkestrası, üniversiteleri, radyo evi, müzeleri, Gençlik Parkı, Anıtkabir'i, Atatürk Orman Çiftliği, mağrur kalesi ve zengin tarihiyle her şeyi vardı.

Biz çocuklar için tek, yalnız bir tanecik eksik vardı. O şey, yaz tatillerine ekstra bir özlem, şahane bir lezzet katardı ki adı: deniz! Buna rağmen “Başkentli” olmanın gururuyla, İstanbullu arkadaşlarımıza bu “deniz özlemimizi” asla belli etmezdik.

Yine o yıllarda şimdiki gibi kirli, kalabalık ve görgüsüz olmayan İstanbul’un kendi il sınırı dışında kalan her yerleşim noktasını “taşra” sayma alışkanlığına direnen tek kent Ankara’ydı. Başkent, güzel İstanbul’un görkemi karşısında aşağılık kompleksine asla kapılmamış tek kentimizdir. Nasıl kapılsın ki, sanatsever İstanbullular, en iyi oyunları, opera ve baleyi izlemek için mutlaka Ankara’ya gelmek zorundaydılar.

Çocuklu ailelerin, küçüklere ulusal tarihimizin dâhisi Mustafa Kemal’i tanıtmak üzere Anıtkabir’i ziyaret için; yabancı turistlerinse Ankara Kalesi’ni, Roma ve Augustos(Ogüst) Tapınaklarını, Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ni görmek için yolları mutlaka Ankara’dan geçirdi.

Gerçek Ankaralı olduğunu sık sık gururla yineleyen babaannenin hazırlattığı meşhur Ankara tavasını yedikten sonra doğru Atatürk Orman Çiftliği’ne gidilirdi. Atatürk’ün de sevdiği o ünlü AOÇ kaymaklı dondurması kâğıt kutusundan kaşık kaşık yutulurdu. Türkiye’nin en zengin hayvanat bahçesi gezilir ve Mohini mutlaka ziyaret edilirdi. Mohini, Hintçe “bir tanem” anlamına gelen Türkiye’nin ilk filinin adıdır.

Akşama doğru, o yıllarda yeşilliği, nezhliği ve şıklığıyla ünlü Gençlik Parkı’na gidilirdi. Ankara’da büyüyen bir çocuğa okyanus kadar büyük görünen havuzda, kiralanan kayıkla geçilirdi. Baba kürek çekerken anne o yaz moda olan beyaz çerçevesi güneş gözlüğü ve ipil ipil empirme elbisesiyle bir kraliçe gibi oturur; öbür sandallardaki şık kadınları kibar bakışlarla süzerdi.

Çay bahçesinde semaverle servis yapılan çayın mis gibi kokusuna, o akşam Göl Gazinosu’nda programa çıkacak olan Zeki Müren’in şahane sesini tartışan yetişkinlerin konuşmaları karışırdı.

Hava karardığında aşıl ışıl lûnapark, bütün çocukların karşı konulmaz bir laşkla kollarına atıldığı bir şenliğe dönüşürdü. Neşeli çılgınlıkla binilen atlıkarınca ve dönme dolap keyfiyle akşam biterdi.

Başkentin adının, gemi çapası anlamına gelen Ankyra’dan kaynaklandığı veya daha da önce Frig Kralı Midas’ın bu çapayı bulup, kenti aynı adla ünlediği doğru olabilir. Belki de Farsça üzüm anlamına gelen “Engür” sözcüğünden almıştır adını. Bunlar pek

önemli değil, asıl önemli olan, İ.Ö. 3000 yılında bile insanların Ankara çevresini yerleşim bölgesi olarak seçtiklerine dair arkeolojik buluntulardır.

Büyük İskender'den Orhan Gaziye, Timur'dan Mustafa Kemal'e kadar birçok akıllı yöneticinin önemseydiği Ankara'yı şimdi asıl sahipleri önemsiyor ve çok seviyor. Ankaralıları artık ona "Başkent" demekten vazgeçmişler ama her gittiğimde bir kez daha görüyorum ki, Ankara'yı çok seviyorlar. Bir kentin asıl can damarı da budur!

Bugün artık şık Tunalı Hilmi Caddesi, Karum alışveriş merkezi, Atakule'si, büyük otelleri ve nefis pastahaneleriyle daha kozmopolitleşti Ankara. Kale içinde onarılan bazı eski evleri, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin alın yazısı "Hayatta En Gerçek Yol Gösterici Bilimdir." Cümlesi ve fakültenin bahçesinde hâlâ aynı vakarla bekleyen Mimar Sinan heykeli, yeni kurulan Bilkent Üniversitesi ve birbirinden güzel kitap evlerini dolduran Karanfil Sokaktaki gençleriyle artık şaire İstanbul'a geri dönmeyi özletecek bir kent değil. Hatta bazılarının kendini özletecek bir kent...

Ankara'ya hoş geldiniz sayın yolcular!

Unutmayınız, konuklarını gerçekten "sayın" diye hitabeden tek kenttesiniz. Yine bekleriz!

Buket UZUN

Türkiye Tatil Rehberi

Bilinmeyen Kelimeler:

Opera, senfoni, mülkiye, arkeoloji, orkestra: bu kelimelerin açıklamasını vermek yerine "bu kelimeleri günlük yaşamda kullanıyor musunuz" denilerek hata yapılmıştır.

11. NUTUK- SÖYLEV- s. 46

Vatan boylu boyunca vurulmuş
İki gözü iki çeşme derelerin,
Dağlar kapkara yasından,
Ovalar tüm kavrulmuş.
Düşman kan içinde parmaklarıyla
Ta Kars'a kadar Menderes Ovası'ndan.

-Geldi geçti ama hatırlanmalı-
 Neler çektik o günler milletimle ben;
 Bir bir yollara düştüler perperişan,
 Aç susuz ama aşk içinde,
 Yanmış akılmış damları koyup
 Sessiz sedasız köylerden.

...İşte böylece efendiler!
 Aşk İstediler verdim
 Ateş istediler verdim
 Ekmek istediler verdim
 -Güldüler, yalan dediler, olmaz dediler-
 Uğraştım sonunda en güzel boyalarla
 Önünüze bir bütün harita çıkardım...

Ben Atatürk'üm öldüm –Demiştım zaten-
 İşte nutkumu da baştan sona okudum
 Öldüm ama gözüm arkada değil
 Kitabım bir uzun bir güzel oldu
 Hem ne iyi ettim, ne iyi ettim de efendiler
 -Sonunda “Ey Türk gençliği!” dedim.

Turgut UYAR

Atatürk Şiirleri Antolojisi

Bilinmeyen Kelimeler: “Ankara’ya Hoş Geldiniz” metninden beri bilinmeyen kelimeleri ve deyimlerle sözcük öbekleri verilmeyip bu kelimelerin öğrenciler tarafından bulunması istenmektedir.

12. KEFİL-HİKAYE- S. 49-50

Meroz, elbisesinin altında bir hançer saklayarak Sirakuza Kralı Denis'in yanına sokuldu. Koruyucular hemen kendisini yakalayıp zincire vurdular. Kral öfkeyle sordu:

-Bu hançerle ne yapacaktın? Söyle bakalım!

-Şehri bir zalimden kurtaracaktım.

-Bu arzunun cezasını darağacı üzerinde göreceksin.

-Ölüme hazırım. Af ve aman dilemiyorum. Yalnız bana küçük bir lütufta bulun: Kız kardeşimle nişanlısını evlendirmek üzere üç günlük mühlet istiyorum. Arkadaşım bana kefil olacak ve eğer sözümde durmazsam, öcünü ondan alabileceksin.

Kral kızgın bir alayla güldü ve biraz düşündükten sonra yanıt verdi:

-Sana üç gün müsaade ediyorum. Fakat bilmiş ol ki bu müddet bittiği zaman görünmediğin takdirde arkadaşın senin yerine geçecek ve ben seninle ödemiş olacağım.

Meroz arkadaşına koştu:

-Kral benim talihsiz teşebbüsümün darağacı üzerinde cezalandırılmasını istiyor. Bununla beraber, kızkardeşimin düğününde bulunmak üzere bana üç gün müsaade ediyor. Ben dönünceye kadar onun yanında kefilim ol!

Arkadaşı hiç sesini çıkarmadan onu kucakladı, kendini zalim krala teslim gitti. Meroz, oradan ayrıldı.

Fakat sürekli bir yağmur çabuk yürümesine mâni oluyordu. Geçtiği dağlarda kaynaklar sel hâline gelmiş, dereler ırmak hâlini almıştı. Yolcu değneğine dayana dayana bir ırmağın kenarına geldiği zaman, büyüyen suların iki kıyıyı birleştiren köprüyü kırıp götürdüğünü ve kemerleri yıldırım gürültüsüyle harap etmekte olduğunu gördü. Böyle bir engel karşısında ümitsizliğe düşerek kıyıda çırpınmaya, sabırsız bakışlarla uzakları süzmeye başladı. Gitmek istediği yere onu geçirmek için kendisini tehlikeye atacak hiçbir kayık, yaklaşan l bir gemi görünmüyor ve sular gittikçe deniz gibi kabarıyordu. Kıyıya düştü ve ellerini göklere kaldırarak ağlamaya başladı:

-Ah Allah'ım, bu kükreyen suları sakinleştir! Zaman geçiyor. Güneş tam tepemize geliyor. Eğer biraz daha ufka yaklaşırsa arkadaşımı kurtarmak için çok geç kalacağım.

Dalgalar kızgınlığı artırmaktan başka bir şey yapmıyordu. Sular suları itiyor, saatler geçiyordu. Meroz artık tereddüt etmedi, hemen coşkun ırmağın ortasına atıldı. Sularla çetin bir savaş yaptı ve zafer kazandı.

Karşı kıyıya geçince Allah'a şükrederek yürüyüşünü hızlandırmaya başladı. Birdenbire, ormanın en sık yerinden kana susamış bir eşkıya sürüsü çıkarak üzerine atıldılar ve korkutucu topuzlarla yolunu kestiler.

-Benden ne istiyorsunuz? Hayatımdan başka bir şeyim yok. Onu da krala ve kurtarmaya koştuğum arkadaşşıma borçluyum.

Meroz kendisine yaklaşan bir topuzu yakaladı. Üç haydudu vurarak yere serdi. Ötekiler kaçtılar.

Yakıcı bir güneş. Meroz, yorgunluktan kırılan dizlerinin vücudunun altından kaçtığını hissediyordu.

-Ne işitiyorum? Bu güzel sesi çıkaran acaba bu dere mi?

Durarak dinledi. Yanındaki taşlıktan neşeli bir kaynak fışkırıyordu. Sevincinden sarhoş olan yolcu eğildi ve yanan vücudunu serinletti.

Güneş şimdi bakışlarını yapraklar arasından uzatarak yol boyunca dev gibi gölgelerle ağaç şekilleri işliyordu. İki yolcu geçti. Meroz onlardan hemen uzaklaştı. Fakat aralarında bir şey konuştuklarını işitmişti:

-Şu anda onu darağacına çekiyorlar!

Yetişememek ihtimali Meroz'a kanat verdi ve korku kendisini kamçladı. Nihayet, uzaktan batan güneş altında Sirakuza şehrinin kuleleri göründe. Çok geçmeden evinin sadık bekçisi Flostratus'a tesadüf etti. Hemen tanıdı ve titredi:

-Kaç! Artık arkadaşşını kurtarmanın zamanı geçti. Hiç olmazsa kendi canını kurtar. Şu dakikada can veriyor. Her an hiç ümidini kaybetmeden seni bekliyordu ve zalimin alayları sana olan itimadını sarsmamıştı.

-Pekâlâ, mademki onu kurtaramayacağım, hiç olmazsa onun felâketini paylaşmalıyım. O kanlı zalim, bir dost bir dosta ihanet etti, demesin. Bir yerine iki kişiyi kurban ederek fazilete daha çok inansın.

Meroz, şehrin kapılarına geldiği zaman güneş batıyordu. Darağacını ve etrafında halkı gördü. Arkadaşını, asmak için bir ipe takmışlar henüz kaldırıyorlardı.

-Dur cellât! İşte ben geldim. Bu adam benim kefilimdir.

Halk hayret içinde kaldı. İki arkadaş yarı sevinç içinde kucaklaştılar. Hiç kimse bu manzara karşısında duygusuz kalamazdı. Kral bile bu parlak haberi heyecanla öğrendi ve ikisini de huzuruna getirtti. Uzun müddet hayretle seyrettikten sonra:

-Hareketiniz kalbimi size bağladı, dedi. Demek ki mertlik ve dostluk bağlılığı boş sözcükler değilmiş. Şimdi benim de sizden bir ricam var. Beni de dostluğunuza kabul edin ve üçümüzün kalbi bundan sonra bir olsun.

Friedrich van SCHILLER

(Firederik van Şiller)

Konuşmak ve Yazmak Sanatı

Bilinmeyen Kelimeler:

Hançer : Ucu eğri ve sivri, kamaya benzer, silâh olarak kullanılan bir tür bıçak.

Lütuf : Önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik, yardım, ihsan.

Deyimler ve Sözcük Öbekleri:

Zincire vurmak : Zincirle bağlamak.

Aman dilememek : Zor karşısında direnmek, boyun eğmemek.

13. KÜÇÜK AĞA- ROMAN- S. 53 - 54

(İstanbul Hoca, bilgisi ve kişiliği ile Akşehir halkının sevgisini kazanır. Konuşmalarıyla halkı padişaha bağlılığa davet eder. Mustafa Kemal’le Anadolu’daki direnişe karşı çıkar. Kuvayi Millîyeciler, İstanbul Hocayı davaya zarar verdiği için öldürmeye karar verirler. Bunu duyan İstanbul Hoca, hamile eşini Akşehir’de bırakarak dağa çıkar. O, artık Küçük Ağa olarak tanınır. Öğce Çakırsaraylı’nın çetesine katılır. Sonra Ethem kardeşlere katılarak düşmana karşı savaşır. Anadolu’da Mustafa Kemal’in başlattığı davanın savunucusu olur. Aşağıda Küçük Ağanın dağda, oğlunun doğumunu haber aldığı an anlatılmaktadır.)

-Gözün aydın ağam, oğlan olmuş!

Mehmet doğmuştu demek! Ve Mehmet’i onun kucagina uzatamamışlardı. Mehmet’i öpememişti. Yeni doğmuş bir çocuk nasıl bir şeydi acaba? Kokar derlerdi, bu kokuda insanın soyu soku, ruhu tüter derlerdi. Bu kokuyu ciğerlerine sindirememişti. Ebenin bahşişini verememiş, o insana cennetten haber veren saadetin kabarışını gönlünde

duyamamıştı. Emine'nin gözlerinin içine baka baka gülümsediğini görememişti. Emine gülümsememişti ki.

Ama gene de mutluydu, gene de içi sıcak sıcak dalgalanıyor, coşuyordu. Gene de yerinde duramıyordu.

-Recep atını verir misin bana, dedi.

Recep bunu ters anladı:

-Seni komam ağam. Sabretmen gerek.

Küçük Ağa üstelik neşeleniverdi. Bir çocuk gibiydi:

-Onun için değil Recep, şöyle bir koşturayım tepeye doğru.

-Ha, o olur.

Recep atından atladı, gemi ona verdi. Hayvan körük gibi soluyor, yeri eşeliyor, bir an önce ahırına girmek için huysuzlanıyordu ve tek tük kar düşmeye başlamıştı. Küçük Ağa bir yaylanıştı eyere oturdu, yumuşacık çizmeleri atın böğrünü sardı, sol eli gеме çelik gibi yapıştı:

-Haydı eyvallah, bir saate kalmaz dönerim.

Mahmuzu yiyen at, binicisinin coşkun kuvvetine uyarak ileri atıldı, tepeyi sardı. Ortalık ağarıyor, kar, kuşbaşı yağışa çeviriyordu.

Hızlı, daha hızlı, daha hızlı. Uçmalıydı at, koşmamalıydı, uçmalıydı. Ve at, gücünün son kırıntılarını da dökerek bu çılgın arzuya uyuyordu.

Küçük Ağanın bir şey düşündüğü yoktu. Hiçbir şey düşünmüyor, fakat atın başını devamlı olarak Akşehir'e doğru çeviriyordu. Mesafe bir kör dumanın içinde eriyip gitmişti. Etrafta yaratılıştan önceki sessizlik vardı. Solda ovaya iniş aynı beyaz perdenin ardından eriyip gitmiş, sağda yükselen tepeler de kaybolmuştu. O sanki ilk yaratılan insandı ve Tanrı'nın kendisine vaat etmiş olduğu dünyaya doğru uçuyordu. Bütün duyguları, bütün düşünceleri ve bütün nimetleri bulmaya doğru uçuyordu. Ama şu anda gönlü ve kafası çırılçıplaktı, bomboştu.

Köye döndüğü zaman Recep'i, o nasıl beklemişse; onu da öyle bekliyorlardı. Çakırsaraylı:

-Meraklandırдын bizi ağam, dedi.

-Meraklanacak ne var bunda? Sevinecek çok şey var.

-Sevindik elbette.

Ve o gün Yakasaray, çoğu işin aslını bilmeden, bir düğün, bir bayram havası yaşadı. Kuzular çevrildi, pilâvlar döküldü, helvalar yapıldı, sazlar çalındı, türküler söylendi.

Tarık BUĞRA

Küçük Ağa (Kısaltılmıştır.)

Bilinmeyen Kelimeler:

Bahşış : Bir hizmet görene hakkından ayrı olarak verilen para.

Gem : Atı yönetmek için ağzına takılan demir araç.

Deyimler ve Sözcük Öbekleri:

İçi sıcak sıcak dalgalanmak : Bir olay karşısında sevinmek, mutlu olmak.

Yerinde duramamak : Sürekli kıpırdamak, sevinçten içi içine sığmamak.

14. AH ŞU GENÇLER-TİYATRO- S. 57-58-59

(Ah Şu Gençler, gençliğin sorunlarını konu alır. Oyun bir olay çerçevesinde gelişmez. Kısa tablolardan oluşur, her tabloda farklı kahramanlar ve olaylar anlatılır. Oyunda doktor ve 1. oyuncu bütün tablolarda değişmeyen tek kahramandır. Aşağıda, bu oyundan alınmış üç tabloyu okuyacaksınız.)

II.TABLO

(1. oyuncu, baba, Tezcan, anne, büyük anne, ağabey, doktor.)

1.OYUNCU – Şimdi ayaklarımızın ucuna basa basa bir eve girelim ve bir kız arkadaşımızın aile içindeki durumunu gözleyelim.

(Aile yerini alır, genç kızımız Tezcan ellerini seyretmektedir.)

BABA – (Ağabeyle tavla oynamaktadır, zar atar.) Allaaah şeş beş... Tezcan kızım koş, bana bir bardak su getir. Heyecandan boğazım kurudu, ağabeyini mars ediyorum, mars.

TEZCAN – Aman babaaa...

BABA - Kırk yılda bir şaşırdım da bir bardak su istedim be kızım...

TEZCAN – Üf babaaa...

ANNE – Tezcan, evlâdım gel de bana yardım et...

TEZCAN – Aman annee...

ANNE – Ayol, yemeği yaptım, sofrayı kurdum, kaldırdım... Hiç olmazsa...

BABA – Yahu babasına bir bardak su getirmeye üşenen, sana yardım eder mi hiç?

TEZCAN –Aaayyy babaaaa...

B. ANNE – (Gözlüklü, bu ara dikiş dikmektedir.) Tezcan, evlâdım, önlüğünü getir de eteğini dikeyim, sökülmiş, öyle geziyorsun.

TEZCAN – Öf ananee, ööf.

B. ANNE – Hayırdır inşallah, n'oldu şimdi?

BABA – Babasına bir bardak su yetiştirmeyen çocuk...

TEZCAN – Aman baba!

AĞABEY – Tezcan, bari zahmet olmazsa saati söyle de, babana saat kaçta mars olduğum tarihe geçsin.

TEZCAN – Bu evde yaşanmaz. (Çıkar.)

BABA – Bu kızın adını iyi ki Tezcan koymuşuz, ya yanılıp da Nazlı koysaymışız?

TEZCAN – (içeriden) Aman babaaaaaa!

1. OYUNCU – Aramızda sorularımıza yanıt vermek üzere bir uzman bulunuyor.

Doktor

bey, arkadaşımız çocuk felci olmasın?

DOKTOR – Hayır efendim, gözlemlerime göre turp gibi.

1. OYUNCU – Peki, niye hiçbir işin ucundan tutmuyor?

DOKTOR – İtiraf edeyim, bir bilim adamı olarak ben de merak içindeyim, kendisine soralım, lütfen.

1. OYUNCU – Peki efendim... Tezcan!

TEZCAN – Amaaaan siz deeeeeee!

IV. TABLO

(1. oyuncu, kız, baba, anne, doktor.)

1.OYUNCU – Şimdi, anlayışlı, kavrayışlı bir arkadaşımızı izleyeceğiz.

KIZ – (Tepinir.) İsterim, isterim, isterim...

BABA – Ne istiyor bu?

ANNE – Lâstik pabuç.

KIZ – Marka.

BABA – Buyur?

KIZ – (Tepinir.) Marka, marka, marka...

BABA – (anneye) Hani lâstik pabuçtu? Bu, başka bir şey.

KIZ – Daha markanın ne olduğunu bilmiyor. (Tepinir.) Ölmek, ölmek, ölmek istiyorum.

BABA – Ne olduğunu ne bileyim evlâdım, kuş mu, çiçek mi, söyle de öğreneyim.

ANNE – (Yine sakın) Lâstik pabuç.

KIZ – (Vurgular.) Konvers.

ANNE – Senin anlayacağın söylediği marka lâstik pabuç.

KIZ – İsterim, isterim, isterim.

BABA – Emme basma tulumba gibi niye tepiniyorsun a canım kızım. Madem marka pabuç gerekli, baş üstüne. Bugün aylığımı zamlı aldım zaten, Allah'a bin şükür, tam... lira, yaa! Kaçaymış bu pabuçlar?

ANNE -

BABA – Düziyle mi satıyorlar meredi?

ANNE – Bir çifti ... lira!

BABA – Aman kızım sen bu pabuçlar giyince, yüz metreyi on saniyenin altında koşacaksan, helâl olsun, boğazımızdan keser alırız. Niye istiyorsun sen bu pabuçları?

KIZ – Filiz'in var, Şeniz'in var, Yeliz'in var... Hale'nin var, Jale'nin var, Lâle'nin var...

BABA – Bizim de harcımız var, borcumuz var, kiramız var... Ama peki alacağım!

1. OYUNCU – İki ay sonra akşamüstü.

BABA – Hanım, gel, gel, bak, kızımızın istediği pabucu aldım.

(Marka pabuçları çıkarır.)

ANNE – Hiii! Kız haklıymış tepinmekte, ne güzel pabuç bunlar böyle.

BABA – Kızım, yavrum, gel, gel, bak sana ne aldım.

KIZ – Ne aldın?

BABA – Bak.

ANNE – Bak. (Marka pabucu gösterirler.)

KIZ – (soğuk) Aaa, e bu marka pabuç.

BABA – Ya, ya, marka ya, sonunda başardım aldım kızım.

KIZ – Ama bu marka pabucun modası geçti baba, şimdi başka marka var, çok geç kaldın.

BABA – (bir sestem sonra) Şimdi de ben, ölmek, ölmek, ölmek istiyorum.

1. OYUNCU – Bu da böyle bir sahneydi. Doktor bey, acaba, bu sahne hakkında...

DOKTOR – (Tepinir.) Hayır, hayır, hayır, bu aşamada hiçbir şey söylemek istemiyorum.

V. TABLO

(1. Oyuncu, anne, delikanlı, baba)

1. OYUNCU – Anladım efendim. Şimdi, çalışkan, sorumluluğunu bilen arkadaşımızı gözleyeceğiz.

(Delikanlı yüzü koyun yere uzanır. Roman – galiba resimli roman – okumaktadır.)

ANNE – Oğlum. Yarın sınavım var, demiştin.

DELİKANLI – Ne olmuş?

ANNE – O saçma sapan şeyleri okumayı bırakıp da biraz ders çalışsan.

DELİKANLI – Git başımdan Allah aşkına.

ANNE – Bu yıl ikinci yılın evlâdım.

DELİKANLI – N'apalım?

ANNE – Bu yıl da sınıfta kalırsan.

DELİKANLI – Kalmam.

ANNE – Belge alırsan.

DELİKANLI – Almam.

ANNE – Geçen yıl da kalmam diyordun.

DELİKANLI – Eeee, rahat bırak, ben ne yaptığımı biliyorum.

ANNE – Peki evlâdım.

1. OYUNCU – Altı ay sonra, baba oğul ve anne!

BABA – (Üzüntü içinde elindeki karneyi sallayarak.) Bu ne bu oğlum, doğrudan sınıfta

kalmışsın belge almışsın.

DELİKANLI – Kalmadım baba, bıraktılar. Tarihçi taktı, fizikçinin garezi vardı.

İngilizceci

düşman oldu, Türkçeden geçiyordum gözüme güneş girdi, saha çamurdu, rüzgâr ters esiyordu. Hakem taraf tuttu, kimyacı ofsayttan gol attı! Vallahi baba. Top yuvarlaktır baba, sınıfta kalmak da var, geçmek de... Ben kaldım, şansım tutmadı.

ANNE – Eeee, uyarmıştım oğlum.

DELİKANLI – Anne, yapma, gururumla oynuyorsun, gururumla oynatmam.

1. OYUNCU – Doktor bey acaba...

DOKTOR – Ssssss... Psssssst... Zsssssst...

Turgut ÖZAKMAN

Ah Şu Gençler

(Kısaltılmıştır.)

Bilinmeyen Kelimeler:

Tablo : Bir perdenin dekor değişikliğiyle belirlenen alt bölümü.

Uzman : Belli bir işe yoğunlaşmış, belli bir konuda bilgi, görüş ve becerisi çok olan kimse.

Pabuç : Ayakkabı.

15. BİR KARPUZ SERGİSİ- HİKAYE- S. 66-67

(Yazar, sıkıldıkça cami avlusuna gezmeye gider. Orada bir dilenci ile karşılaşır ve ona para verir. Dilenci elini öpünce konuşmaya başlarlar. Yazar, ne zaman gitse dilenciyi cami avlusunda görür. Dilenci ile yazar arasında bir arkadaşlık başlar. Dilenci, yazara karpuz sergisi açma isteğini anlatır.)

O kadar birbirimize alışmıştık. Arka üstü yatardı. Ellerini, dumanlı kumral saçlarının döküldüğü ense çukuruna kenetledi. Gündüz, yıldızları görür gibi, gökyüzünde düşünürdü. Kafası ticarî entrikalarla doluydu. Şimdi cebinde parası vardı. Çalışmak istiyordu. Yazdı. Bir karpuz sergisi açabilmek için projeler yapmakta idi. Cins karpuzlar rüyalarına giriyordu. Ama çalışmamak! Başlayan yazın bütün güzelliğini görebilmek arzusu iradesiyle çarpışmıyordu bile. Arzusu iradesini almış, beraber olmuşlar, dost olmuşlardı. Birlikte idiler. Bütün gün ayrılmıyorlardı. Yalnız rüyalarında birbirlerinden bir lâhza ayrılıp tokalaşıyorlardı.

...

Ertesi gün onu gene bir kubbenin altında elleri ensesinde arkaüstü düşünür bulurdum.

- Çıracak yarın hazır, derdi.

Ağustosun öyle bir günündeydi ki, yaprak oynamıyor. Çok berrak ve sıcak hava, sesleri uzaklardan bize getiriyor, tâ Kumkapı sahillerinde yıkanan insanları düşündürüyordu.

- Haydi gidelim Kumkapı'ya, dedim; bir kenarda yıkanırız.
- Ben sabahleyin gittim, dedi. Sen istersen git, bir banyo yap, gel. Ben çırağı bekliyorum.
- Paralar, dedim.
- Bitti mi, dedi.
- Bende metelik yok.
- Bana verdiğin para duruyor, dedi; bu para bize yeter de artar bile.

Ben, Kumkapı sahiline yollandım. O arka üstü yattığı yerden sağ tarafına döndü. Gözlerini kapadı.

Ben, bir minare gölgesinden güneşe doğru adımlarımı ağırlaştırırken arkamdan bağırdı:

- Hacı Bey! dedi. Yarın sabah altı buçukta Beyazıt havuzunun kenarında ol.
- Olur, olur.

Saat ona doğru Süleymaniye'nin avlusuna vardığım zaman kimsecikler yoktu. Bir adam güneşin altında soyunmuş, çamaşırlarında bir şeyler arıyordu.

O zannettim. Değildi. Akşama doğru idi. Sundurmanın önünde düşünmekle uyumak arası bir hâlde meltem çıkmasını bekliyordum. Ter içinde gözüktü. Tıraş olmuştu. Siyah bir fanilâ giymişti.

- Niçin altı buçukta gelmedin, dedi.

Beni uykumdan çekip alarak sürükledi. Karpuz sergisine vardığımız zaman, güneş altında bu kadar hızlı yürümekten şakaklarım zonklıyor, vücudum çoktan beri akmamış bir terle yumuşamış, kaşınıyordu. Pis bir hasırın üzerine kırk elli tane karpuz dizilmişti. Küçük, hakikaten duman gibi kara saçlı tuhaf bir çocuk, bu küçük karpuzların önünde haykırıyordu:

- Çeyreğe!... Çeyreğe!... Elini mi kestini baba!... Param olsa da ben de yesem!...

Karpuzların bazılarına nereden düştüğü meçhul bir güneş vuruyor, sokağın başından bir vantilâtörden eser gibi bir meltem esiyordu.

- İşte, dedi, bizim sergi de böyle olacak.

Sonra indiğimiz yokuşu ağır ağır çıktık. Kararan güne karşı bir karpuz sergisini düşündük:

Bir karpuzun üzerine mumu yakardık. Mum kara ve kocaman karpuzun üstünde ağustos gecelerini sallar dururdu. Çırağımız önce küçük, hurda bir karpuzu kesmiş, yemiş; sonra kocaman bir karpuz başını koymuş uyumuş olurdu. Arkadaşım hâlâ Tekirdağları kara beneklerden, kara benekleri alacalardan, vodinaları topatanlardan ayırırdı. Bazen bir Kırkağaç kavununu eline alır, bana döner:

- Bir başka cins Kırkağaç, derdi: Bunu ayrı koyalım. Bu kışa dayanır. Kışın bile çürümez, yumuşamaz. İçi buz tutar. Kışın soba kenarında bunu kesmek lâzımdır. Ilık suya koymalı bir müddet, ılık suda kaldıktan sonra kesip yemelidir. Tadına doyum olmaz.

Sonra her iş biter. Simsiyah külhanbey gömleğini çıkarır, bir Yenicami gömleği giyiverirdi. Ceketini serginin tahtasına çakılmış çividen alır, omuzlarına bırakır:

Haydi gidelim, derdi. Köprüden biraz vapurları seyredelim. Hem hava almış oluruz.

Sait Faik ABASIYANIK

Seçme Öyküler

Bilinmeyen Kelimeler:

Enrika : Bir işi sağlamak veya bozmak için girişilen gizli çalışma, oyun, dolap, dalavere, hile.

Fanilâ : Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş iç çamaşırı.

Külhanbey : Kendine özgü giyiniş ve konuşma biçimi olan, argo kullanan, başıboş, haylaz delikanlı, kabadayı.

Lâhza : Zamanın bölünmeyecek kadar kısa parçası.

Meltem : Yazın karadan denize doğru esen mevsim rüzgârı.

Proje : Tasarlanmış şey, tasarı.

Deyimler ve Sözcük Öbekleri:

Şakakları zonklamak : Göz, alın ve yanak arasındaki bölgenin çok ağrması.

Tadına doyum olmamak : Çok lezzetli olmak.

Yaprak oynamamak : Havanın rüzgârsız ve çok durgun olması.

16. ŞİKÂyetLER- FIKRA(GAZETE FIKRASI)-S, 71

Hemen her akşam eve içim sikkın dönüyorum. Niçin? Bu niçinin cevabı yok. Bir işim mi sarpa sardı? Bir yerim mi ağrıyor? Birisiyle mi çatıştım? Hayır... Sadece içim sikkın.

Belki siz de benim gibisiniz. Belki herkes, bütün vatandaşlar böyle, sebepsiz bir bunaltı içindeler...

Hayır, hayır, bu üzüntülerin sebebi mi yok dedim?... Evet, sebebi yok amma sebepleri var.

Dikkat ediyorum: Bizim bütün büyük şikâyetlerimiz, bir küçük şikâyetler toplamıdır: Ruhumuzun kumbarasını, hemen hemen hiçbir değeri kalmayan metelikler gibi, metelik kıymetini aşmaz gündelik şikâyetlerimiz dolduruyor.

Eğer, bir ilmî simya uzmanı, akşam karanlığında yüzümüzde satır satır uzanan çizgileri okusa, ne küçük, ne değersiz, ne hiçten dertler dinleriz.

İskele kapısını geç açan memur, gişede bulunmayan biletçi, tramvayı durdurmayan vatman, sokağı suratınıza süpüren temizlik işçisi, fazla para isteyen şoför, parmakları kokan berber, karası ellerinize sıvanan gazete, merhametinizi iğrendiren dilenci...

İşte, Tanrı'nın günü, ruhumuzun kumaşını delik deşik eden güveler.

İnsan denen büyük kıymeti, küçük ihmallerin kurbanı olmaktan kurtarmalıyız.

Yusuf Ziya ORTAÇ

Beşik

Bilinmeyen Kelimeler:

Güve : Kurtçuğu deri, yapağı, yünlü kumaş ve dokuma yiyen bir böcek.

İhmal : Gereken ilgiyi gösterememe, boşlama, önem vermeme, savsaklama.

Merhamet : Bir kimsenin veya bir canlının karşılaştığı kötü durumdan üzüntü duyma, acıma.

Metelik : 1. On para değerinde sikke. 2. Çok az para.

Vatman : Tramvay sürücüsü.

Deyimler ve Sözcük Öbekleri

Delik deşik etmek : Bir canlının vücudunda bir araçla bir çok yaralar, kesikler açmak.

Kurban olmak : Bir kimse veya bir şey için kendini feda etmek.

Sarpa sarmak : Güçlüklerin ortaya çıkması, çözülmesi güç duruma gelmek.

17. İNSANLA GÜZEL-ŞİİR- (NÜKTELİ)-S, 74

Her şey insanla güzel!

Doğan güne karşı gerinen evler,

Mavi rüzgârların koştığı sokak...

İnsan olmazsa kötü resimler gibi

Lâcivert bahçelerde başlayan bahar,

Temmuz tarlalarında başak.

İnsanlar, canım insanlar,

Işıklar, güneşler hep sizin için.

Sizinle anlamlı yıldızlar, deniz.

Sizinle bölüşür sevinci kuşlar.

Siz varsınız, korkunç değil

Karanlığı gecelerin.

Çoğunuz iyi yürekli insanlar

Ama mutsuz.
 Acı hep, mevsimler yörenizde
 Ekmeğiniz kıt,
 Aşınız tuzsuz.

Sabahlar sizinle aydınlık.
 Elleriniz uzandıkça mavi bulutlara,
 Sizin için kızarır dallarda yemiş.
 Bir sevince karşılık bin acınız var.

Dostluklar var sıcak, sevgiler sonsuz.
 Savaşlar, kinler, öfkeler neden?
 Bırakıp gidirsiniz gene de
 Dünya bu kadar güzelken!

İlhan GEÇER

Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri

18. NASIL OKURDU?-. BİYOGRAFİ-S, 75-76

Atatürk için okumak engin bir tutku, vazgeçilmez bir gereksinimdir. O, çalışma saatlerinin çoğunu kütüphanesinde geçirmiştir. Burada saatlerce hatta günlerce kitap okuduğu yakınları tarafından gözlenmiştir. Onun kitap okumada da belirgin özelliklerinin bulunduğu bilinmektedir. Örneğin ilgisini çeken ya da çalıştığı konu ile ilgili bir kitabı eline aldığı anda sürekli okur, bitirmeden bırakmaz.

Bu özelliği hakkında genel sekreteri Hasan Rıza Soyak şunları söylüyor:

Bir geziden Ankara'ya dönüyordum. Sabahleyin trenden iner inmez doğru Köşk'ü gitmiş, özel hizmetine bakanlara ne durumda olduğunu sormuştum: “İki gün, iki gecedir ki durmadan kitap okuyor; yalnız birkaç kere banyo yaptı ve koltuğunda dinlendi.” dediler.

İzin alıp yatak odasına girdim; beyaz keten gecelik entarisi ile, geniş koltuğuna bağdaş kurmuş, dinleniyordu: elinde bitirmek üzere olduğu kitap vardı, bana:

“Hoş geldin, otur bakalım... Elime bir tarih kitabı geçti... Bilmem ne zamandan beri okuyorum.” dedi; hayretle sordum:

“Yorulmadınız mı Paşam?”

“Hayır; yalnız gözlerim yaşıyor, fakat onun da çaresini buldum. Birkaç metre tülbent aldırđım, işte gördüğün gibi parça parça kestirdim; ara sıra bunlarla gözlerimi kuruluyorum.”

Atatürk’ün kütüphanesindeki çalışmalarına ve kitap okuma şekline ilişkin olarak da Prof. Dr. A. Afetinan şu bilgileri vermektedir.

“Yeni Köşk’te, kütüphanesindeki yazı masasında oturduğu pek nadirdir. Daha ziyade orta yerdeki uzun ve geniş masanın üzerine, çeşitli kitap ve lügatleri dizdirirdi. Sık sık içtiği kahve, uzun çalışmalarına biraz ara verdirebilirdi. Çalıştığı yerdeki kitaplarının yeri değışmemeli idi. Tarih kitaplarını daima harita ile takip ederek okur ve savaşlar için ayrıca krokiler çizirdi.

Atatürk’ün kitap okurken bir diğeri özelliğı de; okuduğı bir kitabın önemli yerlerine kendine özgü işaretler koyması, satır altlarını kırmızı ya da mavi kalemle çizmesi, sayfa kenarlarına notlar almasıdır.

Onun dikkatle okuduğunu siz okuyacak olsanız; işaretlemiş olduğu şekilleri bilmiş olsanız, kitabın bütün ilginç yönlerinin belirtildiğı meydana çıkar.

Cemil SÖNMEZ

Atatürk ve Okuma Sevgisi

Bilinmeyen Kelimeler:

Entari : Genellikle tek parçalı kadın giyeceğı.

Kroki : Bir konu veya nesnenin başlıca özelliklerini yansıtabilecek biçimde hazırlanan taslağı.

Lügat : 1. Kelime, söz, sözcük. 2. Sözlük.

Tülbent : Pamuktan, ince ve seyrek dokunmuş hafif ve yumuşak bez.

19. DEĞİŞME- DENEME- S. 78-79

İkide bir duyarsınız, şunun bunun için değışti, fikir değıştirdi diye bir söz çıkarırlar. Çoğu öfkeyle karşılar bunu, dudak büker, kınayıverir, kimi de üzülür, vefasızlığı içi götürmez. Bana sorarsanız, ne yalan söyleyeyim? Ben çabuk inanmam öyle şeylere. Kolay mı fikir değıştirmek? Herkesin harcı mı? Bir kere bir fikri olacak kişinin. Bir de yetmez, en aşağı iki; birini bırakacak, öbürünü savunacak. Nerede o bolluk?...

...

Benim bildiğim, gördüğüm, bu yeryüzünde pek az kimsenin bir fikri vardır, pek az kimse fikirlerle uğraşır. Kişioğlu düşünen bir varlıkmış, düşünebilir demek daha doğru olur. Canı isterse düşünür. Yapacak başka bir iş bulamayıp pek bir bunalınca düşünür. Düşünür, düşünür ya, çıkarını düşünür, gemisini kurtarmayı düşünür, gününü gün etmeyi düşünür, başı sıkışınca arpacı kumrusu gibi düşünür, kötü kötü düşünür, fikirler üzerinde düşünmez. Ne diye yorsun kendini? Düşünmeyi uzmanlara ısmarlamıştır. Onların dedikleriyle yetinir. İnanır, sımsıkı inanır, gerekirse – gerekme de – öldürölüp ölmekten bile çekinmez, gene de kendi kendine düşünmeye katlanmaz. Düşünmek de göze alınacak şey midir? Bakacaksınız, birbirine uymaz türlü türlü fikirler, hepsinin de az çok bir doğruluğu var, içlerinde birini seçeceksiniz... Diyelim ki birini daha bir çekici buldunuz, ya o da sizin menfaatlerinize uymazsa? Adamın biri de çıkmış: “Bir kimsenin düşünceleriyle çıkarları arasında bir ayrılık, bir uzlaşmazlık görmezsem, inanmam ben onun gerçekten düşündüğüne.” diyor. İyisi mi, siz de tatlı tatlı yaşamaya çalışırsınız.

Kişioğlu düşünen bir varlıkmış... Hem düşünmez hem de kendisi için böyle denilmesinden hoşlanır. Hazır basmakalıp fikirleri körü körüne benimser, sonra da kurum kurum kurulur: “Ben düşünüyorum işte!” diye.

Nurullah ATAÇ

Karalama Defteri / Sözden Söze

Bilinmeyen Kelimeler:

Basmakalıp : Özgünlüğü olmayan, değışiklik göstermeyen, bilineni tekrarlayan, harcıâlem, klişe.

Kınamak : Yapılan bir işin kötü olduğunu belirten biçimde söz söylemek, ayıplamak.

Kişioğlu : İnsan, insanoğlu.

Vefasız : Vefası olmayan, sevgisi çabuk geçen, hakikatsiz.

Deyimler ve Söz Öbekleri

Arpacı kumrusu gibi düşünmek : Ne yapacağını bilmeyecek derin derin düşünmek.

Başı sıkışmak : Herhangi bir güçlük karşısında bunalmak, zor durumda kalmak.

Dudak bükmek : Bir şeyi beğenmediğini, küçümsediğini belli etmek, umursamamak.

Gemisini kurtarmayı düşünmek : Güç bir duruma düşünce sadece kendi çıkarlarını korumaya çalışmak.

Göze almak : Gelebilecek her türlü zararı ve tehlikeyi önceden kabul etmek.

Kurum kurum kurulmak : Büyükmek, böbürlenmek.

20. VAN GÖLÜ'NÜN ŞAFAĞI-GEZİ- 84-85

Erniş, Van Gölü'nün doğu ucunda, Esrük dağının eteğine kurulmuş doksan evlik bir köydür. Esrük dağının toprakları, kayaları kan dökülmüş gibi tepeden tırnağa kıpkırmızıdır.

Kan kırmızısı ve çimen yeşili... Gün ışığı da yeşile, kırmızıya boyanıyor. Toprak gök kuşağı gibi oluyor. Uçsuz bucaksız karlar ortasında kurulmuş birer adacık bu topraklar.

Erniş köyünde bir yaşlı adam var. Adı Ali Menco. Doksan sekizinde bu yıl. Ama daha dinç. Yüzü büyük, pembe. Sakalı süt beyaz, kocaman. Sanki kucağındaki sakal değil de bir kucak pamuk. Ali Menco'yla dost olduk. Sohbeti tatlı bir adam. Çok az konuşur. Belki günde bir kere. Ama konuşunca da hoş konuşuyor. Boş, havaya lâf ettiği yok. Kuştan, kurttan, böceklerden, yılanlardan, cümle mahlûkattan haberdar. Yaşayışlarını bir bir biliyor. Suyu, toprağı, yağmuru, ekini, ağaçları en ilginç yerinden yakalamış. En ilgili yönlerini söylüyor. Bilmediğim, duymadığım şeyler söylüyor dünyaya dair.

Bir gün bana gölü gösterdi. "Bu göl sihirlidir." dedi. "Bu gölü baştan aşağı gez. Gece gündüz gez. Sihirini sen de göreceksin. Bu gölde günün doğuşunu, günün batışını mutlak seyret. O zaman sihrini görürsün."

...

Van Gölü'nün mavisi hiçbir maviye benzemiyor. Bir başka mavi. Kalın bir camı kesip, kesitine bakın, işte o maviye azıcık yaklaşıyor. Bir başka mavi ki tarif edilemez.

Yalnız mavi değil. Göl, günün her anında bir başka renge giriyor. Bu renkler de bildiğimiz, gördüğümüz renklerden değil... Meselâ bir an yeşil oluyor. Görülmemiş bir yeşil. Yeşilin de bir yanı yaprak yeşili, bir yanı zehir yeşili... Karışıyor.

Bir bakıyorsun, morumsu bütün su, bir bakıyorsun açık maviye dönüyor. Bir yeri turunculaşıyor durup dururken. Bir yeri de bozarıveriyor. Sonra da dalga dalga renkleri görmek için zamanını beklemek gerek. Göl kıyısının insanları bunu biliyorlar.

Günün batması da bir acayip... Süphan dağının ardına usuldan çekiliyor gün. Derken iniveriyor. Sonra Süphan dağından bir al ışık fırlıyor, gölün batı ucundan giriyor, şimşek gibi kayarak, dağa doğru uçarak doğusundan çıkıyor. Bu al ışık oyunu bir, iki, üç dakika sürüyor. Bundan sonra da göl karanlık olacağına bir an için süt beyaz kesiliyor. Tabi gölün ortaları gene kapkaranlık. Sadece kıyılar beyazlaşıyor. Karlı dağların göle vuran aksi olsa gerek.

Dağlar da yarı dumana, yarı ışığa batmış. Bir an geliyor, cümle dağlardan ışık fışkırıyor. Ortalık aydınlığa, ışığa boğuluyor. Gölün ışıkları karlı dağlara, karlı dağları göle... Bazı, ışıktan göle bakamıyorsun. Gözlerin yoruluyor. Dağlar altından aydınlatılmış gibi. Dağlar billûrdanmış gibi. Çok gezdim tozdum. Bu dağlara benzer dağlara hiç rast gelmedim. Dağlar biraz heybetli, biraz karanlık olur.

Gece yarısından iki saat önceydi ki motorcu beni uyandırdı.

“Babo,” dedi. “Tam sırasıdır. Denize açılalım.” Buralarda göle deniz diyorlar.

Biz motorla pat küt yol alırken doğudaki dağların başı ağarıverdi. Motorcu gazı kesti. Göl hafifçe dalgalı. Beşik gibi usul usul sallanıyor.

Ben gözümü günün doğacağı yere, gittikçe ağaran dağların tepelerine diktim. Heyecanla sihri bekliyorum. Bizim ak sakallı sihrini. O söylemedi sihrin ne olduğunu ya, ben başkalarından duydum, inanmadım. Şimdi bekliyorum. Bulduğumuz yer tam gölün yarı yeri, doğudaki ucundan Süphan dağı daha yakın...

Ağaran tepelerden birkaç bulut kalktı. Bulutların alt uçları parlıyordu. Derken, bir dilim kırmızı köz gibi, güneşin bir ucu çıktı, battı. Derken yarısı çıktı battı. Çıktı battı. Sayamadım. Belki on, on beş kere... Dallar sallanıyor gibi. Azıcık bir ara verdi. Sonra çıkıp batmaya başladı. Sonra güneşin tümü birkaç kere şimşek hızıyla dağların

tepelerine çıktı, çıktı; geri battı. Sonra kan kırmızı bir yuvarlak karlı dağın tepesine oturdu.

Ve her gün Van Gölü'ne güneş böyle doğar işte. Gerçekten bir sihirdir bu, büyüdür. Güneşin büyüsidür. Kocaman güneş yalımı karlı dağları kana boyayarak çıkıp çıkıp batıyor. Bir dakikada belki on kere.

Yaşar KEMAL
Türkiye Tatil Rehberi
(Kısaltılmıştır.)

Bilinmeyen Kelimeler:

Dinç : Gücü ve sağlık durumu yerinde, zinde.

Haberdar : Haberli, bilgili.

Mahlûkat : Yaratıklar.

Sihir : Büyü.

Tarif : 1. Tanım. 2. Bir işin yapılış yöntemini açıklama, belirtme. 3. Bir yerin bulunduğu yeri, çevreyle ilgisini belirterek açıklama.

21. ATATÜRK'ÜN MİLLÎ EĞİTİM KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ

“Cumhurbaşkanı olmasaydınız ne olmak isterdiniz?” sorusuna: “Millî Eğitim Bakanı...” karşılığını veren Atatürk, “eğitim”e ne kadar önem verdiğini bu sözüyle belirtmiş oluyor. Eğitime bu derece önem veren Atatürk, eğitim alanında da “bağımsızlık ve lâiklik” ilkelerinden ayrılmaz. Başka kültürleri olduğu gibi almayı, ezberciliği benimsemez. Ulusal bilinç oluşturmayı ve çağdaşlaşmayı amaçlar. Kişilerin eğitiminde yeteneğin geliştirilmesi ve yaratıcılığı öngörür.

“Bir millî eğitim programından söz ederken, eski devrin boş inançlarından ve yaradılış niteliklerimizle hiç de ilgisi olmayan yabancı fikirlere, doğudan ve batıdan gelebilen bütün etkilerden tamamen uzak, millî karakterimiz ve tarihimizle uyumlu bir kültür kastediyorum. Çünkü millî dehamızın tam olarak gelişmesi, ancak böyle bir kültür ile sağlanabilir. Herhangi bir yabancı kültür, şimdiye kadar takip edilen yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını tekrar ettirebilir. Kültür, ortamla uyumludur. O ortam, milletin karakteridir.”

“Yetiştirilecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekları öğrenimin sınırı ne olursa olsun, ilk önce ve her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine ve millî geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir.”

“Müspet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir eğitiminde olduğu kadar beden eğitiminde de yeteneği artmış ve yükselmiş olan erdemli, güçlü bir nesil yetiştirmek, ana siyasetimizin açık dileğidir.”

Eğitim ve öğretimde zümresel ya da kültürel farklılıkların ortadan kaldırılması amacıyla Öğretim Birliği Yasası çıkarılmıştır. Atatürk, 1922'de Bursa'da öğretmenlere hitaben şöyle demiştir: “Hanımlar, Beyler! Kat'iyen bilmeliyiz ki iki parça hâlinde yaşayan milletler zayıftır, hastalıklıdır.” Büyük önder 2 Şubat 1923'te İzmir'de yaptığı bir konuşmada da toplumların iki cinsten oluştuğunu hatırlatmış ve: “Bizim toplumumuza bilim ve fen gerekiyorsa, bunları aynı derecede hem erkek hem kadınlarımızın elde etmeleri gereklidir...” 1924'te Öğretim Birliği Yasası (Tevhid-i Tedrisat Kanunu)'yla kız ve erkek çocukların okullarda bir arada öğrenim görmesini öngören karma eğitim benimsenmiştir. Karma eğitim kadın erkek eşitliğini simgeleştirmiş ve Medenî Kanununun 1926'da kabulü ile kadınların sosyal hakları güvence altına alınmıştır.

Mehmet KAPLAN

Edebiyat Dergisi

Bilinmeyen Kelimeler:

Benlik : Bir kimsenin öz varlığı, kişiliği, şahsiyet.

Deha : Bilimde, sanatta, edebiyatta vb. alanlarda insan zekâsının, insan kişiliğinin erişebileceği en yüksek kerte, dâhilik.

Lâiklik : Devlet işlerini din işlerinden ayırma; devletin, din ve vicdan özgürlüğünün gerçekleşmesi bakımından tarafsız olması.

Program : Belirli şartlara ve düzene göre yapılması öngörülen işlemler bütünü.

22. YABAN- ROMAN-(S.91)

(Ahmet Celal, Çanakkale Savaşı'nda tek kolunu kaybeder. Ahmet Celal, açığa alınca emir eri Mehmet Ali'nin köyüne yerleşir. Köylüler onu aralarına almaz ve ona 'yaban'derler. Ahmet Celal, hayalinde canlandığı Türk köylüsü ile karşılaştığı bakımsız, yoksul köylü gerçeği karşısında şaşkına döner. Mehmet Ali'nin ailesinden umduğu yakınlığı göremez. Şeyh Yusuf gibi din sömürücülerine karşı köylüyü uyandırmaya çalışır. Mehmet Ali askere çağrılınca iyice yalnız kalır. Mehmet Ali'nin kardeşi İsmail, Emine ile evlenir. Ahmet Celal ile Emine arasında zamanla yakınlık doğar. Bu sırada düşman köye yaklaşır. Ahmet Celal, köylüleri düşmana karşı direnmeye razı etmeyi başaramaz. Düşman köye gelir, birkaç gün kalır ve Sakarya Meydan Muharebesi için cepheye gider. Cephede yenilen düşman kaçarken köylüye eziyet eder. Ahmet Cemal ile Emine köyden kaçarken yaralanırlar. Ahmet Cemal, günlüğünü Emine' ye bırakarak bilinmeyen bir yere gider.)

Subaylar, Bekir Çavuş'un işaret ettiği yerde, derme çatma bir çadırda oturmuşlar, bir şeyler yiyorlar. Daima yanımdaki askerlerle beraber yanlarına yaklaştım. Fransızca:

- Müsaade ederseniz sizinle bir iki söz konuşmaya geldim, dedim.

Dört kişi idiler. Dördü de birden ayağa kalkıp telaşla bana doğru yürüdüler.

İçlerinden biri:

- Siz kimsiniz? Burada işiniz ne? dedi

- Ben, gördüğünüz gibi, bir sakat askerim. Bu köye çekilmiş oturuyorum ve size askerlerinizin köylülere ettikleri ezadan şikayete geliyorum.

- Ne gibi? Ne gibi?

- Haydi köyü yaktınız, para ve yiyecek namına ne varsa aldınız. Fakat, şu biçare insanlara eza edilmesinin mana ve lüzumunu anlayamıyorum.

Subay, kaşlarını çatı:

- Yunan askeri öle şey yapmaz. Yanlışınız var, dedi.

- Nasıl yanılmış olabilirim? Şimdi gözümle gördüm. Bir çoban çocuğu benim evimde öldürülmüş yatıyor.

- Eh, kim bilir ne yapmıştır? Bize husumet gösterenlere karşı, en şiddetli tedbiri almakla mazuruz. Biz oyun oynamıyoruz. Savaşıyoruz.

- Köyü yakmanızı, zahiresiz ve parasız bırakmanızı anlıyorum. Fakat tekrar ediyorum ki kadınlara ve çocuklara edilen eza ve cefaları lüzumsuz bir zulüm telakki ediyorum.

- Rica ederim sözcüklerinizi tartarak söyleyin.

Arkasına dönüp bana yol vermek isterken birden hatırına önemli bir şey gelmiş gibi:

- Durun, durun... Biraz gelir misiniz buraya... dedi.

Ve arkadaşlarına Rumca bir şeyler söyleyerek beni gösterdi.

- Siz bir subaysınız öyle mi? Ne zaman? Nerede?

- Umumi harpte muhtelif cephelerde bulundum.

- Kolunuzu nerede kaybettiniz.

- Çanakkale'de... dedim.

- Ha ha öyle ise siz mükemmel bir Kemalistsiniz.

- Bir Kemalist mi ? Evet. Fakat Çanakkale'de harp ettiğim için değil, sade bir namuslu Türk olduğum için...

- Şu halde niçin cephenin öbür tarafında bulunmuyorsunuz?

Ben gene susuyorum. Subay devam ediyor

- Mutlaka bizim buralara kadar geleceğimizi tahmin etmediniz ve rahatınızı bozmak istemediniz. Lakin işte görüyorsunuz ki geldik ve isteseydik daha ileri gidebilirdik.

Ben susmakta ısrar ediyorum.

- Gidemez miydik sanıyorsun? Öyle bir giderdik ki... Fakat bizim maksadımız zafer değildir. Biz, barışı temine çalışıyoruz. Kaç yıldır dövüşmekten bıkmadınız mı? Siz Türkler dövüşmekten başka bir şey bilmez misiniz? Bütün cihan barış istiyor, yalnız siz Kemalistler, ateşe devamda inat ediyorsunuz. Subaylardan biri daha atıldı ve gayet fena bir Fransızca ile:

- Günün birinde aklınız başınıza gelecek amma, iş işten geçtikten sonra, dedi.

(Yakup Kadri Karaosmanoğlu- Yaban)

Bilinmeyen kelimeler:

Cefa: büyük sıkıntı, üzüntü, eziyet

Eza: üzme sıkıntı verme, eziyet etme

Husumet: hasım olma durumu, düşmanlık

Mazur: mazereti olan.

Muhtelif cepheler: çeşitli cepheler.

Umumi harp: genel savaş. 1. Dünya Savaşı

Temin etmek: korkusunu gidermek, elde etmek.

Fena: kötü

23. MUSTAFA KEMAL PAŞA ANKARA'DA –ANI- S.96

Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas'tan yola çıktığı ve yakında Ankara'ya geleceği haberi, bizim okulda yıldırım hızıyla yayıldı ve arkadaşlar arasında büyük bir sevinç ve coşku doğurdu. Biz, Yozgat Lisesi'nden gelmiş olanlardan yedi sekiz arkadaş ülke sorunlarıyla çok yakından ilgileniyorduk. Bu haberi duyunca Paşa sanki doğrudan doğruya bize konuk geliyormuş gibi sevindik. Hemen Müdür yardımcısına başvurup Mustafa Kemal Paşa geldiğinde onu karşılamaya gitmek için izin istedik. “ Zaten okula gidip karşılayacağız, ayrı izin olmaz.” Dedi.

Birkaç gün sonra Paşa'nın 27 Aralık 1919 günü Ankara'da olacağı haberini aldık. O gün büyük bir telaş, sevinç ve coşku içinde hazırlanıp aşağı holde toplanarak sıraya girdik. Mustafa Kemal Paşa'nın geleceği yola kadar gidip arka arkaya iki sıra halinde yol kıyısına dizildik. Ben ön sıraya düştüğüm için duyduğum sevinci hiç unutamam.

Yakın ilçelerden ve köylerden karşılayıcı olarak gelenler de Ankaralıları katılmıştı. Bugünkü Genelkurmay Başkanlığı binasının bulunduğu yerden Ankara'nın Ulus Meydanı'na kadar bütün yol kıyılarını ve ovası on binlerce kişi doldurmuştu. Yaya ve atlı Ankara seğmenleri yerel giysileriyle dikkati çekiyor, bunlardan bir bölümü düzeni sağlıyor, trafik polisi görevini yapıyordu. Bizim Lise öğrencilerinin bulunduğu yerin hemen yanı başında, sol yanımızda- birkaç gün sonra Ankara'dan kaçtıklarını öğrendiğimiz iki Fransız işgal subayı da karşılayanlar arasında bulunuyordu.

Yolun iki kıyısını dolduran kalabalıktan ansızın bir kımıldama oldu, başlar öne uzandı. Mustafa Kemal ve arkadaşları bizim bulunduğumuz yerden epeyce uzakta otomobilden inmişler, yürüyerek geliyorlardı. Onun yanındakilerden yalnız Hamidiye kahramanı diye adlandırılan Rauf beyi resimlerinden tanıyordum. Paşa'nın sağında yürüyordu. Solunda ve arkasında yürüyen kişilerin kim olduğunu bilmiyordum. Zaten

gözlerimi Mustafa Kemal Paşa'dan ve Rauf Bey'den ayırıp onlara bakmıyordum bile. “Yaşa, var ol!” sesleri ve sürekli alkışlar, yöreyi çınlatıyordu. Bir ara sol yana dönerek Fransız subaylarına hınçla baktım. Kılıçlarını omuzlarına doğru kaldırmışlar, selam vaziyeti almışlardı.

Mustafa Kemal Paşa, üç beş adımda bir sağına veya soluna bakıp sağ elini başına götürerek selam veriyor ve böylece yol boyunca birikmiş olan halkın alkışlarını yanıltıyordu. Başında kuzu derisinden gri bir kalpak, sırtında açık renkli, belinden kemerli gri bir palto vardı. Rauf Bey, alçak kalıplı bir fes ve gri uzun bir palto giymişti.

Birinci Dünya Savaşı'nda Anafartalar Kahramanı, 1919 Temmuzundan beri de Erzurum ve Sivas Kongreleri'nin ve Anadolu ve Rumeli Mudafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin başkanı olan Mustafa Kemal Paşa'yı karşıımızda görüyorduk. Daha Yozgat'ta bulunduğumuz sırada bile içimizde onu görmek özlemi uyanmıştı. İşte şimdi on beş yirmi adım sonra yanımızda olacaktı. Yüreğim sanki göğsümden dışarı çıkacakmış gibi çarpıyordu. Önümüzden geçerken bütün öğrenciler hep birlikte onu ne kadar yürekten alkışlamıştık. Bizlere doğru baktı, elini başına doğru götürüp alkışımıza selamla karşılık verdi. Bu bakış sırasında onun olağanüstü, etkili mavi gözlerini görerek ürperdim. Bu dik yürüyüşlü, ince endamlı, çok ciddi- hatta sert denebilecek kertede ciddî bakışlı adamda insanı büyüleyen, insanın ruhunu sanki benliğinden söküp alarak kendisiyle birlikte götüren insanüstü bir görünüm vardı.

Onlar geçtikten sonra halk da arkalarından yürüyerek onları izlemeye başlamıştı. Başımızdaki müdür yardımcımız biz öğrencileri Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını izleyen kalabalığa karıştırmadan, iki sıra halinde ve serbest yürüyüşle okula getirdi. O akşam arkadaşlarımızla aramızdaki tek söyleşme konusu hep Mustafa Kemal Paşa idi.

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu

Bilinmeyen kelimeler:

Fes: Şapka yerine kullanılan kırmızı, silindir biçiminde başlık

Hol: Sofa, salon aralığı

Kalpak: Deri kürk ve kumaştan yapılmış başlık

Kerte: Derece, radde

Seğmen: Bayram günlerinde, düğünlerde törene yerli giysilerle atlı ve silahlı olarak katılan yiğit.

Yerel: belli bir yer ile ilgili olan.

24. BİR FİNCAN KAHVE – SOHBET-(S, 100)

Anadolu'nun geleneksel konukseverliği dillere destandır... Bu konukseverlik önce kahveden başlar. Sizi bir acı kahve içmeye çağırarak dostunuza “ Neden acı kahve” diyemezsiniz? Bu acılıta, yıllar yılı sürececek bir tatlılık, yakın bir dostluk vardır. Bu yüzden Anadolu'da bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır sözü, her yerde her zaman söylenir durur.

Tarihçilerin verdiği bilgilere göre, kahve ilk olarak 16. yüzyılda Osmanlı Devleti'ne girmiş ve Anadolu'ya yayılmıştır. Anadolu'ya yayılan kahve, keyif verdiği için bir ara yasaklanmış, içenler ağır cezalara çarptırılmışlardır. Bakmışlar ki kahve içiminin önüne geçilmiyor, hele büyük konaklarda kahveden vazgeçilmiyor, tütün yasağı gibi kahve yasağı da kaldırılmış; kahve İstanbul'un ve Anadolu'nun günlük hayatına girmiş, ekmek gibi, su gibi ihtiyaç maddeleri arasında yer almıştır. Usta ellerde özene bezene pişirilen kahvelerimizin şöhreti dünyaya yayılmış; pirinç cezvelerde pişirilerek, kulpsuz “kallavi” fincanlarda içilen; sadesinden şekerlisine, türüm türüm kokan, buram buram tüten kahveler, Türk kahvesi adıyla dünyanın her yerinden aranır olmuştur.

Eş dost ziyaretlerinde ikramın başını çeken kahve, öyle gelişigüzel pişirilmez, pişirilirse konuğa saygısızlık sayılırdı. Hele ziyarete gelen konuk, ehlikeyf bir kahve tiryakisi ise, kahveden kahveyi getirene kadar bir tazelik arardı. Kahve üzerine şu beyit o günlerde söylenmiştir:

“ Ehlikeyfin keyfini kim yeniler, kim tazeler?

Taze elden, taze pişirilmiş, taze kahve tazeler.”

Kahve tiryakileri, kahvesiz edemezlerse de aslında kahve, eş dost ve yarânın bir arada sohbetine kapı açar, daha doğrusu bu sohbetin önsözü olurdu. Kahvenin ve kahvehanenin birer bahane, istenilenin dostlarla sohbet olduğunu ifade eden şu beyit dillerden düşmezdi:

“ Gönül ne kahve ister, ne kahvehane

Gönül sohbet ister, kahve bahane.”

Sıkıntılı günlerinde yanına uğramayan iyi gün dostlarına, şairin şu çağrısı ne kadar manalıdır:

“Kahvelerim pişti gel,
Köpükleri taşı gel,
İyi günün dostları
Kötü günüm geçti gel.”

İçilen bir fincan acı kahve ama kırk yıl hatırı var, içenler, hatır saymasını, gönül almasını bilenler için...

“ Kahvenin yüzü kara kim demiş içilmez,
Gönlü ak, dili tatlı hatırından geçilmez.”

Yolunuz bu töreyi sürdüren bir Anadolu köyüne düşerse sakın ola kahveyi geri çevirmeyiniz. Anadolu'nun gönlü incinir. Bu gönül sizinledir.

Mehmet ÖNDER
Aldı Sözü Anadolu

Bilinmeyen Kelimeler:

Ehlikeyf: Rahata düşkün kimse keyif sahibi

Gelenek: Toplumda eskiden kalmış, kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel alışkanlıklar, bilgi töre ve davranışlar, anane.

Tiryaki: Afyon, tütün, çay, kahve gibi keyif veren maddelere alışmış kişi.

25. MEKTUP – MEKTUP- S. 104

Antalya, 14 AĞUSTOS 1973

“Değerli dostum,

Sana Antalya'nın Lara Plajı'ndan yazıyorum. On beş gündən beri ailece buradayız. Denize giriyor, kumda güneşleniyor, bol bol dinleniyoruz.

Bilmem daha önce bahsetmiş miydim? Ben Liseyi Antalya'da okudum. Bizim okuduğumuz yıllarda(1941-1943) Lara'nın sadece adını duyardık. On iki kilometrelik

yolu katheip, buraya gelmek bir mesele idi. Denize girmek, kumda marsık gibi kararmak da pek adet olmamıştı. Sıcaklar bastırınca çareyi Antalya'dan kaçmakta bulurduk. Biz memleketlerimize giderdik, Antalyalılar da mümkün olduğu kadar yaylalara çıkarlardı. Bugün olduğu gibi plaj evleri (burada kullanılan bir deyimle "oda") modası yoktu. Yalnız Lârâ değil, şehre üç kilometre uzaklıktaki güzelim Konyaaltı Plajı da bomboş bir alandan ibaretti.

Şimdi her iki plajda da iğne atsan yere düşmüyor. Bir birine bitişmiş odalar, odalar, odalar... Beton odalar, hasır odalar, zengin odalar, fakir odalar...

Antalya şimdi bir deniz şehri olmakla kalmayıp Bursa gibi bir dağ sporları merkezi olma yolunda. Bursa'nın Uludağ'ı yerine buranın Bey dağları var. Bu dağlar üzerinde, yaza kadar karların erimediği 2000 metre yükseklikte Saklı yaylasını bizim vali bacanak keşfetmiş. Memleketin belli başlı kayakçılarını davet edip yaylayı gezdirmiş,. Sonunda bu yayla üzerinde Uludağ'dakinden daha geniş bir kayak merkezi kurmaya karar vermişler, hemen kooperatif kurulmuş, planlar çizdirilmiş, iki yüz evin yapılmasına da başlanmış. Projede oteller, eğlence yerleri...her şey var. Geçen gün bizi de götürüp gezdirdi. Dağda bir şehir doğuyor. Adına "Saklıkent" demişler. Burhaniye'de Ören Plaj Sitesi'ni, Gönen'de Denizkent'i kuran bacanağımın bu, üçüncü eseri olacak. Projenin en büyük özelliği, senenin bir çok ayında dağ sporlarıyla deniz sporlarını bir arada yapma imkanını sağlamasıdır. Saklıkent'te kayak yapanlar, yarım saat sonra aşağıya inip Akdeniz'in koynuna kendilerini atabilecekler. Bu özellikte bir şehir, dünyanın yalnız üç veya dört yerinde varmış.

Sana bu mektubu sabahın erken saatinde yazıyorum. Güneş yeni doğdu. Karşımda açık mavi, hafifçe harelenen deniz; denizin arkasında pembe, mor ve eflatuna bürünmüş dağlar var. Buraya geleli beri erken uyanmam sayesinde birkaç makale yazdım. Bir de yeni şiirim var:

"Biz göçüp gitsek aşkımız kalacak.

Nice dillerde şarkımız kalacak.

Olsa cennet yerimiz, dünyanın

Güzelliğinde aklımız kalacak.

Diye başlıyor. Devamını Hisar'ın Eylül sayısında okursun. Burada okuyup ayırdığım yazılarla birlikte bu şiiri de dün Ankara'ya postaladım.

Sen ne âlemdesin? Florya safaları devam ediyor mu? Asıl önemlisi, nazlanmasından şikayet edip durduğun ilham perisi sık sık sizin semte uğramaya başladı mı? Belki, o geliyor da sen, şu kendini kaptırıp gittiğin ders kitabı çalışmalarını yüzünden farkına bile varmıyorsun.

Allah kısmet ederse, ayın yirmi dördünde Ankara'ya döneceğiz. Belki orada yeni bir öykünü bulurum. Öykün olmasa da mektup yazmayı ihmal etme. Nuran'la birlikte selam ve sevgiler yollar; bol ilhamlar, verimli çalışmalar dileriz. Oya ve Bahar saygılarını sunarlar.

Mehmet ÇINARLI

Hisar Dergisi

Bilinmeyen kelimeler:

Bacanak: hanımları kardeş olan erkeklerden biri

Marsık: yapılıırken iyice yakılmadığı için, yakıldığında duman ve koku vererek baş ağrısı yapan odun kömürü. Marsık gibi koyu, esmer, kömür gibi simsiyah.

Moda: 1. Değişik ihtiyacıyla veya süslenme özentiyle toplum yaşamına giren geçici yenilik. 2. Belirli bir süre etkin olan

26. NASRETTİN HOCANIN KÖYÜNDE-MAKALE -110-11

Ankara'dan Eskişehir'e yolunuz düşerse, Sivrihisar'a varmadan yol üzerinde bir benzinlik görürsünüz. Benzinliğin önünde yüksekçe bir kaideye oturtulmuş Nasrettin Hoca heykeli var. Hoca eşeğinin üzerinde güleç, karşı yamaçlardaki bir köyü seyrediyor. Az ötedeki bayırın altında Nasrettin Hoca'nın doğup büyüdüğü Hortu köyü, şimdiki adıyla Nasrettin Hoca köyü var.

Hortu'da herkes bir Nasrettin Hoca torunudur. Herkes, Nasrettin Hocadan bildiğiniz ya da bilmediğiniz, duymadığınız fıkralar anlatır. Size Hocanın doğduğu evi, okuduğu medreseyi, imamlık ettiği camiyi gösterirlerse şaşmayınız. Yıkılmış, göçmüş de olsalar kerpiçleri yine de aynı topraktan kesilmiş aynı temeller üzerine bir yenisi yapılmış. Burada değişen sadece zaman... Zamanın ötesinde Nasrettin Hoca dostları, yakınları dipdiri...

Yıllar, yüzyıllar öncesi, Akşehir’de öldüğü ve bugünkü türbesine gömüldüğü gün, aslında Nasrettin Hoca, Anadolu’ya bir güneş gibi yeniden doğuyordu. O, hiç değişmeyen toplum olaylarının tabî akışı içinde, her çağda yaşayıp durdu. Her zaman, her toplulukta dile geldi. Herkes, günlük olayları, biraz da onun alaycı gözüyle, abartıcı büyüteciyle görmeye çalıştı.

Nasrettin Hocayı ölümsüzlüğe ulaştıran güç; toplumun ortaklaşa umutları, dertleri, hastalıkları, çirkinlikleri, güzellikleriydi. Nasrettin Hoca, bunları dile getiriyordu. Bir sabah Akşehir Gölü’ne yoğurt çalarken: “Hoca, göl hiç yoğurt tutar mı?” diyenlere, “Ya tutarsa!” cevabı, bir umut ışığı gibi parlıyordu.

Alışverişten dönerken, kendisine düdük ısmarlayan çocuklara verdiği cevabı hepimiz bilirsiniz:

“Parayı veren düdüğü çalar!...”

Bu söz ekonominin, ticaret hayatının değişmeyen, değişmeyecek olan kuralı değil midir?

Hocanın kürsüye çıkıp da : “Bilenler, bilmeyenlere öğretsin...” sözündeki gerçek, eğitimin temelinde oturan ana sorun değil midir?

Bir fıkrasının daha burada hatırlayalım:

Hoca bir gün susamıştır. Çeşmeye gider. Bir de ne görsün, çeşmenin kurnasında tahta bir tıkacı var. Zorla tıkacı çıkarır. Çıkarmasıyla da su gür diye boşalır. Hocayı sırlısklam ıslatır.

Hemen tıkacı yerine sokar, ardından:

“Tevekkeli, ağzını böyle tıkamışlar.”

Alınan her tedbirin bir nedeni olduğunu bu fıkradan daha güzel ne anlatabilir?

Eşekten düştüğü zaman, çevresindekilere:

“Düşmeseydim, zaten inecektim...” der.

Ye kürküm ye!... fıkrasındaki gerçek, hiçbir zaman eskimemiştir.

Nasrettin Hocayı bir halk filozofu olarak ölmezliğe ulaştıran, bizleri, yeri geldikçe düşündüren ve sırasında güldüren hep bu gerçeklerdir. Onun fıkraları toplum gerçeklerinin sözle çizilmiş karikatürleri, Anadolu’nun yetiştirdiği bir insan olan Nasrettin Hocanın hâlimize bakarak gülümseyişleridir.

Mehmet ÖNDER

Aldı Sözü Anadolu

Bilinmeyen Kelimeler:

Espri : 1. İnce anlamlı, düşündürücü ve şakalı söz, nükte. 2. Yazıda, resimde, sözde ve davranışta ince, derin anlam.

Filozof : 1. Felsefe ile uğraşan, felsefeci. 2. Felsefe yapmaya meraklı olan.

Güncel : Günün konusu olan, şimdiki, aktüel.

Kaide : Taban, ayaklık.

Kerpiç : Duvar örmekte kullanılmak için kalıplara dökülüp güneşte kurutulmuş saman ve balçık karışımı ilkel tuğla.

27. SEN BİR CEYLÂN OLSAN BEN DE BİR AVCI- HALK ŞİİRİ-S, 117

Sen bir ceylân olsan ben de bir avcı,
Avlasam çöllerde saz ile seni.
Bulunmaz dermanı yoktur ilâcı,
Vursam yaralasam söz ile seni.

Kurulma sevdiğim güzelim deyin,
Bağlama karayı alları geyin,
Ben bir çoban olsam sen de bir koyun,
Beslesem elimde tuz ile seni.

Koyun olsan otlattırdım yaylada,
Tellerini yoldurmazdım hoyrata,
Balık olsan takla dönsen deryada
Düşürsem toruma hız ile seni.

Veysel der ismini koymam dilimden,
Ayrı düştüm vatanımdan ilimden.
Kuş olsan da kurtulmazdın elimden,
Eğer görsem idi göz ile seni.

Âşık VEYSEL

Bilinmeyen Kelimeler:

Derya : 1. Deniz. 2. Bilgili kimse. 3. Bir şeyin bol olduğu yer.

Hoyrat : Kaba, kırıcı ve hırpalayıcı.

Yayla : Dağlık, yüksek bölgelerde; kışın hayat şartları güç olduğu için boş bırakılan, yazın havası iyi ve serin olan, hayvan otlatma veya dinlenme yeri.

Deyimler ve Söz Öbekleri:

Derman bulmak : Bir güçlüğü çözebilme, bir derde çare bulmak.

Tora düşmek : Ağa düşmek.

Dede Korkut Öyküleri 15. yüzyılda Anadolu'daki Türklerin yaşayışını konu alır. Türk boylarının kendi aralarındaki ilişkilerin ve Müslüman olmayan diğer milletlerle mücadelelerini anlatır.

Aşağıdaki metin, Dede Korkut Öykülerinden “Kazılık Kara Oğlu Yeğenek Boyu” adlı öyküden alınmıştır.

**28. KAZILIK KARA OĞLU YEĞENEK BOYU- DEDEKORKUT HİKAYESİ-S,
120-121-122**

(Kazılık Koca, Bayındır Handan Düzmürd Kalesi'ne akın için izin alır. Adamlarıyla birlikte Düzmürd Kalası'ne gider ve savaş başlar. Düzmürd Kalesi'nin komutanı ile Kazılık Koca dövüşür. Kazılık Koca yenilir ve esir düşer. Aradan yıllar geçer. Kazılık Kocanın oğlu Yeğenek büyür, güçlü kuvvetli bir yiğit olur. Çevresindekiler ondan, babasının esir düştüğünü saklarlar.)

Günlerden bir gün Yeğenek oturup beylerle sohbet ederken Kara Güne, oğlu Budak ile uzlaşamadı, birbirlerine söz atıştılar. Budak der:

- Burada niye lâf vuruyorsun? Mademki er diliyorsun, varıp babanı kurtarsan, on altı yıldır tutsaktır, dedi.
- Yeğenek bu haberi işitince yüreği oynadı, kara bağı sarsıldı. Kalktı, Bayındır Hanın

huzuruna vardı, yüzünü yere koydu, der:

Sabah aydınlığında sapa yerde dikilende ak otağlı

Atlas ile yapılanda gök sayvanlı

Tavla tavla çekilende şahbaz atlı

Çağırıp yardım verende bol çavuşlu

Yıkandığında yağ dökülen bo nimetli

Ben babamı öldü sanırdım, bilmezdim, şimdi bildim ki kâfire tutsak imiş.

Devletli

başın için medet! Bana asker ver, beni babamın tutsak olduğu kaleye gönder, dedi.

(Bayındır Han, Yeğenek'in isteğini yerine getirir. Yeğenek, Düzmürd Kalesi'ne gitmek için hazırlıklara başlar. Hazırlıklar sürerken dayısını rüyasında görür.)

Dayısı, Yeğenek'e şöyle der:

Gittiğimde yel yetişmezdi yedi vurgunum

Yedi bayırın kurduna benzerdi yiğitlerim

Yedi kişiyle kurulurdu benim yayım

Kayın dalı tüylerinden som altınlı benim okum

Yel esti, yağmur yağdı, yükü koptu.

Yedi kez vardım, o kaleyi alamadım, geri döndüm

Benden daha er çıkmayasın, Yeğenek'im dön,

Dedi. Yeğenek düşünde dayısına der:

Kalkıp da dayı, yerinden doğrulduğunda,

Ala gözlü bey yiğitleri yanına almadın.

Adı belli yiğitlerle sen at sürmedin.

Beş akçeli süvarileri yoldaş ettin.

Onun için o kaleyi sen alamadın.

Demiş. Yeğenek yine der:

Kese kese yemeğe yahni güzel,

Kırış gününde komutan daha güzel,

Dayım geldiğinde dursa devlet güzel,

Bildiğini unutmasa akıl güzel.

Hasmından dönmese, kaçmasa erlik güzel.

(Yeğenek, dayısını da alarak Düzmürd Kalesi'ne gider. Direk Tekür, Yeğenek'in arkadaşlarından yirmi dört beyi yener. Yeğenek, Tanrı'ya sığınarak Direk Tekür'e saldırır ve onu yener.)

Kâfirler bunu görürler ve kavga bitti diye, tutsak olan Kazılık Kocayı salıverirler.

- Hey... bey yiğitler! Kâfiri kim öldürdü? Diye söylemiş, görelim hanım, ne söylemiş:

Kazılık Koca der:

Develerin dişisini yüklü koydum

Erkek midir, dişi midir, onu bilsem

Kara ilimin koyununu gebe koydum

Koç mudur, koyun mudur, onu bilsem

Ala gözlü güzel helâlimi gebe koydum

Erkek midir, kız mıdır, onu bilsem

Bre bey yiğitler, haber bana,

Yaradanın aşkına.

Dedi. Yeğenek burada söylemiş, görelim Hanım, ne söylemiş:

Develerin dişisini yüklü koydun erkek oldu.

Kara ilde koyununu yüklü koydun koç oldu.

Ala gözlü güzel helâlini yüklü koydun aslan oldu.

dedi.

Yeğenek, babasıyla görüştü, ondan sonra öteki beyler görüştü. Sonra, hep birlikte beyler, kaleye yürüyüş ettiler, yağmaladılar.

Babasıyla Yeğenek gizli yaka tutup sarmaştılar. İki özlemli birbirleriyle buluştular, ıssız yerin kurdu gibi uluştular, Tanrı'ya şükürler kıldılar.

Dedem Korkut gelerek boy boyladı, soy soyladı. "Bu Oğuznâme, Yeğenek'in olsun." dedi.

Adnan BİNYAZAR

Dede Korkut Kitabı

(Kısaltılmıştır.)

Bilinmeyen Kelimeler

Akçe : Küçük gümüş para.

Bayır : Küçük yokuş.

Düş : Uyurken zihinde beliren olayların, düşüncelerin bütünü, rüya.

Er : 1. Erkek 2. Kahraman.

Erlik : 1;Er olma durumu. 2: Erkekli, yiğitlik.

Gök : Mavi.

Helâli : Eşi, karısı.

Kâfir : 1. Tanrı'nın varlığını inkâr eden 2. Acımasız, zalim.

Kayın : Kayıngillerin örnek bitkisi olan, kerestesi beyaz bir orman ağacı.

Sayvan : Gölgelek, saçakları olan tente.

Som : 1. İçi dolu olan, kaplama olmayan. 2. Katışıksız.

Tavla : At ahır.

Tekür : 1. Kâfir beyi. 2. Bizans İmparatorluğu'nun bağımsız valilerine verilen ad.

Yağmalamak : Yağma etmek, talan etmek.

Yahni : Kavrulmuş soğan ve salça ile pişirilen et yemeği.

Deyimler ve Söz Öbekleri:

Ala göz (elâ göz) : Sarıya çalan kestane rengi göz.

Ak otağ : Beyaz, büyük, süslü çadır.

Er çıkmak : Yiğitlik, kahramanlık göstermek.

Hasmindan dönmek : Düşmanla savaşmaktan kaçmak.

Huzura varmak : Huzura çıkmak, huzura kabul edilmek.

Kırış günü : Savaş günü.

Sapa yer : Gidilen yol üzerinde olmayan yer.

Şahbaz at : 1. İri bir tür ak doğan. 2: Çevik ve becerikli 3. Yiğit, kahraman, mert.

Yaka tutup sarmaşmak : Sarılıp kucaklaşarak özlem gidermek.

29. ATATÜRK'ÜN İNSAN SEVGİSİ VE EVRENSELLİK KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ-MAKALE- S, 125-126

Atatürk'ün düşünceleri, millî ve evrensel olmak üzere iki yanlıdır. Türk ulusunun kurtuluşu ve yükselişi millî yönünü gösterir. Evrensel düşünceleri insanlıkla ilgilidir.

Atatürk'ün uygarlık anlayışı, onun ulusal olduğu kadar hümanist ve evrensel olan anlayışının en canlı ilkesiydi. Bu ilkeyi gerek içerde, gerek dışarıda “Yurtta barış, dünyada barış!” diye yansıtmıştır. Atatürk'e göre Türkiye, devletler ailesinin bir üyesidir. Türkiye'nin bu ailede görevi, kendisi için olduğu kadar, diğer devletlerin de barış içinde mutlu olarak yaşamaları yolunda çalışmaktır.

Atatürk bunu şu sözlerle anlatmaktadır:

“Bugün bütün dünya ulusları aşağı yukarı akraba olmuşlardır. Bu nedenle insan, bağlı olduğu ulusun mutluluğunu düşündüğü kadar, dünya uluslarının huzur ve mutluluğunu da düşünmelidir.”

Atatürk: ”Dünyanın filân yerinde bir rahatsızlık varsa, bana ne dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa, tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla ilgilenmeliyiz. Olay ne kadar uzak olursa olsun, esastan şaşmamak gerekir. İşte bu düşünüş, insanları, ulusları ve hükûmetleri bencillikten kurtarır.” demiştir.

Atatürk'ün bu sözleri, bütün insanların her türlü kaygıdan uzak, sevgi, saygı ve barış ortamı içinde yaşamalarını gerektiriyor. O, her zaman insan ve yurt sevgisini içinde taşımış bir lider olarak şunları söylüyor: “Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaîyiz. Fakat sen, Türk ulusunu sonsuza kadar yaşatmak için verimli kalacaksın.”

Görüldüğü gibi Atatürkçülükte insanların başta gelen görevi ulusunu ve yurdunu sevmektir. Hiçbir sevgi, ulus ve yurt sevgisi üzerinde değildir. Kendi yurduna ve dolayısıyla insanlığa hizmet eden kişiler, Atatürkçü düşüncede değerli ve kahramandırlar.

Enver Ziya Karal

Atatürk'ten Düşünceler

Bilinmeyen Kelimeler

İlke : Temel düşünce, temel inanç, unsur, prensip.

Evrensel : 1. Bütün insanlığı ilgilendiren, üniversal. 2. Dünya ölçüsünde, dünya çağında.

30. SELİMİYE'YE DOĞRU- MEKTUP-S, 129,130

6 Eylül

Edirne, İstanbul'a çok benziyor. Yalnız, dümdüz şehre bir tepe lâzım geldiğini ilk defa anlayan Sinan olmuş ve şehrin ortasına Selimiye'yi bir dağ parçası gibi dikmiş. Selimiye, şehri yakasından tutup bir parça göklere kaldırmasa, Edirne'yi kuşatan söğüt çemberi, bu payitahtı inkâr edecek... Fakat, ne yalan söyleyeyim, ben Sinan'ın şaheserini Edirne'ye yakıştıramadım. Bir de , burada o kadar yalnız kalıyor ki! Onu saran evlerin hemen hemen hepsi, sırf mimarînin heybetini işaret etmek için çizilen sıska bir ağaç veya insan resmi kadar cüce kalıyor. Burada sıkılıyor. Onu İstanbul'da görmek isterdim. Sinan burada, fakat arşın orada! Bu tepe, ancak İstanbul'un ufuklarında lâîk olduğu aksisedayı bulacaktır.

9 Eylül

Günlerdir Selimiye'nin etrafında dönüyorum. Edirne'ye kadar gittikten sonra Selimiye'nin bir resmini yapmadan dönmek garip olacaktı. Nihayet bir sabah dört beş ağaç arasından onu yakalıyorum. Müthiş bir tereddüt devresinden sonra çalışmaya başlıyorum. Sinan'ın mimarîsinden ödüm kopuyor. Selimiye bir aslan heybetiyle önde kurulmuş. Her fırça darbesinde onun homurdandığını duyuyorum. Bu dövüş altı saat kadar devam ediyor. Göklere sığmayan bir mimarîyi dört beş saat içinde avuç içi kadar bir muşambaya yerleştiremeyeceğime evvelden hüküm verdiğim için, saatlerce uğraştığım resmi tertemiz kazıyorum. Sinan'dan ödüm kopuyor. Onun eseri önünde aylarca bağdaş kurup oturmak lâzım.

11 Eylül

Bugün sabahın yedisinden akşam sekize kadar eski bir sokak başında çalışıyorum. Birkaç kerpiç ev arasından kambur telefon direklerine dayanarak uzaklaşan eski bir çatı... Ben sehpanı yerleştirmeye çalışırken yanı başımdaki evden, otuz otuz beş yaşlarında bir adam çıktı. İşine gitmeden önce birkaç dakika yaptığım işle alâkadar oldu ve uzaklaştı. Öğleye doğru aynı adamı gördüm. Her hâlde evine yemeğe gelmiş

olacak. Benim başıma bir sürü çocuk üşüşmüş, seyrediyorlardı. Yanı başımdaki evde oturan adam, yemeği yedikten sonra, işine gitmeden önce, tekrar yaptığım resme birkaç dakika baktı ve uzaklaştı. Saat altıya doğru aynı adam işinden döndü. Evine gitmeden önce gelip yanı başımda durdu. Bir yaptığım resme, bir de karşıdaki sokağa bakıyor ve beni rahatsız edecek kadar sehpa sokulan çocukları uçaklaştırıyordu. Ben, artık kutuyu kapamış, bir köşede yaptığım resme bakıyordum. Bir saatten beri benimle beraber karşıdaki sokağa bakan adam, yanındakilerden birine:

“Bre Ahmet!” diyordu, “On seneden beri bu evde oturuyorum. Dünya gözüyle bir defa bile şu sokağa bakmamıştım. Meğer bizim sokak ne güzelmiş!”

Bu adam alay etmiyordu Yukule-le. Hakikaten ben sehpa toplamış giderken hâlâ sokağa bakıyor ve “Ne tuhaf!!! Ne tuhaf!!!” der gibi başını sallıyordu.

Şu muhakkak ki Yukule-le, resmini yaptığımız bütün mevzulara seyirci de bizimle beraber birkaç saat bakmış olsaydı resim dünyası cennete dönerdi.

Bedri Rahmi EYUBOĞLU

Yukule-le'ye Mektuplar

Bilinmeyen Kelimeler

Arşın : Yaklaşık olarak altmış sekiz santimetre olan uzunluk ölçüsü.

Heybet: 1. Korku ve saygı uyandıran görünüş. 2. Büyüklük, ululuk.

Payitaht: Başşehir, başkent.

Dünya gözüyle bakmak : Ölmeden önce, sağlığında bakmak.

Garip olmak : 1. Kimsesiz, zavallı olmak. 2. Yadırganan, alışılmamış gizli yönleri olan.

Heybetini işaret etmek : Büyüklüğünü, ululuğunu göstermek.

Ödü kopmak : Ansızın çok korkmak.

31. MUTLU OLMA SANATI-DENEME-S, 134

Çocuklara mutlu olma sanatını da öğretmek lâzım. Felâket gelip kafamıza dank ettiği zaman mes'ut olma sanatını değil. Şartlar müsait olduğu anlarda, ufak tefek sıkıntılarla, önemsiz huzursuzluklarla karşılaştığımız zaman mutlu olma sanatını öğretelim diyorum.

Bunun için de ilk kaide, bugünkü veya dünkü acılarımızdan hiçbir zaman başkalarına bahsetmemektir. Seçkin sözcüklerle bile olsa, bir baş ağrısını, bir mide bulantısını, bir sancıyı başkalarına anlatmayı terbiyesizlik olarak kabul etmeliyiz. Uğradığımız haksızlıklarla gerçekleşmeyen ümitlerimiz için de bu, böyle olmalı.

Çocuklara, delikanlılara hatta yaşını başını almış kimselere, fazlasıyla unuttukları bir şeyi hatırlatmalı; onlara, insanın bizzat kendinden edeceği şikâyetlerin ötekini berikini üzmemekten başka bir işe yaramayacağını anlatmalıyız. Bu çeşit dert yanmaları arasalar, teselli etmekten hoşlanır görünseler bile bundan pek öyle memnun kalmayacaklarını unutmamalıyız. Çünkü üzüntü zehir gibidir; sevilebilir ama pek öyle hoş gitmez: hem sonra, üstün gelen de daima en derin duygudur. Herkes, küllerin karşısına geçip ağlaya sızlaya, mutlu olduklarını söyleyenleri, mutlu görünenleri arar.

...

Benim tasarladığım şu mutlu olma sanatı dersine kötü havalardan nasıl faydalanılacağına dair öğütler de kordum. Ben, bu satırları yazarken dışarıda yağmur başladı, kiremitler tıkırdıyor, binlerce küçük oluk mırıldanıyor; hava yıkanmış, filtreden geçmiş gibi; iri bulutlar muazzam pırıltıları andırıyor. Bu güzellikleri görüp yakalamayı da öğrenmek lâzım. Biliyorum birisi kalkıp ama diyecek, yağmur ekini harap eder. Bir başkası, çamur her şeyi pisletir diye ilâve edecek. Bir üçüncüsü de : “Otların üstünde oturmak ne güzel şey!” diye sızlanacak. Doğru biliyoruz, ama sizin şikâyetlerinizin bir tesiri olmaz ki derken evin içinde peşimi bırakmayan bir şikâyet yağmuruna tutulacağım. Ne yapalım, bizler; asıl yağmur yağarken neşeli yüzler görmek istiyoruz, o hâlde hava kötü de olsa güler yüz gösterelim.

ALAIN

(Alen)

Bilinmeyen Kelimeler

Dağarcık : 1. Meşin torba. 2. Bilgi. 3. Müzikte repertuvar.

Felâket : Büyük zarar, üzüntü ve sıkıntılara yol açan olay veya durum, yıkım, belâ.

Oluk : Bir şeyin akmasına yarayan üst yanlı açık boru.

Terbiyesizlik : Toplum kurallarına aykırı davranma durumu.

Deyimler ve Söz Öbekleri:

Dert yanmak : Derdini sızlanarak anlatmak.

Harap etmek : Harap duruma getirmek, bakımsız, yıkılacak duruma getirmek.

Memnun kalmak : Sevinmek, sevinç duymak, hoşnut olmak.

Muazzam pırıltılar : Çok büyük, iri pırıltılar.

Teselli etmek : Avutmak, avundurmak.

Ufak tefek sıkıntılar : Küçük sıkıntılar.

32. UYGULAMA OTELİ-DENEME-S, 137-138

Oldum olasıya “Yok, bilmiyorum, olmaz.”... sözcüklerini sevmem. Belki de şimdi nereden çıkardınız diye soracaksınız bunları bana. Durup dururken nerden aklınıza geldi bu sözcükler? Türkçe’de yok mu? Sözlüklerde yer almamışlar mı? diyeceksiniz. Bana kalsa bu sözcükleri sözlüklerden çıkardığım gibi yasaklarım da!... Var dururken, biliyorum dururken, olur dururken niye hep birtakım olumsuzlukları belirten sözcüklere sarılırız bilmem. Hatta bana kalsa olumsuzluk ekini de atarım kitaplardan... Bu iş de burada biter.

İş hayatının düzeni de hep “varların” üzerine kurulmamış mıdır? Yok satan bir bakkalla, var satan bir bakkalı düşününüz. Hangisi daha çok satar, hangisi daha çok kazanır? Bu, milletler için de geçerli bir durumdur. Gelin birlikte atom bombasını beyninin içinde hisseden Japonya’yı dolaşalım. Daha dünün ülkesi, olmazları olur; yokları var yapmış. Oysa biz nice bombaları onlardan çok önce yedik. Kurtuluş Savaşı sırasında düşmanın kanlı süngülerini yüreğimizin derinliklerinde yaşadık. İlle de atom bombası mı gerekiyor kalkınmak için, yücelmek için?

Ama gelin görün ki bizde de olmazları olur yapanlar var... Gözlerimizle gördük, yaşadık; hem de mutlu olduk, sevindik.

Bir öğretmen evi var diye duymuştuk. Kalktık, oraya gittik. Saray desem belki inanmayacaksınız. Her yer o kadar temiz. Çalışanlar ve özellikle uygulama yapan öğrenciler o kadar hamarat ki, kendinizi bir arı kovanının karşısında sanırsınız. Turizm işletmeleri için eleman yetiştiriyorlar burada. Her tarafına büyük bir disiplin sinmiş. Belli bir saatte kalkıyorsunuz. Kahvaltınız aşağıda hazır. Yemekler oldukça nefis. Birinci sınıf yerlere dahi gitseniz, bu kadar güzel yemek yiyemezsiniz; hele o fiyata!...

Ve gönül ister ki bütün öğretmen evleri Ankara'daki kadar güzel olsun. Disiplin, temizlik, ciddîlik, hoşgörü, insancıl yaklaşımlar hep buradaki gibi dal budak salsın. Tanrı'nın yeryüzündeki elleri; ışık olup nur saçan bilgi dağarcıkları buralarda dinlenme imkânı bulsun.

Sağ olasin resepsiyon memuru Hidayet!... Sağ olasin, okulun çalışkan ve insancıl müdürü Mehmet Aynur!... Sağ olsun öğretmen evlerini hizmete sokan!... Sağ olsun görevinin bilincinde olanlar, bu ülkeye karşılıksız hizmet verenler.

Cevdet YALÇIN

Güzel Konuşma ve Yazma Sanatı

Bilinmeyen Kelimeler:

Resepsiyon : Bir kuruluşa müşteri ile ilgili büro ve bu büroda çalışan kimselerin hepsi.

33.TÜRK KADINI- ANI-S, 142

Sıcak yaz mevsiminde (16 Temmuz 1934), otomobille Kızılcahamam yolundayız. O zaman şose, Zir Ovası'ndan giderdi. Yol boyunca bütün köylüler, Atatürk geçecek diye çıkmışlar, kısım kısım toplanarak ağaç dallarından çardaklar ve taklar yapmışlardı.

Kazan köyüne yakın bir yerde durduk. Öğrenciler, öğretmenleriyle sıralanmıştı. Nahiye müdürü, köy muhtarı ve kadınlı erkekli köylüler hep bir arada idiler.

Atatürk'le üstü kapalı, yanları açık bir otomobildeydik. Yanımızda Nuri Conker ve başyaveri bulunuyordu. Otomobil durdu. Fakat o topluluktan hemen cesaret edip yaklaşan olmamıştı. Âdeta emir bekliyorlar gibiydi. Onların içinden birdenbire sırma işlemeli en güzel köylü elbiselerini giymiş, yağız çehreli bir kadın otomobile yaklaştı. "Paşam hoş geldiniz, sizin için yer hazırladık, ayran yaptık, insene." dedi. Atatürk, nezaketle yolumuzun uzun olduğunu ve her yerde durmanın mümkün olmayacağını

anlattı. Fakat aynı zamanda da bana: “Bu kadın kimmiş sorsana.” dedi. Ben onunla konuşurken diğer erkekler de cesaret alarak Atatürk’e yaklaşmışlar ve onun çeşitli sorularına yanıt veriyorlardı.

Satı kadından öğrendiğim şu idi: Kendisi Kazan köyünün muhtarı imiş ve seçimle köy idaresinin başına yeni geçmiş. Muhtar Satı kadın, oraların hâkimi edası ile ayrıntı otomobile getirtti. İçtik ve kendisinden köyü hakkında bilgi edinerek yola devam ettik.

Atatürk: “İşte milletvekili olacak kadın.” dedi.

Satı kadının şahsında Türk köylü kadının milletvekili adayını görmekle gururlu idim. Satı kadın, 1935 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisine, milletvekili olarak seçilmiş ve o devre müddetince vazife görmüştür.

Prof. Dr. Âfet İNAN

Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Vazifeleri

(Kısaltılmıştır ve yalınlaştırılmıştır.)

34. ANACIĞIM -ŞİİR-S, 143

Bir gün sılaya geldiğimde,
Bir şeyler sezersen Hâlimden,
Hiç şaşmayasın anacığım.
Başımı koyup dizlerine,
Uzun uzun ağlayacağım,
Bütün insanların yerine.
Cahit Sıtkı TARANCI
Bütün Şiirleri

35. MÂNİ-ANONİM -ŞİİR-S, 143

Ana başta taç imiş,
Her derde ilâç imiş,
Bir insan pir olsa,
Anaya muhtaç imiş.
(Anonim)

Bilinmeyen Kelimeler:

Pir : 1. Yaşlı, koca, ihtiyar. 2. Herhangi bir konuda, meslekte tecrübe kazanmış, eskimiş kimse.

Sezmek : Olmuş veya olacak bir şeyi anlamak; kestirmek, hissetmek.

Taç : Soyluluk, iktidar veya güç sembolü olarak başa giyilen değerli taşlarla süslü başlık.

36. BOZGUN-DESTAN-S, 145-146

1919 Mayıs'ının 19'unda Samsun'a çıktım,
durum ve genel görünüm:
(Büyük Nutuk'tan)

Emiş büyük yeller Âlosman'ın üstünden yüzyıllarca
Devlet bitik, yurt yıkık, halk bezgin.
Gelmiş çatmış bir kara yel, yellerin en amansız,
Sarsmış, devirmiş ülkeleri bir bir.
Ölen ölmüş anlı şanlı toprakta.
Bu dönenler utançlı, ölemeyenlerdir.
Ölmek fırsatını bulamayanlardır.
Oturmak nerde, ne zaman belemeyenlerdir.

Onlar vermemiş hâşa, ama alınmış.
Sınırlar paramparça, toprak kanar.
Silâh kırık omuzda, bayrak kanar.
Ayak kanar, el kanar, yürek kanar.
Yüzün yüze degecek hâli yok, elin ele.
Paşalar zabıtlardan ar eder, zabıtlar erlerden.
Erlere bir deri bir kemik, kemik kanar.
Dönüş yollarında bir gövdeyi değil,
Bir gövdeleşmiş utancı sürükler ayaklar.

Düşmüş birbiri ardınca şanlı kal'alar.
Bozgun sınırlarda, ordularda değil yalnız.
Bozgun her adımda, her kavşakta, her yığınakta
Bozgun büyüye büyüye başkente akar.
Mehmetçikten önce varmış ana yurduna.
Urfa'da, Maraş'ta, Antep'te İngiliz.
Toroslarda Fransız önüne çıkar.
Ve geçirmiş Konya'yı, Antalya'yı eline.
İtalya çok ötelere gözün diker.
Ve kocamış tarih kendisiyle yaşıt
Bu dev çekişmesine duygusuz bakar.

KARALAR VE AKLAR ÜSTÜNE

Her şey satılık İstanbul'da her şey haraç mezat.
Dostluk iki mangır, onur iki mangır, namus iki mangır.
Bir şeyler fişkırıp göğermekte toprağın altından
Bir şeyler çürüyüp toprak olurken,
Beş yüz yıllık kinler, düşmanlıklar, ihanetler
Beş yüz yıllık asalakları yaşlı gövdenin

Açığa vurulan düşmanlıklar, örgütler, dernekler
 Yeni efendiler, eski uşaklar ve bahşiş ve yangın
 Ve şenlik, eski efendilerin cesedi üstünde.
 Ve Vahdettin: kaçınıcı göbekten torunu Fatih'in.
 Ve Ferit Paşa, damadı Hazreti Şehriyârı.
 Ve üstünde pazarlık kızıştırılan bir ulus.
 Ve BİR ADAM, gözleri kapkara sularında Boğaz'ın.
 Kapkara suların üstünde kapkara gemiler...
 "Bunlar geldikleri gibi gidecekler!..."

Bir söz müydü bu, dua mıydı, buyruk muydu?
 Hangi yel aldı götürdü bu sözleri.
 Büyüttü Anadolu'nun dağlarına çarpa çarpa.
 İndirdi boz ovalara bulut bulut.
 Yağdırdı kekik kokulu yaylalara yağmur yağmur.
 Vurdu mor menevişli kıyılara dalga dalga.
 Aktı ırmaklarca çoraklardan çağıl çağıl
 Ne zaman bir yankı oldu vicdanlarca gönüllerce.
 Ne zaman bir ışık oldu gözlerde tüm, pırl pırlı,
 Ne zaman bu çarpıntıda, bu deli bozuk yürekte
 Şimdi bir kamu bilinci, kamu buluncu halkımın.
 Bir bayrak ki dalgalanır, burçlarca değil, dağlarca.
 Yanıldı ilk kez tarih, yargısında, yazgısında.
 Yanıldı büyük devletler küçük hesaplarında.
 Yanıldı gökteki alakarga leşe atılmaya hazır.
 Yanıldı toprağın altındaki solucanlar
 Yanıldı ölüm ilk kez sanrısında.

Bir ilk ışık, ilk kıpırtı doğudaki
 Erzurum Müdafaayı Hukuk Cemiyeti.
 Bir umut, bir canlanış Trakya'da
 Trakya ve Paşaeli Cemiyeti.
 Bir yeşil sürgün sanki ölü kütükte
 Trabzon ve Havalisi Koruma Cemiyeti.
 Ve işte bir fırtına ki, savuruverecek Ege'yi
 Ve umudu değil, ölümü paylaşamayan yiğitler.
 Ve bir ölüm andı İzmir'deki Reddi İlhak.

En doğal hakların bedeli ölüm arkadaşı!
 En doğal haklar: bağımsızlık ve özgürlük.

Orhan ASENA

Kurtuluş Savaşı Destanı

Bilinmeyen Kelimeler:

Âlosman (Âli Osman): Büyük Osmanlı Devleti.

Asalak : Başkalarının sırtından geçinen kişi.

Bilinç : İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur.

Hâşâ (ün) : Bir durum veya davranışın kesinlikle kabul edilmediğini anlatır.

Hazret : 1. Kutsal sayılan kişilerin adlarının başına getirilen unvan. 2. Bir seslenme sözü.

Hazreti Şehriyâr : Padişah hazretleri

İhanet : Hıyanet, hainlik. 2. Gerekli yardımda bulunmama, bir kimsenin güvenini yok etme.

Mangır : Bakırdan yapılmış, iki buçuk değerinde sikke, para.

Reddi ilhak : Birinci Dünya Savaşı'nda yurdun bölünmesine karşı gelenlerin kurdukları derneklerin tümü.

Sanrı : Uyanık bir kişinin, kendi dışında var sandığı gerçekte yok olan olguları algılaması.

Yazgı : Olacakları önceden ve değişmeyecek biçimde düzenlediğine inanılan doğüstü güç, alın yazısı, kader.

Deyimler ve Söz Öbekleri:

Ar etmek : Utanmak.

Göz dikmek : Bir şeyi ele geçirmek isteğine kapılmak.

Haraç mezat satılmak : Açık artırmayla satılmak.

37. TEMBELLİK-MAKALE-S, 150

Tembellik, bataklığın içinde sönen güneş gibi ruhun gündün güne erimesi, büyük işler karşısında bütün heyecanını ve gücünü kaybetmesidir. İçimizde yanan alevin büsbütün söner, ruhumuzu karanlıklar içinde bırakması; fırtınaların kıyıya attığı kırık bir tekne hâline getirmesidir. İnsanın arzularına veda ederek, bir taş yığını gibi cansız kararıp kalmasıdır.

Tembellik, işten nefret etmektir. Yerinden kımıldamamak, yarını düşünmemek, ruhun daima kendini aşan gününü sürdürerek hayvanlar gibi yaşamaktır. Acıkınca yemek, uykusu gelince devrilip yatmak; fakat ne diyorum, hayır. İçindeki hayvanı bile doyurmaktan âciz kalmaktır. Bu sebepten tembellik işsiz kalmaktır: kahvelerde gece yarısına kadar miskinler gibi pinekleme, sokaklardan geçenleri yarı uykulu gözlerle gözetleme, cami avlularında sinek avlamak, köşelerde yolcu saymaktır.

Ne yazık o insanlara ki ardından koştukları hiçbir istek kalmamıştır! Can sıkıntısının cehenneminde yanmak onların yazgısıdır.

Tembellik, bir veba salgını gibi bulaşır. Ondandır korununuz! Tembelin içindeki ışık sönmüştür. Burnunun dibini göremeyecek kadar gözleri kapanmıştır. Yıllarca bir

yere dalıp baksa, onu bu sakın köşesinden kimse kımıldatmasa, dünya bu hâliyle sonsuza dek devam etse, o ne kadar mutlu olacaktır.

Fakat, tembelin içinde cehennem kaynar. Hiçbir zaman gün yüzü görmeyecek arzular, sırtlan yavruları gibi durmaksızın onun göğsünü deşer. Ah o bir kımıldayabilseydi!... Ve kımıldayanların; ihtirası ve aşkı olanların; enginlere açılanların; o amansız düşmanıdır. Derdi onların iç yüzünü keşfetmek, onları küçük görmek, hiçe saymak, bununla beraber yine asla affedememektir. Varsın o da böylece teselli bulsun! Fakat tembellik, bir veba salgını gibi bulaşıcıdır. Ondan sakınınız! Kör kuvvetin içinizdeki ateşi söndürmesine meydan vermeyiniz!

Hilmi Ziya ÜLKEN

İş Ahlâkı

(Yeniden düzenlenmiştir.)

Bilinmeyen Kelimeler:

Aciz kalmak : Çok uğraşmaya rağmen o işi yapamamak.

Burnunun dibini görmeyecek kadar gözleri kapanmak : Dikkatsizlik ve tembellik nedeniyle çok yakını algılayamayacak biçimde duyarsızlaşmak.

Miskinler gibi pinekleme : Uyuşuk ve zavallı gibi hareketsiz oturmak.

Sinek avlamak : İş veya müşterisi olmadığı için boş oturmak.

38. UYGARLIK YOLU- SÖYLEV(HİTABET)-S, 154

(Aşağıda okuyacağınız parça, Başkumandanlık Meydan Savaşı'nın ikinci yıl dönümü nedeniyle Dumlupınar'da yapılan törende 30 Ağustos 1924 günü söylenen söylevden alınmıştır.)

Efendiler! Ulusumuzun hedefi, ulusumuzun ideali bütün dünyada tam anlamıyla uygar bir topluluk olmaktır. Bilirsiniz ki dünyada her kavmin varlığı , değeri, hakkı, özgürlük ve bağımsızlığı sahip olduğu ve yapacağı eserlerle orantılıdır.

Uygar bir eser yaratmak yeteneğinden yoksun olan kavimler, özgürlük ve bağımsızlıklarından da yoksun kalırlar. İnsanlık tarihi baştan başa bu söylediğimi kanıtlamaktadır. Yaşamın koşulu uygarlık yolunda yürümek ve başarıya ulaşmaktır. Bu yol üzerinde ilerlemeyi değil de geriye bağlılığı benimseyenler, böyle bir bilgisizlik

ve aymazlıkta bulunanlar, evrensel uygarlığın coşup gelen seli altında bir gün boğulmaya mahkûmdurlar.

Efendiler! Uygarlık yolunda başarı yenileşmeye bağlıdır. Sosyal yaşamda, iktisadî yaşamda, bilim ve teknik alanında başarılı olmak için tek gelişme ve ilerleme yolu budur.

Yaşam ve geçime egemen olan unsurların zaman ile değişmesi, gelişmesi ve yenileşmesi zorunludur. Uygarlığın buluşları, tekniğin harikaları dünyayı değişiklikten değişikliğe uğrattığı bir devirde, asırlık köhne anlayışlarla, maziseverlikle varlığı korumak olası değildir...

Gençler!

Cesaretimizi güçlendiren ve sürdüren sizsiniz. Siz, almakta odlununuz eğitim ve bilgi ile insanlık niteliklerinin, yurt sevgisinin, düşünce özgürlüğünün en değerli örneği olacaksınız.

Ey yükselen yeni nesil! Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek olanlar sizsiniz.

Mustafa Kemal ATATÜRK

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri

(Yalınlaştırılmıştır.)

Bilinmeyen Kelimeler:

Gaflet : Dalgınlık, dikkatsizlik, aymazlık.

İdeal : Ülkü.

Kavim : Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu, budun.

39. BU SABAH-PASTORAL ŞİİR-S, 157

Gözlerimin içinde çiçekli bir bahar,

Kafamın içinde ötüşen kuşlar;

İçimde ne bir sızlanış,

Ne en ufak bir sıkıntı, bir ah...

İçim tertemiz, içim aydınlık bu sabah...

Güneş,
 Dağların, evlerin üstünde;
 İç çekici bir güzellik var,
 Göklerin çivitli örtüsünde...
 İçimde güneş,
 Ne bir sıkıntı, ne bir ah;
 İçim tertemiz, içim günlük güneşlik bu sabah.

Hayat,
 Bir kış yelidir keskin eser;
 Sevinçten daha çoktur keder...
 İnsanın içindedir,
 Sevinci, kederi;
 Yeter ki nemlendirmesin hayat,
 Hayata gülen gözleri...

Şahinkaya DİL

Çağdaş Türk Şiiri

Bilinmeyen Kelimeler:

Yel : Havanın yer değiştirmesinden oluşan esinti, rüzgâr.

40. OKUL VE MESLEK SEÇİMİ-MAKALE-S, 159

Her ders yılı sonunda birçok anneler, babalar, çocuklar, gençler tasalanırlar. Anneler, babalar, öğrenimlerini bir üst derecedeki okullarda devam ettirmek isteyen çocuklarını nereye vereceklerini bilmezler veya seçtikleri okullara göndermek imkânını bulamazlar. Daha fazla okumak istemeyen, çeşitli nedenlerle hayata atılmak zorunda kalan çocuklarına meslek seçmekte güçlüklerle karşılaşır. Kimi anneler, babalar da çocuklarının ilgilerini, yeteneklerini düşünmeden onları diledikleri okullara, işlere

girmeye zorlarlar. Bütün bunların sonucu olarak çocuklar ve gençler kendilerinden beklenen başarıyı gösteremezler.

İnsanın bütün hayat evrelerinde en iyi yapmak istediği, yapabildiği iş en çok sevdiği iştir.

Sevdiğimiz işleri yaparken seviniriz. Bir haz duyarız; çünkü, sevdiğimiz işlerde bütünlüğüyle ve istediğimiz şekliyle kendimizi buluruz. Kendimizi yeterli ve güçlü görürüz. Başarı ümidi ile çalışırız. Başarısızlık endişesinden ve korkusundan uzak kalırız. Önemli ve değerli olduğumuza inanırız. Bütün bunların etkisiyle daha çok çalışmak, iş yapmak, başka bir deyişle daha çok kendimizi göstermek arzusunu duyarız. Bu arzumuzu gerçekleştirmek imkânını elde ederiz.

İnsanlar, bazı evrensel özellikleri bakımından birbirine benzer. Buna karşılık, yine bazı bakımlardan her insan herkesten ayrıdır. Her insanın kendisine özgü yetenekleri ve eğilimleri vardır. Başka bir deyişle, her insanın en çok isteyebileceği, sevebileceği, en iyi bir şekilde yapabileceği, dolayısıyla, başarılı olabileceği birkaç veya bir iş vardır. Sözcüğün gerçek anlamıyla başarılı insan, kendisine en çok uyan işlerde çalışmak imkânını elde edebilen insandır. İnsanı başarıya ulaştıran yol, eğilimlerinin, yeteneklerinin bir eseri olan çalışma arzusundan geçen yoldur.

İnsan, kendisini dilediği gibi bulabildi her yerde tam anlamıyla kendisi olabilen, tümlüğüne kavuşabilen bir varlıktır. İnsanın başarısı tümlüğünün bir ifadesidir. İnsan sevmediği, sevedemediği işlere kendini veremez. Sevemediği için kendisini sıkı işinden ziyade özlemine duyduğu işleri düşünür. Tembel dediğimiz insan, her şeyden önce aradığı işi bulamayan insandır. Bizi, kendimiz yapamayan hiçbir iş bizim olamaz.

Halis ÖZGÜ

Konuşmak ve Yazmak Sanatı

Bilinmeyen Kelimeler:

Arzu : İstek, dilek, heves.

Eğilim : Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme, meyil.

Evre : Bir olayda birbiri ardınca görülen, gelişen değişik durumlardan her biri, aşama, safha.

Deyimler ve Söz Öbekleri:

Haz duymak : Hoşlanma.

41. ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni, bu hazinenden, mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî, bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok nâmüsaid bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asîl kanda, mevcuttur!

Mustafa Kemal ATATÜRK

Bilinmeyen Kelimeler:

Cumhuriyetçilik : Cumhuriyet yanlısı olma durumu.

Bağımsızlık : Bağımsız olma durumu veya niteliği, istiklâl.

Müdafaa : Savunma.

Mevcudiyet : Varlık.

Yegâne : Tek.

Deyimler ve Söz Öbekleri:

Bilfiil işgal etmek : Bir yere askerle girerek orada yerleşmek.

İktidara sahip olanlar : Ülke yönetimini ellerinde bulunduranlar.

42. ATATÜRK'ÜN YAZDIĞI ESERLER-MAKALE-S, 164

Atatürk'ün en belirgin özelliği bir düşünce adamı olmasıdır. Atatürk'ün düşünce sistemini oluşturan Atatürkçülük, akla ve bilime önem veren bir dünya görüşüdür.

Atatürk'ün yazmış olduğu en büyük eser Nutuk (Söylev)'tur. Bu eserini Atatürk, 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında Cumhuriyet Halk Fırkasının ikinci büyük kurultayında okumuştur. Atatürk bu konuşmasında, Kurtuluş Savaşı'nın başlangıç tarihi sayılan 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışından 1927 yılına kadar gelişen olayları, belgeleriyle açıklar. Söylev, 19 Mayıs 1919'da Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durumu anlatarak başlar, Atatürk'ün "Gençliğe Seslenişi" ile son bulur.

Nutuk, büyük ve titiz bir çalışmanın ürünüdür. Yüzlerce, binlerce belge kullanılarak yazılan Nutuk, Kurtuluş Savaşı'nı, cumhuriyetin ilânını bütün ayrıntılarıyla yansıtır. Nutuk, yakın tarihimizin en güvenilir kaynağıdır. Türk siyaset ve askerlik tarihinin en önemli eserlerindedir.

Nutuk, son derece özenle seçilmiş sözcük ve cümlelerle yazılmıştır. "Beni görmek demek mutlaka yüzümü görmek demek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir." diyen Atatürk'ün bu mükemmel eserini her Türk gencinin okuması gerekir.

Atatürk, araştırmacı bir kişiliğe sahipti. Çok okurdu ve düşüncelerini yazmaktan da hoşlanırdı. Cumalı Ordugâhı, Zabit ve Kumandan ile Hasbîhâl adlı askerlikle ilgili eserleri vardır. Bunun dışında Vatandaş İçin Medenî Bilgiler adlı kitabın bazı kısımlarını da Atatürk yazmıştır. Kendi yazdığı Geometri adlı kitapta bugün kullandığımız "açı, açı ortay, ters açı, yatay çizgi, üçgen, dörtgen" gibi birçok terimi türeterek dilimize kazandırmıştır.

Geleceğimizin güvencesi olan gençlerimizin bu eserleri tanınması gerekir.

Veysi YILDIRIM

Bu kitap için yazılmıştır.

Bilinmeyen Kelimeler:

Fırka : Siyasî parti.

Kurultay : 1. Ulusal toplantı. 2. Bir kuruluşun, temel işleri konuşmak için belli sürelerle veya gerektiğçe yaptığı genel toplantı, kongre.

Kumandan : Komutan.

Ordugâh : Ordunun konakladığı yer.

Zabit : Rütbesi teğmenden binbaşuya kadar olan asker, subay.

